



Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ORLA LEHMANNS,
EFTERLADTE SKRIFTER

UDGIVNE

AF

CARL PLOUG.



KJØBENHAVN.

FORLAGT AF DEN GYLDENDALSKE BOGHANDEL

1876

.

AFHANDLINGER OG TALER.

Første Afdeling.

INDHOLD.

	Side
I. Forordningen af 28de Mai 1831	1.
II. Den literære Skandinavisme	25.
III. Trykkefrihedens Indskrænkning	32.
IV. Det Danske i Slesvig	68.
V. Trykkefrihedens Tilstand	87.
VI. Ved Tronskiftet	110.
VII. Tale paa Falster	115.
VIII. Mit Forsvar for Højesteret	130.
IX. Tale i Christiansborgs Ridehus	155.
X. Forsvaret for Ridehustalen	164.
XI. Om Indførelsen af en fri Forfatning og Ordningen af de statsretlige Forhold mellem Monarkiets forskjellige Dele..	186.
XII. Almindelig Værnepligt og Folkevæbning	213.
XIII. Forfatningsreskriptet af 28de Januar 1848.	244.

I.

Forordningen af 28de Mai 1831.

(Januar 1832).

(Brudstykke af en Afhandling i Maanedsskrift for Literatur,
7de Bind S. 156—188.)

Naar Hensigten med nærværende Skrift er at veilede Læseren til Kundskab om vor nyere politiske Udviklings møisommelige Gang, saa er det heldigt, at jeg kan føre Betragtningen tilbage til dennes første Udspring: Frdng. 28de Mai 1831 om Provindsialstændernes Indstiftelse. Om man nemlig end kan betragte nogle forudgaaende Stridigheder om religiøse og militære Spørgsmaal som en vækkende Forberedelse, saa holdt disse sig dog helt fjernede fra det politiske Omraade, og den danske Almenhed var enten slet ikke, eller kun polemisk bleven berørt af de svage Eftervirkninger af Julirevolutionen, som i Hertugdømmerne fremkaldte hin Anordning. I Kongeriget var dennes Indførelse i den Grad blottet for umiddelbare Forudsætninger, at det maaske lige saa meget var den krænkede Kongepietet, som den fornærmede danske Følelse, der berøvede hin Bevægelse al dansk Sympathi og Understøttelse, og at der næsten hengik et

Aar, inden den bebudede Forandring fremkaldte en Forhandling i Smaaskrifter, som under den fuldstændige Mangel af al politisk Journalistik dengang vare det eneste Middel for en offentlig Diskussion.

Et Billede af denne den offentlige Menings daværende Tilstand vil man finde i den her meddelte Indledning til en Afhandling, som jeg — under Form af en literær Anmeldelse af de tvende først fremkomne Pjecer (af Grev Holstein og Professor David) — havde det Held at faa optaget i Maanedsskrift for Literatur, som dengang stod paa sin Anseelses Høide. Hvad der vil forundre Læseren, er ikke saa meget, at det kunde være nødvendigt — og det ansaaes dengang for et Ord i rette Tid — at forfægte Sandheder, som forlængst ere blevne til udslidte Trivialiteter; men det er fremfor Alt den Form, hvori dette er sket; thi hvadenten man vil betragte denne Tone som det sande Udtryk for de Forestillinger og Følelser, hvori jeg som hele den daværende Slægt var opvoxet, eller som den nødvendige Forudsætning for at kunne finde Indgang hos Samtiden — og Sandheden er en Blanding af begge disse Antagelser — saa er det et stærkt Bevis paa, at man staar ved den politiske Diskussions første Begyndelse, naar en Student paa 21 Aar, som ansaaes for den Dristigste blandt hvad vi nu vilde kalde det yderste Venstre, brugte en saadan blid Kammer-tone for at fremføre saa spagfærdige Paastande og saa beskedne Ønsker. Hvilken Række af Misgreb og Skuffelser har ikke været nødvendig, for i Danmark at fremkalde Noget, som kunde kaldes en virkelig Opposition!

Foruden denne almindelige Indledning til hin Afhandling skal jeg kun som Prøve meddele tvende af de

særlige Punkter, hvori jeg udtale omtrent de Anskuelser, som senere Stænderne, om end forgjæves, have stræbt at gennemføre.

Det er en Paastand, der, som vi haabe, ikke vil møde nogen Modsigelse, at den danske Nations Kjerne bestaar af en oplyst og agtværdig Middelstand, som i sig har optaget alle de høiere Stænder, og derved arvet disses aandelige og politiske Fortrin, og som dagligen rekruterer sig af de lavere Klasser, hvilke den derved aabner Adgang til den »adelige« Lighed, under hvis Palladium den selv har vundet og hævdet en høi Grad af Værd og Velfærd. Denne Lighed er en naturlig og nødvendig Følge af vor nuværende Statsforfatnings rent folkelige Oprindelse, hvor Kongen stillede sig i Spidsen for Folket, for at bekæmpe deres fælles Fjende, et tyrannisk Aristokrati — en Bestræbelse, hvis Hensigt saa fuldkomment er opnaaet, og hvis Grunde saa ganske ere gaaede over i Folkets hele aandige Existens, at enhver Tragten efter igjen at skabe en politisk Adel vil være aldeles frugtesløs, om end vort sociale Liv endnu er for lidt udviklet, til at hint Princip fuldkomment skulde være gaaet over i alle dets Forhold. Denne Middelstand, eller — rettere sagt — denne bedre Del af Nationen indtager ved sine naturlige Anlæg og sin intellektuelle og moralske Dannelse en meget hæderlig Plads i Civilisationens Rækker, og Folket er derfor aandelig myndigt og modent til at indføres til en selvstændigere Medvirken i Bestyrelsen af dets egne Anliggender. Men da en saadan blot almenmenneskelig Udvikling neppe vilde være tilstrækkelig til

at begrunde et sundt og kraftigt Statsliv, saa maa vi prise os lykkelige, at Aarhundreders Eje af den fædrene Jord og en lang Histories kostelige Gode har givet det danske Folk en Individualitet og Nationalfølelse, som i sin Kjærlighed til en ved Ælde, Aand og Hjerte lige hæderlig Kongestamme stedse fandt et værdigt For- eningspunkt.

Vi ere saaledes overbeviste om, at det danske Folk i sig forener alle de væsentligste Elementer til de Institutioner, hvis Grundlæggelse og Udvikling synes at være vort Aarhundredes Opgave; og hvor taknemmeligen vi end erkjende, at en national, oplyst og liberal Regering alt har givet os de væsentligste Goder, som andre mindre lykkelige Folk først ved de konstitutionelle Former haabe at opnaa, saa tro vi dog, at det er en rigtig Erkjendelse af Tidens Fordringer, som har ledet Frederik den Sjette til, uden at oppebie en ved en lang Række af bittere Savn fremkaldt moralsk Nødvendighed, at lægge den naturlige faste Grundvold til en Institution, hvilken en taknemmelig Efterverden vil nævne som den største af hans Velgjerninger. Thi saa vist som Aanden er ophøiet over og uafhængig af alle Former, saa vist er det, at i denne Ufuldkommenhedens Verden ingen Personlighed kan gjøre fornuftige Former overflødige, men tvertimod i dem vil finde en mægtig Støtte for sin Virksomhed, — saa vist er det, at hvor Personligheden skulde mangle, der er det Formerne, som alene kunne give os den Garanti, hvis Nødvendighed Enhver maa føle.

Imidlertid dølger jeg ingenlunde, at mit Haab om en livlig og kraftig Fremblomstren af den Spire, der vist med megen Forstand vil vorde nedlagt i en saa vel for-

beredt Jordbund, svækkes noget ved den Frygt, at Temperaturen hos os ikke vil være gunstig for dens frodige Væxt. Det er nemlig unægteligt, at der hos os findes en forunderlig Mangel paa den, befrugtende Varme, den Begeistring, som ene formaar at føde store Ideer og stor Kraft, der vel stundom ved udvortes Begivenheder er vakt til en momentan Tilværelse, men ingenlunde karakteriserer vor hele Historie. Denne Mangel paa levende, energisk Interesse for vore egne dyrebareste Anliggender er ikke noget lykkeligt Varsel for den nye Institution. Ja, man kunde maaske uden Uretfærdighed gaa endnu et Skridt videre. Medens nemlig vor Historie paa hvert Blad indeholder de herligste Beviser paa Nationalfølelse og Fædrelandskjærlighed, medens altsaa de Danske altid vare gjennemtrængte af Følelsen af deres Individualitet som Folkestamme, finde vi i deres Statsliv kun saare svage Spor til den Selvbevidsthed, som ene formaar med Konsekvents og Kraft at føre til et klart og skarpt opfattet Maal. Denne Mangel paa selvstændig Tendents er Skyld i den Vaklen, som, næsten lige modtagelig for enhver Impuls, stundom bestemtes af en eneste noget fremragende Villie; den er Skyld i, at ofte den herligste Virksomhed uden varige Følger, ja næsten uden blivende Spor, sank hen i Lethes Skød, fordi den virkede isoleret og ikke blev baaret og næret af Folkets Medvirken. Og selv i vor Tid, hvor dog de statsretlige Begreber i saa høi Grad ere uddannede og ikke længer et Mysterium for Folket, der forhandles i fornem Afsondring af enkelte Lærde, men hvor Diskussionen eller idetmindste dens Resultater ere blevne alle Oplystes aandige Eiendom, — paa en Tid, hvor i Ideernes Kamp

de bedste Kræfter samle sig om den politiske Fane, vel vidende, at Seiren paa dette Punkt afgjør hele Kampens Udfald, — selv i vor Tid gjenfinde vi hos os næsten den samme Lunkenhed og Ligeegyldighed for det, som dog griber dybest ind i vor hele Statstilværelse. I Sandhed, Ingen kan have større Mistillid til al feberagtig Kraft, større Ringeagt for al luftig Enthousiasme, end jeg. Det vil vist alt af disse faa Linier skjønnes, at jeg er langt fra at ønske, at Frihedens Træ hos os skulde voxe op som en marvløs Drivhusplante. Men er det ikke Folkets ramme Alvor med kjærlig Omhu at opelske det, da nytter det kun lidt, at vor ædle Konge planter det iblandt os — den første Østenvind vil dræbe det. Vi prise os lykkelige, at det hos os ikke var en trængende Nødvendighed, som fremkaldte, hvad der mere end nogen anden Ting maa være det rolige, modne Overlægs Frugt. Men hvis derved ingen hemmelig Trang i Folkets Bryst blev tilfredsstillet, da vilde dets rette Time ei endnu være kommen; da vilde det i ufrugtbar Betydningsløshed staa som noget Fremmed, ej i organisk Livsvirksomhed sammensmeltet med Folkets aandige Tilværelse.

Og har da Folket viist nogen alvorlig, virksom Interesse? Var dets første Enthousiasme Andet, end et mat Straabus, som udsluktes — — endog førend den 28de Mai? Vor Mening er naturligvis ikke, at man skulde have istemt en almindelig Tak- og Jubel-Hymne; tvertimod, Ingen havde større Opfordring til at tage til Orde end netop de, som misbillige Foranstaltningen, fordi de deri se noget enten for Meget eller for Lidet. Men hvad vi havde ønsket og haabet, er, at Folket mere, end sket er, havde optaget denne vigtige Sag i Kredsen af

sin Tænkning og Tale, — at den mest oplyste Del af Nationen gjennem Pressen havde taget tilbørlig Andel i dens Forhandling, — at altsaa vor Literatur havde frembragt en Række af Skrifter, som med Aand og Alvor havde udviklet de dertil knyttede Ideer og Interesser.

At denne Forventning hidtil ikke er gaaet i Opfyldelse, har ledet mig til en Beskyldning, som kun kan retfærdiggjøres ved at bevises. Jeg vil derfor et Øieblik dvæle ved de Indvendinger, som nærmest frembyde sig.

Man vil maaske sige, at hvad vi end faa, saa er det en Gave; men at bestemme en Gaves Størrelse og Beskaffenhed tilkommer ene Giveren, hvorimod Modtageren ikke har Andet at gjøre, end taknemmeligen at annamme og efter Evne at gjengjælde den. Ogsaa jeg har fundet en Glæde i at tænke mig hint kongelige Tilsagn som en Gave fra en Fader til sine Børn, fordi Forestillingen om et saadant patriarkalsk Forhold har noget Tilfredsstillende. Men vil man tage det Poetiske, jeg kunde sige det Mystiske, bort fra hint Ord, og derpaa bygge et logisk Bevis, da maa jeg paa det Alvorligste protestere derimod. Det behøver nemlig kun at udsiges for at indrømmes, at det er en Konges hellige Pligt at sørge for Folkets Tarv. Saafremt han altsaa erkjender, at en vis Institution vil være til Folkets Vel, da vil han sikkerlig i sit eget Bryst føle en saa mægtig Opfordring til at indstifte den, at han ikke vil lade sig bestemme af noget Hensyn til Samtidens Velsignelse og Efterverdenens Ihu-kommelse. Hvad vi glæde os over, er derfor egentlig kun, at vi have en Konge, hvis Anskuelse i alt Væsentligt stemmer overens med hvad vi selv erkjende for Sandhed og Ret, og at denne Konge er stærk nok til at følge sin

Overbevisning uden at lade sig vildlede af egennyttige, magelige eller herskesyge Menneskers Betæneligheder, hvorpaa det vel heller ikke hos os vil mangle. Men at Kongen med saa utrættelig Nidkjerhed arbejder for Folkets Vel, kan ikke fritage dette for den Pligt, endsig berøve det den Ret, selv af alle Kræfter at understøtte ham i hans Stræben. Kun hvor Kongerne i deres Forblindelse stille sig udenfor Folket, kunne de have en særskilt, maaske endog modsat Interesse; kun af en saadan unaturlig Adskillelse kunne vi forklare os den i den senere Tid saa ofte gjentagne Paastand, at alle oc-troyerede Forfatninger ere illusoriske. Hvor engang en vanhellig Haand har sønderrevet det kydske, rene Baand mellem Konge og Folk, der kan dette maaske være en sørgelig Sandhed; men hvor Forholdet, som hos os, er bonæ fidei, hvor Konge og Folk endnu leve i et Slags Uskyldighedstilstand, der modtager man som kjærlig Gave, hvad man under andre Forhold maaske vilde kalde en Ret, og det med samme glade, rolige Tillid, hvormed omvendt Herskeren seer paa Folkets Stræben. Der staa nemlig Konge og Folk ikke ligeoverfor hinanden som kontraherende Parter, der ved juridiske Former søge at barrikadere deres Ret mod Indgreb; men sammenknyttede ved fælles Interesse stræbe de med forenede Kræfter til eet Maal.

Men maaske vil man søge, netop ved at fastholde det juridiske Synspunkt, at redde en Sætning, som fra det ovennævnte Standpunkt ikke lader sig opretholde. Man vil da maaske sige, at, hvadenten man bliver staaende ved at tage Kongemagten og Folket som tvende faktisk givne Momenter, eller betragter det første som en fra

det sidstnævnte udgaaet Institution, saa lader deres indbyrdes Forholds juridiske Basis sig reducere til en Kontrakt, hvorfor ogsaa enhver Forandring i dette Forhold bør ske kontraktmæssigen, d. e. ved begge Parters Overenskomst. Men den i Danmark bestaaende Grundkontrakt, som udgjør det retlige Fundament for vor Statsforfatning, bestaar deri, at Folket ved en uindskræuket Fuldmagt overdrog Kongen sin Stemme, saa at begge Parters Villie forenes i hans; at altsaa en ensidig Villieserklæring af Kongen ikke blot indeholder den fordrede Tosidethed, men endog udelukker enhver Medvirken af Folket udenfor hin alt forud og uden Betingelse givne Ratihabition. Ved at besvare denne Tvivl vil jeg ikke indlade mig paa det Spørgsmaal, hvorvidt en saadan Delegation virkelig har fundet Sted eller endog blot er tænkelig, men ene bemærke, at den paatænkte Indstiftelse af Provindsialstænder ikke gjør den allermindste Forandring i den bestaaende Statsforfatning. Det er derhos en lige saa iøinefaldende, som desuagtet almindelig Forvexling mellem den juridiske Medvirkning, som kan tælles efter Stemmer, og den moralske Indflydelse, som veies efter Grunde. Tilladeligheden af en saadan almindelig Forhandling, som ene formaar at give en ny Institution den fulde Modenhed og nationale Eiendommelighed, som skal sikkre dens Bestaaen og Virksomhed, er saa indlysende for den sunde Menneskeforstand, at man ej behøver at tiltrodse sig dens Indrømmelse ved at paavise selve Lovgivningens Anerkjendelse, f. Ex. i Fr. 27de Septbr. 1799 § 7.

Men selv om man indrømmer baade Tilladeligheden og Nødvendigheden af en Medvirkning fra Folkets Side

ved Indførelsen af Provindsialstænderne, saa vil man dog maaske finde Betænkelighed ved at udvide den til »de Ukaldede«, som ikke kunne paavise nogen ydre Adkomst for deres Stemmeberettigelse. Hvad der i denne Sag end sker — vil man altsaa sige — saa udføres det jo af Folket, idet det udgaar fra en national og oplyst Regering, hvis Personale er taget af Folket, og desuden vil vorde drøftet af Notabler, hvis Mening Kongen har lovet at ville høre, forinden han tager sin endelige Beslutning. Jeg deler tilfulde den almindelige Tillid til Regeringen, ja jeg gaar endog saa vidt i den at see en Nationalrepræsentation, der med Aand og Nidkjerhed varetager Statens og hver Enkelts Interesse; ligesom jeg er overbevist om, at Kongens Valg netop vil falde paa de Mænd, som Folket selv vilde — eller ialtfald burde — have valgt. Men hvad vi savne, er aldeles uafhængigt af enhver Regeringsform, nemlig den store Regulator i enhver Statsmaskine, den offentlige Mening, udtalt igjennem og atter uddannet ved Pressen. Selv den fuldkomneste Folkerepræsentation er jo ikke Andet, end det Brændpunkt, hvori den offentlige Mening ligesom personificeres, for med Retsvirkning at udtale Nationens Villie. Her finde vi da den samme Vexelvirkning, som imellem Pressen og Folket; thi ligesom dette ikke blot indvirker paa, men ligefrem dikterer Repræsentanternes Vota, saaledes virke disses Præmisses igjen tilbage paa den offentlige Mening. Charles Fox sluttede engang en af sine berømteste Taler med den Bemærkning, at han vel vidste, at Ingen af de Tilstedeværende derved vilde lade sig bevæge til at forandre sin Stemmegivning, men at han heller ikke havde talt til dem, men til næste Aars Vælgere. Er

saaledes selv en virkelig Repræsentation ikke Andet, end en officiel Opgjørelse af den offentlige Mening paa enhver given Tid, hvor meget mindre kan da et Regeringspersonale eller en Notabelforsamling, der ikke er valgt af Folket selv, gjøre den offentlige Mening overflødig? Men i dennes Natur ligger det at tænke høit; — er den stum, da varsler det enten Storm eller Vindstille, begge lige farlige for Statsskibets heldige Fart.

Det vil vist af de her henkastede Bemærkninger skjønnes, at jeg ikke har ventet nogen ret alvorlig Indsigelse imod en Paastand, vor Tid næsten har hævet til et Axioms Uantastelighed, at nemlig Pressens Medvirkning er nødvendig for Alt, hvad der skal slaa dybe Rødder i Folkets Hjerte. Imidlertid kan jeg dog ikke haabe dermed at være færdig; thi selv den, der indrømmer alt det Foregaaende, vil maaske mene, at den rette Tid først da er kommen, naar Publikum er sat istand til fuldeltigen at bedømme, hvad der er det tiltænt, — altsaa, naar Loven er publiceret.

Forsaavidt Pressen ved at bearbejde og undervise Folket skal gjøre det modtageligt for den paatænkte Forbedring, er hin Indvending uden Betydning; thi Kjendskab til det Givne er en Biting, Hovedsagen er det at udbrede lidt Indsigt i de første statsretlige Grundbegreber og den Erkjendelse, at den Enkeltes Interesser uadskilleligen ere bundne til Statens — at vække de Slumrende og at minde de Vaagnende om ej aldeles at glemme det Danske over alt det Udenlandske. Det lader sig ikke nægte, at den lange Vane, at betragte Statens Anliggender som Noget, der kun vedkommer Regeringen, i Danmark har bevirket en sørgelig Mangel paa politisk

Indsigt og Almenaand, og at som Følge deraf den Kundskab og Interesse, der i saa Henseende findes iblandt os, er saa fremmed og unational, at den ikke kan være en praktisk frugtbar Gjenstand for de mere Oplystes Tænkning, langt mindre med Lethed og Virkning kan meddele sig til Almenheden. Det kan derfor umulig anses for en utidig Fordring, at Pressen ved en elementair Undervisning burde have forberedt os til med Ære at indtræde i den høiere politiske Opdragelsesanstalt, som vor Konge vil indstifte.

Dog, denne Pressens opdragende og opflammende Indvirkning paa Folket, som her kun i Forbigaaende er berørt, er ikke Hovedsagen; men selv med særligt Hensyn til den vordende Institution vilde det neppe kunne betragtes som en Anticipation, om Pressen havde indbragt alle derhen hørende Spørgsmaal for den offentlige Menings Forum. Da nemlig de Mænd, til hvem Kongen har overdraget Udarbeidelsen af Udkastet til en Provindsialrepræsentation, derved sikkert kun ledes af Stræben efter det Fornuftiges og Sandes Erkjendelse, kan der ikke være nogen Tvivl om, at enhver paa Grunde bygget Udtalelse hos dem vilde have fundet villige Øren, ja, at selv ubetydeligere Bemærkninger og Vink kunde have fremkaldt Overvejelser, der vilde have havt praktisk Nytte. Og ikke blot den prøvende Læsning af det ved Trykken saaledes Fremkomne vilde — maaske de Vedkommende selv ubevidst — indvirke paa Lovforslagets endelige Affattelse; men denne offentlige Forhandling vilde have fremkaldt en almindelig Forarbeidelse af alle de reiste Spørgsmaal, og saaledes vilde de seirende Ideer gennem tusinde Munde have talt til de Mænd, hvis

Mening ved Kongens Sanktion rimeligvis vil faa Retskraft. At en saadan Diskussion skulde have tabt sig i tomme Gjætninger, derfor var der ingen Fare; thi allerede den første kongelige Bekjendtgjørelse indeholdt aldeles markerede Træk til denne Institutions Physiognomi, og nu har ialtfald Frdn. 28de Mai f. A. deraf givet saa bestemte Omrids, at Undersøgelsens Thema tilfulde ligger aabent for Enhver.

En offentlig Forhandling forud for den endelige Afgjørelse er altsaa ikke blot mulig, men den frembyder størst Udsigt til at derved vil kunne udrettes Noget. Der udfordres kun ringe Kjendskab til det menneskelige Hjerte for at indse, at man langt lettere faar en Anden til at antage vor Mening, saalænge han selv endnu ikke har yttret eller maaske dannet sig en bestemt Mening, end man kan bevæge ham til at forandre en udtalt Anskuelse eller til at frafalde en gjort Paastand. Saalænge derfor Regeringen endnu ikke har bestemt sig, vil Pressen ikke blot kunne udtale sig med større Frihed og Uforbeholdenhed, men ogsaa arbeide under gunstigere Vilkaar, end om den senere skulde træde i Opposition mod de af Regeringen vedkjendte Grundsætninger. At Noget forkynder sig som Opposition, maa navnlig hos os anses for et uheldigt Varsel, da man endnu ikke har kunnet vænne sig til en fri, livlig og uforbeholden Udtalen og Forfægten af de forskjellige stridende Anskuelser, endnu for ofte synes at glemme, at i Aandens Rige er Livet Kamp, — Kamp i den enkelte Granskers Bryst, Kamp imellem Ordførerne for de forskjellige Ideer. Det være derfor langt fra os at miskjende Ønskeligheden eller mistvivle om Gavnligheden af en omhyggelig Drøftelse af

de udarbejdede Forslag, der med Tiden — vi haabe snart — ville vorde overgivne til Offentligheden; men hvad jeg har villet antyde, er, at en aandig Medvirken fra Publikums Side strax fra Begyndelsen af ikke blot er mulig, men maaske endog lettere, end den senere vil være. Dette gjælder under den — som vi haabe velbegrundede — Forudsætning, at det eventuelle Udkast ikke strax vil udgaa som Lov, men først i et givet Tidsrum forelægges som Forslag for den offentlige Menings Bedømmelse. Skulde dette vort Haab, som dog har saa stærk Hjemmel i Sagens egen Interesse, ikke gaa i Opfyldelse, da ville Pressens Bestræbelser vel ikke være unyttige, men deres praktiske Virkning vil, som let skjønnes, udskydes i en fjern Fremtid, dens nuværende Taushed altsaa være dobbelt beklagelig.

Da Grev Holsteins Skrift: »Om de danske raadgivende Provindsialstænders Væsen og Værd«, som er den nærmeste Anledning til disse Bemærkninger, danner en glædelig Undtagelse fra det Dødsstille, som hidtil har hersket i denne Sag, og blandt Andet har den Fortjeneste at have fremkaldt Professor Davids lærerige Svar, har han derved erhvervet sig Adkomst til sine Medborgeres Tak.

1. Provindsinddelingen. I denne Henseende mener Holstein, at Forordningen »har fastsat det rigtigste, eftersom man i en eneste Forsamling vilde savne Lokalkundskab til hele Riget«, hvorimod en yderligere Udstykning af Riget vilde gjøre det »vanskeligere at træffe delige Mænd og tillige nedbryde Forsamlingens udvortes Værdighed.«

Naar det i Geografierne fortælles, at Havet adskiller Danmark i flere Dele, da er dette kun sandt paa Kortet; thi i Livet, det vide vi Alle, er Vandet og navnlig saadanne naturlige Kanaler, som de, der gjennemskære Danmark, netop det ypperligste Forbindelsesmiddel. Herpaa at begrunde en politisk Adskillelse vilde være saa meget urigtigere, som man derved vilde faa lige saa mange Provindser, som Øer — ja, en eneste stormfuld Nat, der gjennembrød Sanddynerne mellem Limfjorden og Nordsøen, vilde sønderlemme Jylland i tvende forskjellige, politisk sondrede Dele. Hvor galt det vilde være at bygge en Inddeling paa Ordene Fastland og Ø, vil blive indlysende, naar man betænker, at Jylland, det danske Kontinent, har 8 Mil Landgrændse og omtrent 100 Mil Søgrændse. Ikke mindre forgjæves vil man søge et historisk Fundament for den forehavende Inddeling; thi hvor vi i den fjerne Fortid træffe paa en Provindsadskillelse, der hørte Fyen til Jylland og ikke til de andre Øer. At vi ialtfald nu ingen Provindser kjende, det trænger neppe til noget Bevis, og vil blive iøinefaldende, naar man erindrer, at hvor Christian den Femtes Lov bruger Ordet »Provinds«, fortolker man dette paa forskjellige Maader. Men hvor stort et Gode Enheden er, det burde Historien lære os. Frankrigs nuværende Styrke skyldes for en ikke ringe Del Gjennemførelsen af Mirabeau's kloge Forslag, ved Departementsinddelingen at bryde Provindsforskjellen, og derved de Fordomme og den indre Strid, som den havde rodfæstet hos Folket, og Preussen behøver stor Kraft for at sammensmelte sine heterogene Dele til en Enhed, som kan modstaa fremtidige Rystelser. Men hos os gives

der lykkeligvis ingen saadan Adskillelse af Kongeriget, hverken paa Grundlag af de naturlige Interesser eller som Følge af Befolkningens Karakter eller historiske Erindringer. Og denne kostelige Enhed skulde vi bringe som Offer? Og hvorfor? At Grev Holstein forsvarer denne Udparcellering, har jeg alt anført; men hvor liden Vægt hans Mening i dette Punkt fortjener, vil ses deraf, at han selv siger det Modsatte paa et andet Sted (Side 47 og 48), hvor han fortæller, at »Erfaringen har lært, at overalt, hvor forskellige Provindser — — ere blevne repræsenterede ved forskellige Talsmænd, — — der er det meget vanskeligt at tilveiebringe fælles Love, som erkjendes for gavnlige for det hele Samfund«, og »jo større Forskjel der findes mellem de forskellige Provindser, som særskilt repræsenteres og dog samlede skulle udgjøre eet Statssamfund, des større bliver Striden imellem de forskellige Talsmænd, des mindre bliver den Ide den herskende, at Almenvellet er Kilden til ethvert Individuums Vel, — des mere fremtræder Lidenskabeligheden, den personlige Interesse« o. s. v. o. s. v. Her tales vel kun om en Strid imellem de forskellige Vota, men det gjælder naturligvis i endnu højere Grad om disses Resultater, hvis indre Modstrid maa lede til farlige Kollisioner.

Hvad der hør, ligesom mange andre Steder har forledet Holstein til saa haandgribelige Selvmodsigelser, er den samme Vildfarelse, som ofte kommer igjen. Ved Lokalkundskab maa nemlig ikke forstaaes statistisk-topografisk Kundskab til Lokalet, men Kjendskab til de lokale Interesser, som have deres Berettigelse og derfor bør finde deres Talsmænd, men ikke sætte sig op over den

store Almeninteresse: Statens Velfærd. Lokalinteressen er derfor sket Fyldest, saasnart de enkelte Repræsentanter vælges af hele Landets forskjellige Dele, og ikke — som i det gamle Rom — af en enkelt By; thi da medbringer enhver af dem sin Kundskab til og Interesse for sin Hjemstavns Anliggender, og disse gaa sandelig ikke tabte derved, at Repræsentanterne sammentræde i en fælles Forsamling, hvorimod netop denne Forening indeholder Borgen for, at de ikke ensidigen ville kunne gjøre sig gjældende paa det Heles Bekostning. Jeg indser derfor ikke, at der er nogen forstandig Grund til denne Adskillelse af hvad der hidtil har været Eet; thi at Nogen skulde hade sit eget Værk, eller ville trykke og svække, hvad han af sit Hjertes frie Tilskyndelse selv har skabt — det er en Tanke, jeg viser fra mig. Det er ikke her Stedet til yderligere at begrunde min mørke Anelse, at hin vilkaarlige Adskillelse kun vil bære bittre Frugter, idet den ikke blot vil undergrave hele Institutionens Virksomhed, men endog letteligen kan rokke vort lille Danmarks Enhed og Enighed. Jeg har kun villet udtale mit varme Ønske, at, ligesom vi i Oprindelse, Sprog og Historie, Interesser og Tendents kun ere een Nation, vi saaledes ogsaa kun maa faa een Nationalrepræsentation, — at, ligesom vi ifølge Christian den Femtes Lov »have een Gud, een Tro, een Konge og een Lov«, det saaledes maa blive holdt, hvad der er lovet i Kongeloven, at »hele Landet, intet undtagen, til ævig Tid skal være uskift og udeelt.«

Medens jeg saaledes paa ingen Maade kan være enig med Grev Holstein i at billige den paatænkte Deling af Kongeriget i tvende Provindser, kan jeg slutte mig til

hans Fordring, at Island bør have sine særlige Provindsialstænder*). Der er heri ikke nogen Modsigelse; thi Alt, hvad der ikke findes i Forholdet mellem Jylland og Østifterne, det findes i høi Grad paa Island: en ved den fjerne Beliggenhed, de klimatiske Forhold og Landets fysiske Beskaffenhed begrundet gjennemgribende Forskjellighed i Frembringelser og Fornødenheder, i Levevis og Tænkemaade, i materielle og aandige Interesser, i Love og i Sprog. Hvad der hist derfor er en umotiveret og farlig Vilkaarlighed, synes her at være en naturlig, en politisk Nødvendighed. Naar Frdn. 28de Mai bebuder, at 2 eller 3 Mænd fra Island skulle faa Sæde i Østifternes Provindsialstænder, saa er det aabenbart, at intet af Institutionens Formaal derved vil kunne fyldestgjøres. De allerfleste i denne Forsamling behandlede Sager ere Islænderne aldeles uvedkommende, og ville der saa meget mindre kunne bidrage til deres Oplysning eller til Almenaandens Oplivelse iblandt dem, som Forhandlingerne føres i et fremmed Sprog, og derfor alt af den Grund slet ikke ville komme til deres Kundskab. Men hvorledes vil det gaa med de faa Sager, som særlig berøre Island? Paa Grund af den lange Frastand og de slette Samfærseismidler, ja paa Grund af den fuldstændige Mangel af gode Skrifter om det nuværende Island, ere de islandske Forhold os saa ubekjendte, at de danske Medlemmer saa godt som ikke ville kunne deltage i disse Sagers Behandling, som altsaa væsentligen vil være henvist til de 2—3 islandske Medlemmer, som derhos næsten

*) Da jeg et Par Maaneder senere udførlig har udtalt mig om dette Spørgsmaal i samme Tidsskrift (VII S. 523—536), indskydes her et lille Brudstykke af denne Afhandling.

nødvendigvis maa vælges blandt Embedsmændene, fordi udenfor disses Kreds kun faa Islændere ere det danske Sprog tilstrækkelig mægtige til at kunne indtræde i den dansktalende Forsamling. Hvor kan man nu tro, at disse 2 til 3 Mænd ville blive anerkjendte for en Repræsentation af det islandske Folk, eller at dette i dem vil se den mindste Garanti for sine Interesser? Hvorledes skal Regeringen gennem dem kunne erholde en paalidelig Kundskab om dette fjerne og vidtstrakte Lands Fornødenheder og Ønsker, og det en fra selve Folket hidrørende Kundskab, forskjellig fra den, som kan hentes fra Embedsmændenes Erklæringer, til hvilke den hidtil ene har været henvist i Alt, hvad der angaar Island, som ogsaa for den er et »terra incognita«? Hvorledes skulle de navnlig kunne løse den Opgave, som turde være en af de mest paatrængende islandske Interesser, at sætte en Skranke for Misbrugen af de lokale Embedsmænds næsten ukontrollerede Myndighed? Og hvorledes skulde det fattige Island kunne betale Reiseomkostninger og Diæter til en fyldigere Repræsentation, selv om man vilde indrømme det en saadan — hvilket dog neppe vil ske, da Danmark sikkert med Glæde vil overlade Islænderne selv at varetage deres egne Anliggender, men ikke vel kan indrømme dem en uforholdsmæssig Indflydelse paa de danske Anliggender, som de naturligvis ikke kjende? Fra hvad Side man end betragter Sagen, vil det være indlysende, at, skal Island have Andel i den Velgjerning, som Kongen har tiltænkt sit hele Folk, da vil det kun kunne ske ved en Forsamling af Islændere, som paa Island og paa Islandsk forhandler om Islands Anliggender. For en saadan Institution vil der være et

Forbillede i det berømte Althing, som i Aarhundreder har udgjort Folkets Stolthed, og som hos dette fortrinnsvis historiske Folk endnu lever i et af Ærefrygt omgjærdet Minde. Naturligvis kan det kun kaldes tillive med en væsentlig Omdannelse; men det vil i hvert Tilfælde kunne tage i Arv fra en berømmelig Fortid den folkelige Tilslutning, fuld af Selvfølelse og Opløftelse, som en gammel Tradition formaar at give. Naar Danmark ved en tidssvarende Gjenoplivelse af Islands Althing vil knytte dets Fremtid til dets Fortid, da vil det derved afbetale en gammel Gjæld til hint mærkelige lille Folk, som i Oldtiden førte vore Fædres Liv og Sæder over til sine nøgne Fjelde, og som har bevaret og udviklet saa meget af deres bedste Egenskaber, at deres Sagn og Sange ere den kosteligste Skat i Nordboernes aandige Eie. Derfor maa Island være enhver Nordboer dyrebart, fordi det gjemmer et levende Billede af vor folkelige Barndom med dens Sprog og dens Minder, en gigantisk Bautasten over en længst forsvunden Tid, som i høitidelig Ensonhed rager op over en Verden, hvori Alt er nyt og forandret.

8. Forhandlingernes Offentlighed. Naar man taler om Publiciteten som enhver politisk Institutions Livsprincip, saa mener man ikke dermed den Foranstaltning, at Landdagsforhandlingerne, efterat de ere endte, trykkes og sælges gennem Bogladerne; thi man behøver ikke at tage Erfaringen tilhjælp for at indse, at derved i Grunden ikke udrettes Andet, end at de publicistiske Skrifter forøges med et nyt, hvori der, som i de fleste

Bøger, indeholdes nogle rigtige og nogle urigtige Anskuelser. Hvad man derimod fordrer, er, at Forhandlingerne skulle foregaa for aabne Døre, hvorved Alt, hvad der foretages, bliver publici juris, og som en Følge deraf kan gjængives og bedømmes af Pressen. At saaledes Forhandlingerne ligesom føres i hele Folkets Overværelse, bevirker, at hele Folket deltager i dem, saa at de blive Gjenstand for enhver tænkende Mands Drøftelse, for enhver dannet Kredses Samtale, for hele Nationens Bearbejdelse. Hvor gavnlig en Indflydelse det maa have paa selve Repræsentanterne, i hver Mand, de træffe paa, at finde en Indviet, som kan meddele dem sine Erfaringer og Ideer, og gennem Forhandlingernes øieblikkelige Offentliggjørelse at faa Anledning til ny Overveielse, er indlysende; og heller ikke bør man kaste Vrag paa den Fordel, at en eller anden udmærket eller særlig sagkyndig Mand, som ikke er Medlem af Forsamlingen, dog kan faa Leilighed til gennem Trykken ligesom at tage Del i Forhandlingen, ja maaske ved sine Anskuelser Rigtighed og sine Raads Visdom at bestemme deres Udfald. Men vigtigere, end Offentlighedens Nytte for Forsamlingen og dens Gjerning, er dens Indflydelse paa Folket; thi den er Betingelsen for Vækkelsen og Udviklingen af den Selvbevidsthed, den Almenaand og det Statsborgersind, hvis Oplivelse er den hele Institutions vigtigste Opgave. Den Masse af Intelligents og Kraft, som slumrer i Folket eller er druknet i selvisk Sneverhertethed, vil derved vækkes til et høit og ædelt Liv, og den periodiske Presse, hvis Frembringelser nu for største Delen ere usle, af Styverfængerer avlede, af Pøbel-aand opammede Misfostre, vil voxé op til en kyndig og

livfuld Forhandling af almennyttige, betydningsfulde Emner — ja, vort hele selskabelige Liv, der nu sygner i Tomhed og Smaalighed, vil hæves op i Indhold og Adel.

Offentligheden vil ikke blot være en Støtte for Repræsentationen, men tillige den bedste Garanti imod at den vil gaae istaa eller gjøre noget Slet. »Giv mig en vanvittig Valglov og et bestukket Parlament« — raabte engang Sheridan — »men giv mig Debatternes Offentlighed, og jeg er stærkere, end De.« Og i Sandhed, jeg veed Intet, som er bedre skikket til at opdage ethvert uædelt Motiv, end en hel Nations kritisk speidende Øie, — Intet, som har større Kraft til alt i Fødslen at kvæle ethvert lavt Forsæt, end Frygten for at blotte sig for sine Medborgeres Omdømme. Ligesom Offentligheden saaledes vil afvæbne Sletheden, saaledes vil den være den bedste Støtte for enhver frimodig Mand, som vil angribe Misbrug, afsløre Falskhed, med Djærvhed forfægte Sandhed og Ret. Det er ved vor i saa mange Henseender udmærkede kollegiale Forfatning en væsentlig Mangel, at Opfordringen til Arbeidsomhed og Iver svækkes derved, at den Magelige deler Æren for hvad den Nidkjære udretter, ligesom omvendt den Retsindige kan komme til at dele Ansvar for hvad en Kollega forsømmer eller forsynder. Men hvilken Opfordring til Agtpaagivenhed og Anstrengelse ligger ikke deri, at Enhver selv faar baade Æren og Skammen for hvad han gjør! Hvilken begeistrende Opmuntring til Kappelyst og hin ædle Tørst efter Hæder, som er Moder til alt Stort, yder ikke Offentligheden! Hvilke herlige Frugter lover den ikke den Institution, som skal kalde alle gode Kræfter til Virken og Stræben for Fædrelandets Vel!

At Offentligheden er enhver Folkerepræsentations Livsbetingelse, er i den Grad blevet et Axiom i den europæiske Bevidsthed, at man heller ikke hos os bestrider det i Principet; man mener kun, at Vanen til at tale offentlig hos os er saa lidt udviklet, at den vilde lukke Munden paa Mange og derved give Enkelte en aldeles utilbørlig Overvægt. Herved skal jeg bemærke, at det ingenlunde er Meningen med en Folkerepræsentation, at den skal bestaa af lutter Talere. Der findes selv i England mange Parlamentsmedlemmer, som sjældent eller aldrig blande sig i den offentlige Debat, men ligefuldt ved deres Sagkundskab spille en vigtig Rolle i Komiteerne, og ved deres sunde Sands og fordomsfrie Blik ere de rette Dommere mellem de stridende Parter og gjøre Udslaget ved Afstemningerne. Dernæst maa man erindre, at ved Veltalenhed ikke forstaas den Kunst, med en Strøm af smukke Ord at bestikke Tilhørerne, men den solide Egenskab, klart at udtale, hvad der klart er tænkt. Nu tror jeg, at vore Landsmænds lidt prosaiske, men sunde Sands ikke let vil være udsat for den Fare, at lade sig henrive af Frasemageres tomme Gjøgleri, og at saadanne Rhetorkunster, langtfra i Offentligheden at finde Støtte, tvertimod ved den ville faa deres Banesaar, da det er langt lettere et Øieblik at bedaare en Tilhørekreds, end at bestaa for Publicitetens Ildprøve, for hvis nøgterne Kritik sligt Flitterstads vil tabe sin Tryllemagt. Og paa den anden Side have Folk, som hverken kunne tænke eller tale, ikke deres Plads i en Folkerepræsentation, og det er godt, at baade de og deres Vælgere faa Bevidstheden herom; men de, som virkelig have Noget at sige, ville ikke af

de aabne Døre lade sig afholde fra at komme frem med deres Meninger og Oplysninger, naar de ikke lade sig skræmme tilbage af en Forsamling af 60—70 Mænd; tvertimod ville de snarere kunne vente Medhold hos udenfor staaende Medborgere for den simple Menneskeforstands ukunstlede Udtryk, end hos et den i Ordets Kunst overlegent Modparti. Tænker man derimod ved Veltalenhed paa den Naadegave, som altid kun vil findes hos Faa, at udvikle det skarpt Tænkte ved en uimodstaaelig Dialektik, og i et Sprog fuldt af Kraft, Høihed og Ynde at kunne opflamme Hjerterne og styrke Villierne, da er den Magt, dette giver, den lovlige af alle Magter. At overbevise og selv at overtale er en Indflydelse, hvilken selv det stolteste Menneskesind med Glæde underkaster sig; og hvor lidt aristokratisk sindet jeg end er, saa er dog Aandens Overlegenhed et Adelsbrev, for hvilket jeg med Ærbødighed bøier mig.

II.

Den literære Skandinavisme.

(Brudstykke af en Afhandling i Maanedskrift for
Literatur 1834. XII. S. 289—360.)

Strax efter min Hjemkomst fra Berlin skrev jeg en udførlig Anmeldelse af det 1833 i Christiania udkomne Skrift af daværende Lektor i Lovkyndigheden F. Stang »om Kongeriget Norges konstitutionelle eller grundlovbestemte Ret«. Den indeholder en fuldstændig Analyse af Skriftet og dermed tillige af den norske Forfatning, ledsaget af ikke faa supplerende eller kritiske Bemærkninger om enkelte Punkter, som dengang kunde have deres Betydning, men ialtfald ikke egne sig til nu at gjentages. For imidlertid ikke helt at forbigaa dette mit første større Arbejde, hidsætter jeg det Par indledende Ord, hvori jeg antydede min Opfattelse — om end kun her nærmest med Hensyn til Norge — af hvad man senere har kaldt »den literære Skandinavisme« — i Modsætning til den »politiske«, hvis Program jeg for mit Vedkommende opstillede i 1845 i min Tale i Christiansborgs Ridehus, der senere vil blive meddelt.

En af de væsentligste Betingelser for et kraftigt og ejendommeligt — literært eller politisk — Folkeliv er det,

som Gøtz von Berlichingen ønsker Broder Martin, naar han ved Afskeden tilraaber ham: »Gott wird Euch Raum geben!« Blandt de Fortrin, et større Folk har fremfor et mindre, hører nemlig — naar vi her kun se hen til Literaturens Vilkaar — fremfor Alt den større Virkekreds, som lover Forfatteren et større Antal Læsere og Forlæggeren en større Mængde Kjøbere, altsaa Betingelserne for den indre og ydre Tilfredsstillelse, som kan fremkalde og vedligeholde en levende og almindelig Virksomhed. Ordentligvis staar derfor ligesaa vel den aandige, som den fysiske Frembringelsessevne i et vist Forhold til den Kreds, af hvilken den skal fremgaa; thi skjønt f. Ex. Jødernes og Grækernes Historie viser, at Geniets Skaberkraft ikke lader sig udregne efter statistiske Tabeller, saa synes det dog ikke blot naturligt, men tillige godtgjort ved Erfaringen, at under forøvrigt lige Forhold den større Befolkning vil frembringe en større Rigdom af betydende Mænd, end den mindre, og at de større eller de mindre Forhold, hvori selv Mænd med samme Begavelse ere stillede, ville faa en enten opløftende eller nedtrykkende Indflydelse paa deres Udvikling og Færd. Man kan vel ikke ligefrem indrømme, hvad Johannes Müller skriver til Bonstetten, »dass in kleinen Staaten grosse Gedanken aus Mangel an grossen Leidenschaften ersterben«; men man vil paa den anden Side have ondt ved at nægte, at et lille Folk staar mere Fare for at forfalde til Slaphed, Ensidighed og Smaalighed, og saaledes er mere udsat for, selv om det i et givet Øjeblik kan hæve sig op over sig selv, hurtigere at udtømmes og synke tilbage, end et stort Folk; thi der udkræves en vis Rigdom — for ikke at sige Overflødighed — af Ta-

lenter i mangehaande Retninger, for at skabe og endnu mere for gjennem en idelig Fornylse at vedligeholde den Kraft, Friskhed og Bevægelighed, som betinger Folkelivets Værd og Frugtbarhed.

Det er saaledes en Lykke for det lille danske Folk, at dets aandige Liv ikke er indskrænket til de snævre politiske Grændser, Historien efterhaanden har anvist det, men at det i det norske Folk har en Medejer og Medarbejder, som det ikke kan undvære. Vel har Skabelsen af vor fælles Literatur i sin Tid fundet en vigtig Støtte i den politiske Forening; men uafhængig af denne har den sin sande Grund i den Sprogets og hele Aandsretningens Fællesskab, som ikke er ophævet ved senere Begivenheder, og hvis Bevarelse i lige Grad stemmer med begge Broderfolkernes Interesse og Ønske. Man maa i denne Henseende ikke lade sig vildlede af de uhøviske Raab, som af og til lyde over til os fra Norge; thi de udgaa kun fra en Bande »Skrubber« — den ultra-norske Skrivemaade for det norske Ord »Skrub«, vort Bjørn — men disse Raahedens Apostle, som foragte Alt, hvad der ikke er norsk, og i Grunden hade al Civilisation, ere ikke Udtryk for det norske Folk. Baggesen og Oehlsenschläger ere nu, som før, hver dannet Normands kjæreste Selskab, Ørsted deres Sønners Lærer, og Mynster deres Døttres Trøster, og med usvækket Interesse have de ogsaa i den senere Tid lyttet til den danske Musas Sang, uagtet »Bamserne« finde, at hun er »kattunskjørtet«. Man gjennemse det norske Theaters Repertoire; man spørge Forlæggerne f. Ex. til Hansens Skifteret eller til »Gjengængerbrevene«; man tale med hver Normand, som har for Skik at vaske sine Hænder og kæmme

sit Haar, og man vil overtude sig om, at det gamle Baand ikke er bristet, men hvad der fremkommer i Kjøbenhavn, er kjendt og vurderet i Christiania og Bergen næsten lige saa hurtigt og lige saa godt som i Odense og Aalborg. Og omvendt vilde det ikke blot være utaknemmeligt mod Holbergs og Wessels Minde, men ogsaa uretfærdigt mod de nulevende Normænd, om vi ikke med samme Deltagelse fulgte, hvad der paa Aandens Ene-mærker foregaar hos dem, og tilegnede os dets Frugter med Velvillie og Tak. Vi kunne i denne Henseende ikke ganske frikjende os selv, om vi end til vor Undskyldning kunne anføre, at hvad der hidtil er kommet derfra, ikke har været i Stand til at vække stor Opmærksomhed, fordi den ældre Slægt har været fuldt optaget af det mæssomme Arbejde, at tilvejebringe en selvstændig Statstilværelses første Betingelser, og fordi den kraftige og livsfriske Generation, som er opvoxet siden 1814, og som vistnok berettiger til de største Forventninger, først nu begynder at indtræde i den aandige Pubertet. Vi ønske, at disse Forhaabninger maa gaa i Opfyldelse, og at denne ogsaa iblandt os maa finde den Aerkjendelse, som ikke vil undlade at udøve en oplivende og styrkende Tilbagevirkning.

Naar vi fordre den danske Almenheds Opmærksomhed for den norske Literatur, saa sker det ikke blot i Reciprocitetens og Gjæstevenskabets Navn, men vi paa kalde derved vor egen velforstaaede Interesse. Det større Sproggebet, som i det Mindste i denne Henseende bør være os et Mønster, er Tydskland, som uagtet sin politiske Sønderrevethed dog har vidst at indtage og hævde en høi Rang blandt Folkene netop ved den aandige

Sammensmeltning af alle dets Kræfter i en fælles Nationalitet. Der spørges aldrig, om et Skrift er preussisk eller bajersk — det kan endog let hænde, at f. Ex. Forfatteren lever i Breslau, medens Skriftet udkommer i Augsburg; hvad hver Leipziger Messe bringer for Lyset, fører enhver velordnet Boghandel omtrent samtidig til Wien, Frankfurt og Hamburg; Tidsskrifter udgives af Foreninger, af hvis Medlemmer den Ene bor i Kiel, en Anden i Freiburg, en Tredie i Königsberg o. s. fr. o. s. fr. Med eet Ord: skjønt Tydskland i politisk Henseende er adspaltet i en Mængde af hinanden uafhængige Stater, hver med sit Dynasti, sin Regering, sin Repræsentation, er det i aandig Henseende en Enhed, et udelt tydsk Folk, som netop i alle Kræfternes Forening finder Betingelsen for sin Storhed og sit Held. Lad os derfor lære dette af Tydskerne; thi i aandig Henseende har 1814 ikke bevirket nogen Forandring i Forholdet mellem Danske og Normænd; vi ere nu, som før, den samme Fortids Børn og Arvinger til den samme Fremtid.

Anmelderen har troet at kunne stille disse Betragtninger i Spidsen for et lille Arbeide, hvis Hensigt det er i den danske Læseverden at indføre et norsk Skrift, som hører til den nye Slægts Førstegrøde, og som baade ved sin Gjenstand og ved sammes Behandling har Krav paa vor Opmærksomhed. Det vil ikke blot yde et vigtigt Bidrag til Kundskaben om de offentlige Forhold hos et ved Oprindelse, Nationalkarakter, Sæder og Sprog nært beslægtet Nabofolk, med hvilket vi have saa mange sociale, kommercielle og literære Berøringspunkter, men det vil tillige, da den selvstændige Udvikling af Norges Lov-

givning og offentlige Tilstande er bygget paa et fælles Grundlag, tillige for os kunne være en lærerig Veiledning, snart som følgeværdigt Mønster, snart som advarende Exempel. Fortrolighed med den norske Lovgivning fra den Tid af, da denne fra et fælles Udgangspunkt er gaaet sin egen Vej, er derfor vigtig for enhver Dansk; men fremfor Alt gjælder dette om dets forfatningsmæssige Ret, som er Kilden til hele dets paafølgende Statsliv. Ser den danske Statsborger, hvorledes en i Hovedsagen fornuftigen grundlagt, af Regeringen samvittighedsfuldt overholdt og af Folket med varm Kjærlighed omfattet fri Forfatning, uagtet ugunstige Forhold og mange Misgreb, dog har havt Kraft til at redde Norge ud af et truende Skibbrud, og sat dette fattige Land, som mange af os troede kun fristede Livet ved Danmarks Hjælp, istand til ved egne Kræfter at skabe mange offentlige Indretninger og desuagtet Aar efter Aar at nedsætte sine Skatter; — blive vi her i Landet bekendte med, hvorledes denne Forfatnings Livskraft har bragt Liv og Kraft ind i den tidligere saa slappe Forvaltning: saa vil dette opbyggelige Syn være en stærk Opfordring for os til nøje at lære denne Forfatning at kjende, som trods sin Ungdom og sin Skrøbelighed alt har udrettet saa store Ting. Denne Opfordring vil den danske Almenhed saa meget villigere følge, som de vigtige Anordninger, der ogsaa i Danmark skulle grundlægge en Folkerepresentation, og saaledes føre os »Tidens Oplysning imøde«, netop nu ere traadte i Kraft. Der er derved paalagt det danske Folk den Forpligtelse, af al sin Evne at erhverve sig den politiske Dannelse, som er Betingelsen for den nye Insti-

tutions rette Benyttelse, og i denne Bestræbelse vil det intetsteds kunne finde en nærmere og frugtbarere Vejledning, end ved at studere den norske Forfatning; thi den er givet for et Folk, som er Kjød af vort Kjød og Blod af vort Blod; den har levet og virket under Forhold, der ere nært beslægtede med vore egne, og den har alt undergaaet en Erfaringens Prøvelse, hvis Frugter det vil være os let, ligesom det er vor Pligt og vor Fordel, at tilegne os.

III.

Trykkefrihedens Indskrænkning.

(Kjøbenhavnsposten 1836.)

Af den senest udkomne Stændertidende erfares det, at Kommissarius har forelagt Stænderne Udkastet til en Plakat, »indeholdende nærmere Bestemmelse af Trykkefrihedens Grændser«, hvilken — saa siges der — »er at anse som et Tillæg til Frdg. 27de Septbr. 1799«, og gaar ud paa, »at en Forfatter, der paa en utilbørlig Maade har yttret sig angaaende Rigets Forfatning eller dets Love eller Regeringens Handlinger, men uden at den onde Hensigt er saa umiskjendelig, at han kan dømmes efter Frdg. 27de Septbr. 1799, §§ 2, 3 og 7, kan, for den Mangel af pligtskyldig Opmærksomhed, der ialtfald bliver ham at tilregne, anses med Pengebøder.«

De ovennævnte §§ af Frdg. 1799 forbyde: at »laste, forhaane eller søge at udbrede Had og Misnøie imod disse Rigers Konstitution, eller imod Kongens Regering enten i Almindelighed eller i enkelte Handlinger«; — at »laste eller forhaane monarkisk Regeringsform i Almindelighed«; — og »at skumle med Bitterhed over Regeringen eller at indklæde sine Anmærkninger over dens Foranstaltninger i utilbørlige og usømmelige Udtrykke«. Efter den

rigtige af Domstolene hævdede Fortolkning af § 2 er det altsaa tilladt at laste Regeringens enkelte Handlinger, d. e. at tillægge dem en saadan Ufuldkommenhed, som ej kan bestaa med deres Hensigt, naar man kun ikke derved laster selve Regeringen, d. e. paa Grund af dens enkelte Handlinger tillægger den selv saadanne vedvarende og almindelige Mangler, at den derefter maa anses for uskikket til at opfylde sit Øjemed, og heller ikke indklæder sin Dadel over de enkelte Regeringshandlinger i saa usømmelige Udtryk, at det kan kaldes at skumle med Bitterhed, d. e. udtaler Had og Foragt mod Regeringen. Det ses altsaa, at her ikke med et Ord tales om »Landets Love«, og fremdeles, at der ikke er Spørgsmaal om »Regeringens enkelte Handlinger«, men kun om selve Regeringen, hvad enten Angrebet er rettet imod den i al Almindelighed eller imod den paa Grund af eller i Anledning af dens enkelte Handlinger. Det ses endvidere, at Frdg. ved at betegne de Angreb, der skulle være strafbare, bruger saa omtrent de haardeste Udtryk, Sproget ejer — laste, forhaane, skumle med Bitterhed — og altsaa sætter den Grændse, som ikke uden Ansvar kan overskrides, saa fjernt, at der indenfor samme bliver et rundeligt Spillerum for Yttringsfriheden, og saaledes tilsteder en nogenlunde fri Udvikling af Folkelivet og af Literaturen. Ene § 7 taler om »utilbørlige og usømmelige Udtryk«; men denne Bestemmelses umiddelbare Forbindelse med det dermed parallelle Udtryk »skumle med Bitterhed« og Henvisningen til § 2 gjøre det utvivlsomt, at hermed menes Udladelser, som alt ved deres blotte Form udtrykke Foragt. Saaledes er denne Bestemmelse altid bleven forstaaet, og den er derfor — om

nogensinde — ialtfald saa godt som aldrig bleven bragt i Anvendelse, da Ingen let kunde finde paa at bruge formelige Skjældsord om Regeringen. Dette er den nu hos os i de her omhandlede Spørgsmaal gjældende Rets-tilstand.

Heri vil der, hvis den bebudede Plakat erholder Lovskraft, foregaa en væsentlig Forandring. Man kan da ikke længer tale om Love og Regeringshandlinger omtrent som man vil, naar det kun ikke gaar saa vidt, at det bliver en Lasten og Forhaanen af Forfatningen og Regeringen; man kan ikke længer dadle denne, som man vil, naar man kun ikke skumler over den med Bitterhed eller med Ukvemsord; man vilde for Fremtiden kunne straffes for at omtale alle disse Gjenstande, naar dette sker paa en Maade, som Vedkommende finde — »utilbørlig«.

Og hvad er da utilbørligt? Udkastet indeholder, saa vidt man kan skjønne, ikke noget Forsøg paa en Definition, og der bliver altsaa ikke Andet tilbage, end at henvise til, hvad Kancelliet ved at anklage og Domstolene ved at dømme finde utilbørligt. Men dette er ingen Bestemmelse; man kunde godt sige, at Domstolene kunde straffe, hvad de fandt strafbart — saa var Vilkaarligheden in natura sat paa Dommersædet. Hvad Domstolene ville finde utilbørligt, kan intet Menneske vide — det vide de ikke engang selv. Den Ene skjønner saaledes, den Anden anderledes, og til forskjellige Tider kan den Samme skjønne helt forskjelligt. Derfor er det, at man af Loven fordrer en objektiv Regel, der kan være en Vejledning baade for Forfatteren og Dommerne; den blotte Henvisning til det subjektive Skjøn er at sætte Til-

fældigheden og Vilkaarligheden i Lovens Sted. Lovudkastet udgiver sig for en nærmere Bestemmelse af Trykkefrihedens Grændser, men i Virkeligheden udvisker det enhver Bestemthed og fortaber sig i det Ubegrændsede. En bestemt Begrændsning er Forfatterens Ret; uden en forud bestemmelig, forud beregnelig Vished om, hvad der er tilladt, og hvad der er forbudt, er det umuligt for ham, selv med den bedste Villie, at holde sig Loven efterrettelig. Men ogsaa Dommeren har Ret til af Loven at fordre en objektiv, en almengyldig Maalestok; thi hvor tiltalende end en ubegrændset Magt kan være i mange Forhold, saa maa den samvittighedsfulde Dommer dog føle sig utryg paa sit Dommersæde, naar han er henvist til at behandle et Retsspørgsmaal som en Smagssag. Loven forfejer derfor sit dobbelte Øjemed: at beskytte Samfundsordenen mod Skribenternes Udskejelser, og at værne om Yttringsfriheden mod Magtens Vilkaarlighed, naar den, istedetfor »nærmere at bestemme«, tvertimod ud-sletter den bestemte Grændse for Pressens Ret, og et Lovudkast, som ikke blot indskrænker Omraadet af dens Frihed, men selv indenfor dette Omraade berøver den al objektiv Garanti, er derfor vel skikket til at forurolige enhver Trykkefrihedens, — ja selv enhver Lovmæssighedens Ven.

Endnu betænkeligere bliver Sagen, naar vi se hen til de subjektive Betingelser for Straffeaansvaret. Efter den hidtil antagne Fortolkning af Forordn. 1799, som stærkest er stadfæstet i den over »Fædrelandet« *) af-sagte Dom, forudsætter denne, at den paagældende For-

*) Det er det af Professor C. N. David i sin Tid udgivne Ugeblad »Fædrelandet«.

fatters »onde Hensigt« enten maa være tilstaaet eller »umiskjendeligen« fremlyse af det Sagte. Rigtigheden af denne Fortolkning er nu udtrykkeligen anerkjendt af Regeringen; thi naar Udkastet til Plakaten taler om det Tilfælde, at »den onde Hensigt ikke er saa umiskjendelig, at Forfatteren kan dømmes efter Frdg. 1799«, saa erkjendes det derved, at han ikke kan dømmes efter denne, naar Hensigten enten er umiskjendelig god, eller ialtfald ikke er umiskjendelig ond, d. e., naar den er tvivlsom. Udkastet gaar altsaa ikke ud paa at væрге Trykkefrihedsanordningen mod en Misforstaaelse, som havde forvansket dens sande Mening; nei, om dens sande Mening ere baade Høiesteret og Kancelliet enige, og Udkastets vedkjendte Øjemed er saaledes at forandre den. Denne Forandring lader sig ikke retfærdiggjøre af den Betragtning, at man dog umulig kan indrømme den, som er sig en god Hensigt bevidst, Ret til at sige Alt, hvad han vil. Dette vilde nemlig paa ingen Maade følge af hvad der er Trykkefrihedsanordningens sande Mening, og det af en dobbelt Grund. For det Første er det nemlig ingenlunde overladt til Enhvers eget Skjøn at bestemme, hvad der er godt eller ondt, men dette er foreskrevet ved Loven. Det lod sig saaledes vel tænke, at Nogen i den ædleste Hensigt kunde laste Rigets Konstitution, — ja, det kunde hændes, at Dommeren som Menneske, som Tænkter, som Borger var enig i Alt, hvad Forfatteren derom havde sagt; men som Dommer maatte han dømme ham, fordi den Hensigt, at laste Forfatningen, af Loven erkjendes og erklæres for ond, og altsaa, hvor dens Tilstedeværelse er vedgaaet eller bevist, maa medføre Straf. Ligesom Staten saaledes ikke har overladt det til den Enkeltes Samvittighed

at afgjøre, hvad der er godt eller ondt, saaledes har den heller ikke henstillet det til den Enkeltes Bevidsthed, om han har villet Noget, som det ikke efter Statens Love er tilladt at ville; thi Staten har forbeholdt sig selv at afgjøre dette gennem sine Domstole, der naturligvis herved maa gaa ud fra den Forudsætning, at Enhver, som ikke er afsindig, virkelig har villet sige, hvad han har sagt. Da det saaledes er Staten, som gennem Loven har bestemt, hvad der skal betragtes som godt og ondt, og Staten, som gennem Domstolene afgjør i hvert enkelt mødende Tilfælde, hvilken Hensigt den Paagjældende skal antages at have havt, saa er det langt fra, at Frdg. 1799, hvis den opretholdes i sin sande Mening, giver enhver god Villie Ret til at udtale hvilken Overbevisning han vil. Tvertimod kan det let hændes, at den, som ikke vil Andet, end hvad han efter sin bedste Overbevisning anser for sandt og godt, og som har bragt Samfundsoordenes Nødvendighed det Offer, at bøje sin Samvittighed under Lovens Tugt, desuagtet kan blive dømt, fordi han af Mangel paa Skarpsindighed eller Sprogfærdighed eller Opmærksomhed er kommen til at sige Noget, som berettiger Domstolene til at tillægge ham en anden Hensigt end den, han virkelig har havt. Men hvad Frdg. 1799 fordrer, og hvad ogsaa Retfærdigheden fordrer, er, at den Hensigt, der saaledes skal tillægges en Forfatter, og paa Grund af hvilken han skal straffes, umiskjendelig fremlyser af hvad han har sagt. Men hvad Frdg. ikke tilsteder, og hvad heller ikke Retfærdigheden tilsteder, er, at dømme en Forfatter, naar Domstolene ikke trøste sig til at tillægge ham en saadan strafbar Villie. Dette altsaa er den nu hos os gjældende Ret, at Ingen kan

dømmes for Overtrædelse af Trykkefrihedsloven, medmindre Domstolene anse det for bevist, at han har havt en efter Lovens Anskuelser strafværdig Hensigt.

Det er denne Grundvold for den hos os bestaaende Ret, som Udkastet vil omstyrte. Erholder det Lovkraft, da vil en Forfatter kunne dømmes, ikke blot hvor hans onde Hensigt er umiskjendelig, men selv hvor det af selve Domstolene erklæres for tvivlsomt, om han har havt den, — ja selv hvor det er aldeles øjensynligt, at ikkun de ædleste Hensigter og rene Bevæggrunde — ulastelige ikke blot efter Tænkningens og Moralens, men ogsaa efter Statens Love — have ledet ham, saafremt han har gjort sig skyldig i Mangel af dette ubestemte og ubestemmelige Noget, som kaldes »pligtskyldig Opmærksomhed«. Selv hvor — at jeg skal anføre nogle Ord af Johannes Hage i en lignende Anledning — selv hvor der »ikke er sagt Andet, end hvad Historien i flere Aartusinder paa hvert Blad har fortalt os«, og hvor »hvert Ord kun aander Begejstring for et ædlere Menneskeliv«, skal Forfatteren dog straffes, hvis man i hans Tale kan udpille Noget, som man kan finde »utilbørligt«. Selv om det Hele er ikke blot sandt og hæderligt, men ogsaa lovligt, vil en enkelt uheldig Vending, et mindre velvalgt Ord, en lidt uoverlagt Spøg, som i Virkeligheden hverken gjør til eller fra, være tilstrækkelig til at faa det hele Arbejde undertrykt og Forfatteren straffet, hvis han derved efter Domstolenes Formening har viist Mangel paa en saadan Agtpaagivenhed, som i intet Forhold i Livet kan fordres, uden at nedbryde den Sindsro og undergrave den Tryghed, som er nødvendig til al Livets Gjærning, og som allermindst kan paalægges Dagspressens lette og flygtige

Frembringelser, uden at forjage al godtroende Aabenhed, der, selv uden Argelist, heller ikke forudsætter den hos Andre. Det vil være en pinlig Tilværelse, som kun i mistroisk Ængstelighed og lurende Aarvaagenhed skal kunne finde et Værn mod Undertrykkelse og Straf.

Men, vil man sige, er Brøden kun ringe, saa vil vel Straffen ogsaa blive det. Da her ikke er Tale om at kue en positiv ond Villie, men kun om at vække den maaske ikke noksom anspændte Opmærksomhed og Selvkritik, saa vil der sikkert ikke blive Spørgsmaal om Andet, end en Mulkt, som maaske kan være hensigtsmæssig for at modarbejde den altfor store Sorgløshed, og som da i intet Tilfælde kan ruinere Pressen.

Jeg skal ikke her dvæle ved, at netop Straffens forudsatte Lempelighed let kan gjøre Domstolene mindre nøjeregnende i dens Anvendelse, og at den censurfrie Presses Vilkaar her i Landet paa Grund af den senere Lovgivnings mangfoldige Indskrænkninger ere saa ringe, at en rundelig Anvendelse af Mulfter lettelig kan blive »ruinerende» selv for dens materielle Bestaaen. Derimod maa jeg gjøre opmærksom paa en lille Omstændighed, der ganske synes at være undgaaet Publikum. Uagtet den i Sandhed beundringsværdige Korthed, hvormed Stændertidenden har udtrykt sig ved at bringe denne for Folket saa vigtige Sag til almindelig Kundskab, findes der i Beretningen dog en Frase, som ved første Øjekast synes aldeles overflødig, men som dog — da Stændertidendens Redaktion umulig kan have gjort sig skyldig i en grov Uagtsomhed netop der, hvor den bebuder Straf for Uopmærksomhed ved Pressens Brug — nødvendigvis maa betyde noget. Overflødigt synes det

nemlig at fortælle, at en Plakat, der skal indeholde en «nærmere Bestemmelse af Trykkefrihedens Grændser», og forkynder sig som et Supplement til Frdg. 27de September 1799 §§ 2, 3 og 7, — »er at anse som et Tillæg til Frdg. 27de Septbr. 1799«. Det er jo en ligefrem Selvfølge, at det er den, og det maa den derfor ogsaa anses for. Men hvad er da Meningen med denne Bemærkning, som umulig kan være meningsløs? Meningen kan ikke være nogen anden, end at en Overtrædelse af den projekterede Plakat skal have samme juridiske Virkning, som Overtrædelse af Frdg. 1799, d. e., at den, som dømmes til en — maaske ringe — Mulkt, fordi han er kommen til at sige Noget, som man siden finder han ikke burde have sagt, tillige for hele sin Livstid skal være undergivet speciel Censur. Forholder dette sig saa — og Bekræftelsen vil desværre neppe udeblive — at Manglen paa pligtskyldig Opmærksomhed foruden Straffen skal medføre et Onde, som er langt større end selv den højeste Mulkt, saa har den lille Vending, som betegner dette, som om dette var en ringe Biting og Noget, der fulgte af sig selv, unægtelig megen Betydning, og de, som have troet at kunne berolige sig ved den bebudede Indskrænkning i Trykkefriheden med den Tro, at den kun vilde medføre en rimeligvis ringe Mulkt, maa aabenbart give Afkald paa denne Trøst.

Men, maaske vil man saa spørge, om det da ikke virkelig er Noget, som forstaar sig af sig selv — en Selvfølge, der som saadan kunde være forudsat, eller i alt Fald kun behøvede løselig at berøres, for at forebygge en mulig Tvivl. De, som kunne spørge saaledes, maa være uvidende om, at den eneste Hjemmel for denne

ulyksalige Censur indeholdes i Frdg. 1799 § 20, og at denne udtrykkeligen siger, at den skal paalægges den, »som ved Dom er bleven kjendt skyldig i Overtrædelse af denne Anordning«. Da de senere til Trykkefrihedens yderligere Indskrænkning udgivne Plakater ikke tale om denne Censur, har der ingensinde mellem de Lovkyndige været delte Meninger om, at Overtrædelser af disse ikke kunde medføre Censur, og dette er ogsaa antaget af Domstolene, senest f. Ex. ved Dom af 9de Juni f. A., ved hvilken Redaktøren af »den frie Presse« ansaaes for Overtrædelse af Pl. 18de Oktober 1805, uden at der har været nogen Tanke om, at dette kunde paaføre ham Censur. Intet er derfor vissere, end at dette heller ikke vil blive en Følge af Dom efter den paatænkte Plakat, medmindre denne indeholder en ny Hjemmel derfor. At dette er Udkastets Bestemmelse, derom kan der ikke være Tvivl efter Stændertidendens Beretning, at det »er at anse som et Tillæg til Frdg. 27de Septbr. 1799.

Altsaa ikke blot en Mulkt, men Censur paa Livstid venter Enhver, som ikke blot om Rigets Forfatning, men ogsaa om dets Love — gamle og nye — ikke blot om Regeringen, men ogsaa om dens enkelte Foranstaltninger har tilladt sig Udtalelser, som siden befindes — ikke lastende, forhaanende, skumlende — nej, »utilbørlige«, upassende efter Vedkommendes Formening. Den, som hjemfalder til denne Censur, sættes med Hensyn til Alt, hvad han kunde ønske at meddele Publikum — selv den lige-yldigste Bekjendtgjørelse, det uskyldigste Lejlighedsdigt, muligen endog hvad han i Embedsmedfør skal offentligen bekjendtgjøre — under Politiets specielle Tilsyn. Han skal meddele sit Manuskript til Politimesteren, som deri

uden videre kan udslette, hvad han af en hvilken som helst Grund maatte finde anstødeligt, ja efter sin Instrux, især efter den store Skærpelse, denne har faaet i 1833, endog dertil er forpligtet. Naar det da mere eller mindre lemlæstet er sluppet ud af denne Vilkaarlighedens Skjærsild, saa kan det komme for Dagens Lys, men kun med det nedværdigende Stempel: »maa trykkes«. Forfatteren er erklæret for aandelig umyndig, og stillet under Værgemaal af en Mand, som i Aand og Indsigt maaske staar dybt under ham; han er berøvet Lovenes og Domstolenes Beskyttelse, og voldgivet til en Vilkaarlighed, som ikke engang har Ret til at være human. Og alt dette, fordi han en eneste Gang har gjort sig skyldig i en Uforsigtighed, eller rettere, fordi han — skjøndt hans redelige og lovlige Hensigt ikke kunde drages i Tvivl — dog ikke har været saa heldig at træffe den Grændse, som Lovgivningen ikke har set sig istand til at betegne, men har sagt Noget, som den af Lovgivningens Vejledning forladede, til sit eget Skjøn henviste Dommer finder »utilbørligt«.

Og hvorefter skal Dommeren — lad os tænke os den for alle Fordomme og Lidenskaber frigjorte, samvittighedsfulde og upartiske Dommer — afgjøre dette? Det fører til Intet, om han søger at klare sig Spørgsmaalet ved at omskrive det. »Hvad der sømmer sig for den brave Mand« — »hvad der anstaar den gode Borger« — »hvad der er værdigt for den samvittighedsfulde Skribent« — »hvad der svarer til Formaalet for en fornuftig Trykkefrihed« osv. osv. osv. — alt dette kan være brugeligt for et Lexikon, men for Anvendelsen af Loven kommer han derved ikke et Skridt videre, end ved det bare og

blanke Ord »tilbørligt«. Vil han søge tilbage til det Sagtes Kilde, og erklære for tilbørligt, hvad der er udsprunget af undersaatlig Loyaltet og beskeden Gavnelyst — for utilbørligt, hvad der hidrører fra forfængeligt Overmod eller kaad Malice, da vil hans Tanke ikke blot forville sig ind i et Uføre, hvor alt Lys slipper, men han vil allermindst kunne bruge dette i Anvendelsen af en Lov, som jo netop vil afskære Spørgsmaalet om Forfatterens Hensigt, og straffe, ikke den forsætlige, men netop den uagtsomme Utilbørlighed. Vil han da søge Maalestokken i det Sagtes Virkning, da vil han snart føle, at han her ingen Trøst kan finde. I de allerfleste Tilfælde vil han være afskaaren fra enhver Mulighed af at anstille nogen Prøve, fordi det under Beslag lagte Blad eller Skrift kun er kommet til hans egen Kundskab. Men selv hvor det er kommet ud i Publikum, vil han se, at hvad den Ene finder godt, finder en Anden slet; En ler ligegyldig ved hvad en Anden finder for stærkt, en Tredie for svagt; een og samme Yttring om en offentlig Foranstaltning vil hos den Ene vække Fortørnelse mod Regeringen, hos den Anden Forbitrelse mod Forfatteren. Kort sagt: saa mange Hoveder, saa mange Sind — Publikum er overalt, og dog intetsteds. Vil Dommeren da kun holde sig til, hvad Virkning det Sagte har frembragt hos ham selv, da vil han — netop jo samvittighedsfuldere han er — føle det Mislige i at konstituere sin personlige Følelse som den normal-menneskelige, og da vil Udfaldet vise, at det gjælder om Dommere, som om andre Mennesker, at saa mange Hoveder, saa mange Sind. Og da skal det sandes — hvad jeg ved endnu engang at dvæle ved denne Betragtning har villet gjøre indlysende — at

Lovudkastet forfejler den første Fordring til en Lov, idet det, istedetfor at opstille en objektiv almenyldig Regel, prisgiver Pressen og Dommerkaldet til det subjektive Forgødtbefindendes Vilkaarlighed og Tilfældighed.

Er det lykkedes mig i det Foranstaaende at paavise, hvilken Indskrænkning Udkastet vil gjøre i den hidtil bestaaende Trykkefrihed, og for hvilken Fare det udsætter Alt, hvad deraf vil blive tilbage, saa maa det Spørgsmaal paatrænge sig, hvad Pressen da har forbrudt, siden det kunde anses for nødvendigt saaledes at forfølge den.

Har den maaske bespottet Gud, lastet Kristendommen, forhaanet Religionen? Har den angrebet Kirken, nedrevet Dyden, traadt Moralen under Fødder? Jeg behøver dog vel ikke at svare paa dette Spørgsmaal; thi vi vide det jo Alle, hvorledes Trangen til en høiere og ædlere Religiositet netop i vor Tid er vaagnet paany. Man har gjennem Pressen — formentlig med Urette — beskyldt det kongelige Theater for Usædelighed, og nyligen har man — uden Tvivl uretfærdigen — sigtet Professor Sibbern for Kjættereri; men mod Pressen selv har man mig vitterligt endnu aldrig rejst den Beskyldning, at den søger at nedbryde Agtelsen for Gudsfrygt og Dyd. Selv de Artikler, som i visse Kredse have vakt størst Mishag — som, for at anføre ganske friske Exempler, »Kjøbenhavnspostens« Bemærkninger om Stændernes Adresser, Borgernes Petitionsret, Haandværkernes Vandringer, om Grev Reventlows Proposition — bære det umiskjendelige Præg af en religiøs Verdensanskuelse; selv de for Domstolene forfulgte Artikler i »Fædrelandet« vil Ingen

frakjende den Egenskab, som Hage tillægger dem, en levende Begejstring for det Ædle i Menneskenaturen.

Men har da Pressen udbredt antisociale Grundsætninger? Har den, saaledes som enkelte franske, engelske og rhintydske Blade en Tidlang gjorde, angrebet Grundpillerne for Samfundsordenen? Har den fremmanet Menneskenaturens onde Lyster til Kamp mod det Bestaaende? Har den hidset Pøbelen mod Magtens Ihændehevare, de Fattige mod de Rige? Mit Svar er: Vi leve i Danmark og under Frdg. 27de Septbr. 1799. Vor Nationalkarakter besidder baade for megen sund Sands, og har for meget Flegma, til at Nogen kunde falde paa at gjøre et saadant Forsøg, om ikke af anden Grund, saa fordi han veed, at det ikke blot vilde møde den største Uvillie hos hele Folket, men ufejlbarligen finde en aldeles tilstrækkelig Straf i den bestaaende Lovgivning. Vist er det saaledes, at man i vor Presse ikke skal kunne paa-vise mindste Spor af revolutionær Tendens, ligesom vor Regerings nationale Aand, dens Maadehold og Billighed borger for, at Sligt heller ikke for Fremtiden vil kunne fremkomme.

Pressen er hverken irreligiøs eller antisocial — men er den maaske antimonarkisk? Har den maaske angrebet den Grundvold, hvorpaa Kongedømmet er bygget? Forfægter den maaske den Anskuelse, at Republiken er den fornuftigste, eller endog den eneste fornuftige Statsform? Eller har den nogensinde formastet sig til at angribe Kongens Person? Har den antastet, hvad der for det Heles Skyld maa være helligt? Ogsaa disse Spørgsmaal har jeg kun opkastet for at fremkalde et enstemmigt Nei. Kongedømmet er saaledes sammenvoxet med

det danske Folks hele historiske Udvikling, det er en saa nødvendig Frugt af hele Europas Retstilstand, at, hvis der hos os skulde findes Nogen, som drømmer om en Republik, vil han gjemme sine Utopier i sit inderste Hjerte, og skulde de nogensinde vove sig frem i Dagens Lys, vil det hos os vise sig; at Regeringen vil finde sin ivrigste Forfægter i Pressen, som jo ikke er Andet end Udtrykket for Folkets Tanke. Og Kong Frederik VI? Mindet om tidligere og store Velgjerninger og den gennem et halvt Aarhundredes Samliv rodfæstede Overbevisning om hans redelige Villie, hans folkelige Sind og rastløse Arbejdsomhed har saa fast begrundet Folkets Ærbødighed, Tillid og Hengivenhed for den Mand, i hvem det, ikke blot paa Grund af hans høje Stilling, men ogsaa paa Grund af hans danske Hjerte ser sin sande Repræsentant, at enhver utilbørlig Yttring om ham vilde vende Alles Uvilje mod den, som vovede at saare Folkets kjæreste Følelse. Man kan maaske mene, at, selv hvor den ministerielle Ansvarlighed mangler, bør man theoretisk anerkjende og praktisk respektere den kongelige Ansvarfrihed, og ligesaa lidt ved Ros, der desuden taber i Vægt, hvor Modsigelsen er forbudt, som ved Dadel drage Majestæten fra hans ophøjede Stade ned i Dagens smaa politiske Diskussioner. Men hvorsomhelst Kongens Navn offentlig er blevet nævnet, er dette sket ikke blot med den Ærefrygt, der skyldes hans Stilling, men ogsaa med den uskræmte Hengivenhed, hvormed det danske Folk har fulgt ham gennem onde og gode Dage, og hvoraf selv den mindste af de daglige Berøringer er gennemtrængt. Er der Noget, som kunde svække disse Følelser, saa er det ikke Pressen, men de, der raade Kongen til at

vide Mistillid til sit trofaste Folk ved at indskrænke den Frihed, det aldrig har misbrugt. Men selv ikke dem vil dette lykkes. Der gives i Europa ikke nogen Fyrste, som har mindre Anledning til at være misfornøjet med Pressen, end Frederik VI, ingen, som har mindre Grund til at frygte for den.

De hidtil opkastede Spørgsmaal ere ikke fremsatte for at gjendrive Anker, som jeg vidste Ingen kunde eller vilde fremføre, men for at levendegjøre den Følelse i Enhvers egen Bevidsthed, hvor fuldkomment fri den danske Presse har holdt sig for alle de Udskejelser, som paa andre Steder have givet dens Fjender et velkomment Paaskud til dens Indskrænkning. Derimod er det vel muligt, at man paa enkelte Steder kan mene, at, om vor Presse end ikke er fjendtlig mod Monarkiet, saa ere dog enkelte af dens indflydelsesrige Organer lidet velsindede mod Enevælden, og at dette maaske nok kunde gjøre en større Strængthed mod dem nødvendig. Jeg slutter dette af den Forbindelse, hvori det nu Stænderne forelagte Udkast utvivlsomt staar med den mod »Fædrelandet« anlagte Sag. Det vil nemlig endnu være i Alles Minde, hvilke foruroligende Rygter der strax, da Aktionsordren blev udstedt, satte Gemytterne i Bevægelse. Alle Konserverative — eller hvad man vil kalde dem — vare paa Færde; men lykkeligvis vare Oplysningens og Frihedens Venner heller ikke uvirksomme, og det truende Uvejr fordelte sig. Da Hof- og Stadsrettens Frifindelsesdom var falden, formærkedes atter Horizonten; men Sagen blev appelleret og Alt derefter stillet i Bero, formodentlig vilde man oppebie det endelige Udfald. Men ikke saasnart havde Højesteret stadfæstet Frifindelsen, før Bladet vendte

sig. Mange af de samme Folk, som først, da «Fædrelandets» Artikler vare fremkomne, vare fulde af Bifald og Glæde, og som i Trykkefrihedsselskabet havde valgt deres Forfattere til som Selskabets Repræsentanter at vaage over Trykkefrihedens rette Brug — Mange, som ved at tiltræde den store Petition havde lagt en Kraft og Uafhængighed for Dagen, som forbausede Alle — maaske endog dem selv — begyndte nu at klynke og lamentere, og at give Prøver paa deres politiske Fremsyn ved at spaa, at nu vilde der komme nye Indskrænkninger af Trykkefriheden. De spaaede og spaaede, indtil — deres Spaadom gik i Opfyldelse. Det er den gamle Historie, at, naar disse Juste-milieu-Folk engang have mandet sig op til en Kraftanstrængelse for en Sag, de selv finde god, saa er deres hele Kraft dermed for lang Tid opbrugt; saa indtræder der en Slappelse, hvori de synke sammen og blive rædde for deres egen Skygge. Nogle gaa saa vidt, at de angre hvad de have gjort, og give derved Modstanderne Signal til fornyede Angrøb; Andre ere saa uforsagte, at lægge sig til Hvile paa deres udførte Stordaad, og se nu, om end med Beklagelse, saa dog uden Modstand paa, at Frugten af deres Arbejde berøves dem. Det er dette, vi hos os i den senere Tid have oplevet; men dermed er Sagen ikke tilende. Lidt efter lidt komme de atter til Kræfter, og alt som Reaktionen voxer, voxer ogsaa deres Misnøje, og blive dens Angreb for nærgaaende, gaar Misnøjen over til Modstand, og samler sig tilsidst til Handling. Men foreløbig gaar det tilbage — jo hurtigere, des bedre; thi des hurtigere faar det en Ende. Saaledes i det Store — saaledes i det Smaa; saaledes f. Ex. med Julirevolutionen i Frankrig og med Trykke-

frihedspetitionen i Danmark. Det var ikke Pressens Brøde, men vort juste-milieu's umandige Vankelmodighed, som har givet Trykkefrihedens Fjender Mod og Fremgang til hos Regeringen at udvirke Planer til dens Indskrænkning.

Det, man altsaa paastaar at ville, er: for Fremtiden at forebygge saadanne Undersøgelser, som dem, for hvilke »Fædrelandet« blev sat under Tiltale, men som Domstolene have erklæret for tilladelige efter den hidtil gjældende Lovgivning. Men hvad er det da, »Fædrelandet« har lært? Jeg svarer med Hage: »det, som Historien lærer paa hvert af sine Blade«. Det har lært, at alt Menneskeværk er ufuldkomment, og at hvad der har havt en Begyndelse, ogsaa maa have en Ende. Det har lært, at ingen Statsform har absolut Gyldighed for alle Tider, men kun er et Moment i den store Udviklingskjæde, hvori Led slutter sig til Led, saalænge Tiderne rulle. Men er dette da ikke uimodsigelig Sandhed? Er det Andet, end hvad enhver oplyst Mand vedkjender sig og vil vedblive at vedkjende sig, hvor mange Plakater man saa end udgiver derimod? Det er altsaa herved, at Pressen skal have lagt en antiabsolutistisk Tendens for Dagen. Det er denne Klage, som nu ikke blot lyder fra Trykkefrihedens Fjender, men som ogsaa istemmes af endel Folk, som i Begyndelsen hilsede »Fædrelandet« og dets Udtalelser med lydeligt Bifald.

Svaret maa da være dette, at, naar hele vort Aarhundrede og naar ogsaa den hele oplyste Del af det danske Folk har ophørt at være absolutistisk, kan Pressen heller ikke være det, saasandt den skal være et Barn af sin Tid og sit Folk, og et Organ netop for dets op-

lyste offentlige Mening. Den enkelte Forfatter kan have sine særlige Anskuelse og forfægte meget ensidige og sære Formener; men Pressen i det Hele og Store vil, naar den er fri, altid være en Afspejling af Folket, og tvinger man den til at blive Andet, saa tvinger man den til at lyve. Pressen har lige saa lidt som Folket Ret til at bryde den bestaaende Statsorden; men denne er ikke en død Mekanisme, men en levende Organisme, og følger med indre Nødvendighed den samme Udviklingsproces, som selve Folkets Retsbevidsthed. Hvor mesterligt et Udtryk Kongeloven end er for sin Tids statsretlige Theorier, saa kan Enevælden dog ikke i den Forstand, hvori den er defineret i hint mærkelige Aktstykke, siges at herske i et Land, hvori den dømmende Myndighed nyder fuldkomment saa stor Uafhængighed, som i noget konstitutionelt Land, og hvor Kongen ikke blot underkaster sig Statens Love, men højtideligt har forpligtet sig til ikke at forandre dem uden Folkets Medvirkning. Danmark er altsaa midt inde i den organiske Udvikling, hvorom der nys taltes, og nu at ville standse den, er sikkert aldrig faldet Nogen ind, ligesom Øjeblikket dertil ikke vilde være heldigt valgt nu, da Kongen selv af egen fri Tilskyndelse har gjort et vigtigt Skridt til at føre Folket »Tidens Oplysning imøde«. Og hvori bestaar da denne mod den bestaaende Statsforfatning formentlig fjendtlige Tendens, hvorved »Fædrelandet« skal have gjort Trykkefrihedens yderligere Indskrænkning til en Nødvendighed? De anklagede Artikler indeholde ikke Andet, end almindelige, halvt filosofiske, halvt historiske Betragtninger, saaledes som de findes i ethvert statsretligt Skrift og læres fra ethvert Katheder, og meget

snart gik Bladet fra saadanne indledende Forhandlinger over til en Række af positive og praktiske Spørgsmaal, som ikke have det Mindste at gjøre med de forskjellige Statsforfatningers Værd. Den øvrige Presse har ikke vovet sig ind paa en Debat derom, og hvor lejlighedsvis enkelte Yttringer kunne have røbet, at heller ikke den staar udenfor Tidens Oplysning, der er det sket paa en saadan Maade, at Regeringen lige saa lidt har fundet Anledning til derpaa at begrunde nogen Anklage, som Publikum til deraf at tage mindste Forargelse. Det ses saaledes, med hvilket Maadehold Pressen har benyttet den i Frdg. 1799 enhver Dansk hjemlede Ret, at anstille Undersøgelser over de forskjellige Statsforfatninger, ja endog til at erklære den hos os bestaaende Forfatning for ufuldkommere end f. Ex. det indskrænkede Monarki, saalænge den kun ikke erklæres for saa ufuldkommen, at den er uskikket til at opnaa Statssamfundets Øjemed. Det er vor Ret — vor efter Lovens klare Bud og Domstolenes Afgjørelse utvivlsomme Ret. En eneste Gang har man benyttet denne Ret, benyttet den paa en lovlig Maade — det kan efter Højesterets Dom Ingen bestride, og paa en værdig Maade; thi Alle have erkjendt det rolige Maadehold og den sømmelige Tone, hvori det er sket. Og første Gang, den er benyttet, skal den berøves os! Var den da kun given paa Skrømt eller paa Betingelse af, at den aldrig turde bruges? Det er derfor forgjæves, man i Pressens Forhold til Statsforfatningen vil søge Retfærdiggjørelse for Trykkefrihedens yderligere Indskrænkning; det er dobbelt ubeføjet, siden Pressen af sig selv har afholdt sig fra at diskutere disse Spørgsmaal, efter at den havde set, hvor ømfindtlig man paa dette Punkt

var. Det kan være klogt, men det er ikke rigtigt, naar man har villet give det Udseende af, at man behøvede en ny Lov for at forhindre, hvad de paaberaabte Domme havde viist den gamle Lov ikke kunde forebygge; det kan være klogt, men det er ikke smukt, naar man har talt, som om Domstolene selv havde givet ligesom Anvisning paa denne Udvej ved det Par Ord, hvormed de — i fuld Overensstemmelse med den almindelige Praxis — havde motiveret, at Aktionsomkostningerne skulde paalægges den Tiltalte. Det er ikke for at forsvare Statsforfatningen, som Ingen har angrebet, at Udkastet er fremkommet, og det er med Urette, at man har villet drage Domstolenes høitagede Autoritet ind i dette Spørgsmaal, som de ikke have foranlediget.

I en foregaaende Artikel har jeg søgt at godtgjøre, at saavist man ikke kan beskyldte — og da heller ikke har beskyldt — den danske Presse for at være fjendtlig mod Religionen, Kirken og Moralen, at arbejde paa at undergrave Familien, Ejendomsretten, kort sagt den hele Samfundsorden, eller at bekæmpe den monarkiske Regeringsform, saavist kan man ikke hente nogen Grund til Trykkefrihedens yderligere Indskrænkning fra de i Indhold og Form baade lovlige og maadeholdne Betragtninger over Spørgsmaal vedrørende Statsforfatningen, som et enkelt Blad har anstillet, men ladet fare, da det viste sig, hvor ugjerne man saa' dem. At dette ikke er den sande Grund til det nye Udkast, fremlyser ogsaa deraf, at man ikke har indskrænket sig til at nedsætte Betingelserne for saadanne statsretlige Undersøgelers Straf-

barhed, men har udvidet denne Beskyttelse ikke blot til Regeringen, men ogsaa til Regeringens enkelte Handlinger og til Landets Love — baade gamle og nye. Det er altsaa Ytringsfriheden i det Hele, man vil tillivs, og man har troet dertil at kunne finde Medhold i de hyppige Klager, der ere blevne Mode i visse Kredse over Pressens »anmassende og bitre Tone«. Vi ere her inde paa et Omraade, som ligger indenfor eller i alt Fald grændser nær op til Smagens Enemærker, hvorom det, som bekendt, er vanskeligt at disputere, og en Gjendrivelse bliver her saa meget mere ugjærlig, som der er nok af almindelige Lamentationer, men som alle Opfordringer til at paavise bestemte Kjendsgjæringer ere blevne afviste med Henviisning til uklare Fornemmelser og almindelige Følelser. Hvad der imidlertid giver disse Veklager nogen Betydning, er, at de stundom ogsaa fremkomme fra Folk, som udgive sig for — maaske ogsaa virkelig ere — Trykkefrihedens Venner. Man kan ikke være en upartisk Ven af Pressen, uden at bevise sit ophøjede Standpunkt ved at dadle den Brug, der gjøres af samme, og man glemmer, at dette netop er Trykkefrihedens Væsen, at »enhver Fugl synger med sit Næb«. Man anser det for god Politik, fra Tid til anden at vende sig mod Pressen, fordi man haaber ved et saadant Maadehold at vinde forøget Styrke til at forsvare selve Trykkefriheden, og overser, at dens Modstandere aldeles ikke ændse dette Sidste, men med desto større Iver tage enhver nok saa lille Indrømmelse til Indtægt, og misbruge den meget imod Vedkommendes Mening og Villie. Derved blive disse »Maadeholdne«, hvis Valgsprog er: »et coronæ aliquid dandum«, nok saa farlige som de svorne Fjender; de give

disse Mod og Eftersnakkernes store Hærskare Parolen, hvorved de kunne melde sig ind i »den fine Portion af Publikum.« Hvor rigtigt alt dette nu end efter min Overbevisning er, saa er Sagen dog for alvorlig, til at der ikke skulde være Opfordring til at søge at faa Rede paa den, ved noget nærmere at undersøge Grundene til den offentlige Menings nærværende noget febrilske Forfatning.

Det vil være i Alles Minde, hvorledes der allerede i Slutningen af det forrige Aarhundrede, især siden Frdg. 1799 udkom, indtraadte en Stilstand i den fremskridende Aand, som havde betegnet de to foregaaende Decennier. Krig, Nederlag, Ydmygelser, offentlig og privat Bankerot stormede senere ind paa det ulykkelige Folk, og den endnu svage offentlige Aand bukkede under for alle disse haarde Slag. Medens saaledes huslige Sorger nedbøjede Folke-aanden, maatte de ydre Forhold snarere mistrøste den Modigste, end rejse den Svage — det napoleonske Militærdespoti, som under de daværende forstyrrede Forhold overalt fandt en næsten parodisk Efterligning, Restaurationen, den hellige Alliance, den anden Pariserfred, Wiener Schlussakte, Carlsbad, Verona — kortsagt den Retning, Tingene i hele Europa syntes at tage, var ikke skikket til at helbrede det syge danske Folk. I disse triste Tider under og efter Krigen søgte det Trøst, hvor det troede at kunne finde den. Nutiden frembød ikke Andet, end Fornedrelse og Elendighed — hvad Under da, om det vendte Blikket bort fra samme, og flygtede hen blandt Oldtidens Taager, for i Beskuelsen af en formentlig fordums Storhed at glemme den nærværende Misere. Det offentlige Liv var hyllet i Sorgens Nat — hvad

Under da, om al Interesse trak sig tilbage i Familielivet, og at man der for vel tillukkede Døre søgte at indrette sig saa hyggeligt og mere sig saa godt, som Rigsbankanordningen og de slette Kornpriser tillode. Der indtraadte saaledes en Art af »Stilleben« hvori man æstetiserede, legede med »gamle Danmark«, »Dannebrog«, eller naar man engang vilde holde sig til Virkeligheden, koketterede med »Sjølunds Bøgelunde« og »Kodans Vover;« men under alle disse Ranglerier glemte man at tage fat paa det, hvorpaa det kom an, — manglede man Mod til med Kraft og Klogskab at gjenoprette hvad de Danmark overgaaede Storme havde kastet til Jorden. Ved den ethvert Folk iboende — om jeg tør kalde det saa — vegetative Kraft lægedes imidlertid lidt efter lidt Landets Saar, og alt som man kom til Kræfter, voxede Tiltiden til en bedre Fremtid. Med en tilbagevendende større Velvære for de Enkelte vaagnede Lysten til at tænke paa og arbejde for det Heles Vel. Det er af dette saa ofte miskjendte Noget, som vi tænke os ved det saa ofte misbrugte Ord »Almenaand,« at Danmark skal vente sin Gjenfødelse: men uagtet Julirevolutionen, Stændernes Indførelse og første Virksomhed og den vedvarende Trykkefrihedskrisis have givet den en befrugtende Vækkelse, vil dog Ingen kunne nægte, at den hos os endnu er i sin første Barndom, og at denne derhos har været hjemsøgt af saamange Gjenvordigheder, at den paa mange Maader er bleven kuet i sin Væxt.

Det er i denne Folkelivets og Folkefrihedens Morgendæmring, vi nu befinde os, og ses den i sit naturlige Sammenhæng med de foregaaende Tilstande, af hvilke den majsommeligen har maattet kæmpe sig frem, da ville

de Klager over de første ungdommelige Rørelser, der have givet mig Anledning til dette Tilbageblik, vise sig som en naturlig, ja næsten nødvendig Sag. Der havde nemlig i de sidste 20 Afkræftelsens Aar udbredt sig en sentimental-idyllisk Stemning, som stod i skærende Mod-sætning til den lidet lystelige Tilstand, hvori Staten og hver Enkelt befandt sig. Det gik os som Børn, der syngte i Mærke for at overdøve deres Angst; det var, som om den hemmelige Bevidsthed om, paa hvor løs en Grund man stod, bragte Folk til med febrilsk Følsomhed at klamre sig til det fælles Centrum, som om man hvert Øjeblik frygtede for, at det Hele skulde falde fra hinanden. Man har i den senere Tid hos os talt meget om en borneret Norskhed, hvorved man tænker paa den fatale Selvgodhed og det dumme Praleri, hvorpaa det i Norge ikke mangler paa Exempler. Omtrent paa samme Maade opstod der hos os en ikke mindre borneret Danskhed, der søgte at tillyve os de Herligheder, Virkeligheden ikke frembød. Denne fra sand Fædrelandskjærlighed himmelvidt forskellige Danskhed, som fandt Alt hos os over al Maade fortræffeligt, har vel lidt efter lidt maattet vige for en større Sanddruhed i Tanke og Tale; men at den endnu ikke er uddød, derom faa vi fra Tid til anden smaa Paamindelser. Vil man have Exempler, da skal jeg henvise til Blichers »Danmarks nærværende Tilstand,« Møllers »Danmarks Stolthed,« Garbrechts poetiske Røgelsesfabrik, det til sine Fædre gaaede Maa-nedsskrift »Skjold,« den odenseiske »Hempeldom,« den aarhusiske »Søn af gamle Danmark,« og den ripensiske Patriot, som vilde klæde et med Vand og Brød opfostret Heltekuld i »Dyrehuder«.

Dette kunde ikke saaledes blive ved; med Kraften til at forbedre vore Tilstande maatte ogsaa Modet vende tilbage til at se dem under Øjnene. Det gaar med et Folk, som med det enkelte Menneske; det første Skridt til Forbedring er Erkjendelsen, det næste er Smerten. Det er nyttigt — det er nødvendigt, men i og for sig behageligt er det ikke, og man kan derfor godt forstaa, at de, som havde indlullet sig i Selvforblindelsens forføngelige Fryd, bleve ilde tilmode, da en alvorligere Stræben søgte at bortkaste deres Narrebjelde og forjage deres Gjøglebilleder. Man kan forstaa, at de, for hvem Kapertiden, da man tændte sin Pibe ved en Hundredalerseddel, staar som »den gode gamle Tid«, i hvilken man aad og drak og lod Fem være lige, eller i det Højeste i Klubben rev en lille Vittighed af sig over »Adjutantregimentet,« kunne finde det hyggeligst, naar Hver passer Sit og lader Regeringen sørge for Resten. Man kan forklarè sig, at de, hvis Lyst det havde været at plukke Kjærminder i Danevangen og paa Komedien at begejstres over »Peters Bryllup«, fandt det uæstetisk og unuskalsk at høre Tale om Finantsernes Offentlighed og Kancelliets Beslaglæggelser, eller at Staldetatens Heste finde det uforskammet, naar man sammenligner deres Budget med Universitetets. Man kan begribe — Nej! Jeg kan ikke begribe, at nogen ærlig og alvorlig Mand kan tænke paa hin Fornedrelsens Tid uden Smerte, kan skue ud i den Fremtid, som engang skal høste, hvad Nutiden saar, uden at længes efter Frigjørelse fra hin lumre Spidsborgerlighed, der kvalte enhver fri Rørelse og livligere Stræben. Det er ligeoverfor et saa fordoms-

fuldt og forkjælet Publikum, at Pressen er stillet med sin vanskelige Opgave.

Hvor ubillige, hvor selvmodsigende ere dog ikke mange af de Domme, der for Øjeblikket høres om Pressen? Man vil, at den skal styrke Folket, og glemmer, at hvad der skal kunne give Andre Styrke, maa selv være stærkt. Man vil, at den skal være ærlig og sanddru, og fordrer dog, at den skal lovprise, hvad den forkaster, og lefle for, hvad den ikke kan agte. Man vil, at den skal luge Udkrudt og bortskære Udvæxter, og husker ikke paa, at dertil hører en Kniv og ikke en Vifte af Paafuglefjer. Men en Kniv skal være skarp. Man vil, at den skal helbrede, og glemmer, at Medicin maa have Lov til at være bitter. Deraf disse Klager over »Skarphed« og »Bitterhed«. I deres sidste Grund og væsentlige Bestanddele er det ikke Andet end Reminiscenser fra en svunden Tid, hvis Illusioner man nødig vil slippe, selv om man ikke mere tror paa dem, og hvis Vaner man ikke kan ryste af sig uden en Anstrængelse, som Mange sky.

Men er da Pressen uden Brøde? Har den selv ingen Skyld i den Misstemning, den møder selv hos dem, for hvilke den kæmper? Men Herregud! hvo har paastaet det? Hvo tror sig berettiget til at fordre Saadant? Hernede, hvor jo alt er feilfuldt, hvorledes skulde den ene være feilfri? Og hvorledes netop den, som endnu er ung og uerfaren? Hvorledes netop den, som fra alle Sider er omringet af Vanskeligheder og Gjenvordigheder — en tvetydig og haard Presselov; som maa gjøre den ængstelig ved ethvert Skridt, den gjør, og tvinger den ofte til at sige gennem Omskrivninger, Antydninger og

Underforstaaelser, hvad der bør siges, men ikke tør siges med den uforbeholdne Aabenhed, hvormed vist alle Parter vare bedst tjente, — et Hemmeligholdelsessystem, som hvert Øjeblik afskærer Undersøgelsernes Braad, og lader Forfatteren i Vilderede, hvor han trænger til Oplysninger, i Usikkerhed, selv hvor han med møjsommelig Anstrængelse har søgt dem, saavidt de kunde opdrives, — en Administration, der betragter alle offentlige Anliggender som sit Monopol, enhver Indblanding som et anmassende og besværligt Overgreb, og som, ved at behandle Pressen som en Fjende, tilsidst maa ende med at gjøre den dertil, — endelig et Publikum, som vel elsker Pressens Frihed, men med en Kjærlighed, der ofte er mere trykkende og farlig, end Modstandernes Had, med en Ængstelighed, som var det en brødefuld Kjærlighed, med en Nøjeregnen, som meget ligner uskjønsom Ubillighed. Og hvad er det saa, man som oftest klager over? Et eller andet lille Udtryk i en Artikel, hvormed man forøvrigt er veltilfreds, et Ord, som man finder mindre heldigt valgt, eller som ialtfald En eller Anden kunde misforstaa saaledes, at det kunde være stødende for En eller Anden. Men Gud naade hver Tunge i alle Kongens Riger og Lande, skulde de saaledes staa til Ansvar for ethvert nok saa lille Ord! Og skulde det ikke kunde hændes, at det samme Ord, hvorover den Ene forarges, kunde en Anden fuldkomment billige, en Tredie finde meget for svagt? Betænker man ikke, at det er umuligt at gjøre Alle tilpas, saa at den Enkelte maa give sig tilfreds, naar han i det Væsentlige er fornøjet? Og hvorfor tror man at kunne gjøre Fordringer til Dagspressen, som Ingen for sit eget Vedkommende vilde underkaste sig, eller gjøre gjældende mod

Andre? Skulde Dagspressen anvende det Horatsiske »nonum in annum« — ja vilde den kun i 3 Dage lade hver Artikel, hver lille Nyhed ligge hen, for ret at overveje den, inden den kom frem, da skulde man høre en Klagen. Hænder der Noget af almindelig Interesse, uden at den omtaler det — saa er det galt. Omtales det vel, men ikke netop paa den Maade, hvorpaa Enhver havde tænkt sig at det burde omtales — saa er det ogsaa galt; thi at »Enhver« er klogere end Forfatteren, det er naturligvis en given Sag.

Hvad er da herved at gjøre? For det Første, naturligvis, gjøre sig sin bedste Flid for at begaa saa faa Fejl som muligt, og dernæst følge Hages Raad, ikke alt for ængstelig bryde sig om, hvad Folk snakke, men trøstigt gaa den Vej, Ære og Samvittighed byder. Paa Regn følger der Solskin — det er Naturens evige Orden. Regner der nu Bebrejdelser ned over Pressen, saa faar den slaa sin Paraply op, indtil det atter bliver Solskin, og kommer der et Udkast til et Tordenvejr, saa gaar den ind i en Port, indtil Uvejret er ovre. Maaske den Tid ikke er fjern, da Luften atter bliver klar, og da man vil paaskjønne den Stræben, som man nu tror sig berettiget til at vrage med en Overlegenhed, der klæder de Fleste meget daarligt. At Pressen da ikke blot vil vinde i Kraft og Indflydelse, men ogsaa i Værdighed og Holdning, og saaledes selv høste Gavn af sin nærværende Modgang, er et Haab, Fremtiden ikke vil gjøre til Skamme.

Tillæg.

Den indbyrdes Polemik mellem Pressens Organer har for det Øjeblik, da den føres, ofte en ikke ringe Betydning, men den indskrænker sig ogsaa dertil. Jeg skal derfor af det Meget, der i denne Retning er flydt af min Pen, kun som Prøve meddele det Svar, jeg gav paa en Artikel i »Kjøbenhavns flyvende Post,« som var rettet mod de ovenstaaende Betragtninger — dels fordi disse derved finde en supplerende Forklaring, dels fordi Angrebet hidrørte fra en Mand, om hvis senere Betydning og Navnkundighed dengang Ingen drømte, men som her tjente sine første Sporer i Literaturen, nemlig Søren Kierkegaard.

Man har i den senere Tid ofte yttret det Ønske, at der i Pressen selv maatte rejse sig en Opposition mod den ensidige Retning, som vor Tids Reformlyst truede med at give Dagspressen, fordi man erkjendte, at ikke blot Regeringen trænger til en dygtig Opposition, men at ogsaa denne Opposition, netop for at blive dygtig, behøver en Modvægt, som kan holde den i Ave, og bevirke, at de modsatte Ensidigheders Produkt kan komme Sandheden saa nær som muligt. Det kunde derfor synes paafaldende, at Reformens Venner hidtil saa lidt have ændset de Forsøg i modsat Retning, for hvilke »Kjøbenhavns flyvende Post« i den seneste Tid har aabnet sine Spalter. Forklaringen hertil turde ikke saa meget være at søge i den rigtignok utilbørlige Uvidenhed, disse røbe, naar de en enkelt Gang ere komne ind paa Realiteter

f. Ex. Finantserne, men snarere i den negative og formelle Aand, hvori de for det meste ere affattede. I Reglen vil maa nemlig ikke finde andet end spidsfindige Ordkløvierier og mer eller mindre morsomme Vittigheder i Anledning af en eller anden enkelt Artikel — ofte endog en enkelt Frase af en saadan — men aldrig nye Fakta, bedre Belæring, et eget System. Men en Strid, der kun føres for Stridens egen Skyld, og hvis Gjenstand ikke er Sagen, men det for Publikum højest ligegyldige Spørgsmaal, om denne eller hin Artikel er velskrevet eller ikke, kan kun føre til et Pressen uværdigt Mundhuggeri, men ikke til noget sundt og frugtbringende Udbytte.

Noget større Opfordring til et direkte Svar indeholder en af en Hr. B. skreven Artikel »Kjøbenhavns-postens Morgenbetragtninger,« som er rettet mod sidstnævnte Blads Artikler om »Trykkefrihedssagen,« og da jeg vedkjender mig de deri udtalte Anskuelser, og da det hele Spørgsmaal netop i det nærværende Øjeblik har saa stor Interesse, at selv det Mindste derved kan faa Betydning, saa skal jeg tillade mig nogle faa Modbemærkninger.

Da hine Artikler vare et Angreb paa den bebudede nye Plakat, skulde man formode, at Svaret var et Forsvar for samme. De, som have læst Svaret med denne Forudsætning, ville have følt sig meget skuffede. Om Plakatens rette Forstaaelse, om dens Farlighed for Trykkefriheden osv. osv. — kort sagt om selve Sagen indeholder den ikke et Ord, og hvis man deraf turde slutte, at Hr. B. derom var enig med Artiklerne og med mig, vilde al Anledning til Tvist dermed i Grunden være

bortfalden. Det vilde i saa Fald nemlig være aldeles ligegyldigt, om Artiklernes Betragtning af en forudgaaet Tid vare rigtige eller ikke; thi disse havde i denne Sammenhæng intet andet Øjemed, end at søge en yderligere Forklaring af den øjeblikkelige Reaktion i den offentlige Mening, som man har troet at kunne benytte til en indgribende og vedvarende Indskrænkning af Trykkefriheden. Og dog er det dette, og ene dette, Incidentspunkt, som meget vel kunde været udeladt, uden i nogen Maade at svække selve Artiklernes Bevisførelse, hvortil Forfatteren i Flyveposten holder sig; jeg skal inidlertid heri følge ham.

Som man vil erindre, var Artiklernes Tankegang — forsaavidt vedkommer dette Bipunkt — følgende: at den livlige og lovende Udvikling, som i Slutningen af forrige Aarhundrede aabenbarede sig igjennem vigtige Reformers Lovgivning, en frugtbar Vindskibelighed og fremspirende Folkeaand, afbrødes ved en sørgelig Tid af Ulykker og Tilbagegang, som efterlod det lemlæstede Rige i en Tilstand af Afmagt og Armod; at som Følge deraf Folkeaanden vendte sig bort fra de sørgelige offentlige Forhold, for med blødagtig Sentimentalitet at søge Ly i Familielivet eller en svunden Tids Illusioner, og at denne Forkjælelse maa tages med i Betragtning, naar man vil forklare sig, hvorledes saa Mange kunne ængstes over et vaagnende nyt Folkelivs naturlige, næsten nødvendige Yttringer, idet Pressens virkelige Forseelser umulig kunde retfærdiggjøre en saadan Fordømmelse, som den, Ud-kastet forudsætter og udtaler. Naar man nu vil undersøge, hvad det da er, Hr. B. har at udsætte herpaa, og afklæde det alle de Omsvøb og mer eller mindre mor-

somme Løjer, hvori det er indhyllet, saa tror jeg, at dette er rigtigheden opfattet og gjengivet dermed: at de omhandlede Artikler have sat den foregaaende Tid for lavt, og den nuværende Tid for højt. Dette er altsaa den lille Kjærne, som, efterat være befriet fra den tykke Skal, nu skal tages i nøjere Betragtning.

Beskyldningen for ved Perioden fra 1807 til 1827, som vel nærmest maa være ment, kun at have omtalt Skyggesiden, medens Lyssiden, navnlig dens literære Dygtighed, er forbigaaet, vilde være fuldkomment begrundet, dersom Opgaven i fjerneste Maade havde været at give en almindelig Karakteristik af hin Tid. Men der var kun Tale om det politiske Livs Bevægelse, og heri skal Ingen kunne bestride, at den betegner en sørgelig Stilstand, saa at det først er den allernyeste Tid, som stræber at gjenoptage den Udvikling, der efter en lovende Begyndelse fuldstændig var gaaet istaa. Hvad Anledning var der da til i denne Sammenhæng at tale om Oehenschlægers og Grundtvigs Digte, hvis hele Retning uden Tvivl er paavirket af de kraftigere Aanders Lede ved Datidens Daarlighed; om den Baggesenske Polemik, hvis overvældende Virkning^{*} maaske er det stærkeste Bevis paa Tidens Fortabthed; eller om Ørstedes umaadelige Frugtbarhed som Forfatter, der staar saa isoleret, at den ret lader den omgivende Tomhed komme tilsyne. Der kunde maaske ogsaa herved anmærkes, at enkelte betydelige Mænd ikke ere noget Bevis for en given Epokes Rigdom, fordi Historien viser, hvorledes selv en fattig Tid ved ligesom at koncentrere sin hele Kraft paa enkelte Individuer kan frembringe noget Udmærket uden selv at blive det. Men alt dette vedkom ikke Opgaven — ikke

mere, end de kirkelige Stridigheder, hvis Forbigaaelse man fra en anden Side har paaanket — og »Flyveposten« er aldeles uberettiget til af den, som kun har villet paa-vise en vis bestemt Retning fra dens Udspring gennem dens Forfald til dens Gjenopstandelse, og selv dette kun i Forbigaaende og i et bestemt Øjemed, at fordre en almindelig historisk Udvikling.

Derimod er jeg desværre kun alt for enig med Forfatteren deri, at denne Gjenopvaagnen af det politiske Liv og denne Gjenoptagen af den afbrudte Traad endnu kun er en skrøbelig Begyndelse, og at den navnlig endnu ikke er bleven Kjød og Blod i betydelige Mænd, som kunde bære den frem, endsige kan rose sig af udførte Bedrifter. Ulykken er kun, at ogsaa Forfatteren af de angrebne Artikler er enig heri, siden han siger omtrent det Samme, hvilket naturligvis ikke udelukker, at han anser det for et Fremskridt, at en kraftigere og alvorligere Stræben begynder at røre sig i Folket. Hr. B. har derfor ogsaa kun kunnet faa en Strid lagt tilrette, ved istedetfor »vor Tids reformatoriske Bestræbelser« at sætte »vor Tids Reformatorer,« og dernæst at identificere disse med »Kjøbenhavnspostens Udgiver og Medarbejdere« — eller, som han saa smagfuldt udtrykker sig, dens »Offerlam« og dens »bjæffende Smaahunde.« De angrebne Artikler have talt om Tidens reformatoriske Stræben, ikke om dennes Ordførere; men jeg skal dog i den Anledning bemærke, at Begrebet om Fremragende er meget relativt, og at Noget, som til en given Tid vilde rage frem over Massen, til en anden Tid, uden at være blevet en Tomme mindre, ubemærket kunde tabe sig i den, og at det godt kunde tænkes, at Totalsummen af en vis Tids Indsigt,

Kraft og Velvære kunde være større, end en anden Tids, uagtet den ikke var sammendynget paa enkelte Individer. Dog, hvorledes det nu end maatte forholde sig dermed, saa er det vist, at Hr. B. har Ret i at vort politiske Liv endnu er et Barn, men Uret i at indvende dette mod en Forfatter, som har udtalt det Selvsamme.

I Realiteten har Hr. B. saaledes ikke præsteret Andet, end to Misforstaaelser angaaende et Incidentspunkt; men denne lille Kjærne er, som bemærket, skjult under en saa tyk Skal, at denne maa betragtes som Hovedsagen. Det Hele gjør derved Indtrykket af en Stiløvelse i den humoristiske Maner, hvis Hensigt ikke er at oplyse Noget, men kun at more — ligegyldigt om sig selv eller Andre. Evolutionerne ere foretagne med en vis Virtuositet og Løjerne som oftest ret morsomme, om end ikke altid smagfulde; den ovennævnte Karakteristik af »Kjøbenhavnspostens« Personale finder Hage endog »skamløs.« Det bliver derfor paafaldende, at det netop er denne Forfatter, som har følt sig utilfreds med de angrebne Artiklers Tone; thi foruden at dette altid bliver en Smagssag, og at den polemiske Kolorit kun findes i et enkelt Afsnit, der aabenbart mere er lagt an paa at vække, end at behage Læserne, maa den ærede Forfatter dog være sig bevidst, at hans egen Artikels væsentlige Fortjeneste bestaar i et rigt Udvalg af kraftige Ord og saftige Billeder, og at han jevnlig driver Friheden indtil Kaadhed. Alt dette vil jeg imidlertid lade bero paa sit eget Værd, da det ikke vedkommer Sagen, hvorom det er mig at gjøre; jeg vil endog gjerne slutte med den Forudsætning, at baade »Kjøbenhavnspostens« Artikler og »Flyvepostens« Angreb have det samme Formaal, hver paa

sin Vis at arbejde paa det offentlige Livs og Diskussionsfrihedens Fremme.

Naar jeg sætter mit Navn under disse Linier, da sker det af Høflighed mod Hr. B., da jeg ser han gjerne vil vide, med hvem han har at gjøre. Dette skal dog ikke genere ham i at bevare sin egen Anonymitet, da det er mig fuldkomment ligegyldigt, hvad Navn min Vederpart bærer.

Orla Lehmann.

IV.

Det Danske i Slesvig.

Tale paa Trykkefrihedsselskabets Generalforsamling

den 4de November 1836.

Denne Tale er ikke bygget paa selvstændige historiske Studier, endnu mindre paa et personligt Kjendskab til de daværende slesvigske Forhold. Den indeholder Intet, som ikke Enhver kunde og burde have vidst, og nu, efter at denne Sag har en hel Literatur, baade paa Vers og i Prosa, ligefra omfattende lærde Værker og grundige Specialundersøgelser og ned til mange, mange Tusinder af Bladartikler, nu er der i Danmark faa nogenlunde dannede Folk, som ikke derom vide mere, end jeg dengang vidste.

Desuagtet fortjener denne Tale sin Plads, og det mere, end mange bedre Taler; thi det er Kjendsgjerning, at var der dengang kun Faa, som vidste Besked, saa var der Færre, som brød sig derom. Det betragtedes dengang som en forlængst afgjort Sag, at Slesvig var et tydsk Land, hvori der vel fandtes enkelte Egne, i hvilke Almuen talte et fordærvet Dansk, og hvor der fra gammel Tid prædikedes paa Dansk, men at dette slesvigske Dansk var en vissen og hendøende Dialekt, som ikke

stod til at redde, medens Alt, hvad der besad Dannelse, Formue og Indflydelse, var rent tydsk. Dette var den almindelige Opfattelse, i hvilken ogsaa jeg var opvoxet. Dertil kom, at i 1836 herskede Enevælden ikke blot i Institutionerne, men ogsaa over Sindene, saa at de offentlige Anliggender betragtedes som Regeringens Sag, og var det saaledes alt en Anmasselse, naar Undersaatterne vilde blande sig i, hvad der ikke vedkom dem, saa var det dobbelt utilbørligt, naar Danske vilde snakke med om slesvigholstenske Sager. Her er kun Tale om den almindelige Opfattelse fra den danske Almenheds Standpunkt; men for dem »var det en Nyhed«, at der i Slesvig gaves en stor dansk Befolkning, som kunde og skulde reddes fra national Undergang. Den dybe og uudslettelige Forbitrelse, som det vakte hos Slesvigholstenerne, at man vilde fordriste sig til — at udbrede dansk Læsning i Nordslesvig, er et Vidnesbyrd om, hvor stor Faren var.

Det er derfor ikke ved sit Indhold, at denne Tale fortjener sin Plads, men ved sit Initiativ. Jeg tror det var et rigtigt politisk Blik, som her paaviste en stor Opgave for det lille danske Folk, og som her fandt den Løftestang, som skulde hæve det tidligere af Ulykker knækkede, af et lethargisk Oldingregimente søvndyssede danske Folk til Selvbevidsthed og Selvvirksomhed. Det er derfor kun i rent stilistisk Henseende jeg har givet Talen lidt større Afrunding; thi den stærke Fremhævelse af Slesvigernes Eneret til med Regeringen at afgjøre Sagen, Bestræbelsen for at fremholde dens demokratiske Side og derved i Slesvig selv at vinde Talsmænd for den, som dens nationale Side ikke kunde skaffe (saaledes som det senere skete med P. H. Lorentzen), men fremfor

Alt Reservationerne mod politiske Planer eller aggressive Tendenter ere karakteristiske Træk for hin den nationale og politiske Opvaagnens Dæmringstid.

Mine Herrer!

Jeg har tilladt mig at foreslaa, at Trykkefrihedsselskabets Generalforsamling skulde paalægge sit Repræsentantskab at tage under Overvejelse, ved hvilke Midler vort Selskabs Virksomhed kunde udvides til den dansktalende Del af Hertugdømmet Slesvigs Befolkning. Dette Andragende er i og for sig vel kun af ringe Vigtighed; men det vedrører en Sag, der for os Alle maa være af den største Betydning. Det henviser nemlig til det store Spørgsmaal, om det skal lykkes den fremmede Invasion, uforstyrret og upaatalt, at fuldføre sit Værk i Slesvig, at udrydde al dansk Nationalitet og dansk Sprog, eller om den længe forkuede Danskhed atter skal rejse sit Hoved og afkaste de unaturlige Lænker, Aarhundreders Uret har paalagt den. Hidtil har det Danske i Slesvig nemlig været misagtet og næsten forfulgt, og saaledes er det da sket, at ikke blot dets Grændser stedse mere og mere ere trængte tilbage, men hvad der er endnn langt sørgeligere, at det selv indenfor disse Grændser stedse er sunket dybere, som i Agtelse, saa og i Værd. Dette kunde have sin Rimelighed, saalænge Slesvig ikke var Andet, end den fra Holsten indtrængte tyske Adel og de ved tyske Universiteter dannede tyske Embedsmænd. Men den Tid synes kommen, da ogsaa Folkenes Ret begynder at skaffe sig Anerkjendelse, og da Slesvig nu ved Provindsialstændernes Indførelse, navnlig ved den Om-

stændighed, at det har erholdt sin særegne Landdag, er blevet sat istand til selv at tage nogen Del i sine Anliggendes Ordning, saa er det ikke uantageligt, at der turde forestaa et Vendepunkt i denne Sag, og at den længe undertrykte danske Folkelighed vil gribe til Modværg mod den fornemme Fortydskelse, for hvilken den hidtil saa godt som værgeløs har været given til Pris.

De vil heraf se, mine Herrer, at jeg mere henvender mig til Deres demokratiske, end til Deres nationale Sympathier; De vil se, hvor langt jeg er fra at ville prædike nogen Danskhedens Propaganda. En saadan har vel ikke været aldeles fremmed for os, dengang da Europa begyndte at rejse sig mod den store Verdenserobrers voldsomme Kosmopolitiseren, og da den dybt saarede Nationalfølelse næsten overalt, men dog intetsteds mere, end hos vore tyske Naboer, udartede til et misforstaaet nationalt Hovmod. Ogsaa hos os viste der sig dengang Spor af en falsk, en uægte Danskhed, som fortjener Misbilligelse, om mau end ikke kan nægte, at den var en, forholdsvis endog svag, Reaktion imod den Tydskhed, som tidligere havde spillet Herre endog i selve Danmark. Men desuagtet finder jeg det latterligt og forargeligt, at man har kunnet endog blot ønske at fordanske det i Oprindelse, Sæder og Love, i Kultur, Sprog og Literatur, i sin Historie som i sit Sindelag rent tyske Holsten, og jeg beder Dem derfor ikke at sammenblande den Sag, for hvilken jeg her taler, med saa barnagtige Projekter. Jeg beder Dem at fastholde, at der her ikke er Spørgsmaal om ved kunstige Midler at gribe ind i Tingenes naturlige Udvikling, men tvertimod om at hævde denne, ved at bortfjerne unaturlige Hindringer. Det, jeg tilsigter, er ikke at gjøre

Erobringer, men kun at forsvare vore truede Grændser. Jeg anser dette Punkt, at det Danske i Slesvig staar paa den historiske Rets, paa Selvforsvarets Grund, for saa vigtigt for denne Sag, at jeg maa udbede mig Deres Tilladelse til i et Par flygtige Træk at paapege det danske Sprogs hidtilværende Skæbne i Slesvig. Kun derved vil man naa et Standpunkt, hvorfra en fri og klar Oversigt bliver mulig; kun derved kan man vinde Forstaaelsen af begge Grændsesprogs nærværende Stilling og Vilkaar.

Det vil da være Dem bekendt, mine Herrer, at hele den cimbriske Halvø i den ældste Tid, da dens Billede træder frem af Oldtidens Nat, vel var beboet af germaniske Folkestammer, navnlig Angler og Sachser, som Romernes Fremskridt imod Elben havde trængt nordpaa, men at disse snart igjen forlod den, idet de for største Delen drog over til England. Omtrent paa Kong Helges og Rolf Krakes Tid bleve hine Landstrækninger da besatte af Skandinaver, der fra det sydlige Sverige trængte ind over de danske Øer, og de svage Rester af den tidligere Befolkning veg, forsaavidt de ikke blandede sig med de indvandrede Danske, lidt efter lidt tilbage for dem, indtil de satte sig fast mellem Ejderen og Slien. Denne Landstrimmel har saaledes aldrig været dansk, hvortil vel den Omstændighed væsentligen har bidraget, at her i flere Aarhundreder bestod et tysk Markgrevskaab, der først ophævedes under Knud den Store, fra hvis Tid af Ejderen uafbrudt har været erkjendt for, hvad allerede Karl den Store erklærede den for, det romerske Riges Grændse. Foruden dette Landstrøg har endnu den sydvestlige Del af Slesvig bevaret sin germaniske Karakter, idet i Marsklandet og paa de tilstødende Øer i Nord-

søen de tappre Friser længe modstod ethvert fremmed Herredømme og, selv efterat de havde maattet bøje sig for Overmagten, vedligeholdte en høj Grad af Selvstændighed. Med Undtagelse af dette sydligste Strøg blev hele Halvøen tagen i Besiddelse af Danske, og den nævnes saaledes lige fra det sjette Aarhundrede af som et rent dansk Land under det fælles Navn Jylland, der regeredes af egne Smaakonger, indtil det i Slutningen af det 9de Aarhundrede blev forenet med det øvrige Danmark. Jeg tør ej her indlade mig i nogen udførlig Bevisførelse for, at Folkets Sprog og Sæder oprindelig vare rent danske, men skal dog minde om, at endnu den Dag idag næsten alle Landets Stednavne bære tydeligt Vidnesbyrd derom, og at alle de ældste Love, f. Ex. den berømte slesvigske Bylov og senere Kong Valdemars jydsk Lov samt andre sproglige Mindesmærker fra hin Tid udelukkende ere af-fattede paa Dansk.

Det første Spor til at man skjelnede mellem et Nord- og Sønderjylland forekommer først i det 12te Aarhundrede — Navnet Slesvig er endnu meget yngre — og rejste sig derfra, at Landstrækningen syd for Skodborgaa særlig blev givet enkelte Mænd, især af Kongehuset, til Forlening. Paa denne Maade kom det og i Hertug Abels Besiddelse, hvorved den første Spire blev lagt til hele den senere Adskillelse, idet hans ærgjerrige Æt benyttede de danske Kongers Svaghed til — paa tysk Vis — at erholde Landet til arveligt Len. I disse Bestræbelser fandt den villig Understøttelse hos de holstenske Grever, hvis staaende Politik det fra den Tid blev at løsrive Sønderjylland fra det øvrige Danmark og at knytte samme til Holsten, hvilket fuldstændigen lykkedes, da

mod Slutningen af det 14de Aarhundrede Abels Mandstamme uddøde, og de holstenske Grever nu selv erholdt Slesvig til arveligt Len. Fra nu af blev Tydsk, eller rettere den nedersachsiske Dialekt, Hoffets og Regeringens Sprog. Deri udstødtes alle hertugelige Anordninger og Befalinger; endog de gamle danske Love bleve oversatte paa Tydsk — dog ikke for Folkets Skyld, men, som Oversætteren af Jydske Lov siger, til Ære for »dieyenen vom Adel, die der denschen Sprake unkündlich, dennoch wegen erer Erffgüdern ein sünderlyck Interesse hebben, wat de Denscheu Rechte vermögen und in sick holden, wethen möchten«. Heri er da tillige antydet en ny Grund til Landets Germanisering, nemlig at en stor Del af Landejendommene ved Forlening, Pantsættelse eller Kjøb var kommen i Hænderne paa holstenske Adelige, som vedligeholdte deres ridderskabelige Forbindelser med Holsten, og fik en overvejende Indflydelse i Slesvig paa en Tid, da Adelen paa Landdagene havde usurperet Folkets Ret.

Da de Danske valgte Christian I. til Konge, burde Slesvig været inddraget som et til Kronen hjemfaldet Len; men for tillige at blive valgt i Holsten, fandt han sig ikke blot i ogsaa at lade sig vælge i Slesvig, men konfirmerede ogsaa et gammelt, højest mistænkeligt Dokument, den saakaldte »Constitutio Waldemari«, hvori de berømte Ord skulle findes, at Slesvig og Holsten skulle være »æwig ungedeelt«. Snart efter opnaaede Ridder-skabet, som ofte slethen kaldes »der holster Adel«, ved Forliget i Bordesholm, at ingen Slesviger skulde svare for anden, end slesvigsk Ret; hvorved altsaa Appellen til Viborg Landsthing og til den almindelige danske Herre-

dag bortfaldt, og tilsidst afskaffedes ogsaa Lenshøjhedens vigtigste Attribut, Appellen til den danske Krone. Det havde altsaa kun hjulpet lidt, at ved den oldenborgske Families Tronbestigelse Slesvig og Danmark igjen vare forenede under det samme Scepter; og hvad dette muligen engang i Tiden kunde have bevirket, naar de danske Konger selv vare blevne noget mere danske, det forstyrredes derved, at Landet snart blev delt mellem Kongen og Kongehusets yngre Linier — omtrent 30 Aar efter at den evige Uadskillelighed højtideligen var bleven proklameret. Saaledes opstod atter særlige slesvigske Hertuger, og med dem en uafbrudt Række af Intriger og Stridigheder, hvis stadige Maal var at befæste Hertugernes Magt ved at svække Danmark. Tilsidst gik det saa vidt, at de i hin Trængsels Tid, da Danmark var sin Undergang nær, ved paa højforrædersk Vis at slutte sig til deres Lensherres Fjender, tiltrodsede sig en — om end kun temporær — fuldkommen Uafhængighed. Denne Slesvigs Isolering fra det øvrige Danmark og dets politiske og kommercielle Forbindelse med Holsten, som yderligere befæstedes ved den Maade, hvorpaa Delingerne udførtes, medførte, at det Tydske fik stedse større Raadighed over den forsvarsløse danske Befolkning.

En mægtig Støtte fik Slesvigs Fortydskelse ved Reformationen. Da den fik Indgang i Landet, maatte man fra Tydskland, navnlig fra Universitetet i Wittenberg, forskrive Tydskere til dens Gjennemførelse, og vare end senere de fleste Præster indfødte Slesvigere, saa havde de dog næsten alle erholdt deres Uddannelse ved tydske Universiteter, og derfra medbragt Førkjærlighed for tydsk Sprog og Kultur. Som Exempel paa, hvorvidt deres Iver

gik for at indføre Tydsk som Kirkesprog, derpaa anfører Pontoppidan for hundrede Aar siden den nidkjære General-superintendent Dr. Stephan Klotz, som — det er hans Ord — »handlede meget uforsvarligt i rent at afskaffe det Danske, og at indføre, til Almuens store Sorg og Græmmelse, skjønt Præsteskabet til megen Behag, tydsk Sprog i alle angelske Kirker i Flensborg Amt, hvor Dansk tales i hver Bondes Hus, men ældrig høres en dansk Prædiken«. Der haves endog Exempler paa, at Præster ere blevne afsatte fra deres Embeder, fordi de forrettede Gudstjenesten paa Dansk for deres danske Sognefolk. Reformationen har saaledes udvidet det tydske Sprogs Territorium; men endnu sørgeligere var dens Indvirkning paa begge Sprogs indbyrdes Stilling og Anseelse. Ved sin indgribende Indflydelse paa hin Tids Kultur og Viden-skabelighed maatte den nemlig ikke blot drage de mere Dannedes Tænkning og Interesse ind i den tydske Ud-vikling, men tillige gennem Kirken og Skolen ligeoverfor Almuen give den en Anseelse og Myndighed, der bidrog til, at det Danske stedse sank dybere, som i ydre Aner-kjendelse, saa og i indre Værd.

Jeg har søgt at paavise, hvorledes de slesvigske Hertugers dynastiske Interesser forenede sig med en ind-trængt Adels unationale Politik om at tilvejebringe den babyloniske Sprogforvirring, hvorunder dette fra Begyn-delsen næsten rent danske Land sukker endnu den Dag idag. Det maa være mig tilladt at tilføje et Par Ord om de danske Kongers Forhold til denne Sag.

Indtil 1720 besad de danske Konger kun afrevne og adsplittede Dele af Hertugdømmet, og hvad de kunde have gjort, for der at hævde den danske Nationalitet,

vilde saaledes i hvert Tilfælde have indskrænket sig til et snevert Omraade. Men selv dette Lidet vilde de ikke gjøre — gjorde de ialtfald ikke. De vare jo selv Tydskere, flere af dem endog opdragne i Holsten; og hin Tid havde ikke noget ret Begreb om Nationalitetens og navnlig Sprogets Betydning for Folkenes Tilværelse. Hertil kommer endnu, at de danske Konger før Suverænitets Indførelse havde langt friere Hænder i deres slesvigske Besiddelser, end i Kongeriget, hvor et egennyttigt og hovmodigt Oligarki holdt dem i næsten samme Afhængighed som Folket. Det er derfor forklarligt, at de ikke havde synderlig Lyst til at bringe Slesvig ind under det danske Rigsraads Overherredømme. Denne Grund faldt vel bort ved Revolutionen af 1660, og virkelig viste sig Tegn til en forandret slesvigske Politik. Saaledes forordnede Frederik III, at alle slesvigske Sager skulde afgives til det danske Kancelli, og hvis denne Foranstaltning var kommen til Udførelse, kunde den have faaet betydelige Følger. Men dette skete ikke, da Kongen døde faa Maaneder derefter, og da ogsaa de paafølgende Konger vare overvejende tyske, og snart de facto opnaaede samme Myndighed i Slesvig, som Kongeloven hjemlede dem i Danmark, blev Alt ved det Gamle. Paa den anden Side bevirkede den fælles Modstand mod den danske *lex regia* en endnu nøjere Forening mellem Ridderskabets holstenske og slesvigske Medlemmer; det havde altid været tysk — nu blev det antidansk.

Med 1720 indtraadte et vigtigt Vendepunkt i Slesvigs Historie; men hvor ivrig Frederik IV end var for at sikre sig dette Lands Besiddelse, og hvor nidkjært han end stræbte at faa Kongeloven der indført, saa vides det

ikke, at han har gjort Noget for det danske Sprog i samme. Dette kan vel ikke siges om Christian VI, der bestræbte sig for at faa det Danske indført som Kirkesprog, hvor Menighederne vare rent danske. De udførlige Undersøgelser, som i den Anledning bleve anstillede, give et sørgeligt Billede af den Forfatning, hvori det herskende Sprogtyranni havde bragt den danske Almue; men de derimod trufne Foranstaltninger vare kun halve Forholdsregler, og blev det endnu mere ved deres Udførelse, som for største Delen betroedes til Tydkere. Ialtfald indskrænkede disse Bestræbelser, som kun vare udsprungne af religiøse, ikke af politiske Grunde, sig ene til Skole- og Kirkevæsenet; i alt Andet vedblev Slesvig at behandles som et tydsk Land. Og hvorledes kunde det være anderledes under Konger, der selv betragtede sig som Tydkere, i Regelen giftede sig med tydske Prindsesser, der stundom medbragte deres Slægtninge, og i selve Danmark vedligeholdt det tydske Sprogs Supremati — for ikke at tale om den tydske Hofadel, hvis Servilitet skulde tjene som Modvægt mod den gamle danske Adels Uafhængighedsfølelse, og som endog i Danmarks Hovedstad vovede at behandle dets Sprog med krænkende Ringægt.

I nyere Tid er der, som bekjendt, indført en dansk Oversættelse af Anordningerne — idetmindste nogle af dem — ved Siden af den tydske Original; i de højere Skoler gives der vel nogen Undervisning i Dansk, og af de vordende Embedsmænd fordres der et Slags Bevis for noget Kjendskab til dette Sprog. Jeg behøver ikke at gjøre opmærksom paa, hvor aldeles utilstrækkelige disse Forholdsregler ere, mod hvilke der desuden strax fra

Begyndelsen af vakttes en stærk Opposition derved, at de ogsaa udvidedes til Holsten. Om dette Punkt tror jeg alt at have udtalt min Mening med tilstrækkelig Tydelighed. I Hovedsagen er det imidlertid nu som før. Slesvig regeres paa Tydsk af tyske Embedsmænd og efter tyske Love og Sædvaner; Retten plejes paa Tydsk, og det gaar saa vidt, at Domme ofte afsiges efter Romerretten, uagtet det er forbudt endog blot at citere samme for Domstolene; Kontrakter, Skjøder, Testamenter osv. affattes paa Tydsk af tyske Advokater endog der, hvor Almuen ikke forstaar et tydsk Ord; Gudstjenesten og Skoleundervisningen holdes i dette Sprog paa mange Steder, hvor det store Flertal af Befolkningen er dansk — med eet Ord: det er kommet saa vidt, at hvor det Danske endnu ikke er udryddet, der betragtes og behandles det som et til Undergang viet Pøbelsprog. Dog, jeg skal ikke længer dvæle ved den Fornedrelse, hvori dansk Sprog og Nationalitet og dermed den danske Almue holdes i Slesvig. Jeg har her berørt en Streng, som af sig selv maa give Gjenlyd i hvert dansk Bryst. Derimod kan jeg ikke slutte dette historiske Tilbageblik paa dets hidtil værende Skjæbne uden at bemærke, at Oprettelsen af det før Slesvig og Holsten fælles Regeringskollegium paa Gottorp Slot, og af den for Begge fælles Overappellationsret i Kiel, og den uventede Vedligeholdelse af et fælles Statholderskab har gjort mere til at knytte Slesvig til Holsten og til at fjerne det fra Danmark, end noget Andet. Jeg tiltager mig ikke nogen Dom om disse Foranstaltningers politiske Hensigtsmæssighed; men jeg skal kun tillade mig at udtale den Overbevisning, at det danske Sprogs Udsigter i Slesvig derved have lidt et

større Nederlag, end ved Alt, hvad der hidtil er sket i denne Retning.

Jeg maa bede Dem om Undskyldning, mine Herrer, hvis jeg har trættet Dem ved disse historiske Details; men jeg har anset det for min Pligt, ved at bringe en Sag af saa megen Vigtighed paa Bane, saa klart, som jeg formaaede, at paavise, hvorledes og ved hvilke Midler det Danske i Slesvig er bragt i Forfald. Jeg tror, at dette ikke blot er, men ogsaa vil blive respekteret som en vægtig Grund for Retfærdigheden af vort Ønske, at det atter maa hæve sig. Naar vi se, hvorledes det Danske har ladet sig stedse trænge længere tilbage, og det endog uden alvorlig Modstand, da maa det styrke vort Forsæt idetmindste at forsvare de Positioner, som det endnu holder besat, — ikke at lade det Fremmede vinde videre Terrain, uden ialtfald at vove en Dyst med samme; thi hvis vi vilde lade vore Forposter i Slesvig i Stikken og trække os tilbage bag Skodborgaa, da vilde snart ogsaa denne Grændse blive truet. Men om end et saadant Tilbageblik paa Slesvigs Historie maa lære os Faren at kjende, saa er dog ikke min Mening, at det er Pergamenter og Krøniker, som skulle afgjøre, hvorvidt Slesvigerne skulle være danske eller tyske; — ikke Pergamenter og Krøniker, men ene Slesvigerne, de nuværende, de nulevende Slesvigere er det, paa hvilke det her kommer an. Hvad de ville, det er det Rette, — vel at mærke, mine Herrer, hvad Slesvigerne ville, og ikke hvad en højkrøstet Flok af tyske Embedsmænd vil. Jeg gjen-tager det: det slesvigske Folk, det er det rette Værne-thing, for hvilket denne Sag skal indstævnes, men for at det med Uafhængighed og fuld Frihed skal kunne afsige

sin Dom, er det nødvendigt, at der lægges et Bidsel paa den tyske Terrorisme, som nu hersker der — nødvendigt, at ogsaa den danske Del af Folket kan komme til Orde.

Thi virkelig gives der endnu Danske i Slesvig. Uagtet Alt, hvad der er gjort for at udrydde det Danske, er det ikke lykkedes; det lever endnu i langt større Udstrækning, end man efter Alt, hvad der er foregaaet, paa nogen Maade kunde formode. Af 330,000 Mennesker paa 165 □ Mile tale de 185,000 paa 100 □ Mile Dansk, enten udelukkende eller dog fortrinsvis, og for $\frac{1}{3}$ af alle Slesvigs Indvaanere er Dansk ikke blot det daglige Omgangssprog, men tillige Kirke- og Skolesproget. De ville heraf se, mine Herrer, at, om det Tydske end i Byerne og overhovedet blandt de mere Dannede har stor Overvægt over det Danske, om det end er eneherkende, ikke blot i alle Regeringsanliggender, men ogsaa i enkelte større Distrikter, findes der dog hos Almuen et stærkt dansk Element, som gennem flere Aarhundreder har været istand til at modstaa den Udryddelseskrig, som er bleven ført imod det, og altsaa, behørigt udviklet og understøttet, vel vil vide at skaffe sin Ret Anerkjendelse.

Hvad der nu bør ske, for i alle offentlige Forhold at forskaffe det Danske i Slesvig dets lovlige Ret, det er vel ikke vanskeligt at sige; men det ligger udenfor min Op-gave, da det ikke er de Danske — ikke de Danske, men heller ikke Holstenerne — nei, Slesvigerne selv, som skulle afgjøre det indbyrdes mellem sig og med Regeringen. Men skulle da vi Danske i Kongeriget betragte denne Sag som os uvedkommende? Eller hvad kunne vi gjøre til dens Fremme? Hvad vi skulle gjøre, er efter

min Formening dette: at vi virke for at uddanne og forædle det Danske i Slesvig, for at vække dets slumrende Selvfølelse, oplive dets Mod og styrke dets Kraft til selv at gjøre sine Rettigheder gjældende. Idet nemlig det Tydske er og i lange Tider har været Regeringens, for en stor Del ogsaa Kirkens og overhovedet den højere Dannelses Sprog, er det Dansk, som Almuen taler, blevet berøvet al Røgt og Pleje og saaledes nedsunket til en fattig og uskjøn Dialekt. Det vilde neppe have været værre faren, om det havde været en af hine sørgelige Rester af et eller andet hendøende Sprog; thi, medens det paa den ene Side har været trængt af et udbredt og mægtigt Sprog med en rig og herlig Literatur, har det paa den anden Side kun fundet ringe Understøttelse af det Danske i Kongeriget. Dette er et unaturligt Misforhold, som aldrig burde være indtraadt, og som ialtfald snarest muligt maa hæves. Det gjælder om at inddrage de danske Slesvigere i den danske Kulturs Udvikling og delagtiggjøre dem i dens Frugter; det gjælder om paa mange Maader, men navnlig gjennem gode danske Skrifter, at rense og forædle deres Sprog, saa at det, saavist som det har Hjemstedsret og et Aartusindes Hævd i Landet, ogsaa ved indre Værd og ydre Anerkjendelse kan indtage den rette Plads baade i det almindelige Omdømme og i de offentlige Forhold.

At det danske Sprog i Slesvig vil rejse sig af sin nuværende Fornedrelse, derfor borger den folkelige Aand, som i vor Tid gjør sin mægtige Indflydelse gjældende, som i alt Andet, saa og i Sprogene. Spor af denne Bevægelse vil man kunne finde selv paa saadanne Steder, hvor der ikke er Tale om en Kamp mellem to Sprog,

men kun om tvende Elementer i samme Sprog. Saaledes kan man i det nyere Engelsk tydelig mærke en demokratisk, angelsachsisk Reaktion mod Følgerne af den aristokratiske normannisk-franske Erobring; en radikal Forfatter bruger neppe eet romansk Ord mod tre—fire hos en Toryskribent. Overalt viser Interessen for Almuens Oplysning sig i, at man bestræber sig for at tale til den i dens eget Maal. Om disse Bestræbelser ville lykkes, hvor man har at gjøre med et Sprog, som hidtil ikke har formaaet at skabe en egen Literatur, saasom det Wallonske, det Baskiske, det Lettiske, veed jeg ikke. Dertil kjender jeg for lidt til Forholdene; men jeg tror det ikke, anser det ikke engang for ønskeligt. Hvis der derfor var Tale f. Ex. om det Frisiske i Slesvig, som jo er ifærd med at opluges af det Tydske, skulde jeg i Sandhed ikke spille et Ord paa dets Forsvar; thi om der end kan være noget Tragisk ved at se et historisk Moment stunde til Undergang, saa maa man ønske, naar det ikke staar til at redde, at det falder jo før jo heller. Men her tales jo ikke om det Friske, men om det Danske, om et selvstændigt Sprog, med en gammel, agtværdig Literatur, som, hvad end dets Skjæbne bliver i Slesvig, uafhængigt deraf har en Fremtid. Her er altsaa Tale om en Grændsestrid mellem tvende Kultursprog, som, om end noget forskellige i Magt og Udvikling, dog ialtfald ere hinandens Lige i Berettigelse og i Udviklingsdygtighed.

At nu vi Danske her i Kongeriget maa føle en levende Interesse for, at vor egen Nationalitet og vort eget Sprog heldigen maa bestaa i den Strid, som det fører i Slesvig, det er i den Grad en Selvfølge, at det ikke be-

høver nogen Retfærdiggjørelse. Dette vort Haab er ikke bygget paa Sand; thi — som jeg har søgt at godtgjøre — vi have for os den historiske Ret, Halvdelen af Slesvigs nuværende Befolkning og hele Tidens Aand. At denne Tidens Aand har begyndt at røre sig ogsaa i Slesvig, derpaa haves et Bevis i de til den første Stænderforsamling indgivne Petitioner. Ganske vist var det kun en lille, en svag Begyndelse; men den utilbørlige Behandling, dette beskedne Andragende led i den af tyske Embedsmænd og tyske Adelige bestaaende Forsamling, vil snarere tjene til at fremme, end til at hæmme denne Sag, fordi den vil lære de danske Slesvigere, at det kun er ved større Enighed og Kraft, de ville kunne naa deres Ret. Sagen vil altsaa nok gaa frem; men det er ikke blot med fromme Ønsker, vi skulle ledsage disse Bestræbelser, men med virksom Understøttelse.

Spørges der da, hvorvidt ogsaa Trykkefrihedsselskabet kan gjøre Noget i denne Retning, da skal jeg ikke her foregribe den omhyggelige og alsidige Overvejelse, som det kræver. Jeg er derfor bleven staaende ved det ganske almindelige Andragende, at Generalforsamlingen vilde paalægge sit Repræsentantskab, at foretage en saadan Overvejelse, og da selv at foranstalte, hvad det maatte finde tjenligt, og som ligger indenfor dets egen Competence, eller at foreslaa for næste Generalforsamling, hvad der henhører under dennes Afgjørelse. For Tiden er det mig kun om at gjøre, at Selskabet vil vedkjende sig Sagen, og opstille et Princip, som for Fremtiden kan være en Regel for Bestyrelsens Virksomhed. Allerede dette vil have sin Betydning; thi det vil give dem, som i Slesvig arbejde for det samme Maal, en

forhøjet Kraft, naar de se, at de ikke staa ene; det vil der kunne vække mangan Lige gyldig, bestemme mangan Tvivlraadig. Muligen kan en saadan Beslutning af Trykkefrihedsselskabet endog blive et Signal, som ogsaa i andre Kredse i Danmark kan fremkalde lignende Bestræbelser for en Sag, som kun kan føres til Sejr ved Manges endrægtige og udholdende Arbejde. Dog ligger alt dette for fjernt, til at jeg længer tør dvæle ved saadanne Muligheder. Jeg skal derfor kun endnu tilføje et Ord om vort eget Forhold til Sagen; thi, skjønt jeg ikke har fundet det rigtigt, allerede nu at fremsætte bestemte Forslag, har jeg dog naturligvis maattet gjøre mig selv Rede for, at der gives Midler, som ligge indenfor Selskabets Omraade, ved hvilke det kunde understøtte den Sag, til hvis Fremme jeg opfordrer. Det er derfor kun eksempelvis og uden at ville foregribe Andre, at jeg skal gjøre opmærksom paa, at det vist vil befindes rigtigt, om Selskabet, der jo kun skal understøtte men ikke lede, satte sig i direkte Forbindelse med de Slesvigere, som have viist særlig Interesse for Sagen, og hvis Raad vi sikkert bør tillægge den største Vægt. For at give denne Forbindelse en fast Organisation, maatte man ved disse Mænds Medvirkning ikke blot søge at vinde saa mange Medlemmer i Slesvig, som muligt, men tillige at stifte Filialer paa alle de Steder, hvor der fandtes et dertil tilstrækkeligt Medlemsantal, med hvilke Moderselskabet da vilde kunne vedligeholde en stadig Vexelvirkning. Paa denne Maade vilde Selskabets Skrifter finde Indgang i Slesvig, hvor der findes en saa overordentlig Mangel paa god dansk Læsning; men det er en Selvfølge, at man maatte sørge for en yderligere Udbredelse baade ved

Salg og ved Uddeling, og at man ved den fremtidige Udgivelse af nye Skrifter burde tage særligt Hensyn til, hvad der kunde have særlig Interesse for Slesvigerne, saasom Slesvigs statsretlige Forhold til Danmark og til Holsten, — det danske Sprogs hidtilværende Skjæbne og nuværende Vilkaar i dette Hertugdømme — den slesvigske Trykkefriheds retlige og faktiske Forhold o. s. fr. Af stor Vigtighed vilde det være, om man i de nordlige Kjøbstæder, hvor Indvaanerne for største Delen ere danske, kunde foranledige Oprettelsen af danske Aviser, som da maatte understøttes baade ved literære Bidrag og ved Subskription. Dog, hvad der skal gøres, kan være mere eller mindre tvivlsomt, og kræver ialtfald en nøjere Overvejelse; men hvad der ikke kan være tvivlsomt, det er, at Sagen har det største Krav paa enhver dansk Mands og enhver oprigtig Folkevens varmeste Deltagelse. Det er til dem, jeg hermed skal anbefale mit Andragende.

V.

Trykkefrihedens Tilstand.

(Andragende til Trykkefrihedsselskabet 1838.)

Skjøndt Frdg. 27 Septbr. 1799 for en Menneskealder siden vakte dyb Sorg, fordi den af vore Fædre betragtedes som Trykkefrihedens Grav, saa har den dog opretholdt den store Grundsætning, som er al Trykkefriheds Betingelse og Hjørnesten, at enhver Borger efter egen fri Selvbestemmelse under Ansvar efter Loven kan offentliggjøre, hvad han vil, og at det er Domstolene — og Domstolene alene — som kunne afgjøre, hvad der i Medhold af Lovene er lovligt, og hvad der som lovstridigt skal undertrykkes og straffes. Skjønt denne Anordning uden Tvivl i mange Stykker kunde være modtagelig for væsentlige Forbedringer, saa vilde det dog være Opfyldelsen af den nuværende Slægts højeste Ønske, om vi kunde vende tilbage til dens Herredømme, og da det er mig fuldt bevidst, at disse Tiders Lejlighed ikke er gunstig for Tilvejebringelsen af en til Folkets Karakter og Dannelse svarende, Fædrelandets Vel fyldestgørende Trykkefrihedstilstand, saa gaar mit Andragende end ikke ud herpaa, men kun paa Ophævelse eller paa Modifikation af nogle af de senere Lovbestemmelser,

som — tildels under de sørgeligste Tidsforhold — have fundet Indgang hos os.

A. Plakaten 2 Oktober 1810 m. v.

Det første store Brud paa den ovennævnte store Grundsætning, som skete her i Landet, var Plakaten af 2 Oktober 1810, som paa en Tid, da den hele europæiske Samfundsorden ved voldsomme Tildragelser var rystet i sine Grundvolde, og da ogsaa vort Fædreland var indviklet i de farefuldeste Krigsforhold, forbød alle ikke-privilegerede Blade at meddele politiske Nyheder og Efterretninger. Ved denne Plakat, der end ikke i sin Affattelse bærer Præg af den rolige Overvejelse, hvorpaa en saa dybt indgribende Foranstaltning havde Krav, er en af de vigtigste Gjenstande, som navnlig er Betingelse for al Dagspresse, i Danmark unddragen Trykkefriheden; thi de privilegerede Blade, som saaledes have erholdt Eneret til Behandlingen af dette vigtige Stof, have kun erholdt den ved fuldstændigen at opgive den ved Frdg. 1799 alle danske Borgere hjemlede Trykkefrihed, og ved i dens Sted at underkaste sig en vilkaarlig, administrativ Censur, som er al Trykkefriheds absolute Modsætning.

Hvad dette har at betyde, derom vil man kunne danne sig en Forestilling ved at betragte de store europæiske Blade, der have vundet stor Betydning baade for Folkenes aandige Liv og Nydelse, og for selve Tidens Begivenheder. Man vil nemlig finde, at denne væsentlig skyldes de politiske Efterretninger, ved hvilke de lade deres Læsere leve med deres Tid, fremstille Tildragelserne baade i deres Aarsager og deres Virkninger, og fra det daglige Livs snevre og ensformige Syssele føre dem hen

til et højere og friere Stade, hvorfra man kan skue ud over hvad der foregaar i det hele store Menneskesamfund. Dette er Journalistikens største og skjønneste Opgave, at lade alle de Enkelte føle sig som Led i den store Kjæde, der omslynger Samtiden, og ved at udvide Sindene og paa en let og tiltrækkende Maade at forøge Kundskaberne ogsaa i de store Kredse, til hvilke de Lærdes Værker ikke naa, at lede det aandige Samkvem mellem de civiliserede Nationer, der er vor Tids største Fortrin. Denne Kundskab til hvad der foregaar paa vor Klode, denne Fortrolighed med Samtidens Historie, som er af langt mere indgribende Betydning, end Fortidens Tildragelser, er derfor ikke blot bleven et væsentligt Led i den almindelige Dannelse, men en Nødvendighed for Enhver, der i noget Omfang har at gjøre med Statsstyrelsen eller industrielle og kommercielle Foretagender, ja den har endog vundet stor Indflydelse paa selve Udviklingen af Begivenhederne, hvori den har sat Folkenes Medviden og Medvirken istedetfor Maitressernes Rænker og Diplomaternes Intriger. Hele dette vigtige og frugtbare Stof er berøvet den frie Presse i Danmark, som dog ved sin Beliggenhed og Folkets Dannelse hører til det videst fremskredne vestlige Kulturgebet, og ikke uden største Fordærv kan udrives af en levende Vexelvirkning med dettes Civilisation. I saa Henseende ere vi altsaa hovedsagelig henviste til fremmede Blade, som naturligvis kun ere tilgængelige og forstaaelige for Faa, og Folket er ikke blot afskaaret fra at faa denne Kundskab i sit eget Sprog, men ogsaa fra i dens Tilegnelse at hjælpes ved saadanne Forklaringer og Anvendelser paa vore egne Forhold, som betinge dens rette Nytte. Det har hos os

nemlig været Følgen af den Bestemmelse, at intet dansk Blad tør meddele politiske Nyheder og Efterretninger, som ikke dertil har erholdt særligt Privilegium, og at et saadant kun meddeles paa den udtrykkelige Betingelse, at Udgiveren underkaster sig en uindskrænket Censur, at ingen uafhængig og talentfuld Mand kan befatte sig med saadanne Blades Redaktion, eller, naar Resignation eller Nød stundom kan have drevet en Enkelt til at gjøre et Forsøg, denne har maattet holde ud under en forsmædelig Tvang — især da Privilegierne indeholde saadanne yderligere Bibestemmelser, som gjøre dette næsten umuligt; hvorhos denne Censur — tvertimod Bestemmelsens Grund — fra de politiske Nyheder og Efterretninger er bleven udvidet til de privilegerede Blades hele Indhold, altsaa ogsaa omfatter enhver Udtalelse om Indlandets Anliggender. Erfaringen har tilfulde stadfæstet dette; det er desværre kun altfor vitterligt, af hvilken Beskaffenhed vore politiske Blade ere. Selvstændige Meddelelser fra Udlandet eller Bearbejdelser af de derfra komne Efterretninger indeholder intet af dem, og deres tarvelige Oversættelser — som oftest kun af et Par enkelte Hamborger Blade — ere foretagne med slet Valg og røbe ofte den største Uvidenhed, ikke blot i Politiken, men selv i det Sprog, hvorfra, og det Sprog, hvortil der oversættes. At denne Aandsfattigdom, som er Ufrihedens Følge, ogsaa har meddelt sig til de privilegerede Blades ikke politiske Del, er saa meget sørgeligere, som de næsten ere den eneste journalistiske Læsning, der bydes det danske Folk; thi uden dette sit vigtigste og mest tiltrækkende Indhold kan Dagspressen ikke bestaa, især da ogsaa Retten til Meddelelse af offentlige og private

Bekjendtgjørelser er forbeholdt de privilegerede Blade, og selv Postforsendelsen hos os er en Naadessag. Man vil derfor ogsaa finde, at der udenfor Hovedstaden næsten ikke findes uafhængige Blade, og at de selv her ere indskrænkede til nogle faa, som under saadanne Tryk kun kunne friste en kummerlig Tilværelse. Det er altsaa Følgen af Pl. 2 Oktober 1810, at Trykkefriheden for Dagspressen er bleven Undtagelsen, Censuren derimod Reglen, at altsaa vor Lovgivnings øverste Grundsætning paa dens vigtigste Omraade næsten er tilintetgjort.

De sørgelige Følger af denne Foranstaltning ere i høj Grad forøgede ved de Udvidelser, den senere har erholdt gennem Fortolkninger, som vel ikke have Lovskraft, men dog have de samme Virkninger, da de praktisk ere bragte i Udøvelse, uden at derimod haves noget Retsmiddel. Som saadanne skal jeg nævne: Kanc. Skr. 10 Septbr. 1816, som gjør en meget dunkel Adskillelse mellem Nyheder og Efterretninger; samme Kollegii Skr. 12 Novbr. s. A., som under Plakatens Forbud vil have indbefattet alle de Efterretninger, som vedrøre de nærværende Regeringers baade indvortes og udvortes Bestyrelse af deres Stater, og det selv i de Tilfælde, at saadanne Efterretninger have været meddelte i et indenlandsk privilegeret Blad; fremdeles Kanc. Skr. 14 Decbr. 1821, som fastsætter, at de Bemærkninger, som ledsage politiske Efterretninger, ei skulle hjemle disse Optagelse i uprivilegerede Blade. Af endnu større Betydning er Kancelli-Skr. 9 Juli 1836, som paastaar, at det Spørgsmaal, hvorvidt en Artikel er stridende mod Pl. 1810, ikke hører under Domstolenes Afgjørelse, hvorved dette Kollegium altsaa tillægger sig Ret til at undertrykke en-

hver Artikel, som det finder stridende mod samme, uden at forfølge Sagen ved Lov og Ret, og til at formene den, som derved finder sig forurettet, at indbringe Sagen for Retten. Denne Paastand er senere ofte gjentaget, navnlig i Skr. 16 Novbr. s. A. og i Skr. 7 Decbr. s. A., hvori Kollegiet mener, at ingenlunde alle indvortes Statsforhold ere udelukkede fra det Begreb af Politik, hvis Behandling ved den omtalte Plakat er forbudt de upriviligerede Blade, hvilken Yttring er fremført som Retfærdiggjørelse af et Beslag, som efter Kancelliets egen Erklæring var motiveret ved, at en indenlandsk Regeringshandling var omtalt paa en upassende Maade. Til Rækken af disse Akter maa endnu henføres Reskr. 10 April 1836, som ved at indskærpe Overholdelsen af Forbudet mod politiske Efterretningers Meddelelse tilføjer, at dette ogsaa skal gjælde, naar de bestaa i Bemærkninger og Raisonnements af den, der lader dem indrykke. Reskriptet indskærper Polititilsynet med den censurfrie Presse at paase alt dette ved Kontrollen af ikke-privilegerede Blade og periodiske Skrifter; men Kancelliet har ved at offentliggjøre Reskriptet behaget at udelade Ordet »periodiske«, saa at det næsten ser ud til, at man vil udvide den under Paaberaabelse af Pl. 1810 indførte Censur til alle mulige Skrifter. Jeg har troet uden Kommentar at burde sammenstille disse Oplysninger om, hvad det kongelige danske Kancelli har ment at kunne bringe ud af Pl. 2 Oktober 1810, fordi Intet bedre vil kunne oplyse dennes fordærvelige Virkninger. Man har ved den bragt det store Flertal af alle danske Blade under en aldeles uindskrænket og ansvarsløs Censur, og det ikke blot med Hensyn til de politiske Efterretninger, for hvis Skyld det

Hele er sket, men ogsaa med Hensyn til hele det øvrige indenlandske og udenlandske, politiske og upolitiske Indhold. Men man har tillige givet Plakaten en dybt indgribende Betydning ogsaa for den Del af Pressen som endnu har bevaret idetmindste Skin af Frihed. Skal det staa ved Magt, at det skal være samme forment, ikke blot at meddele, hvad der bona fide kan kaldes udenlandske politiske Nyheder, efterhaanden som Posten bringer dem, men Alt, hvad der vedrører de nuværende Regeringers indre og ydre Bestyrelse af deres Lande, selv naar det bestaar i Bemærkninger og Raisonnements, eller endog i almindelige kulturhistoriske Betragtninger — som Tilfældet var med en her undertrykt, men i Norge udgiven Artikel af Johannes Hage om »Rusland og Orienten« — skal den kunne finde Anvendelse ogsaa paa vort Lands indre Politik, naar Kancelliet finder, at den er behandlet paa en upassende Maade; skulle endelig alle herhenhørende Spørgsmaal endelig kunne afgjøres og med det samme udføres af selve Kancelliet, og altsaa unddrages Domstolenes Paakjendelse, saa er det klart, at den danske Trykkefrihed er en tom, en meningsløs Lyd, og at af den gjældende Trykkefrihedsanordning Intet gjælder uden dens Straffebestemmelser, som kunne bringes til Anvendelse, naar man ikke vil nøjes med at undertrykke uden Retsforfølgelse. Det er en daarlig Trøst, at man holder sig fast overbevist om, at disse administrative Vilkaarligheder ere ulovmedholdelige, naar man er berøvet ethvert Retsmiddel til at afværge deres faktiske Gjennemførelse.

Jeg har ovenfor bemærket, at Plak. 2 Oktbr. 1810 er given paa en Tid, da Vold og Forvirring herskede

overalt, og da Danmark var indviklet i en farefuld Krig med overlegne Magter. Dengang var en saadan Forholdsregel maaske nødvendig; men de særegne Omstændigheder, som fremkaldte den, ere forlængst ophørte og afløste af en dyb, paa ordnede Retstilstande fast begrundet, Fred. Der er derfor ikke længer Grund til at opretholde hin extraordinære Krigsforanstaltning. Man indvende ikke, at Danmark kunde indvikles i diplomatiske Ubehageligheder med fremmede Magter, hvis det tillodes den danske Presse uden særlig Kontrol at gjøre deres Forhold til Gjenstand for Kritik. Om end denne særlige Kontrol bortfaldt, vilde de fremmede Regeringer ikke være givne til Pris for enhver dansk Forfatters Vilkaarlighed; thi Frdg. 27 Septbr. 1799 § 8 fastsætter Straf af 3 Maaneders til 3 Aars Forbedringshus for den Forfatter, som laster og forhaaner fremmede Fyrster, eller som, uden at nævne sin Hjemmel, tillægger fremmede Regeringer uretfærdige og skammelige Handlinger. Senere har Plak. 10 Juni 1818 udvidet denne Straffebestemmelse ogsaa dertil, hvor der anføres Hjemmel, saa at man altsaa i Danmark kan komme i Tugthuset for om en fremmed Regering at meddele en ordret Oversættelse af hvad der upaataalt er sagt i vedkommende Lands egne Blade. At man efter denne Bestemmelses Analogi endog kan straffes for at omtale en fremmed Regering i usømmelige Udtryk, og hvor lidt der udfordres hertil, viser Højesteretsdommen over afdøde Johannes Hage. Ingen skal derfor kunne sige, at Udlandet i den danske Presselov vilde mangle den fornødne Beskyttelse, om end Censuren opgaves; ja det vilde maaske være vanskeligt at nævne nogen Stat, til hvis Regeringsgrundsætninger Trykkefri-

heden hører, hvor denne Omhu var dreven videre, end hos os. Ingen fremmed Regering vilde derfor med mindste Føje kunne beklage sig over, at den ikke nød større Beskyttelse i Danmark, end den danske Regering selv. Jeg holder mig forvisset om, at saadanne Klager ikke vilde fremkomme — jeg har f. Ex. aldrig hørt, at den norske Regering har havt mindste Ubehagelighed af, at den norske Grundlov ikke for Fremmedes Skyld gjør nogen Indskrækning i Trykkefriheden, og det er en bekjendt Sag, at i Tydskland, hvor ingen Trykkefrihed findes, Bladene dog have langt større Frihed i Behandlingen af den udenlandske Politik, end med Hensyn til Landets egne indre Anliggender. Det vilde dog ogsaa være uantageligt, at fremmede Regeringer skulde bryde sig om, hvad der om dem sagdes i den stakkels lille danske Presse, saalænge de ikke kunde forhindre de store franske og engelske Blade, som forstaaes og læses over hele Verden, fra at sige hvad de ville. Skulde der imidlertid fremkomme nogen Klage, da har Regeringen gjort Alt, hvad der fornuftigvis kan fordres, ved at hen-vise Klageren til Domstolene, eller ved endog selv at foranstalte Tiltale mod den Forfatter, som var bleven bæret med saa høj Opmærksomhed; thi Ingen kan være misfornøjet med, at Landets Regering respekterer Landets Love, eller føle sig brøstholden ved den Afgjørelsesmaade, hvorved Landets egen Regering og enhver Borgers Velfærd, Ære og Liv finde sig betryggede — især da Ingen vil falde paa at nægte de vel organiserede danske Domstole sin Agtelse og Tillid, eller have dem mistænkte for, at de ville være tilbøjelige til i slige Sager at dømme for mildt. Hele denne Frygt for diplomatiske

Forviklinger er derfor en Spøgelsefrygt. Det er ialtfald snarere Censuren, end Censurfriheden, som kunde fremkalde saadanne Ubehageligheder, fordi i et censureret Blad selv den ubetydeligste Yttring kan faa Betydning derved, at Regeringen uden videre kunde have udslettet den, og altsaa ved at lade den passere paa en Maade har gjort den til sin, hvorimod man i et censurfrit Blad kun har at gjøre med den enkelte private Forfatter, hvis Mening naturligvis er de fremmede Kabinetter fuldkomment ligegyldig — saaledes som vi nylig have set f. Ex. i Modena, som modtog meget nærgaaende Besværinger fra Frankrig, fordi dette saa' et Udtryk for den modenesiske Regerings eget Sindelag i dens censurerede Presses Angreb, medens Frankrig ingen Forargelse har taget af de langt stærkere Ting, som daglig siges imod den i den frie schweitzerske Presse, fordi den veed, at den der har at gjøre med Individier. Jeg tror derfor ikke, at Hensyn til Udlandet bør afholde Danmark fra nu omsider at gjenindsætte sin Trykkefrihedslov i fuld Virksomhed ved at ophæve den Suspension af samme, som indførtes i Krigens Tid. Vi ere jo nyligen blevne mindede om, at »den resoluteste Politik er den forsigtigste«, og jeg er overbevist om, at en Regering, som redeligen opfylder alle sine Pligter mod andre Magter, og som gennem en national Politik stræber at grundfæste sin Magt paa Folkets Kjærlighed og Tillid, lettere vil vinde andre Magters Agtelse og Velvillie, end den, som ved svag Eftergivenhed mod fremmed Anmasselse ligesom selv indbyder til krænkende Indblanding, og som ikke kan føje den Ene, uden at støde og fjerne den Anden. Af Agtelse for vor egen Regering maa vi bortvise enhver Mistanke om, at

den i at styre Landets indre Anliggender i mindste Maade, vil lade sig bestemme af, hvad denne eller hin Diplomat kunde mene eller sige; i Nationalærens og Nationaluafhængighedens Navn maa vi protestere imod, at Udlandets Forgødtbefindende kan afgjøre, hvorvidt den Trykkefrihed, i hvilken det danske Folk nu i mere end et halvt Aarhundrede har set sin største Skat, skal være en Sandhed eller ikke.

B. Plakaten 13 Mai 1814 m. v.

Saavist det er Loven, som skal bestemme Grændserne for Yttringsfriheden og Domstolene, som i hvert mødende Tilfælde skulle afgjøre, hvorvidt disse Grændser ere overskredne, saavist paaligger det Statsmagten at føre Kontrol med Pressens Frembringelser og at drage Vedkommende til Ansvar, hvor en Overtrædelse antages at have fundet Sted og at kræve Paatale. Der kan derfor ikke erindres Noget derimod, naar Frdg. 27 Septbr. 1799 § 26 og 27, for at sikre og lette Udførelsen af det Politimagten overdragne Tilsyn, paabyder, at der af alle Aviser, Journaler, periodiske Blade og mindre Skrifter (under 24 Ark) skal tilstilles Politimesteren et Exemplar, forinden de uddeles eller udsælges til Andre. Men dette Forhold er blevet forrykket ved Plak. 13 Mai 1814, som bestemmer, at intet Blad eller Skrift tør udgives, førend Politimesteren har givet sit Samtykke dertil, eller har havt samme til Gjennemsyn i en vis Tid (for Blade indtil 1 Arks Størrelse i 24 Timer, for Skrifter paa 1—24 Ark i 4 Dage) uden at have lagt dem under Beslag.

- For Skrifter, især de større, har dette ikke meget at betyde; men for Dagblade vilde det være fuldkomment ødelæggende, dersom de skulde henligge i 24 Timer, efterat de vare reentrykte til Offentliggjørelse, uden at turde omdeles. Det bliver derfor forklarligt, at man har holdt sig til den Udvei, som selve Lovbudet paapeger, Politimesterens Samtykke, og at man, for hurtigere at opnaa dette, sendte ham et Korrekturastryk, og først paabegyndte Rentrykket, efterat Tilladelsen var meddelt. Der var herfra kun et ringe Skridt til, at Tilladelsen meddeltes paa Betingelse af, at der forinden foretoges visse af Politimesteren betegnede Ændringer, og at disse dernæst, forat undgaa Saggivelse, virkelig foranstaltedes. Det ses let, at dette er en formelig Censur, som ikke taber det mindste af sin Fordærvlighed derved, at den for Politiets Vedkommende optraadte under Skin af en velvillig Humanitet, og fra Forfatterens Side med et vist Præg af Frivillighed; og denne Praxis er efterhaanden bleven saa fast etableret, at den Embedsmand, til hvem Polititilsynet med den censurfrie Presse var overdraget, kort og godt benævnedes »Censor«, og at denne Praxis ved Kgl. Resolution af 6 Juni 1834 formeligen er bleven sanktioneret. Faktum er altsaa dette, at, medens Censurfrihed vedblev at være den danske Trykkefrihedslovgivnings øverste Grundsætning, er i Kraft af Plakat 2. Oktober 1810 den mest ubundne Censur bleven indført for alle politiske Blade ved Hjælp af særlige Bevillinger, og som Følge af Plakat 13. Mai 1814 for en stor Del af de øvrige Blade ved Hjælp af private Overenskomster mellem Politimesteren og Bladredaktøren. Jeg har her dog kun anført dette som Bevis paa, hvilke forsmædelige

Følger et Overmaal af Indskrænkninger i Trykkefriheden kan medføre; thi ligesom enkelte, i den senere Tid stiftede, Blade aldrig have underkastet sig dette Aag, saaledes have andre frigjort sig derfra, og skjønt det ikke kan nægtes, at selve Plakaten har fristet Udgiverne ind under denne Censur, saa har den dog ikke paabudt den. Jeg skal derfor se bort derfra i det Følgende, og kun holde mig til Plakatens uundgaaelige Følger, blandt hvilke den første altsaa er den, at den giver det i Politiets Haand at opholde Udgivelsen af hvert Nummer af hvert Blad i et helt Døgn, efterat det er færdigt.

Men endnu langt misligere er det, at denne Bestemmelse giver Regeringen Ret til at lægge et Blad eller Skrift under Beslag og til Straf at saggive dets Forfatter, forinden det er publiceret. Efter alle Retslærdes overensstemmende Mening fuldbyrdes en Presseforseelse først ved det ulovlige Skrifs Offentliggjørelse, og da det naturligvis er aabenbart Sofisteri, naar man, for at redde denne Sætning, har villet betegne Afleveringen af et Blad eller Skrift til selve Politiet som en fuldbyrdet Publikation, saa maa det altsaa erkjendes, at man i Danmark anvender den Straf, som Lovgivningen fastsætter for den fuldbyrdede Lovovertrædelse, paa den blotte Trykning, der i det høieste kan betragtes som et Attentat paa Forseelsen.

Det er imidlertid ikke blot en formel Tilside sættelse af rigtige Retsbegreber, som flyder af denne Bestemmelse, men den medfører ogsaa meget reelle Misligheder, som maa være indlysende selv for den naturlige Retsfølelse. Det ligger i Trykkefrihedslovgivningens Natur, at Grændsen imellem hvad der skal erklæres for

tilladeligt eller utilladeligt er meget svævende, og i hvilken Grad dette ogsaa er Tilfældet hos os, derom vidner den store Meningsforskjel, som idelig viser sig baade mellem Forvaltningen og Domstolene og mellem disse indbyrdes. Hvilken Ulykke denne Usikkerhed er, ikke blot for dem, der staa under Lovens Lydighed, men ogsaa for dem, som skulle udøve den, er klart, og det er derfor et alvorligt Onde, at den ikke lidt er forøget ved denne Plakat. Det Spørgsmaal, hvad der kan passere uanfægtet, og hvad der skal beslaglægges, skal afgjøres ved en øieblikkelig Beslutning af en underordnet Embedsmand. Vel er denne Afgjørelse ikke endelig; Beslutningen om Saggivelse er forbeholdt Cancelliet; men denne Beslutning er langt fra saa fri, som efter Frdg. 1799. Et beslaglagt Blad kan ikke frigives uden Sags Anlæg, uden at dette kommer til offentlig Kundskab, og fremtræder som en Sejr for Udgiveren, som et Nederlag for Politiembedsmanden, hvis Kald er saa ubehageligt, at det er let forklarligt, at hans Foresatte ikke uden den yderste Nødvendighed ville desavouere ham. Derfor finde vi ogsaa, at det kun er ganske undtagelsesvis, at Anklagen ikke følger Beslaglæggelsen i Hælene. At der paa denne Maade kan rejses mangen en Retsforfølgning, hvormed der ikke vilde være blevet Spørgsmaal, hvis der ikke havde foreligget en Beslaglæggelse, er almindelig antaget, og finder Bestyrkelse deri, at Domstolene ikke sjældent finde denne foretagen uden retfærdiggjørende Grund.

Plak. 1814 har saaledes i en væsentlig Grad svækket den Garanti, Frdg. 1799 søgte deri, at Anklagemagten i Trykkefrihedssager undtagelsesvis var forbeholdt det

højeste Justitskollegium. Men ogsaa den anden og største Garanti, Domstolenes Afgjørelse, har derved tabt noget af sin Paalidelighed, og det i mere end een Henseende. Det er overmaade vanskeligt at bringe Bedømmelsen af Trykkefrihedssager ind under de strenge og faste Retsregler, der ellers lede de juridiske Domstoles Afgjørelser, hvorfor man og vil finde, at mange Modstandere af Juryindretningen dog ønske den anvendt paa disse Sager, hvori Saameget er henvist til et umiddelbart Skjøn. Det er ialtfald her af største Vigtighed, at de retslærde Dommere i den offentlige Mening kunne erholde en moralsk Meddomsmand, og det ikke blot som Støtte for den Anklagede i alle saadanne Sager, i hvilke der mere er Spørgsmaal om en Partikamp mellem tvende politiske Systemer, end om en egentlig Forbrydelse, men fremfor alt som en Kontrol for Retten med sig selv. Her er nemlig den almindelige Opfattelse af omtvistede Ord et vigtigt Fortolkningsmiddel, den almindelige Følelse af det Sagtes Forkastelighed eller Ulastelighed et vigtigt Datum ved Bedømmelsen af dets Lovlighed. Selv hvor der foreligger en ligefrem forbrydersk Handling, plejer man jo at tillægge dens Virkning stor Indflydelse — ialtfald ved Udmaalingen af Straffegraden; hvor meget mere da i alle de Tilfælde, hvor det er Forudsætningen af en vis Virkning, der er Strafbarhedens reelle Grund!

Denne Plakatens uheldige Følge med Hensyn til Trykkefrihedssagers rette Afgjørelse viser sig imidlertid ikke blot ved deres Paakjendelse, men fremtræder fra forst af ved deres hele Behandling. Retsplejens Offentlighed er et Gode, som vi Danske fra Arilds Tid have glædet os over, og om det end kun er for Højesteret,

at den ved Forhandlingens Mundtlighed erholder sin fulde Betydning, saa har den navnlig derved erholdt en høj Plads i Folkets Retsbevidsthed, ligesom den er Hjørne-
stenen for denne høje Domstols store Dygtighed og An-
seelse. Dette vigtige Princip har som Følge af Plak.
1814 lidt et stort Afbræk, idet man som Følge deraf
har erklæret det for utilladeligt at trykke Indlægene i
en Sag, som er rejst i Anledning af en under Beslag lagt
Artikel, og idet Højesteret synes at have gjort det til
konstant Praxis, at saadanne Sager skulle behandles
skriftlig, og saaledes unddrages den offentlige og mundt-
lige Procedure — ja, endogsaa mundtlig Procedure for
lukkede Døre anses for uanvendelig i dem. De Grunde,
hvorpaa alt dette er bygget, ere vel ikke uomtvistelige,
og navnlig kan man ikke finde nogen Hjemmel derfor i Resol.
4. October 1799, som ialtfald først ved Plak. 25. Februar
1837 har erholdt Lovskraft. Men ligefuldt er det Kjends-
gjerning, at Plak. 1814 har medført en væsentlig Ind-
skrækning i en af de vigtigste og ædleste Grundsæt-
ninger i den danske Retspleie, og det netop i alle de
Sager, i hvilke dennes fulde Gjennemførelse vilde have
størst Betydning.

Og dog staar endnu den værste Følge af denne
Plakat tilbage at omtale, den nemlig, at den gjør det
muligt for Administrationen, at undertrykke enkelte Ting,
uden at forfølge dem ved Domstolene, og saaledes at
unddrage Statens Borgere den Retsbeskyttelse, der er
en af et ordnet Borgersamfunds højeste Goder, og som
vor Presselov udtrykkelig hjemler Enhver, der frivillig
har opgivet eller ifølge Dom har mistet sin Ytrings-
frihed. Jeg har i det Foregaaende paavist en Del Ex-

empler paa en formelig Censur, udøvet, ikke mod dem, som, ved at modtage Bevillinger til Udgivelsen af politiske Blade, eller ved at indgaa private Overenskomster med Politiets Tilsynsmænd, frivilligen have givet sig ind under samme, men mod Mænd, som have bragt de største Offre for at hævde deres og derved tillige Folkets Trykkefrihed. Det vil vist erkjendes, at, naar de Grunde vare tilstrækkelige, som ere anførte for disse Undertrykkelser uden Lov og Dom, saa vilde det aldrig kunne skorte paa Grunde. At Tilfældenes Antal ikke er større, skyldes vistnok den Modstand, som de have mødt, ikke blot hos Trykkefrihedens, men ogsaa hos alle Lovlighedens Venner; men dette kan ikke afgive nogen Borgen for, hvorvidt denne Anvendelse under mere bevægede Tider kan drives, naar der først gjennem en Række af Præcedentser er etableret en Praxis. Det eneste sikre Middel til at gjøre en Ende derpaa, er at ophæve Plakaten af 1814.

Derved vil Regeringen ikke blive berøvet den nødvendige Kraft til at imødegaa Trykkefrihedens Misbrug. I det stærkt bevægede Tidsrum 1770 til 1799 var det ikke engang paabudt, at der skulde tilstilles Politiet et Exemplar af ethvert Skrift eller Blad, og det var dengang altsaa muligt, at der gjennem Pressen kunde forøves formelige Forbrydelser, uden at dette kom til Regeringens Kundskab. Efter Frdg. 1799 er dette ikke længer muligt, og i den lange Tid fra 1799 til 1814 har man fundet sig fyldestgjort ved den deri givne Sikkerhed, uden at det vides, at der er indtraadt Noget, som havde viist den utilstrækkelig. Den deri Regeringen hjemlede Myndighed er den samme, hvormed man lader sig nøje i andre

Stater, der ere i Besiddelse af Trykkefrihed, og det kan mindre i Danmark, end i de fleste andre Lande, være betænkeligt i denne Henseende at vende tilbage til vor Trykkefrihedslov. Hvad man end vil dømme om vor Presse, vil dog Ingen kunne paastaa, at den har viist mindste Tendents til statsfarlige Forbrydelser, og skulde nogensinde noget Saadant komme frem, da kan man være vis paa, at det ikke blot hos Domstolene vil finde den alvorligste Fordømmelse og Straf, men at disse ville blive understøttede af den offentlige Menings strenge Misbilligelse. Selv det virkelig Slette kan Regeringen med største Rolighed lade komme til Publikums Kundskab; thi dets Virkning vil vende sig mod Forfatteren, som derved ialtfald ufeilbarlig hjemfalder til Lovens Straf, og jeg tror ikke, at enten Lovens Straffetrusler eller Domstolenes Opfattelse skal kunne beskyldes for Mangel paa al ønskelig Alvor. Naar strenge Straffedomme hos os hidtil ere saa godt som ukjendte, saa er det, fordi her ikke begaaes Presseforbrydelser, men i det høieste smaa Forseelser, der som oftest hidrøre fra en forskjellig Opfattelse af, hvad der efter Loven er tilladt, og hvor det neppe altid er sagt, at Forfatterens Opfattelse har været absolut urigtig. Enhver, som er nøje kjendt med vore Presseforhold, vil vist indrømme, at der slet ingen væsentlig Forskjel er mellem de Artikler, som have medført Beslag og Saggivelse, og mangfoldige andre, som ere passerede aldeles uanfægtede, og saaledes ere udkomne, læste og derefter — glemte, uden at vække mindste Forargelse, ialtfald uden at afstedkomme mindste Skade. Som et Exempel, der endnu er i Alles Minde, skal jeg nævne »Fædrelandet«s Artikler i Nr. 3, 4, 7, 9 og 11,

som efter de ved samme fremkaldte Retssager maa være blevne ansete for de allerfarligste, men som forinden vare udgivne uden at noget Menneske har mærket til nogen derved forvoldt Skade enten for Regering eller Folk. Ja, jeg drister mig til at paastaa, at, hvis det var givet, at der i et vist Tidsrum skulde rejses et vist Antal Presseprocesser, vilde denne Skæbne med samme Føje — hverken større eller mindre — kunne have rammet mange andre Ting, der uhindrede ere udkomne, som netop de Artikler, der bleve saggivne. Straffeloven vilde derfor ikke have tabt det allermindste af sin Virksomhed, om end de Udtalelser, om hvis Lovlighed Kancelliet vilde æske Domstolenes Afgjørelse, tillige havde foreligget Offentligheden; den eneste Forskjel vilde have været, at i saadant Tilfælde Pressen rimeligvis var bleven forskaanet for en Del unødvendige Anklager, og Kancelliet for en Del ubehagelige Frifindelser.

. Forholder det sig nu saaledes, at Pl. 1814 ikke blot medfører overilede Beslaglæggelser og som en Følge deraf Saggivelser, som den anklagende Magt maaske helst havde villet undgaa, og som derfor heller ikke kunne finde Domstolenes Medhold; — at den i hvert Fald sætter Administrationen istand til at forhale Publikationen af det utvivlsomt Lovlige, og frister den til selv ligeoverfor den censurfrie Presse at undertrykke uden Lov og Dom, hvad den ikke venter at kunne forhindre gennem Domfældelse; — at den forøger Vanskelighederne og svækker Garantierne for Trykkefrihedssagers rette Paakjendelse, og medfører saadanne Indskrænkninger og Brud paa vor Retsplejes og vor Straffelovs øverste Grundsatninger, som f. Fx. hemmelig Procedure, Forvexling

af Attentatet og den fuldbyrdede Forbrydelse, Eiendoms-Konfiskation ved administrativ Resolution, endog uden al Erstatning — saa tror jeg, at der er al Føie til at andrage paa, ved denne Plakats Ophævelse at vende ogsaa i denne Henseende tilbage til Trykkefrihedsanordningen af 27. Sptbr. 1799.

C. Plakaten af 18 Oktober 1805.

Frdg. 27. September 1799 § 6 bestemmer Straf af 2 Maaneders indtil 2 Aars Forbedringshusarbeide for den, som gennem Trykken udspreder løgnagtige Beretninger om nogen vigtig Del af Statens Tilstand eller om Regeringens Beslutninger og Foranstaltninger. Skjønt Udtrykkene ere temmelig omfattende og Straffen uforholdsmæssig haard, saa straffer den dog kun, hvad der virkelig er strafbart, idet den forudsætter Udspredelsen af vitterlig usandfærdige Beretninger. Men ogsaa dette Punkt i vor gjældende Trykkefrihedslovgivning er befundet utilstrækkeligt; thi Pl. 18 Oktober 1805 tilføjer, at den, som i offentlige Tidender indfører Rygter om almindelige eller offentlige Foranstaltninger, skal straffes med Mulkt af 50 — 200 Rdlr. Man ser, at det ikke længer fordres, at Beretningen er usand, endsiges at dens Usandhed har været Meddeleren bevidst. Nej, om han end bona fide selv tror derpaa og havde al rimelig Grund til at anse det for rigtigt — ja selv om det er fuldkomment sandt, og han derom havde fuld Vished, er han hjemfalden til Straf, naar det er et Rygte. Det hjælper heller ikke, at han undgaar det ulykkebringende Ord »Rygte« eller dets Æquivalenter, saasom »efter For-

lydende« eller »man siger« eller »der fortælles« osv.; thi selv om han i de bestemteste Udtryk fremsætter hvad han med Vished veed, saa er han dog redningsløs, naar han ikke derfor kan føre juridisk Bevis, hvilket f. Ex. ved alle Regeringsbeslutninger ikke kan ske, saalænge de ikke ere officielt bekjendtgjorte. Og alt dette skal gjælde om alle »almindelige eller offentlige Foranstaltninger« — altsaa om alt det, for hvis Skyld man har »offentlige Tidender.« Der gives derfor ikke noget Nummer af noget Blad, der vil gjøre lidt mere end meddele Uddrag af Kollegialtidenden, som ikke derefter kunde dømmes. Dette gjælder baade de privilegerede og de uprilegerede; men sammenholder man Plakat 1805 med Plakaten af 1810, saa vil man finde, at, medens denne ubetinget forbyder den censurfrie Presse at meddele udenlandske Nyheder, saa forbyder hin den at meddele indenlandske Nyheder, saasomt de have det allermindeste med de offentlige Interesser at gjøre. Hvad bliver der da tilbage?

Nu veed jeg vel, at Forbudet ikke bliver overholdt i det Omfang, hvori det kunde være sket. Men er det da et Bevis for dets Hensigtsmæssighed, at dets U hensigtsmæssighed er saa slaaende, at den erkjendes selv af Regeringen? Eller er det en ønskelig Tilstand, naar de offentlige Tidender skulle leve af Lovovertrædelser i det Haab, at de ikke ville blive paatalte? Men at Forbudet ikke er et dødt Bogstav og dets Opretholdelse saaledes praktisk uskadelig, det skal jeg søge at oplyse ved et Par Exempler. I Nr. 8 af »Hamburger Korrespondent« for 1835 fandtes en Skrivelse fra Kjøbenhavn, hvori det berettes, at begge Kancellipræsidenter og begge

Prokurører holdt hyppige Konferencer, og at man sætter disse i Forbindelse med en forventet ny Presselov. Den samme Beretning meddeltes i det under Censur udkommende »Kieler Korrespondentsblatt« (1835 Nr. 2) og gik derfra over i den under Censur udgivne »Aarhus Stiftstidende« (1835 Nr. 8) og endelig i »Kjøbenhavnsposten« for s. A. (Nr. 11). Rygtet var ikke fornærmeligt for Nogen, og det var notorisk, ikke blot at Rygtet existerede, men ogsaa at det var sandt — saa notorisk, at 600 ansete Borgere deraf tog Anledning til at henvende sig til Kongen med Bøn om at forskaane Landet for yderligere Indskrænkninger i vor Trykkefrihed. Intet Under derfor, at det upaataalt berettedes i baade censurerede og censurfrie danske Blade. Men da saa den samme Beretning gjentoges — og det under udtrykkelig Opgivelse af sin Hjemmel — i det senere ophørte Blad »Unionen for den frie Presse« (Nr. 2), saa sattes dette derfor under Tiltale og — dømtes efter Pl. 1805. Den 9. og 10. Januar d. A. meldte »Kjøbenhavnsposten«, at de jyske Stænder vare sammenkaldte til d. 21. Mai og at Konferentsraad Ørsted var beskikket til Kommissarius. Efterretningen var sand; thi den 11. Januar udkom det kongelige Patent, hvori begge Dele indeholdtes; dens Meddelelse var ingen Indiskretion, da Mange kjendte Faktum, der jo ikke var bestemt til Hemmeligholdelse, men tvertimod til Offentliggjørelse, og det var langt fra, at der med Beretningen havdes nogen- somhelst polemisk Hensigt. Men d. 9. og 10. Januar var det et Rygte, siden den officielle Bekjendtgjørelse først fandt Sted d. 11. Januar, og begge Nummere bleve derfor lagte under Beslag under Paaberaabelse af Pl.

1805. Af Kancelliets Skrivelser af 11. og 24. Januar ses det, at det billigede Beslaglæggelsen, om det end undlod Sags Anlæg paa Grund af den tilfældige Omstændighed, at Patentet i Mellemtiden var udkommet.

Med saadanne Exempler for Øje tror jeg ikke, at man vil paastaa, at Pl. 1805 er uskadelig, siden den giver en mindre velsindet Bestyrelse Midler ihænde til paa en bekvem Maade at undertrykke ethvert Blad, som generer den, og altsaa bringer selv den mest velsindede Bladudgiver i den uhyggelige Stilling, paa en Maade at leve af Regeringens Overbærelse. Ja, Plakaten kan endog medføre Domfældelser imod Justitskollegiets Villie; thi da det i den senere Tid har indført den lidet anbefalelige Skik, at give sine Aktionsordrer en saadan Almindelighed, at de kunne lyde paa Overtrædelse af Trykkefrihedslovgivningen, saa er det meget vel tænkeligt, at Domstolene, naar de ikke kunne dømme den Artikel, for hvis Skyld Sagen er reist, kunne i det samme Blad finde en Overtrædelse af Pl. 1805, som slet ikke var ment. Der er derfor vist al Opfordring til at ophæve en Bestemmelse, som kan blive farlig for Pressens Virksomhed, og som ialtfald ikke kan finde sin Retfærdiggjørelse i Ikke-Overholdelse.

VI.

Ved Tronskiftet.

Den 3 December 1839.

Mange Danske havde imødeset Kong Christian VIIIs Tronbestigelse med den Tro, at den vilde bringe Danmark en fri Forfatning. Dette grundede sig ikke blot paa den almindelige Praxis, at haabe af Tronfølgeren, hvad man ikke venter af den regerende Konge; men denne Mering fandt Bestyrkelse i den Kjendsgjerning, at han havde knyttet sit Navn til den norske Konstitution, at han senere i Udlandet havde staaet i nøie Forbindelse med mange af Frihedens Koryfæer, og herhjemme omgivet sig med Mænd, som antoges stemte for en friere Udvikling af vore Samfundsforhold. Selv efterat det kongelige aabne Brev af 3. December 1839, hvorved den nye Konge tiltraadte Regeringen, kun havde talt om »de Forbedringer i Forvaltningen, som Erfaring maatte tilraade«, holdt Mange fast ved den Overbevisning, at en kraftig Demonstration fra Folkets Side i det kritiske Øjeblik, da Kongernes Hjerte er blødt som Vox, vilde have fundet stor Imødekommen. Jeg veed det ikke; men i hvert Fald var det mig klart, at til at benytte dette skæbnesvangre Moment til virkelig praktiske Resultater, dertil hørte

en ganske anden Forberedelse, end der havde fundet Sted, og ganske andre Mænd, end den akademiske Ungdom, til hvilken jeg endnu maatte henregnes.

Hvad jeg derimod mente vi kunde og burde gjøre, var: at reise det konstitutionelle Spørgsmaal, saa at dettes fremtidige Forhandling fra en halsløs Gjerning kunde blive et lovligt Emne, og jeg mente, at man, for at opnaa dette, kunde gjøre Regning baade paa den nye Konges gode og paa hans svage Sider. Men hertil udkrævedes fremfor alt Hurtighed, for at Banneret kunde blive opplantet og finde større eller mindre Anerkjendelse fra Kongens Side, forinden det gamle Bureaukrati fuldstændigen havde bemægtiget sig ham. Jeg fik derfor et almindeligt Studentermøde berammet til samme Aften, og affattede en Adresse, som uden nogen Forandring var bleven vedtaget af en engere Kreds, paa hvis Vegne jeg forelagde samme. Det saa' i Begyndelsen sort ud; thi en tilfældig Forsinkelse ved at faa en ordentlig Renskrift, som jeg tilsidst selv maatte foretage, bevirkede, at vi kom en Time for silde, og denne var af Sagens Vederparter bleven benyttet til at reise en Modstand, mod hvis Lidenskabelighed jeg havde en haard Stand. En dygtig og velkommen Understøttelse fandt jeg hos Monrad, som jeg her saa' første Gang. Efter voldsomme Debatter blev Adressen vedtaget og underskrevet samme Aften og tidligt den næste Morgen, og derefter af mig i Spidsen for en Deputation foredraget for Kongen, hvem jeg gennem Kabinetssekretær Adler i Forveien havde tilstillet en Afskrift. Efter det Anførte anser jeg mig berettiget til her at optage den som min.

Allernaadigste Konge!

Vi Undertegnede, Deres Majestæts tro hengivne Undersaatter, akademiske Borgere ved Københavns Universitet, have med dybt bevæget Sind modtaget det alvorfulde Budskab, at De ved Kong Frederik den Sjettes Død har bestøget Deres Fædres Trone. Vi frembære for Deres Majestæt vor ærefrygtfulde Lykønskning til den følgerige Begivenhed, der har lagt et helt Folks Velfærd i Deres Haand.

Med aabent Øje og levende Kjærlighed til Alt, hvad der er godt og skjønt, har Deres Majestæt stedse været en trofast Dyrker og nidkjær Beskytter af Videnskab og Konst. Intet Under derfor, om Danmarks studerende Ungdom skulde være blandt de første, der med glad Forventning hilse det nye Regimente, som under Deres Majestæts indsigtsfulde Forsorg lover Danmark en kraftfuld og frugtbringende Udvikling af alle Livets højere Goder.

En af de vigtigste Betingelser for de ideelle Interessers friske og frodige Liv er Trykkefriheden, den mægtigste Støtte for Folkets Oplysning, Frihed og Dyd. Deres Majestæts oplyste Frisind er os Borgen for, at den vil vorde befriet for alle de trykkende Baand, som nu hæmme dens gavnlige Virksomhed.

Frihed i alle gode Kræfters Udvikling, Frihed navnlig ogsaa i Ordningen af de store Samfundsforhold, hvori enhver enkelt Stræben hviler, og hvoraf alt højere Opsving, al aandelig Fremgang er betinget, vil i Deres Majestæt finde en oplyst Befordrer. Vel tør vi ikke tiltro os selv nogen Indsigt i Statsforholdene, men det vide vi dog, at vort elskede, af saa mange Ulykker

hjem søgte Fædreland kun ved en kraftig Gjenfødelse kan vinde den Stilling, hvortil Folkets Oplysning og Retsindighed giver det Adkomst. Derfor glæde vi os ved den Bevidsthed, at Deres Majestæt, selv en Søn af den nye Tid, forstaar dens Krav, og at De ved Studier af fremmede Landes Institutioner og ved Omgang med saa mange af Samtidens bedste Mænd har rustet Dem til det Gjenfødelsens Værk, hvis Gjennemførelse vil bringe Velsignelse og evig Ihukommelse over Deres Navn. Deres Majestæt har givet Verden et Pant paa den Aand, der vil besjæle Deres Regjering, ved at skænke et kjært Broderfolk, der i Modenhed ikke stod over os Danske, den Forfatning, som har kaldet dets slumrende Kræfter tillive, og som i Historiens Aarbøger har beredet Deres Majestæt en Hæder, som det nu er givet Dem paa den herligste Maade at stadfæste.

Ja, allernaadigste Konge! Deres Majestæts Forgænger i Regeringen har ved sin Omsorg for Folkets Uddannelse og ved Indførelsen af repræsentative Former ført Danmark Tidens Oplysning imøde. Det er den berømte norske Forfatnings Skaber, hvem det er forbeholdt at fuldbyrde alt Dette til Ære for sig selv, til Velsignelse for sit Folk. I dette Ene indeholdes Alt; thi, naar Statslivets Former ogsaa hos os bringes i Samklang med Tidens Fordringer og med Folkets Kultur, saa vil den til et høiere Liv vakte Nationalaand i alle Retninger udfolde en Rigdom og Skjønhed, som vil gøre Deres Majestæts Regjering til en af Danmarks lykkeligste og hæderligste Epoker.

Dertil skænke Kongernes og Folkenes Herre Deres Majestæt sin Naade gennem et langt og lykkeligt Regi-

mente, paa det at De selv maa være Vidne til de rige Frugter af hvad De vil gjøre for et trofast og taknemmeligt Folk!

Hvad der var tilsigtet, blev tilfulde opnaaet. Kongen modtog Adressen og roste dens loyale Aand. Langt fra at afvise det saa uforbeholdent udtalte Ønske om en fri Forfatning som noget Ulovligt, drøftede han Stænderindretningens store Betydning, Vigtigheden af Reformen i Forvaltningen og de særegne Forhold, som havde fremkaldt den norske Forfatning osv. Dermed var Isen brudt og Veien viist Andre; thi vore Fodspor gik ikke blot ind til, men ogsaa ud fra Løvens Hule. Derved var det ogsaa gjort vanskeligt at komme bort fra, hvad der var sagt, og Regeringspersonalets slet dulgte Misfornøielse med Kongens »Veltalenhed« og dennes mere og mere dæmpede Tone i alle de paafølgende Svar viste, hvor rigtigt det havde været at skynde sig. Deri — og naturligvis ene deri — ligger denne Adresses Betydning.

VII.

Tale paa Falster

den 30te Januar 1841.

I Januar Maaned 1841 ledsagede jeg Kammerraad Drewsen til Nykjøbing paa Falster, hvor han skulde have en Sammenkomst med sine Vælgere, for med dem at enes om, hvilket af flere paa ham faldne Valg han skulde modtage. Blandt de mangfoldige Bønder, som i den Anledning hilste paa os, henvendte Sognefoged Christoffer Rasmussen fra Væggerløse sig særligen til mig, for at søge Oplysning om det Spørgsmaal, som begyndte at røre sig ogsaa blandt Almuen, hvorvidt Folket og navnlig Bondestanden kunde være tjent med en Forandring i Forfatningen. Da jeg i det Øieblik ikke havde Lejlighed til at indlade mig i en længere Samtale med ham, henviste jeg ham til det Møde, som var berammet til at afholdes paa Stadens Raadhus. Her fremkom han da efter Slutningen af Forhandlingerne med sine Betænkeligheder, hvilke jeg besvarede, og hvorved jeg med stor Iver imødegik de Insinuationer, som dengang bleve satte i Omløb for at kyse Bønderne fra at slutte sig til den liberale Sag. Efter Mødet bad Redaktøren af »Lolland-Falsters Stiftstidende« mig om at give et Referat af hvad

der var foregaaet, som vel strax paabegyndtes, men ikke kunde blive færdigt forinden vor Afrejse. Det blev imidlertid udførligere, end jeg havde tænkt mig, idet Drewsen og jeg, paa Grund af det haarde Frostveir, dvælede et Par Dage paa Møen hos Godseier Tutein paa Marienborg, hvilket Otium jeg benyttede til at nedskrive det Meste af den Beretning, der snart fremkaldte en meget alvorlig Anklage imod mig.

Saaledes fremkom den Tale, som ikke blot har havt stor Indflydelse paa mit eget Liv, men ogsaa Betydning for vor daværende politiske Udvikling. Det fortjener derfor at bemærkes, i hvilken Grad Tilfældet her har havt sin Haand med i Spillet. At jeg kom til Falster, havde ingen anden Hensigt, end at ledsage en gammel Mand paa en besværlig Vinterreise; at jeg kom til at udtale mig om almindelige politiske Spørgsmaal skyldes en Anledning, som jeg vel greb med Fornøjelse, men ikke havde fremkaldt, og at Sagen ikke endte med et kort faktisk Referat, som neppe vilde have fremkaldt videre Følger, har sin Grund i, at jeg indesneede paa Hjemrejsen.

Talen var i Ordets strængeste Forstand improviseret. Den meddeles her, frit omsat i »oratio directa«, med enkelte Supplementer, hentede fra de ved de paafølgende Forhør fremkomne Oplysninger.

Mine Herrer!

Den Opfordring, Christoffer Rasmussen har fremsat, skal jeg med Fornøjelse efterkomme. Jeg finder det nemlig meget prisværdigt, at han som en tænksom og redelig Mand i en saa vigtig Sag ikke vil slutte sig til

en vis Mening, forinden han derom har vundet en selvstændig, paa Grunde bygget Overbevisning. Jeg vilde ønske, at Alle vilde gjøre ligesaa; thi den, der er for hurtig til at sige Ja, han vil rimeligvis være lige saa let til at falde fra, naar han møder Modsigelse og Modstand. Han vil jo aabenbart være værgeløs, naar han møder en af de Løgneprofeter, som snige sig om paa Landet og bilde Bønderne ind, at Kongen har udsendt dem for at klage over, at Stænderne ville afsætte ham, eller som fortælle, at Professor Clausen er en Meneder, der er kjøbt af Herremændene for at arbeide mod Bønderne. Saadan skammelig Tale vilde Ingen vove at komme med, naar han ikke gjorde Regning paa, at Bønderne ikke vidste Besked; men den, som har skaffet sig Oplysning, han vil være aarvaagen, naar Fristeren kommer listende, som vil besnære og beskæmme ham, og han vil ikke blot kunne forsvare sin Tro, som hviler paa egen Erkjendelse, men han vil ogsaa være rede til paa enhver lovlig og sømmelig Maade at arbejde for dens Fremgang og Sejr. Derfor glæder jeg mig over, at her er givet mig Lejlighed til offentlig og aabenlyst at imødegaa Vildfarelser, som jeg meget godt veed at man søger at udbrede mellem Bønderne, men som ville forsvinde, saasnart Sandheden kan faa sin Ret.

En saadan Vildfarelse er det, naar der her blev sagt, «at de suveræne Konger have gjort meget for Bønderne og forsvaret dem mod de Mægtige». Det er en Vildfarelse, som Landets Historie modbeviser. Den lærer os vistnok, at Enevoldsmagten gjorde en Ende paa Adelsvælden. Hvorledes det gik til med Enevoldsmagtens Indførelse, derom kunde der siges Meget; men det vedkommer

os ikke her. Nok, den sejrede, og derved var Adelen Magt knækket. Ja, knækket ligeoverfor Kongerne; men monstro ogsaa ligeoverfor Bønderne? Spørg Historien, og den vil svare Dem, at over Bønderne beholdt Adelen sin gamle Magt, ja at den fik ligesom til Trøst en hel Del nye Rettigheder, saa at Bønderne vedblev at være Trælle, og at deres Kaar stedse blev værre og værre. Og foruden vor egen Adel kom der hele Hærskarer af tyske Baroner og Landstrygere ind i Landet, som bleve mægtige Herrer — baade Ministre og Amtmænd og Herremænd — som handlede helt ilde med Bonden. Endelig lærer Historien, at det Trældomsaag, som hidtil kun havde hvilet paa Øerne, ved Stavnsbaandets Indførelse nu ogsaa blev lagt paa de hidtil frie jyske Bønder. Alt dette gjorde de suveræne Konger. Den, som tror, at Revolutionen af 1660 har været til Bøndernes Fordel, han taget storligen fejl; thi aldrig har det Tryk, hvorunder de sukkede, været saa haardt og saa almindeligt, som efter den Tid. En ussel og forkuet Slægt, opvoxet i Urenlighed og Vankundighed i elendige Jordhytter, arbejdende under Ridefogdens Piðsk for strænge, ofte fremmede Herrer, som fraadsede i Hovmod og Overdaadighed — det er det sørgelige Billede, Historien giver af den danske Bondestand under Enevoldskongerne, lige fra Suverænitetens Indførelse og indtil Slutningen af det forrige Aarhundrede.

Dengang blev der gjort Meget for Bonden — det er sandt, og det skulle De bevare i taknemmelig Erindring, og De skulle ihukomme, hvor stor og hæderlig en Del Kong Frederik VI havde deri. Det er i Sandhed ingen ringe Ros, at han alt i sin unge Alder med Begejstring

opfattede denne Sag, og at han lige indtil sin Død usvækket bevarede sin Kjærlighed for Bonden. Men hvis De tro, at han personligen udrettede Alt, hvad der da skete, saa glemme De, at han, da de første afgjørende Skridt skete, netop var kommen ud af Drengaalderen, og at der indtraadte en Standsning, tildels endog en Tilbagegang, da de Mænd døde eller traadte tilbage, som havde baade foreslaaet og udført det. Frederik VI støttede dem med et oprigtigt Sind; men det var modne, prøvede Mænd, som Bernstorff, Reventlow, Colbjørnsen og mange Andre, som førte Sagen frem — ja den egentlige Opfinder og Forfremmer, det var Tidsaanden, den ved ædle og kloge Mænds Tænkning og Tale forberedte, ved Pressen udbredte, ved Begivenhederne styrkede offentlige Mening. Derfor se vi ogsaa, at i Lande, som ikke stod under de danske Kongers Myndighed, omtrent de samme Fremskridt gjordes, som hos os, og de vilde ogsaa hos os være skete, hvad enten Kongen havde havt Enevoldsmagten eller ikke; thi det er umuligt, at, om vi dengang havde havt lovgivende Stænder, nogle Herremænd kunde have modstaaet Kongen, Regeringen, Pressen, den store oplyste og frisindede Del af Nationen. Kongen vilde i Stænderne ikke have fundet en Hindring, men en Støtte for hvad han vilde udføre til Frihedens, Fædrelandets, Bondestandens Bedste, og hvis derunder Bønderne vare ledte frem til selv at være med, saa vilde det ikke blot have været til Ære for dem, men ogsaa til Fordel; thi var det gaaet lidt langsommere med Afgjørelsen, saa vilde det være gaaet raskere med Tilsegnelsen, og navnlig vilde den hele Udvikling være bleven stadigere fortsat.

Hvad jeg her har sagt, og hvad Enhver, der kjender til Danmarks Historie, vil bekræfte, det vil vise Dem, at det er en stor Vildfarelse, at de suveræne Konger have været Almuens Venner og Beskyttere. Dette gjælder kun om een af dem, nemlig Frederik VI, og det er saaledes ikke Enevælden, men en af Tidsaanden greben og af den oplyste Del af Folket støttet Konge, som Bonden skylder Taknemmelighed. Men lad os nu endog sætte, at Alt, hvad der er gjort for Bondestanden, ene skyldtes Frederik VI, saa er han nu ialtfald død. Men veed De da, om Christian VIII i det Stykke tænker ganske som han? Og selv om De vidste det baade om ham og om hans Søn, saa kan De i alt Fald ikke vide det om deres endnu ufødte Efterkommere. Det er derfor misligt at bygge en Sag paa et enkelt Menneskes Personlighed; thi ligesom Frederik VI tænkte og handlede i dette Stykke helt anderledes, end de suveræne Konger før ham, saaledes kan Intet borge imod, at der jo engang kan komme en Konge i Danmark, som tænker og handler helt anderledes end Frederik VI. En saadan Konge kunde da i Kraft af sin Enevælde kuldkaste, hvad der var gjort; han kunde — til «Ejendomsrettens Beskyttelse» eller til Ære for «en friere Benyttelse af Landbrugene» eller desl. — bringe Bønderne tilbage under de Stores Herredømme, til hvilke Regenternes Omgivelser i Reglen ville høre. Over en svag Konge kunde det vel tænkes, at disse kunde faa Magt, men ikke over et stærkt, folkekaaret Folkeraad. Ville Bønderne derfor sikkre sig baade at beholde hvad de have opnaaet, og at opnaa, hvad de endnu retfærdigen kunde ønske, da maa de sætte deres Haab til en fri Forfatning.

Lad os raadsørge vor egen Erfaring! Have maaske vore nuværende Stænder viist sig fjendtlige mod Bondesagen? Er det ikke netop dem, som efter en lang Stilstand atter have bragt den et godt Skridt fremad? Er det ikke dem, som have drevet Vejsagen, Jagtsagen og Landkommunesagen igjennem, bragt nyt Liv i Hoveri-Afløsningen, gjort en Begyndelse til Naturalydelsesnes, navnlig Frikjørlernes, Afløsning, m. m. m. Ganske vist har der været Modstand og Kamp — det ligger i Frihedens Væsen — men Sejren var paa vor Side. Alt det have Stænderne udrettet til Bondestandens Bedste, uagtet de kun have bestaaet i faa Aar, og uagtet Godsejerne i dem have et saa stort Antal Stemmer. Og naar Stænderne ikke have udrettet Mere, saa er det ikke, fordi de have for megen, men fordi de have for liden Magt. Og hvorledes skulde det kunne være anderledes? Hvorledes skulde det kunne tænkes, at de af Folket selv valgte Mænd skulde være fjendtlig sindede mod Folkets Interesser? Hvorledes en tilkommende Enevoldskonge vil tænke, og hvilke Raad han vil følge — det vide De ikke, og derpaa kunne De ikke have nogen Indflydelse. Derimod staaer det til enhver Tid i Bøndernes Magt at vælge Mænd til Stænderforsamlingen, som have baade Evne og Villie til at værne om deres Ret og til at virke for deres Bedste. Og disse ville ikke komme til at staa ene. Se Dem dog om! Er det blandt Vennerne af Enevælden eller blandt Vennerne af en fri Forfatning, — — er det f. Ex. blandt de høje Herrer ved Hoffet eller blandt de saa ilde ansete Bladskrivere, at Bondens Vel finder sine varmeste Talsmænd? Og se Dem om i en videre Kreds! Have maaske de norske Bønder havt Skade af den frie Forfatning, hvilken

vor nuværende Konge som Prinds har skaffet dem? Have de ikke tvertimod ved Hjælp af denne Forfatning sat deres billige og retfærdige Ønsker igjennem, og bragt det saavidt, at Staten næsten er gjældfri, og de selv befriede for mange af de mest trykkende Skatter? Naar Bønderne kun faa Sandheden at vide, saa ville de lære, at saa lidt de have nogen særlig Grund til at elske Enevælden, saa lidt bør de laane Øre til dem, som ville ophidse dem mod Stænderne og Friheden, — saa ville de lære, at Fremskridtene, langt fra hos Stænderne at møde nogen farlig Modstand, tvertimod hos dem have fundet, og alt som de vinde i Magt, stedse kraftigere ville finde en redegelig, folkelig og virksom Understøttelse.

Der er i hvad Christoffer Rasmussen nys har anført et andet Punkt, som trænger til nærmere Forklaring. Han mente nemlig, at, siden de suveræne Konger havde gjort saa meget for Bønderne, saa skulde disse vel betænke sig, inden de rakte Haanden til »at tage Magten fra Kongerne og give den til Stænderne«. Det er herom, jeg skal tillade mig endnu at sige et Par Ord. Hvis vi fik en fri Forfatning, saa er det ganske rigtigt, at Stænderne vilde erholde større Magt, og at Kongernes Enevælde vilde ophøre. Men er det det Samme, som at tage Magten fra Kongen? Vilde han ikke ligefuldt vedblive at være Statens ypperste Hoved, ansvarlig ene for Gud og sin Samvittighed? Vilde han ikke herefter, som hidindtil, staa i Spidsen, ikke blot for Regeringen, men for hele Folket, baade i Fred og i Krig, saa at uden hans Villie ingen Krig kunde begyndes, ingen Fred afsluttes, ingen Lov blive til? Det er kun Magten til at skade, men ikke Magten til at gavne, som en fri Forfatning

vilde berøve ham. Desuden maa De ikke tro, at Kongen i Virkeligheden er saa enevældig, som man efter Ordene skulde tro. Saa lidt som Kongen selv gaar omkring og kaster Sneen paa Vejene eller fanger Tyve, saa lidt kan han selv i vigtige Sager se Alt med egne Øjne, kjende Alt, udrette Alt; det er Embedsmændene, efter hvis Forestillinger de fleste Sager afgjøres, dem, som bringe til Udførelse, hvad der er besluttet. Det er dem, som i Gjerningen udøve en stor Del af den Magt, som efter Ordene tillægges Kongen, men som unddrage sig Ansvaret for deres Handlinger ved at krybe i Skjul bag Kongekaabens Purpur, og saaledes at stille deres Herre blot for Meget, hvortil han i Grunden kun laaner Navnet. I Virkeligheden er det derfor snarere Kollegiernes, end Kongens Magt, man ønsker flyttet over til Stænderne; det er folkekaarne Raadgivere, man vil stille ved Tronens Side, istedetfor de selvkaarne.

Stænder ville Alle have. Saavidt er det da Gudskelov kommet i Danmark, at Ingen længer ønsker den forrige Tilstand tilbage, da Folket ikke engang turde snakke med om sine egne Anliggendes Ordning. Men hvad kan det nytte, at Vælgerne samvittighedsfuldt udsøge de bedste Mænd af deres Midte, og at disse komme sammen og drøfte og arbejde og stræbe for Folkets Bedste — hvad kan alt Det nytte, naar et Par Etatsraader, som ikke ere en Smule klogere, end de bedste Mænd i Stænderne, men som kjende langt mindre til Folkets Anskuelser og Fornødenheder, kunne sidde ved deres grønne Bord inde i Kjøbenhavn og lave det saaledes, at det Ene efter det Andet bliver forkastet, eller udsat eller forkvaklet. Man skulde virkelig tro, at de gode Herrer mene, det gaar

med Love, som med Vin, at de blive bedre, jo længer de henligge. Det er dette, man ønsker herefter at forebygge. Men en folkeligere Aand og kraftigere Forvaltning ville vi kun kunne faa, naar Folkets Udkaarede erholde større Indflydelse. Den større Magt, Stænderne fik, den vilde komme hele Folket til Gode, og den vilde vise sin gavnlige Virkning i Smaat som i Stort. Giv Folket større Andel i Magten, og Selvbevidsthed og Selvfølelse og frejdig Lyst til at virke for Fædrelandets Vel vil vaagne i hver dansk Mands Bryst. Regeringen vil blive dygtigere og stærkere; Skatterne ville blive mindre eller i alt Fald anvendes paa en nyttigere Maade; i Kommunerne — i Amterne, Kjøbstæderne og Sognene — ville mange brave Mænd, hvis Kræfter nu ligge ubenyttede, faa Lyst og Lejlighed til at virke for deres Medborgeres Vel. Ja selv de rent private Foretagender ville trives bedre, naar der er Mere tilladt og Mindre forbudt, og naar Friheden sikkrer Retten, styrker Modet, letter Bevægelsen. Det var jo vel en Prøve værd. Jeg tror, at det vil vise sig hos os, hvad der har viist sig paa andre Steder, at en fri Forfatning vil gjøre det lettere for Regeringen at udrette noget Godt, vanskeligere at gjøre noget Slet, men umuligt at gjøre — slet Ingenting.

Alt, hvad jeg har sagt, gaar ud paa at vise, at det aldeles ikke er Mening, at tage nogen god og ønskelig Magt fra Kongen. Tvertimod — jo større Magt Folket faar, desto større Magt faar ogsaa Kongen; thi Kongen og Folket ere Eet, og kun den Konge, som har et stærkt Folk, kan selv være stærk. De maa nemlig ikke tro, at det gaar med Kraften, som med en Sum Penge, at hvad man giver den Ene, det tager man fra den Anden,

og deler man det, saa faar Hver kun det Halve. Nej, jo større Kraft Folket faar, desto større bliver ogsaa Kongens sande Magt — Magten til at modstaa fremmed Anmasselse og til at forsvare Rigets Uafhængighed — Magten til i det Indre at fremme Landets Udvikling og Folkets Vel. Kan om een Ting gjælder det, at hvad man giver til den Ene, det tager man fra den Anden, og denne ene Ting er netop — Penge. Men om det nu virkelig blev saa, at Regeringen fik lidt Mindre, og at Skatteyderne beholdt lidt Mere — var Ulykken da saa stor? Er det saa ubilligt, at Hvermand saavidt muligt selv nyder Frugterne af sit Arbejde? Eller er det saa urimeligt, naar man mener, at Enhver veed bedst at anvende, hvad han selv har erhvervet? Den rette Statskasse, det er Hvermands Lomme. Den bør staa aaben, saasnart det gjælder Nationens Ære og Frihed eller noget i Sandhed nyttigt eller ædelt Formaal; men den skal være lukket, naar der kun er Tale om forfængelig Tant eller gale Projekter. Den Haand, som aabner og lukker for Folkets Lomme, det er Folkets udkaarne Mænd — de ere de bedste Skatmestere. Derfor er Skattebevillingsretten Hjørnestenen i enhver fri Forfatning; thi det kan ikke nægtes, at Pengevæsnet altid har været Enevældens svageste Side. Eller tror man, at, hvis Folket i sin Tid havde havt Skattebevillingsret, det da vilde have været muligt at bortkaste mange Millioner paa at bygge pragtfulde og overflødige Slotte, hvormed Nordsjælland var som oversaaet, saa at man kunde staa og spille Fjerboldt fra det ene til det andet? Eller tror man, at Folkets Udvalgte vilde have samtykket i at mæske alle de tyske Smaapindser, Projektmagere og Vagabonder, der som

graadige Ravne kastede sig over det stakkels Land, og skummede Fløden af Folkets Arbejde, medens de bandt Munden paa den Oxe, der tærsker? Vilde det ikke have været langt bedre at lade Folk beholde, hvad de behøvede til at forbedre deres Bedrift og til at nyde Lidt af Livets Glæde, eller i alt Fald at anvende Skatterne til nyttige Foretagender, som kunde have fremmet Landets Opkomst? Men selv i denne Sag er det ikke Kongen, man vil afknappe Noget. Hvad han behøver til at leve overensstemmende med sin høje Stand, det kan Landet godt taale at yde, og selv om man syntes der gik vel meget med til Balpareer og Jagtforlystelser, saa er jeg vis paa, at det vilde Enhver nok unde ham. Men ogsaa her er det de Snyltegjæster, der ville leve højt, uden at arbejde, som omgive Kongerne og misbruge deres Godhed eller Svaghed, fra hvem Forargelsen kommer. Det har til alle Tider viist sig, hvor vanskeligt det falder Kongerne at sige Nej; det vilde derfor vist være til deres eget Bedste, dersom Folkets Repræsentanter kunde paatage sig den Ulejlighed.

Det er paa Tide, at jeg slutter. Jeg vil derfor kun endnu udtale den Overbevisning, at Spørgsmaalet ikke er, om Danmark skal have en fri Forfatning med Skattebevillingsret, som de fleste oplyste Nationer allerede have, som ingen, der har opnaaet den, for nogen Pris vil opgive, som de, der ikke have den, stræbe efter. Nej, Spørgsmaalet er kun, naar det vil ske, og dette vil væsentligen bero paa, hvor klart Folket selv erkjender dens Gavnlighed, og hvor inderligt det længes efter at blive delagtigt i dette Gode. Derfor er det godt, at Folket begynder alvorligere at overveje denne Sag; derfor er

det Pligt for Enhver, som kan det, at oplyse de Ukundige, at berolige de Ængstelige, og styrke de Tvivlraddige. Det har jeg stræbt at gjøre efter den dertil mig givne Anledning. Deres velvillige og livlige Opmærksomhed har viist mig, at jeg ikke har talt til døve Øren eller forhærdede Hjerter, og derfor tør jeg haabe, at ogsaa denne Stund vil bære god Frugt, naar De nu i Stilhed ville overveje og i Forening ville drøfte, hvad her er sagt. De skulle da sande, at Tanken om Frihedens Værdighed og om Fædrelandets Vel har Kraft til at klare Aanden og varme Hjertet. Med dette Ønske vil jeg nu byde Dem Farvel.

Som alt bemærket, blev denne Tale gjort til Gjenstand for Generalfiskalens Anklage, som efter Kancelliets Ordre af 18de Februar skulde tiltale mig for »ved min Fremfærd og navnlig ved den af mig holdte Tale at have søgt at udbrede Had og Misnøje mod Danmarks Forfatning og Maaden, hvorpaa vore Konger have udøvet deres Magt, samt for ved disse og andre Forestillinger at have søgt at formaa de Tilstedeværende til at virke for en Forandring i Forfatningen«. Hvor alvorligt dette var ment, kan skjønnes, ikke blot af Valget af Anklageren, men ogsaa deraf, at man ikke lod det bero ved det foreliggende fuldstændige Referat, men beordrede Optagelsen af kriminelle Forhør saavel i Kjøbenhavn, som ved Nykjøbing Bything og Falsters Birkething, og gjorde sit Bedste for at udelukke mig fra i betimelig Tid selv at stedes til Forhør, hvilket først indrømmedes af Generalfiskalen, efterat begge de falsterske Forhørsdommere, Stiftamtet og Kan-

celliet under allehaande Forevendinger havde skudt Spørgsmaalet fra sig. Forhørenes Optagelse motiveredes ved Rygter om, at mit mundtlige Foredrag skulde have indeholdt ganske anderledes nærgaaende Ting, end den trykte Beretning, og der var alt fremkommet Vidneforklaringer, hvorved f. Ex. min Udladelse, at det var meget tvivlsomt, om Christian VIII og hans Søn om Bondesagen havde samme Mening som Frederik VI, var gjort til, at det var meget tvivlsomt, om Kronprindsen var Christian VIII's Søn. Men ligesom denne og andre mindre indgribende Misforstaaelser ved min Tilstedekomst letteligen oplaredes, saaledes tilvejebragtes, ved de aldeles samstemmende Forklaringer i Anledning af de af mig forelagte Spørgsmaal, fuldt Bevis for, at jeg ikke i fjerneste Maade havde tilraadet noget Middel, end sige noget ulovligt Middel, til Forfatningens Forandring, men at det hele Foredrag havde holdt sig paa Oplysningens Standpunkt, og at den hele Forhandling havde havt et festligt og muntert Præg, der udelukkede enhver Tanke om en retsstridig Hensigt eller en statsfarlig Virkning. Saaledes fik Sagen ved denne inkvisitoriske Behandling, der var begyndt under saa truende Varsler, et langt mildere Præg, end efter den trykte Beretning.

Paa den anden Side vakte Sagen en saa stor Interesse og fremkaldte overalt saa levende Forhandlinger, at den har været et kraftigt Middel til at fremskynde de konstitutionelle Ideers Udvikling, ligesom den almindelige Billigelse af mit personlige Forhold skaffede mig en Yndest, som ganske vist stundom yttrede sig paa en affekteret og smagløs Maade, men dog ogsaa er rig paa smukke, ofte rørende Træk. Som mere fremtrædende Beviser

skal jeg nævne, at Københavns Borgerrepræsentanter efter Sagens Anlæg valgte mig til Viceformand og næsten enstemmig modsatte sig min Suspension, som ved Hjælp af en Majoritet af Magistraten derefter paabødes af Kancelliet, og at endel ansete Mænd sammenskød omtrent 5000 Rdl. for at holde mig skadesløs for Sagens Omkostninger. At jeg kun modtog Summen, som et Fond til Fremme af offentlige Formaal, foranledigede Borgerne og Bønderne paa Falster til at forandre deres Bidrag til en Gulddaase med Diamanter, og Kancelliet til at hjemsege mig med en ny Anklage, for hvilken jeg naturligvis blev frifunden.

Selve Sagen førtes for Hof- og Stadsretten mellem Generalfiskalen og min Ven, Højesteretsadvokat Buntzen, og paakjendtes den 4de December 1841 — mere end 10 Maaneder, efter at Talen var bleven holdt. Ved Dommen afgjordes det, at jeg ikke i Ordets legale Betydning havde lastet, og altsaa heller ikke havde søgt at udbrede Had og Misnøje mod Rigets Forfatning, langt mindre havde søgt at formaa de Tilstedeværende til at virke til dens Forandring. Derimod fandt Retten, at jeg for den Maade, hvorpaa jeg havde omtalt tidligere Kongers Brug af deres Enevoldsmagt, og yttret Tvivl om den nuværende Konges Sindelag mod Bondestanden, havde forskyldt en Straf, som fastsattes til en Bøde af 500 Rdl.

VIII.

Mit Forsvar for Højesteret

i den Falsterske Sag den 19de Januar 1842.

Hof- og Stadsrettens Dom af 4de Decbr. 1841 i den af Generalfiskalen mod mig anlagte Sag indankedes for Højesteret, hvor jeg havde besluttet selv at føre mit Forsvar. Bestemmelsen om at den skulde føres skriftlig forandredes efter min derom fremsatte Begjæring, og jeg fik saaledes Offentligheden til Vidne, jeg kan gjerne sige til Meddomsmand. Interessen var stegen til en Højde, som ikke undlod at gjøre Indtryk baade paa Ven og Fjende, og den dramatiske Spænding forhøjedes derved, at jeg Aftenen forinden var faldet i Porten til Højesteretsadvokat Guldbergs Bolig, med hvem jeg havde raadført mig om nogle Punkter i Forsvaret, og saaledes maatte bæres op i Skranken igjennem de uoverselige Folkemasser, som belejrede alle Tilgange til Højesteret.

Min Forsvarstale blev siden nedskreven af mig og overgivet til Trykken. Der solgtes i faa Dage flere tusinde Exemplarer. Den fandt meget Bifald, og selv Ørsted ydede den stor Anerkjendelse i en meget udførlig Anmeldelse, som han havde fundet det nødvendigt at udgive til Forsvar for Sagens Anlæg og for den i samme

afsagte Højesteretsdom. Talen er for lang til her at kunne meddeles fuldstændig, og for vel sammenhængende til at tilstede et Uddrag. Jeg hidsætter derfor — foruden de korte Indlednings- og Slutningsord — tvende Afsnit, af hvilke det første mere er af juridisk, skjont dog af almenfatteligt Indhold, det andet har den Interesse, at i samme de konstitutionelle Bestræbelser aabent vedkjendtes og efter Evne forsvaredes i Danmarks Højesteret, Absolutismens bedste Bedrift og bedste Støtte. Efter Datidens Lejlighed ansaa's dette for et ingenlunde betydningsløst Fremskridt paa vor Udviklings Bane.

Stormægtigste,
allernaadigste
Arveherre og Konge!

Fra min tidlige Ungdom har det været mit Ønske, engang at blive Advokat. Denne Tanke er opvoxet med mig, og alt som jeg blev ældre, tiltog den i Klarhed og Styrke. Jeg har alt set mange Illusioner visne bort; men dette Forsæt har overlevet dem alle. Endelig har jeg naaet mit Maal: her staar jeg ved Foden af Deres Majestæts Trone! Her staar jeg i Skranken for Danmarks Højesteret!

Men, allernaadigste Konge, hvor ganske anderledes ere de Forhold, hvorunder jeg idag — for første og maaske for sidste Gang — har Ordet i denne ærværdige Forsamling — o, hvor forskjellige fra dem, hvorpaa min Hu var rettet! Det er ikke i Advokatens præstelige Toga, det er som Anklaget, jeg staar for Deres Majestæt. Man har kaldt mig en Forbryder; man har udstødt mig af den Forsamling, hvori Medborgeres Tillid havde beredet

mig en Hædersplads; man har i det Sted sat mig paa Inkquisitionens Bænk, og Statsanklageren har mod mig udslynget den haardeste af sine Beskyldninger, den for Højforræderi. Det er under Vægten af en saadan Anklage, at jeg staar her, for mod den at forsvare min Velfærd og min Fremtid.

Det er derfor ikke med noget let Hjerte, jeg nu gaar til dette Værk. Jeg vilde have undgaaet denne Times Byrde og Ansvar, hvis min Sag var bleven behandlet skriftlig; men saa sandt den offentlige og mundtlige Forhandling er en af Grundpillerne for Højesterets store Anseelse, saa sandt maatte enhver personlig Betænkelighed forstumme lige over for et stort Princip, og det er med oprigtig Glæde, jeg aflægger min Tak for den Beslutning, som har givet dette Princip en ny Stadfæstelse. Heller ikke vilde det have været vanskeligt for mig blandt denne Rets udmærkede Advokater at finde en Forsvarer med en langt overlegen Dygtighed, og jeg vilde da have kunnet oppebie Sagens Udfald i et roligt Skjul og med langt større Fortrøstning. Men det var mig klart, at den, som har bejlet til den Ære at være Andres Forsvar, ikke uden Selvmodsigelse kunde søge Ly og Beskyttelse bag nogen Anden, nu det gjaldt at forsvare sig selv. Det er derfor ikke nogen daarlig Tillid til mine uprøvede Kræfter, men det er Bevidstheden om Pligt, som har ført mig herhen, for selv at forsvare mine egne Handlinger, og selv at forfægte Lovligheden af de Meninger, til hvilke jeg bekjender mig, og hvis Bekjendelse jo netop har paaført mig denne Sag. Det er denne Bevidsthed om at gjøre min Pligt, som jeg haaber vil give mig den Styrke, som jeg vel kan have behov, idet

jeg nu — lige over for Deres Majestæts ophøjede Trone — i denne Ærefrygt indgydende Forsamling — i denne Skranke, til hvilken der knytter sig saa mange store Minder, og lige over for en i flere Henseender saa overlegen Modstander — skal gaa over til at forsvare mig i en Sag, hvori et Livs Velfærd staar paa Spil. Dertil behøver jeg ikke blot al min Styrke, men ogsaa skaaksom Overbærelse. Heller ikke den vil blive nægtet mig.

— — — — —

»Corpus delicti« i min Sag er det mundtlige Foredrag, som jeg Løverdagen den 30te Januar f. A. har holdt paa Raadstuen i Nykjøbing. Vel er det tillige givet, at jeg selv har nedskrevet det i »Lolland-Falsters Stiftstidende« derom optagne Beretning; men det Spørgsmaal, hvorvidt jeg derved maatte have gjort mig skyldig i noget Ulovligt, ligger ikke blot udenfor Aktionsordren, men dennes Udsteder, det kongelige danske Kancelli, har endog paa Generalfiskalens Forespørgsel udtrykkelig erklæret, at det »ingen Anledning fandt til derfor at drage mig til særligt Ansvar«. Beretningen har derfor i nærværende Sagen ingen anden Betydning, end Forhørene; begge Dele ere Bevisdata for Erkjendelsen af det egenlige og eneste »objectum litis«: den mundtlige Tale.

Det ligger i Sagens Natur, at en saadan bagefter nedskreven Beretning af et længere, improviseret Foredrag umulig kan fuldstændig stemme overens med det virkelig Sagte, — allermindst, hvor Talen har bevæget sig gennem forskellige Tankerækker, efter Øjeblikkets Indskydelse og under en levende Vexelvirkning mellem Taleren og Tilhørerne, og hvor Referatet, uden vejledende Momenter, uden nogen Bistand af Andres Erindring, er

nedskrevet under Afbrydelser og forstyrrende ydre Forhold. En virkelig Kongruens mellem det Sagte og det Skrevne er saaledes en ligefrem Umulighed. Noget Umuligt har jeg naturligvis ikke kunnet »vedgaa«; jeg har derfor under Forhørene kun erklæret, at Beretningen »i alt Væsentligt« stemmede overens med det Sagte, og paa yderligere Tilspørgsel udtrykkelig bemærket, »at jeg ikke kunde vedgaa, hvad Enhver »a priori« maatte vide, ikke kunde være Tilfældet«. Derimod tilbød jeg ved samme Lejlighed at ville »vedtage« Beretningen, »som om« den Ord til andet stemmede overens med det Sagte. Jeg haabede derved at kunne undgaa Optagelsen af Vidneforhør, som jeg ønskede at afværge — ikke fordi jeg vilde fordølge Noget, som en inkvisitorisk Undersøgelse kunde bringe for en Dag, men fordi jeg forudsaa', hvad Erfaringen senere kun alt for meget har stadfæstet, at saadant kun vilde medføre Besvær for mig og Forvirring for Sagen. Ogsaa af den Grund vilde det have været mig kjært, om man fra begge Sider havde kunnet enes om at lægge den trykte Beretning til Grund for Sagen, fordi den alt var i Alles Hænder, og fordi det i politiske Sager stedse er en stor Berøligelse for den Anklagede at have den offentlige Mening som Meddomsmand. Men mit Tilbud blev ikke modtaget; det blev afvist med den Bemærkning, at »det Offentlige ikke kunde tage Ansvar i Foræring«. Kriminalistisk er dette naturligvis rigtigt, og jeg var mig ogsaa vel bevidst, at Begrebet af at »vedtage« er af en civilretlig Natur; men jeg ventede dengang, at min Sag væsentlig vilde blive behandlet under den akkusatoriske Processes Former. Dette er imidlertid ikke sket; Sagen imod mig er bleven behandlet som rent

kriminell i Ordets fuldeste og strengeste Betydning — ja, allernaadigste Konge, i Ordets fuldeste og strengeste Betydning! Det staa altsaa fast, at Beretningen kun er et Bevismiddel, og at hvad deraf kan udledes, kun er en Overensstemmelse »i det Væsentlige« med Anklagens Gjenstand: det mundtlige Foredrag. Hvor der er Tale om Enkeltheder, navnlig om »ipsissima verba«, kan den ikke afgive noget Bevis. Faa Punkter i vor hele Retspleje staa saa fast, som at Deres Majestæt i Højesteret fordrer et stærkt, et urokkeligt Bevis, forinden De antager Noget for at være saaledes juridisk godtgjort, at derpaa kan bygges en retfærdig Dom. Mangfoldige Præjudikater vise, at Deres Majestæt har forkastet ikke blot en saadan Vished, som i Livets vanlige Forhold selv den forsigtigste Mand vilde tage for Fyldest, men at De har vraget selv et saadant Bevis, som de fleste andre Landes Domstole vilde anse for tilstrækkeligt. Jeg tør holde mig forvisset om, at Deres Majestæt ikke vil fravige disse Grundsætninger ved Afgjørelsen af det Spørgsmaal, hvad der efter den trykte Beretning kan antages for bevist med Hensyn til den mundtlige Tale.

Endnu misligere ere de optagne Forhørs Beskaffenhed som Bevis.

Det vil ikke være undgaaet Deres Majestæts allerhøjeste Opmærksomhed, hvor stærkt et Indtryk den blotte Beslutning har gjort, at søge Indholdet af et for længere Tid siden holdt udførligt Foredrag oplyst ved Forhør over de derved Tilstedeværende. Det er — mig vitterligt — det første Exempel, der her i Landet er givet paa en saadan Fremgangsmaade, hvis Retmæssighed jeg ikke bestrider, og hvis Hensigtsmæssighed det ikke til-

kommer mig at bedømme, men som dog nødvendigvis maatte henlede Tanken paa de vidtgaaende Konsekventser, hvortil man ad denne Vej kunde geraade, og paa de sørgelige Misbrug, som til andre Tider og paa andre Steder dermed ere drevne. Hvor nær laa dog ikke den Tanke, hvor megen Forvirring og Uret en saadan Inkquisition kunde afstedkomme? Jeg vil ikke her tale om den vide Mark, der herved kunde aabnes for Ondskaben; thi den Tanke er for afskyelig til at jeg her vil forfølge den videre, om jeg end ikke drister mig til at benægte dens Mulighed. Men selv bortset fra enhver forsættelig Forvanskning af Sandheden, hvor stor, ja hvor uundgaaelig er ikke Faren for Misforstaaelser? I eet — og det et meget væsentligt Punkt — er Misforstaaelsen denne Gang fremtraadt med en saa absurd Plumshed, at det er lykkedes at gjøre den uskadelig. Generalfiskalen har klogelig aldeles forbigaaet dette Punkt, og ogsaa jeg vil give Afkald paa de Betragtninger, der her maatte paatrænge sig. Men selv i det Mindre vil Deres Majestæt overalt møde Misforstaaelsens Spor. Og dog, allernaadigste Konge, tør jeg freidig paastaa, at naar Forvirringen og Modsigelsen ikke er større, end Tilfældet er, saa maa dette for en ikke liden Del tilskrives den Omstændighed, at denne Gang den Anklagede, langt fra at forvilde og besnære Forhørsdommeren og Vidnerne, har gjort sit Bedste for at hjælpe dem tilrette. Men det er ikke altid, at de, der som formentlige Forbrydere stilles for Forhør, ere besjælede af den dybeste Agtelse for Sandhed og Ret.

At følge og opfatte et længere Foredrag er i og for sig ikke Enhvers Sag, og naar Tilhørerne for største

Delen ere Mænd, for hvem det omhandlede Emne vel lige saa lidt er uforstaaeligt som uvedkommende, men som dog derved føres ind i en Kreds, hvori deres Tanker ikke kunne bevæge sig med den Lethed og Sikkerhed, som kun Øvelsen kan give, og naar selve Foredraget er langt og livligt, saa er det uundgaaeligt, saasomt man gaar udenfor det væsentlige Indhold og totale Indtryk, at allerede under Opfattelsen Meget kan være tabt eller forvansket. En ny Vanskelighed opstaar, naar der bliver Spørgsmaal om at erindre det Hørte. Forhørene ere optagne 5—9 Uger, efter at Talen var holdt, og Tilhørerne vare ikke varslede om at drage sig det Hørte til Minde. Hvormeget er der ikke i denne Mellemtid falmet eller rent-udslettet i Tilhørernes Hukommelse? Og da senere Berømmelsen af Forhør gav Anledning til megen Talen frem og tilbage om, hvad jeg havde sagt eller ikke sagt, hvor let kunde da ikke det, Vidnerne havde hørt af Andre, løbe sammen med hvad de havde hørt af mig? Et af Vidnerne har udtrykkelig bemærket, at han »efter den Tid har hørt saa mange forskjellige Relationer om det Passerede, at ogsaa dette har virket forstyrrende paa hans Erindring deraf«. Jeg selv er bleven spurgt af et af Vidnerne, hvilken af tvende Yttringer jeg havde brugt. Naturligvis afviste jeg ham med den Bemærkning, at han skulde afgive Forklaring om, hvad jeg havde sagt den 30te Januar, og ikke om hvad jeg nu maatte sige; men tror man, at Vidnerne overalt have mødt samme Ængstelighed for at indblande sig i deres Erindring? Mener man navnlig, at de selv have havt Betænkelighed ved indbyrdes at hjælpe paa hinandens Hukommelse? Det er i denne Henseende interessant at se, hvorledes man næsten

byvis kan efterspore et vist Slægtskab mellem de afgivne Forklaringer. Men selv om baade Opfattelsen og Erin- dringen var baade korrekt og fuldstændig, saa er endnu den største Vanskelighed tilbage, nemlig Gjengivelsen. Jeg skal ikke her opholde mig ved Alt, hvad der med Hensyn til selve Vidnerne kunde være at bemærke, men kun fremhæve, at, saaledes som Forhørene foreligge, Deres Majestæt, er det ikke selve Vidnernes Forklaringer, men Forhørsdommerens Opfattelse af samme, de indeholde. Er dette en, om end uundgaaelig, dog stor Ulempe, selv hvor der handles om Fakta, saa bliver den dobbelt følelig, hvor det er mundtlige Udladelser, som derved skulle op- lysnes. Et slaaende Bevis paa, hvilken Indflydelse dette Medium kan have — ja altid maa have paa Forhørenes Værdi, vil Deres Majestæt finde, ved at sammenligne de ved Nykjøbing Bything med de ved Falsters Birkething optagne Forhør. Navnlig bliver dette Bevismiddels Brøst- fældighed i slige Sager iøjnefaldende, hvor Dommeren har valgt den Form, at lade det ene Vidne henholde sig til et andet Vidnes Forklaring. For saa vidt General- fiskalen navnlig har lagt Vægt paa, at flere Vidner have vedtaget den af en Kontorist paa Birkekontoret afgivne Forklaring, veed jeg ikke, hvilken Vægt Deres Majestæt vil tillægge den Omstændighed, at denne senere i et vigtigt Punkt har forandret sit Udsagn. Heller ikke vil det være undgaaet Deres Majestæts Opmærksomhed, at et af de Vidner, der saaledes havde henholdt sig til ham, ved Konfrontationen befandtes aldeles ikke at have været tilstede under den Tale, for hvilken jeg er tiltalt, og at andre Vidner nærmere have forklaret deres Vedtagelse derhen, at det ikke var Ordene, men Meningen, de havde

vedkjendt sig — Noget, hvórimod jeg saa meget mindre kan have Noget at erindre, som det kun var i Ordene, men ikke i Meningen, at hin Forklaring afveg fra den trykte Beretning.

Naar jeg ikke videre vil forfølge en kritisk Analyse af disse Forhór, — naar jeg overhovedet her har omtalt dem med saa stor Sindsro, saa er det, fordi der ved dem ikke er fremkommet det Allermindste, som kunde være farligt for min Sag. Tvertimod har denne kun kunnet vinde ved det Billede af den hele Forhandling og af den Virkning, min Tale havde paa Tilhórerne, som derved er oprullet for Deres Majestæt. Men det hórte til mit Forsvars Opgaver at prøve den juridiske Værdi af de Forklaringer, som ere afgivne af Mænd, der i flere Henseender kun have hørt stykkevis og opfattet ufuldkomment, som i Løbet af et Par Maaneder have været prisgivne for mangehaande forstyrrende Paavirkninger, og som endelig have havt Vanskelighed ved at gjengive — navnlig at gjengive gennem en Forhórsdommers Diktat, hvad de havde erfaret og deraf erindret. Jeg holder mig forvisset om, at Granskningen af disse Forhórs Bevískraft vil lede Deres Majestæt til det samme Resultat, som min Defensor for Underretten kom til, at uden den Tiltaltes aabne Vedgaaelser saa godt som Intet derved vilde været oplyst.

Men, allernaadigste Konge, er da denne Bevisets Brøstfældighed Noget, som kun tilfældigvis og undtagelsesvis finder Sted i denne ene Sag? Nej tvertimod! Her haves en udførlig, af den Paagjældende selv affattet Beretning, nedskreven med et Vidnes Oprigtighed, og uden nogen anden Hensigt end at give et muligst tro Billede af det Passerede. Her haves aabne og uforbeholdne

Vedgaaelser af en Tiltalt, hvem det laa langt mere paa Sinde, at bestaa i denne Prøve som en sandhedskjærlig og hæderlig Mand, end at lægge Noget tilrette for Forsvarets Behov. Her haves en lang Række af Forklaringer af en Mængde Personer, som utvivlsomt have havt den bedste Villie til rettelig at opfylde deres Vidnepligt. Med eet Ord, her haves alt det Bevis, som kan haves, hvor det ikke kommer an paa at konstatere en eller anden bestemt Yttring — saasom et formelt strafbart Ukvemsord — men at producere et helt sammenhængende Foredrag. I alle saadanne Sager vil det være en fælles Skæbne, at »ipsissima verba« ikke kunne skaffes tilstede, at alle Enkeltheder, hvor der f. Ex. er Spørgsmaal om Forestillingernes Nuancering, om den Forbindelse, hvori Ordene ere brugte, uigjenkaldelig ere tabte.

Hvad følger nu heraf? Mon dette, at man i slige Sager skal dømme uden Bevis? Eller dette, at man paa Grund af manglende Bevis slet ikke kan dømme i dem? Begge Dele vilde naturligvis være lige absurde. Man kan lige saa lidt for en vis Art af Sager opgive den store Retfærdighedens Grundsætning, at en lovlig Domtældelse forudsætter fuldstændigt Bevis, som man kan undtage det mundtlige Ord fra Lovens Herredømme. Men det vil ikke være vanskeligt at finde dette Tredie, som er det Rette. Hvad der i saadanne Sager kan konstateres og hvad der navnlig i min Sag juridisk er konstateret, det er dels det væsentlige Tankeindhold, den hele Tankegang, dels Fremstillingens Karakter, Totalbilledet af Talelsens almindelige Fysiognomi. Hvad derimod aldrig kan bevises, og heller ikke i min Sag er bevist, det er de brugte Ord, de Forbindelser, hvori Udtrykkene, Ven-

dingerne, Overgangene bevæge sig — med eet Ord den hele Detail. Saavidt som den juridiske Vished naa'r, saa vidt kan der fældes en retfærdig Dom; hvor Visheden brister, hvor den taber sig i det Usikkres Dæmring eller endog forsvinder i Uvishedens Mørke, der maa Dommen standse, fordi ethvert Skridt ud over denne Grændse vilde mangle tilstrækkelig Begrundelse og Retfærdiggjørelse.

Denne Talefrihedssagers ejendommelige Karakter og de deri begrundede særegne Fordringer har den Deres Majestæts Prøvelse foreliggende Hof- og Stadsretsdom fuldstændig overset. Den træder trøstigt i de Spor, som de saa hyppige Trykkefrihedssager have efterladt sig, og bevæger sig ganske i de Former og Kategorier, som en meget rundelig Praxis har indført for disse. Hvorvidt det ogsaa i disse kunde være ønskeligt, om man saa lidt mere paa det Hele og lidt mindre paa det Enkelte, skal jeg ikke her undersøge; men den mikroskopiske Behandlingsmaade af »ipsissima verba«, som i alt Fald er mulig der, hvor disse med uomtvistelig Vished foreligge, er i Talefrihedssager absurd, fordi det udtalte Ord er hendøet med den Lyd, paa hvis Vinger det bares, og ikke kan fremmanes ved nogen Inkvisitors Besværgelser, saa at her baade Taleren og Tilhørerne, og altsaa endnu langt mere Dommeren, maa standse ved et »Non liquet«. Generalfiskalen har i de haardeste Udtryk brudt Staven over den indankede Dom, hvori han ikke øjner »mindste Sammenhæng mellem Præmisserne indbyrdes og mellem dem og Konklusionen«, og som han sigter for »en smaalig, sønderlemmende Udstykning af enkelte udrevne Fraser«. Heri er jeg nu ganske enig med Generalfiskalen, om jeg

end vilde have valgt mildere Ord til at udtrykke det; men jeg kan dog ikke undlade at gjøre min ærede Vederpart opmærksom paa, at det ene og alene er ved denne »sønderlemmende« Analyse, ved denne maaske lidt »smaalige« Kritik af enkelte Ord, om hvilke ikke engang jeg selv, end sige Retten, med Vished veed, om de nogen- sinde ere brugte, at Hof- og Stadsretten har banet sig Vej til min Domfældelse. Bortkaster Generalfiskalen dette, — og jeg tror det er med Rette, han opfordrer dertil — da vil han i Dommens Præmisser finde en meget godt sammenhængende Begrundelse for Frifindelse. Dog dette kun i Forbigaaende; thi jeg er enig i, at, naar de almindelige Love for Retsplejen skulle anvendes paa Talefrihedssager, gaar det ikke an at behandle dem, som man er vant til at behandle Trykkefrihedssager. Jeg skjønner heller ikke rettere, end at der sker Retfærdigheden fuldkommen Fyldest, naar i den mundtlige Tale kun den retstridige Tanke, den retsbrydende Hensigt straffes, og at Retfærdigheden ikke lider noget Afbræk, naar Domstolene give Afkald paa at vove sig ud i Ene- mærker, hvor den juridiske Vished og den deri hvilende Berettigelse forlader dem. Følgen deraf vil ikke blive, at Enhver mundtlig kan sige, hvad han lyster, i Tillid til, at det ikke bagefter kan bevises; men om der end paa denne Maade aabnes det mundtlige Ord et noget større Raaderum, end der navnlig tilkommer det trykte Ord, saa er dette ikke Andet, end hvad man vil gjenfinde til alle Tider og under alle Forfatninger, og hvad der navnlig er dybt begrundet i det danske Folks Retsbevidsthed, som stedse har betragtet en udstrakt Frihed for det mundtlige Ord som Nationens Odel og Eje.

— — — — —

Jeg vender mig nu til mit Foredrags sidste Afsnit, hvori jeg har søgt at oplyse de Tilstedeværende om Betydningen af det konstitutionelle Monarki, saaledes som Statsvidenskaben og den europæiske Statspraxis har uddannet samme.

Deres Majestæt veed bedre end jeg, at det konstitutionelle Monarki betegner et af de betydningsfuldeste Momenter i Historiens, og navnlig i vor Verdensdels, Udvikling, og at vort Fædreland hverken bør eller kan løsrive sig fra sit dybe Sammenhæng med den øvrige civiliserede Verden. Hvad der ikke kunde udeblive, er i Virkeligheden sket: forberedte ved den hele forudgaaende aandelige og materielle Udvikling, navnlig ved den Institution, ved hvilken Deres Majestæts forevige Forgænger har villet føre sit Folk Tidens Oplysning »imøde«, have de konstitutionelle Ideer ogsaa hos os fundet Indgang og Magt i Folkets Bevidsthed. De Ord, som i hele Landets Paahør derom have lydt til og fra Tronen samt til og fra Stændersalene, have ikke blot fundet et levende Ekko i Pressen, men de have i alle Landets Egne og paa alle Samfundets Trin fremkaldt en lige saa almindelig som frugtbringende Overvejelse. At dette ogsaa har været Tilfældet paa Falster, derom vidner ikke blot den derfra ved Tronskiftet Kongen overrakte Adresse og den store til Stænderne indgivne Petition om Skattebevillingsret, men det fremgaar ogsaa af selve det Valg, som foranledigede hin Sammenkomst. og de Spørgsmaal, som fremkaldte min Tale. At forholde Videbegjærligheden den tillidsfuldt fordrede Oplysning, vilde ikke blot i og for sig have været Uret, men jeg maatte højlig have misforstaaet Deres Majestæts hele Færd, dersom det ikke

stemmede med Deres eget Ønske, at den Sag, hvis Fuldbordelse De ikke har afvist, men kun erklæret for »ubetimelig«, skulde saaledes drøftes og bearbejdes i hele Folkets Bevidsthed, at hvad Tidens Fylde engang maatte bringe, kunde tilkomme Danmark som en fyldig Udviklings modne Frugt.

Vel har Generalfiskalen lagt Vægt paa, at det var til »Bønder« jeg talte, og at jeg ikke havde noget »Kald« til at tale. Men jeg skulde dog formene, at naar Bønderne ere kaldede til Delagtighed i Stænderinstitutionen, er det ikke blot deres Ret, men ogsaa deres Pligt, at danne sig saa klare Forestillinger om de offentlige Forhold som muligt, og til at hjælpe dem dermed, dertil har Enhver Kald, som har en fast Overbevisning og en varm Kjærlighed til sit Fædreland. Dette er saa indlysende, at det er til stor Overflødighed, jeg tilføjer, at de »Bønder«, til hvilke jeg talte, for en langt overvejende Del netop vare »Vælgere«, og at den, som talte til dem, selv var »Stænderdeputeret«. Hvis der derfor behøvedes nogen Slags Bestalling til at turde have og udtale en Mening om offentlige Anliggender, saa har jo Generalfiskalen mit Kaldsbrev blandt de Dokumenter, han nys har ladet høre. Men heller ikke paa speciel Opfordring har det manglet mig. De urigtige Meninger, Christoffer Rasmussen havde fremsat, og som krævede Berigtigelse, vare ikke hans eget Paafund, men en Gjenklang af Anskuelser, man har søgt at udbrede mellem Bønderne ved omrejsende Personer og udbredte Flyveskrifter, og jeg havde derfor god Grund til at udtale »min Glæde over den sig her frembydende Lejlighed til offentlig og aabenlyst at berigtige Misforstaaelser, som jeg vel vidste bleve delte af Flere«.

Endelig indeholdt de Paastande, man havde søgt at bringe i Omløb, Mistydning og Forvanskning af de Grundsætninger, til hvilke jeg bekjender mig, og til at imødegaa dem havde jeg saaledes ikke blot Sandhedens, men ogsaa Selvforsvarets Kald. At denne Tale af en Stænderdeputeret til de i Anledning af et Stændervalg forsamlede Vælgere hovedsagelig er henvendt til Bønder, er derfor ingen Mangel, men tvertimod det Eneste, som kan gjøre den værdig til den Opmærksomhed, man har skænket den; thi det er Bønderne, som mest trænge til Oplysning og sjeldnest have Lejlighed til at faa den. Derimod erkjender jeg, at denne min Tilhørerkredsens særlige Beskaffenhed maatte paalægge mig særlige Pligter. Men jeg vil da bede Deres Majestæt selv at besvare det Spørgsmaal, om de konstitutionelle Begreber, jeg har søgt at udvikle, ere tomme Abstraktioner og udsvævende Fantasterier, eller om de ikke i al deres store Tarvelighed dog ere udsprungne af en ret sund, praktisk Livsanskuelse; -- om de Ønsker om en højere Statsudvikling, for hvilke jeg fører Ordet, gaa ud paa en anarkisk, revolutionær, antisocial Omstyrtning af det Bestaaende, eller paa en maadeholden, organisk Reform. Navnlige haaber jeg paa Deres Majestæts Billigelse, naar jeg ikke har indskrænket mig til, hvad der vistnok laa mine Tilhøreres Begreber og Interesser nærmest -- til den materielle Side af Staten, men tillige har stræbt at henlede deres Opmærksomhed paa dens ideelle Formaal, for saaledes at lade et Blink af et højere aandigt Liv kaste sit luttrende og mildnende Skær ud over Forhold, som først deri finde deres sande Berettigelse og Indvielse. Endelig vil Deres Majestæt finde, at jeg har modstaaet enhver Fristelse til at fraternisere

med den plebejiske Livsopfattelse, som er Demokratiets Skyggeside og værste Fjende. Jeg er mig bevidst i hin Forsamling af Almuesmænd lige saa lidt at have fornægtet det Aandens Aristokrati, der i mine Øjne er Demokratiets ædleste Blomst, som jeg her for Deres Majestæts Trone vil fornægte det rette Demokrati.

Som allerede bemærket, gjenkjendte jeg i Christoffer Rasmussens Definition paa de konstitutionelle Bestræbelser: »at tage Magten fra Kongen og give den til Stænderne», de Fordrejelser og Bagvadskelser, ved hvilke man har stræbt at kyse Almuen, og som naa Højdepunktet i den taabelige Beskyldning, at Stænderne pønsede paa at afsætte Kongen. Det maatte derfor være min første Opgave, stærkt at fremhæve, hvorledes Kongedømmets Grundvæsen er opretholdt lige saa vel i det konstitutionelle, som i det absolute Monarki. Til at vælge dette Udgangspunkt følte jeg mig saa meget mere tilskyndet, som Almuens traditionelle Ærbødighed for Kongen stemmer overens med mine egne konstitutionelt-monarkiske Grundsætninger, og som jeg, ved strax at udtale dette, turde haabe at bortrydde en væsentlig Anstødssten for en videre Forstaaelse. Paa den anden Side var det vigtigt at gøre opmærksom paa den store Forskjel, der finder Sted mellem Absolutismens abstrakte Begreb, saaledes som dette i skarpe Ord er defineret i Kongeloven — som Ordet Enevælde antyder — og den meget formildede Form, hvorunder den i Virkeligheden hos os er gjældende. Denne Forskjel er saa langt fra at indeholde et Angreb paa Forfatningen, at det tvertimod er den, hvormed den kongelige Kommissarius og Alle, som forøvrigt ere optraadte mod de konstitutionelle Bestræbelser, have forsvaret den.

At jeg saaledes har sluttet mig til denne Tankegang, der er bragt i formeligt System under Navn af den modificerede Absolutisme, er det største Bevis paa, at min Hensigt ikke har været fjendtlig; thi i saa Fald vilde jeg kunne have fundet ganske anderledes skarpe og farlige Vaaben mod Absolutismens yderste Konsekventser, end mod dens ved Virkelighedens Magt i høj Grad mildnede Bestaaen. Derfor fremhævede jeg ikke blot, at de Konstitutionelle ingenlunde gaa ud paa at tilintetgjøre Kongedømmets Betydning, men tillige, at det Bestaaendes Forsvarere lige saa lidt tænke paa en streng Gjennemførelse af Enevælden efter Ordets fulde Betydning. Hensigten kunde ikke være nogen anden, end at vise, at Forskjellen ikke er saa stor og Overgangen ikke saa voldsom, som det ved første Øjekast kunde synes. Mod det skarpe Alternativ, som laa i den Frase, »at tage Magten fra Kongen og give den til Stænderne«, stillede jeg den dialektisk mindre slaaende, men i Virkeligheden mere sande Paastand, at hverken har Kongen nu al Magten, ei heller vil han ved en konstitutionel Førfatning tabe den.

Som de Institutioner, ved hvilke Enevælden i Danmark allerede er modificeret og Overgangen til det konstitutionelle System forberedt, har jeg nævnt Embedsstanden og Stænderindretningen, og da i Modsætning til Christoffer Rasmussens Opfattelse af de konstitutionelle Bestræbelsers Formaal fremhævet, »at det ikke saa meget var Kongens, som Kollegiernes Indflydelse, man ønskede flyttet over til Stænderne«, at altsaa den Indskrænkning i Kongemagtens begrebsmæssige ubegrænsede Magtfulde, som faktisk allerede finder Sted, skulde udøves af »fælkekaarne« istedetfor de »selvkaarede« Rådgivere. At de

fleste Anliggender og saaledes ogsaa de fleste Embedsbesættelser væsentlig afgjøres efter de højeste Regeringsautoriteters Indstillinger, er saa langt fra et Angreb paa Forfatningen, at det tvertimod er i Embedsstandens faste og indflydelsesrige Stilling, at den kongelige Kommissarius stedse har søgt dennes bedste Forsvar, eller -- for at nævne et andet Exempel -- at Geheimeraad Streckfuss i Berlin har fundet saa stærke Garantier for de preussiske Retstilstande, at ingen andre skulle være nødvendige. Af denne Mening er jeg nu ikke; jeg tror, at baade Kongen og Folket vilde vinde ved at søge Garantien snarere i et Folkeraad, end i Embedshierarkiet, skjønt jeg ingenlunde miskjender den Betydning, dette har for en retfærdig, forstandig og fast Styrelse, og heller ikke -- som et af Vidnerne mener at have hørt mig sige -- kan være nogen »Arveffjende« af »det grønne Bord«. Kongen vilde derved vinde en større Virkelighed og Hellighed for sin Ansvarsfrihed, naar den dækkes ved hans Raadgiveres Ansvarlighed, medens det efter min Mening er en Mangel ved den nuværende Tilstand, at Embedsmændene kunne »unddrage sig Ansvaret for deres Handlinger« og saaledes »stille deres Herre blot for Meget, hvortil han i Virkeligheden kun laaner Navnet«. Men ogsaa Folket vilde vinde; thi man kan ikke nægte Muligheden af, at Embedsstanden, afsluttende sig omkring »det grønne Bord«, kunde isolere sig fra Folkets Anskuelser og Interessér, medens den frie Forfatning ved den levende Vexelvirkning mellem Folket og Regeringen vilde sikkre Landet en folkelig Regering. Men hvor lidt det er mit Ønske, at Regeringen skulde berøves sin betydningsfulde Stilling i Staten, det har jeg formentlig klart

viist ved blandt de heldige Virkninger af en fri Forfatning udtrykkelig at nævne, at »Regeringen vilde vinde i Dygtighed og Styrke«. Overhovedet kan jeg ikke noksom ønske, at Deres Majestæt vilde skænke det Billede Deres allerhøjeste Opmærksomhed, ved hvilket jeg har søgt at betegne de konstitutionelle Bestræbelsers Maal, saaledes som idetmindste jeg opfatter samme. Der kan vistnok være delte Meninger om, hvorvidt Midlet vil være tjenligt til at naa Maalet; men der kan mellem hæderlige Folk ikke være Tvivl eller Tvist om, at selve Maalet baade er lovligt og værdigt, og at der altsaa ikke kan være nogen retsstridig Hensigt hos den, som anpriser det. I alt Fald er det ved mange Højesteretspræjudikater afgjort, at man ikke laster den hos os bestaaende Forfatning ved at fremstille Lyssiderne ved en anden Forfatning, og jeg nærer derfor ingen Frygt for, at Deres Majestæt jo vil billige Hof- og Stadsrettens Dom deri, at jeg ikke kan have paadraget mig noget Strafansvar ved at udvikle »de Fortrin, en anden Statsform formentlig medfører«.

Den Side af det konstitutionelle System, hvorfra det historisk er opvoxet, og som overalt, hvor der har været Tale om at tilegne sig samme, stærkest har grebet Bevidstheden, nemlig Skattebevillingsretten, havde jeg saa meget større Anledning til særlig at omtale, som den dannede Grundlaget for den store lolland-falsterske Petition. Ogsaa her antydede jeg baade dens positive og dens negative Side: at den vilde forøge Folkets Kræfter til at bære de Byrder, som »Nationens Ære og Frihed« eller ethvert »i Sandhed nyttigt og ædelt Foretagende fordrer«, og paa den anden Side være et Værn mod de offentlige

Midlers Anvendelse til »gale Projekter og forfængelig Tant«. At saadanne Misbrug skulde finde Sted hos os, har jeg ikke med et Ord tilkjendegivet, og skjönt ogsaa jeg deler den almindelige Mening, at der kan ske Besparelser i flere Grene af Statshusholdningen, var der dog ingen Opfordring til at udtale den her, hvor det kun gjaldt en ganske almindelig Antydning af Skattebevillingsrettens Væsen og Øjemed. Derimod gjorde den Pietet, som Almuen nærer for Kongedømmet, og som det ingenlunde var min Hensigt at svække, mig det til Pligt udtrykkelig at afværge den Mistydning, som om Skattebevillingsretten skulde anvendes til en smaalig Afknappen af de Udgifter, som Kongedømmets Værdighed og Kronens Glands udkræve. Men for med Sandhed og god Samvittighed at kunne gjøre dette, maatte jeg tillige advare mod at forvexle Monarkiets Konsekventser med de Snylteplanter, som stedse og til alle Tider have klamret sig til Tronen og søgt at identificere deres egne, altid smaa, ofte smudsige Interesser med Kronens Glands. Muligt er det ved denne Lejlighed, at jeg har talt f. Ex. om dem, »der skumme Fløden af Folkets Arbejde«, og i Modsætning til disse yttret, »at man ikke bør binde Munden paa den Oxe, der tærsker«. Jeg veed det ikke, og Vidnerne vide det heller ikke; thi de fleste af dem henføre disse Udladelser til den tidligere Omtale af gamle Tider, som forlængst ere hjemfaldne til Historien; og ingen af dem kan med mindste Bestemthed angive, enten hvad jeg har sagt, eller i hvilken Forbindelse det er sket. Hvad jeg har sagt, og hvad jeg ene kan dømmes for, er altsaa ikke oplyst. Men at jeg ikke har mindste Ærbødighed eller Kjærlighed til det Slags Folk, som

ikke blot ville leve uden at arbejde, men endog leve højt, uden at eje Noget, som ville have Embeder, uden at have lært Noget, og nyde Anseelse, uden at fortjene den — det er en Mening, jeg ingensinde skal fornægte. Hvis den Mening er lovstridig, saa staar jeg ikke til at redde; men jeg er ganske rolig for, at Deres Majestæt ved at afgjøre dette Spørgsmaal vil skjønne, at jeg ogsaa her har mindet om at give Kongen hvad Kongens er, idet jeg talede om at lade Folket beholde, hvad der tilhører det, og at det netop er Kongedømmets højeste Interesse, at skjelne dets retfærdige Krav fra de egenyttige og umættelige Fordringer, hvis Fyldestgjørelse Parasiterne ville identificere med Kronens Højhed. Det var denne Forvexling, som kulminerede ved Ludvig XV's Hof, og Historien har besvaret det Spørgsmaal, hvad Værd disse Tronens Støtter have havt. Men Historien har ogsaa viist, at om dette end er en af Enevældens svage Sider, saa er det dog ingenlunde en fra samme uadskillelig Egenskab, og navnlig har jeg ikke med noget Ord antydnet, hvorvidt, hvad der er udtalt i al Almindelighed, skulde finde Anvendelse paa vore, endsige vore nuværende, Forhold. I alt Fald vilde det ligesaa lidt være at laste vor Statsforfatning, at paapege en af dens Skyggesider, som at fremstille en anden Forfatnings Lys-sider, og naar Deres Majestæt skarpt vil undersøge, hvad Generalfiskalen derom har anført, vil De finde, at i Grunden selv han er enig med Hof- og Stadsretten i, at jeg i saa Henseende er angerløs.

Mit Forsvar er her tilende, og jeg skal nu overantvorde min Sag og med den min Fremtids Skæbne i

Deres Majestæts Haand. Jeg gjør dette med fast Fortrøstning til Højesteret; thi jo mere det ligger i Forholdenes Natur, at de administrative Autoriteter maa være undergivne Øjeblikkets væxlende Krav, desto større Beroligelse er det for enhver Anklaget, at Dommerkaldet hviler i en lidenskabsløs Ro, højt ophøjet over Momentets bevægede Higen, — desto større Trøst finder ogsaa jeg i her at turde appellere til den Retsplejens Uafhængighed, som er denne ærværdige Rets skønneste Attribut.

Jeg har med beraad Hu ladet mange Punkter uberørte, som en Defension plejer at medtage. Dersom ikke Sagen selv oværdtyder Deres Majestæt om, at min Hensigt har været god, og at mit Forhold under hele denne Prøvelsens Tid har været agtværdigt, saa vilde det være forgjæves, om jeg selv her paaberaabte mig dette. At jeg ikke har handlet uden særlig Foranledning, har jeg lejlighedsvis alt fremhævet, saavel som at Alt, hvad jeg har gjort, staar i nøjeste Samklang med vore offentlige Forholds senere Udvikling, og navnlig med Indstiftelsen af det Folkeraad, hvis Medlem jeg er.

Langt føleligere end den Straf, Hof- og Stadsretten har idømt mig, ere de Onder, den blotte Anklage har paaført mig. Den har forbitret mig et helt Aar af mit Liv — et Aar, som jeg tiltraadte med saa rige Forhaabninger og med det Forsæt, samvittighedsfuldt deri at forberede mig til mit Kald som Stænderdeputeret; den har stødt mig tilbage fra det, som er et sømmeligt Maal for hver Mands Stræben: en fast Livsstilling, en anvist Virkekreds, et sikkert Livserhverv. Og dog, allernaadigste Konge, dog ønsker jeg Intet usket af hvad jeg har gjort; thi jeg har handlet i den Overbevisning at

have opfyldt min Pligt, og efter al den Opfordring til streng Selvprøvelse, som dette Aar har bragt mig, tør jeg udtale det — uden Overmod og uden Forsagthed: min Samvittighed frikjender mig!

I denne Følelse ligger der en Fred, som Mennesker ikke kunne give, og som Mennesker ikke kunne tage. Med denne Følelse imødeser jeg nu Deres Majestæts Dom.

Efter at Generalfiskalen den 17de og 18de Januar havde deduceret og dokumenteret Sagen, og efter at jeg den 19de havde givet mit Tilsvær, afsagde Højesteret den 20de Januar sin Dom, som gik ud paa 3 Maaneders Fængsel. Dommens Afsigelse paahørtes med ærbødig Taushed, og det lykkedes mig at unddrage mig enhver Demonstration af den Menneskemængde, som i de tilstødende Gader havde oppebiet Udfaldet. Men da et velklædt Tog, som noget derefter bragte mig en Hyldest udenfor min Bopæl, blev overfaldet af Politiet med Hug og Slag, og dette gjentoges, da de, forbittrede over denne Medfart, vilde drage til Amalienborg, kom Pøbelen i Bevægelse, og der leveredes, navnlig den første Nat, flere Skærmydsler omkring i Gaderne. Snart kom dog Alt igjen i Ro, hvortil ogsaa den liberale Presse indstændig formanede.

Den følgende Dag tiltraadte jeg min Fængselsstraf i Stadens Arresthus, hvor jeg paa Grund af den mit Knæ tilstødte Beskadigelse i den første Maaned maatte holde Sengen. Kongens liberale Foged indrømmede mig enhver med Arrestordenen forenelig Ret, navnlig ogsaa til at modtage Besøg af mine Venner, og jeg havde rigelig

Lejlighed til at erfare, at disses Antal og Godhed for mig ikke var forringet, men i en betydelig Grad forøget ved den mig øvergaaede Dom. Men selv i officiel Henseende var Sagen mig til Gavn; thi der er ingen Tvivl om, at det var mit hele Forhold under Sagen, og navnlig min Forsvarstale, som banede mig Adgang til at opnaa, hvortil der tidligere kun havde været ringe Udsigt, at jeg snart efter kunde optræde for Højesterets Skranke »i Advokatens præstelige Toga«.

IX.

Tale i Christiansborgs Ridehus

den 24de Juni 1845.

I Foraaret 1845 havde Upsalas Studenter besluttet at gjengælde det Besøg, de danske Studenter havde aflagt dem i Juni 1843, og de satte derfor deres Kammerater i Lund og Christiania Stævne i Kjøbenhavn. I Begyndelsen havde Sagen en Del Vanskeligheder at overvinde; men snart blev den fra alle Sider omfattet med stedse voxende Interesse. Fædre og Mødre tog Afsked fra deres bortdragende Sønner, som gik de ud paa et helligt Korstog; Borgmestre og Provster holdt Taler, og Befolkningen stimlede sammen og raabte Hurra paa Skibsbroerne ved de Stæder, de undervejs anløb, som om en for hele Nordens Fremtid vigtig Mission var betroet til disse unge Hænder — og Østersøens og Kattegattets Vover lyttede til de klangfulde Sange, som fra glade unge Hjerter blandede deres Toner med Maanens stille Lys eller jublende hilsede den opgaaende Sol. Da henimod Aften den 23de Juni Dampskibene »Gottland«, »Malmø« og »Carl Johan« langsomt gled ind langs den med Mennesker bedækkede Langelinie, og

paa Ny-Toldbod landsatte deres kostbare Ladninger — da vajede Nordens gamle Flag og nye Faner med sindrige Billeder dem imøde, og fuldtonende Sangkor og højt klingende Instrumenter og tordnende Hurraraab bragte dem en mægtig Velkomsthilsen. Alle Gader, gjennem hvilke det lange Tog bevægede sig fra Toldboden til Studiegaarden, vare opfyldte af glade Mennesker, fra alle Vinduer viftede Tørklæder og fløj Blomster — det var et af de lykkelige Øjeblikke, »quibus deus inest«.

Den næste Dags Aften var bestemt til den egentlige Studenterfest. Ridehuset paa Christiansborg var velvilligen udlaant dertil og forvandlet til en stor Løvsal, straalende af Lamper og Kjerter. Kjøbenhavns Borgere med deres Kommunalbestyrelse i Spidsen havde sat de kjøbenhavnske Studenter i Stand til passende at beværte deres fremmede Gjæster og de til Festen særlig indbudte Notabler af alle Samfundsklasser. Snart samlede det hele af omtrent 1600 Mennesker bestaaende Selskab omkring en kolossal Talerstol, prydet med Purpur og Hermelin, med levende Blomster og Bissens Statuer af Apollo og Minerva. Der var allerede holdt flere Taler af veltalende Mænd fra alle tre Riger, der var sunget dejlige Sange, digtede af flere af Nordens bedste Digtere særlig til denne Fest, forinden Turen kom til mig. Mit Hjerte bankede højt; thi det var Hovedtalen, der skulde samle alt det Enkelte i en Hovedsum, som man havde overdraget mig.

Jeg har fremmanet Billedet af den givne Situation, fordi dette er nødvendigt til Talens Bedømmelse.

Mine Herrer!

Det er med frydefuldt Sind, med et jublende Hjerte, at jeg hilser denne festlige Stund; thi den kommer til mig som Fredens Due med det glade Budskab, at Tvedragtens og Vanheldets Tid stunder til Ende, — den kommer til mig som Vaarens Svale, der forkynder, at den lange Fimbulvinter, der rugede over Nordens Kraft, flygter for Livets Lys og Lyst. Derfor fryder sig vort Sind; thi vi have længe vandret i Ragnaroks Mørke. Derfor jubler vort Hjerte; thi vi øjne den unge Morgens nyfødte Skær og fornemme dens friske, kvægende Aande.

Denne Forlængsel efter Forløsning, som gennem Kamp og Nederlag skal føre Norden til Sejr og Glæde, er den dybe Grundtone i de herlige Oldtidssange, der tilhøre alle Nordens Stammer, fordi de alle have bidraget til at skabe dem og fredet om denne hellige Arv, der som en Pagts Ark i sig gemmer Vidnesbyrdet om Nordens oprindelige Enhed og Forjættelsen om, at det engang skal fuldbyrdes, hvad hine gamle Seere øjnede med Aandens Fremsyn. Men det er ikke blot i hint kostelige Sameje af vor Slægts Barndomsminder og ikke blot i de fælles Sagn om vor Ynglingalders heroiske Bedrifter, der have forfærdet og forynget det alderstegne Europa, at vi maa søge den historiske Hjempel for den Ide, som her har forenet os — den er vor hele Histories inderste Kjærne og egentlige Sjæl. Vel var den urolige Vikingaand os saa dybt i Kjødets baaret, at ethvert Opsving i Norden altid først vendte sig udad, ofte til fjerne Lande. Men det er i Modsætning til Andre, man bliver sig selv bevidst; det var først i Sammenstødet med den øvrige Verden, at Nordboerne fik Syn for deres sande

Opgave. Hvad enten Nordens Aand førte deres sejrige Vaaben til Bretlands Kyst eller langs Østersøens Strande, — hvad enten den senere, da Hegemoniet var gaaet over til Sverige, kaldte dem ned i Tydskslands Dale eller til Polens og Ruslands Stepper — stedse vil man finde, at enhver stor Kraftudvikling i Norden endte med det Forsøg, at fuldbyrde Nordens Enhed ved at forene dets tre Kroner paa det samme Hoved. Disse Forsøg mislykkedes og maatte mislykkes, fordi man her, som andetsteds, vilde naa Maalet ved Vold og Undertrykkelse, og fordi lykkeligvis ingen af Parterne var mægtig nok til varigen at betvinge de andre. Men lige fuldt er denne Stræben, som gjennem lange Aarhundreder og ad de forskjelligste Veje idelig drev Nordens Folkeslag hen mod det samme Maal, den ledende Grundtanke, den hemmelige Mening af deres hele Historie. Den er den Nordstjerne, som vel ofte har været tilhyllet af Taager og Stormskyer, men om hvilken det desuagtet er vist: «nescit occasum!»

At Tanken om Nordens Enhed først sent og ufuldstændigt er kommen til Bevidsthed, kan ikke forundre Nogen, som veed, i hvilken Grad det samme gjælder om vort hele Folkeliv: det har i Aarhundreder ligget i Dvale. Men neppe vaagnede det i Slutningen af det forrige Aarhundrede, førend vi se den skandinaviske Ide fremstaa som den første politiske Tanke, der kom til Bevidsthed og til Orde. Desværre var den kun af kort Varighed, denne saa heldigen begyndte Udvikling, som bebudede en lysere Fremtid. Men da saa uhørte Ulykker stormede ind over Folket, saa at hver politisk Tanke syntes brudt og hvert Fremtidshaab udslukket — da Lede over den nærværende Elendighed drev Folkeanden til at søge

Trøst i Fortidens Minder — hvad Andet mødte den der, end Tanken om Nordens Enhed, som grundige Forskere og begejstrede Sangere opelskede og gjemte til bedre Tider, ligesom fordem, i Trængselens Dage, Leviterne i Templets Helligdom skjulte den sidste Spire af Davids Æt. Trængselens Dage vare tilende; den rystede Samfundsorden befæstede sig atter; de dybe Vunder lægtes efterhaanden, og Modet vaagnede paany til at gaa en ny Fremtid imøde. Da grebes den nye Slægt, som vi tilhøre, af hin Ide, hvorover vore Bedstefædre havde tænkt, og hvorom vore Fædre havde sunget — den Ide, der er vor Fortids Minde og vor Fremtids Haab, vore Nætters Maane og vore Dages Sol. Da frembrød atter det hellige Væld, hvoraf vi skulle øse Styrke og Frejdighed til at gjøre Nutidens Gjærning.

Se derfor, mine Venner, har jeg Tillid til mit Fædrelands Skæbne; thi mit Fædreland er det hele, treenige Norden! Derfor tror jeg paa den Sag, i hvis Navn vi her ere samlede; thi den er ikke fra igaar eller iforgaars, men saa gammel som selve Norden. Den er ikke udsprungen af nogle Ynglingers Vennemøder eller nogle Digteres Drømme, men den har Aarhundreders Hævd og Verdenshistoriens hellige Daab.

Dog er det ikke derfor mindre sandt, at denne Stund har en alvorlig og glædelig Betydning; thi den er et Vidnesbyrd om, at vi omsider ere slaaede ind paa den rette Vej, idet vi ikke mere søge at bygge Nordens Enhed paa Vold og Undertrykkelse, men paa Frihed og Kjærlighed. Ad denne Vej kunne vi naa Maalet, uafhængigt af Dynastier og Forfatningsspørgsmaal, og uden Afbræk for Alt, hvad der er berettiget og skjønt og

værdifuldt i de Ejendommeligheder, som Nordens tre Hovedfolk ikke skulle fortabe, men tvertimod bevare, styrke og udvikle i den nationale Enhed, hvori de vide sig forenede til et stort, et rigt og mangfoldigt Hele. Det er denne Erkjendelse, som har ført Dem, mine Venner, langvejsfra herhen til dette Stævne; det er den, som her er kommen Dem imøde. Derfor tør vi holde os forvissede om, at disse Dage ville styrke os i denne vor Tro, og at det smukke Billede af et stort Folkemøde under Frihedens og Kjærlighedens Banner vil gjøre et blivende Indtryk paa de opmærksomt tilskuende Folks Fantasi — thi Fantasien er Folkenes Øje — og saaledes blive et virksomt Middel til denne Tros Propaganda.

At denne Bevidsthed tidligst og stærkest har grebet den studerende Ungdom, er naturligt; thi det er dens Liv at leve i Ideernes Verden. Det er jo Ideens Majestæt med sit flammende Scepter at anvise Virkeligheden dens Vej, og det er de Unges gamle Ret, i dristig Forudgriben at opstille det Maal, til hvis Tjeneste de ville vie deres Kræfter. Derfor ville vi heller ikke lade os anfægte af, at vi kun ere unge; thi — som nys en anden Taler har sagt — det er de Unge, hvem Fremtiden tilhører. De Gamle ere ikke imod os; vi have jo Vidnerne derpaa rundt omkring os og midt iblandt os. Men selv om de vare imod os, da skulde dette ikke rokke min Tro. Da vilde jeg sige til de Gamle, at de skulle vandre i Ørkenen, indtil de ere døde — den Sidste iblandt dem, og til de Unge vilde jeg sige, at da skulle de se deres Ønskers forjættede Land! Nu ere vi unge; men om et Par Decennier ligger vort Fædrelands Skæbne i vor Haand. Da sidde vi i Kongernes og Folkenes Raad; da

have vi vor anviste Gjerning, hver i sin Kreds, trindt om i alle Nordens Lande; da have vi alle Midler ihænde til at fuldbyrde, hvad vi have sat os som vort Livs Opgave. Det kommer altsaa kun derpaa an, at vi blive tro mod den Sag, vi nu omfatte med Ungdommens begejstrede Kjærlighed. Sker dette, — arbejde vi, hver paa sin Vis, hver med de Kræfter, der ere ham givne, og i den Livsstilling, der vorder ham tildel: da, mine Venner, da vil vort eget Liv have Indhold og Betydning, og da vil vor Stræben bære velsignede Frugter for vort store, fælles Fædreland — det stolte, herlige Norden.

Det er dette Løfte, jeg for mit Vedkommende herved aflægger i denne højtidelige Stund, og jeg kræver Dem Alle, saa mange De ere, til Vidner paa mine Ord. Og jeg spørger Dem Alle, som her ere tilstede — jeg spørger Dem med hele den Alvor, som fylder min Sjæl, og som lyser mig imøde fra Deres Øjne — jeg spørger Dem, om De med os derpaa ville indgaa et ubrødeligt Fostbroderskab? (Dette Spørgsmaal besvaredes med et langt og klangfuldt Ja.) Jeg spørger Dem, om dette Ja er mere end et begejstret Øjeblikks flygtige Rus, om det er det sanddru Udtryk af Deres inderste Sjæls Tanke, saa at det ikke skal henvisne, naar Livets Møje tungt sænker sig ned over Deres Isse, ikke henvejres, naar Modgangens Storme fare hen over Deres Hoveder? (Ja.) Jeg spørger Dem, om De veed, at et saadant Ja er et helligt Løfte, hvormed ingen ærlig Mand letsindigen tør lege, et helligt Løfte, for hvilket De sætter i Pant Deres Manddoms Ære og Deres Sjæls Fred? (Ja.) Nuvel! Saa spørger jeg Dem da, om De ærligt ville holde, hvad De oprigtigt have lovet — om De ville blive tro — tro indtil Enden

— tro i Liv og Død? (Her afbrødes Talen i lang Tid af vedholdende Jaraab.)

Idet jeg staar her, ombrust af dette Løftes mægtige Bølgeslag, fremtræder der for min Sjæl et Billede, saa stort, at jeg næsten forfærdes ved at fremmane det, men ogsaa saa stort, at Ingen kan mistænke mig for at overse den umaadelige Forskjel baade i Situationen og i Personerne. Men desuagtet vil jeg nævne det, fordi det er godt at løfte Øjet op til det Store; derved voxer det Smaa. Nu vel, mine Herrer! Det Sted, hvor vi her ere forsamlede, er idag en rigt smykket Festhal; igaar var det et Ridehus. Det var i et lignende Hus i Versailles, at for mere end et halvt Aarhundrede siden en Aftenstund en Samling af Mænd traadte sammen, udgaaede fra deres sønderrevne Fædrelands forskjellige Egne, og aflagde en højtidelig Ed paa, at de vilde blive sammen, indtil de havde frelst deres Fædreland. De holdt deres Løfte, og hin Aften blev en af de store Mærkedage, der betegne et Vendepunkt i Verdenshistoriens Udvikling. Lad da ogsaa os holde sammen, indtil vi have frelst vort Fædreland, det hele, store skandinaviske Norden. Det have vi lovet hinanden: saa gaar da hen og hold Deres Ord! Bered Deres Sind og udrust Deres Sjæl til at fuldbyrde Deres Gjerning — først og fremmest i det, som nu ligger Dem nærmest, i Aandens og Videnskabens Verden; men efterhaanden, som De føres ind i det praktiske Liv og kaldes til at deltage i dets Idrætter, ogsaa i Virkelighedens Rige. Det er dette Løfte, denne Pagt, vi nu ville besegle med et Hurra
for Nordens Enhed!

»Då talaren slutade detta föredrag och nedsteg från talarestolen, lyftades han på nordiskt sätt upp på skullrorna och bars i triumf omkring i festsalen« — saaledes siger den officielle svenske Beretning, og selve Talen vandrede nu rundt i de fleste nordiske Blade.

Da tre Aar senere Danmark overfaldtes af Tydskerne, udstedte Upsalas Studenter et Opraab til det svenske Folk om at komme Danmark til Hjælp. Heri begrunde de deres Ret og Pligt til at hæve deres Stemme for den skandinaviske Sag derpaa, at »de hafva gifvit sitt ja och sitt löfte att göra allt för att uprätthålla densamma«. Derefter tilføjes paa Dansk: »Love De, at vi ville holde sammen, indtil vi have frelst vort Fædreland? Veed De, at Deres Fædreland ikke er denne eller hin Egn, men det hele, store skandinaviske Norden? Veed De, at et saadant Ja er et helligt Løfte, hvormed ingen ærlig Mand letsindigen tør lege — et helligt Løfte, for hvilket De sætte i Pant Deres Manddoms Ære og Deres Sjæls Fred?« — Saa hedder det videre: »På dessa frågor svarade nordens studenter midsommarsdagen 1845 ett ja! — nog kraftigt och ur djupet af deras själar för att i närvarande stund mångfaldigadt genljuda kring hela Norden«. Om end mindre tydelige, findes dog umiskjendelige Hentydninger til det samme i mangfoldige Adresser, Artikler o. desl., som gjøre det klart, at Talen ikke blot var forstaaet rigtigt, men ogsaa var bleven erindret. Hvad der uden Tvivl har bidraget ikke lidt dertil, er, at den blev gjort til Gjenstand for en meget alvorlig Retssag.

X.

Forsvaret for Ridehustalen.

(Efteraaret 1845.)

Ved det kongelige danske Kancellis Ordre af 3 Juli 1845 sattes jeg under Generalfiskalens Tiltale for at have holdt og senere til Indrykkelse i Bladet »Fædrelandet« at have meddelt den Tale, som ovenfor er gengivet. Uagtet Talen i intet Tilfælde kunde svække den Præsumption for Hæderlighed og Dygtighed, som laa til Grund for min Udnævnelse til Højesteretsadvokat, og uagtet denne Bestilling ikke har nogen politisk Karakter eller administrativ Myndighed, men kun angaar Udførelsen af visse juridiske Forretninger under Højesterets Øjne og stadige Kontrol, blev jeg samtidig med Anklagen suspenderet, og Suspensionen blev ikke engang hævet, da jeg i første Instans var bleven frifunden. Dette var Forfølgelse, ikke Retspleje.

For den nysoprettede Kriminal- og Politiret forsvarede jeg mig selv mod Generalfiskalens meget nærgaaende Anklage. Ved Rettens Dom af 10de Februar 1846 blev jeg frifunden. Sagen indankedes for Højesteret, hvor Advokat Blechingberg førte Anklagen — han havde som Generalfiskal afløst Treschow — og Lieben-

berg Forsvaret. Alle vare enige om, at den Førstnævnte udførte sit Hverv med »Humanitet og Maadehold«, den Sidstnævnte med en høj Grad af »Skarpsindighed, Klarhed og Frimodighed«. Ved Dom af 26de Maj 1846 fri fandtes jeg ogsaa af Højesteret.

Da den Opgave, jeg ved min Tale havde stillet mig, var meget omfattende, benyttede jeg Retssagen til at give en nærmere Forklaring og Begrundelse, som muligen kan have Interesse, og da mine Indlæg have overvejende Karakter af Taler, vil et afkortet Sammendrag her kunne finde sin Plads. Jeg har derved udeladt visse Partier — f. Ex. Undersøgelsen om, hvorvidt Meddelelsen af et Manuskript til Redaktøren af et Blad, med Bevidsthed om, at det vil blive trykt, indeholder en saadan Villiesakt til at offentliggjøre ved Trykken, som udkræves til at begrunde en Presseforseelse (hvori min Paastand fandt Domstolenes Medhold) og en udførlig Udvikling af en Række politiske og nationaløkonomiske Foranstaltninger, ved hvilke Skandinavismen fra »Aandens Verden« kunde indføres i »Virkelighedens Rige«, uden at komme ind paa den dynastiske Enhed. Men tillige gjorde allerede Sammendragningen af de tvande Indlæg en friere Behandling nødvendig, ved hvilken ikke blot Forkortelser, men ogsaa enkelte yderligere Udviklinger ere foretagne, uden dog i Tankegangen eller i Fremstillingen mærkeligen at afvige fra hvad der forelaa.

Den ærede Ret

vil have bragt i Erfaring, hvorledes den mod mig rejste Anklage fra først til sidst hviler paa den Sigtelse, at

jeg ved den Nordens Enhed, som jeg i min Tale har anbefalet, mener »de tre Kroners Forening paa samme Hoved«, og altsaa har tilraadet mine Tilhørere enten at styrte det danske Kongehus eller det Dynasti, som hersker i tvende med Danmark i Fred og Venskab levende Naboriger. Men det vil heller ikke være undgaaet Rettens Opmærksomhed, i hvilken Grad denne Sigtelse er blottet for alt Bevis; thi en Paastand bevises ikke ved idelig at gjentages. Jeg vilde derfor uden Fare kunne indskrænke mig til at benægte samme, dersom denne Sag ikke havde anden Interesse for mig, end den retlige; thi danske Domstole pleje at fordre Bevis for at dømme en Anklaget. Men da et egentligt Modbevis er umuligt, hvor Anklagen har fundet det enten ugjorligt eller unødvendigt at føre noget Bevis, og da jeg dog finder det hensigtsmæssigt at benytte den mig tilbudte Lejlighed til at forklare og nærmere at begrunde min Anskuelse om den paagjældende Sag, saa skal jeg forsøge selvstændig at gjøre Rede for min Tankegang og den Maade, hvorpaa denne er udtrykt i den anklagede Tale.

Dennes første Del har til Hensigt at imødegaa den meget udbredte Forestilling, som ogsaa under Festen paa Christiansborg flere Gange kom til Orde, at den »skandinaviske Ide« er en ganske ny Opfindelse. Nogle datere den saaledes fra det saakaldte Upsalatoget i 1843; Andre mene at indrømme den en stor Anciennitet ved at føre dens Udspring tilbage til Oehlenschlägers, Grundtvigs og Tegners Digte. Hvis det nu virkelig var saa, at den ikkun var »fra i gaar eller iforgaars«, da vilde dette efter min Overbevisning i høj Grad svække dens Betydning; thi skjønt jeg ikke hører til dem, som mene, at Noget

for at være godt maa være gammelt, saa vedgaar jeg dog gjerne, at det ogsaa i mine Øjne er et stort Bevis for Ideens naturlige Berettigelse og en vigtig Borgen for dens endelige Sejr, at den er »saa gammel som selve Norden« — at den har »Aarhundreders Hævd og Verdenshistoriens hellige Daab«. Denne historiske Anskuelse havde jeg ved flere tidligere Lejligheder søgt at gjøre gjældende, og da jeg nu af Festens Bestyrelse — forøvrigt uden mindste Foranledning fra min Side — blev anmodet om ved denne at udbringe Skaalen for »Nordens Enhed«, da maatte denne Tanke frembyde sig for mig som det naturlige Udgangspunkt for hvad jeg kunde have at sige. Til en egentlig Begrundelse vilde en Festtale naturligvis ikke være det rette Sted; den vilde kræve en fuldstændig Udvikling af de nordiske Landes hele Historie. Endnu mindre kan den finde sin Plads i nærværende Retssag, som ikke angaar mine historiske Meningers Rigtighed, men mine fremførte Ytringers Lovlighed. Jeg har derfor maattet indskrænke mig til faa Antydninger; men jeg har dog sagt nok til at være angerløs for de Misforstaaelser, hvortil forudfattede Meninger eller officielle Nødvendigheder have forledet Anklageren.

Naar jeg da har søgt den ældste »historiske Hjemmel« for Nordens Enhed i vore Oldtidssange og Oldtidssagn, saa burde det alt deraf være blevet indlysende for Generalfiskalen, at det ikke kan være nogen dynastisk Enhed, for hvilken der hentes Beviser fra Overleveringer, der ere ældre end Staternes Dannelse i Norden. Men selv efterat denne omsider havde fæstnet sig i de trede Riger, som vel maa antages at svare til oprindelige Stammenuancer, og som i alt Fald i Tidernes Løb have

udviklet Ejendommeligheder, som det hverken er muligt eller ønskeligt at udslutte, og selv efterat Begivenhedernes Gang idelig havde bragt disse Riger i indbyrdes Stridigheder, som baade maatte udvikle de naturlige Forskjelligheder og skabe kunstige Modsætninger — altsaa selv i *•Tvedragtens og Vanheldets Tid•* vil man idelig møde Beviser paa, at Enhedsideen og Enhedstrangen vel kunde fordunkles, men ikke udslukkes. Hvis der kunde have været Tale om ved denne Lejlighed at samle saadanne Vidnesbyrd, da kunde jeg jo have henvist til, hvorledes Norden, som samtidig og paa samme Maade havde ombyttet sin fælles Gudelære med Kristendommen, samtidig og paa samme Maade tilegnede sig og kæmpede for Protestantismen — til den Overensstemmelse i de fleste Retsinstituter, som under den fælles Modstand mod Romerretten have bevaret deres ædle, nordiske Karakter — til det, trods de mest modsatte Indflydelser, kun ved svage Dialektforskjelligheder nuancerede Sprogfællesskab, og derved betingede og begrundede Sameje i Kultur og Literatur. Jeg kunde have mindet om, hvorledes Tanken om Nordens Solidaritet og Ønsket om en nordisk Politik kom frem, hver Gang der hos os fremstod en virkelig Statsmand — lad mig kun nævne Griffenfeldt — eller om de mangfoldige Træk af en ofte rørende Længsel, som toner til os fra Nordens Skjalde — lad mig kun pege paa Rimkrønikerne, baade den svenske og den danske, -- eller endelig om den Lethed, hvormed Nordmændene sammensmeltede med de Danske, Skaaningerne med de Svenske, sammenholdt med den næsten uudslettelige Modsætning til andre Nationaliteter, hvormod Danmarks Sydgrændse kan vidne.

Eet kun greb jeg ud af den lange Række, som stod til min Raadighed i denne Tankeforbindelse, og jeg fremførte det, fordi det forekom mig slaende og maaske mindre haandgribeligt, end alt det Andet — nemlig den Tanke, at selv de idelige indbyrdes Kampe imellem de nordiske Riger, hvori man sædvanlig søger den stærkeste Modgrund mod den skandinaviske Ide, og som ganske vist have gjort dens Gjennemførelse stort Afbræk, i Grunden vidne for den, fordi deres Maal var at tilvejebringe Nordens Enhed paa den Maade, hvorpaa man dengang opfattede den, og hvorpaa det synes som Kancelliet og Etatsraad Treschow endnu ene kunne forstaa den: »ved at forene de tre Kroner paa det samme Hoved«. Det er paa denne Maade — ved Erobring og Undertrykkelse — at Englands, Frankrigs og Spaniens Enhed i gamle Dage er bleven skabt; det er ved det samme Middel, at det hos os er blevet forsøgt baade af de Danske, da de havde Overmagten, og af de Svenske, da Hegemoniet i Norden var gaaet over til dem. Midlet duede ikke, viste sig i alt Fald udygtigt til at naa Maalet. Men Maalet var Nordens Enhed. At dette Øjemed maaske ikke var de handlende Personer bevidst; at der i alt Fald deri blandede sig Motiver af en mindre ophøjet Natur, gjør Intet til Sagen; thi enhver ikke aldeles aandløs Betragtning af Verdenshistorien viser, at denne forfølger sine store Formaal, ubekymret om og uforstyrret af alle de smaa Hensigter, hvori de menneskelige Idrætter krydse hinanden, — at den benytter dem til at fuldbyrde sin Villie, uden at de vide hvad de gjøre, ja, medens de tro at arbejde for det Modsatte. Dette gjælder om det Mindste, som om det Største. Hvis

f. Ex. den mod mig rejste Anklage faar den Virkning, ikke at undertrykke de Meninger, for hvis Udtalelse jeg forfølges, men at udbrede dem videre og indprænte dem dybere, end jeg formaaede — eller hvis Anklagens store Overdrivelser udrette mere til min Frifindelse, end noget Forsvar fra min Side kunde gjøre: saa have ganske vist Kancelliet og Generalfiskalen bevirket noget ganske Andet, end de have tilsigtet, og saa ere selv de Beviser paa, hvorledes den store Verdensironi kan afspejle sig selv i det mindste Halmstraa. Derfor gjør det heller Intet til Sagen, hvilke personlige Grunde der have drevet f. Ex. Carl X eller Carl XII til deres Erobringstog mod Danmark; thi i hvert Fald have de gjort det i Enhedsidens Tjeneste, og vi have samme Ret til at tilegne os dem som vore Helte, som Grækerne til at regne Epaminondas eller Tydskerne Frederik II til deres store Feltherrer, uagtet det var ved Sejre over Grækere og Tydskere, de vandt deres Laurbær. Selv altsaa paa en Tid, da Nordens Folkeslag fjendtlig rasede mod hinanden, var Maalet — »Nordens Enhed« — det samme, om end Midlet, — »de tre Kroners Forening paa samme Hoved«, — tilhørte hin voldsomme Tid. Baade Tankegangen og Ordføjningen gjøre det utvivlsoomt, at naar »denne Stræben« betegnes som »den ledende Grundtanke, den hemmelige Mening af Nordens hele Historie«, saa gaar dette paa Maalet, som var det blivende, og ikke paa Midlet, hvorved man til en given Tid forsøgte paa at naa det.

Naar Anklageren af disse Ord vil udlede, at jeg »har bestræbt mig for at overtude mine Tilhørere om, at Nordens Enhed bør fuldbyrdes ved Foreningen af dets tre Kroner paa samme Hoved«, saa paasiger han mig

derved Noget, jeg ikke blot ikke har sagt, men hvis Modsætning jeg tydelig har udtalt. Idet jeg nemlig omtaler disse idelig gjentagne Forsøg paa en dynastisk Forening, tilføjer jeg, at de »mislykkedes og maatte mislykkes« — og hvorfor? Fordi man »her, som andetsteds vilde naa Maalet ved Vold og Undertrykkelse«, og fordi »ingen af Parterne var mægtig nok til varigen at betvinge de andre« — hvilket jeg derhos betegner, ikke som noget Beklageligt, men som Noget, der »lykkeligvis« var Tilfældet. Og i Modsætning til den Vej, paa hvilken man i en ældre Tid forgjæves stræbte at naa Maalet, udtaler jeg min Glæde over, »at vi omsider ere slaaede ind paa den rette Vej«. Og hvilken er da denne? Den bestaar deri, at det nu ikke er ved at forene de tre Kroner, men ved at forene de tre Folkestammer, — ikke ved »Vold og Undertrykkelse«, men ved »Frihed og Kjærlighed« vi ville grunde den Nordens Enhed, vi attraa. Og skjønt dette skulde synes saa tydeligt, at det maatte udelukke Muligheden af Misforstaaelse, har jeg ydermere tilføjet, at »ad denne Vej vilde den kunne fuldbyrdes uden Præjudice for ethvert Spørgsmaal om Dynastier og Forfatninger«, og uden Afbræk for de »Ejendommeligheder«, hvorpaa de tre Folkestammer sætte Pris, og som ikke skulle udslettes, men tvertimod »bevares, styrkes og udvikles« i den nationale Enhed, hvorom her er Tale. Lige over for saa klare Ord har Generalfiskalen ikke vidst anden Udvej, end den forvovne Paastand, at jeg siger Et, men mener det Modsatte — at det er »Frasesologi«, bestemt til at »sætte Lettroende Blaar i Øjnene« og til »Værn imod Tiltale fra Regeringens Side«, men at jeg »aldrig vilde gjøre mig nogen Samvittighed af at

slaa ind paa en anden, selv den voldsomste Vej, naar den kun førte til Maalet«. Denne Slags Procedure, som i en tidligere Tid har bragt Sagførerstanden i Vanrygte, begynder heldigvis at blive sjelden. For et Revolutions-tribunal kunde den maaske være farlig; for en lovlig, regelmæssig organiseret Domstol behøver den intet Svar.

Da jeg ingenlunde har opfordret mine Tilhørere til at virke for de tre nordiske Kroners Forening, da det tværtimod er en ganske anden Nordens Enhed, for hvis Tjeneste jeg har stræbt at vinde og vie dem, saa vil det findes naturligt, at jeg har tilbagevist Generalfiskalens Forsøg paa at paadutte mig, hvad jeg ikke har gjort. For Defensionens Interesse vilde dette være tilstrækkeligt; jeg kunde lade det staa hen som Noget, der her ikke vedkom mig, om Anklageren har Ret i, hvad han uden videre forudsætter som en Selvfølge, at det vilde være en Forbrydelse, at vedkjende sig Ønsket om en dynastisk Forening. Men da jeg ikke vil paadrage mig Skin af, endog blot stiltiende at indrømme, hvad jeg ikke anser for rigtigt, maa det være mig tilladt derom at tilføje et Par Ord, forinden jeg forlader dette Punkt. Er det allerede synderligt, at Generalfiskalen, der jo betragter min Tale som Stempling enten mod Danmarks Konge eller mod Naborigernes Konge, ikke engang er bleven betænkelig ved denne Sigtelse ved at se, at jeg har betroet denne forbryderske Hensigt til henved 1500 unge Mennesker, ja endogsaa til omtrent 100 indbudte Personer i høje Embedsstillinger — deriblandt til Kjøbenhavns Politidirektør — saa bliver det dobbelt paafaldende, at han har søgt sin Berettigelse til stik imod mine udtrykkelige og eftertrykkelige Ord at paatvinge mig et

saadant forbrydersk Øjemed deri, at det skulde være psykologisk umuligt, at Tanken om en blot national Forening kunde have »opflammet mig til den Begejstring, der luer i min Tale«. Jeg skal nu henstille det til Generalfiskalens nøjere Eftertanke, om Begejstring virkelig skulde være saa uforenelig med »prisværdige Øjemed«, at den nødvendigvis forudsætter en forbrydersk Hensigt. Derimod maa jeg betro ham, at jeg er nu engang saaledes skabt, at jeg ikke letteligen kan tænke mig nogen værdigere Gjenstand for en Nordbos Begejstring end det Haab, at Nordens nationale Enhed engang maa blive en Sandhed, men at jeg paa den anden Side vil have svært ved at komme i en sær Varme ved nogetsomhelst dynastisk Spørgsmaal. Hvad det Første angaar, da vil jeg ønske, at mit Liv maa bringe mig værdigere Anledninger til i Gjerningen at bevise min Tros Inderlighed og Styrke, end at skulle forsvare den mod en Generalfiskals uhøviske Beskyldninger. Og hvad det Sidste angaar, da har jeg — for at tage et Exempel fra hvad der ligger os nærmest — for klart set og for dybt følt, hvor lidt selv den fuldstændigste dynastiske Enhed mellem Kongeriget og Slesvig har formaaet at hævde den danske Nationalitet i dette Land og gjøre dets politiske Besiddelse til en levende og uanfægtelig Virkelighed, til at jeg skulde være tilbøjelig til at overvurdere en dynastisk Forenings Betydning for Norden. Men uagtet Tingen ikke vilde være gjort dermed, og uagtet det Væsentlige kan ske ogsaa uden den, vilde den dog medføre saa megen Nytte for Sagen, at Ønsket derom er baade naturligt og lovligt, og selv Generalfiskalen tilstaar jo, at han »Intet har derimod, naar saadant overlades til Forsynets Styrelse«.

Ulovlig vilde en saadan Bestræbelse kun blive, hvis den søgte at naa Maalet ved ulovlige Midler. Men vilde det ikke være aldeles lovligt, hvis den bevirkedes f. Ex. derved, at de tvende bestaaende Dynastier ved Ægteskab eller Adoption eller deslige sammensmeltedes til eet, eller derved, at ved det enes Uddøen Kronen hjemfaldt til Folkets Valg? Veed Generalfiskalen ikke, at noget Saa-dant oftere har været forsøgt, f. Ex. ved det svenske Tronfølgervalg 1743, da navnlig den svenske Bonde-stand var meget ivrig for — og det under Udtalelse af smukke skandinaviske Grundsætninger — at kalde den dansk-norske Kronprinds Frederik til Sveriges Trone; eller 1810, da Initiativet udgik fra den regerende Konge i Danmark? Skulde det virkelig have været ulovligt, dersom jeg havde vedkjendt mig de samme Meninger om en dynastisk Forbindelses Vigtighed, som findes i Frederik VI's Brev til Karl XIII, og i de samtidige Udtalelser af de vigtigste danske Statsmænd (Hertugen af Augustenborg, Schimmelmann o. s. v.)? Og vil Generalfiskalen heller ikke tro dem, saa vil jeg henvise ham til Højesteretsdommen af 1ste Oktober 1844, som in terminis stadfæster Hof- og Stadsretsdommen af 5te Marts s. A. i en med den nærværende nær beslægtet Sag. Deraf vil han da kunne lære, at Anprisningen af et Forbund mellem de nordiske Folk ikke i og for sig vilde være ulovlig, selv om det var ment »som en Forening under een Regent«, og at Henvisningen til Kalmarunionen som Præcedens for en ny Forbindelse saa meget mindre kunde paadrage Ansvar, som Sammenligningen »lige saa naturligen kan søges i den til Grund for samme liggende Ide om en Enhed mellem de nordiske Nationer lige over for den

øvrige Verden«. Det er nu dette, og ikke det dynastiske Spørgsmaal, som ligger mig paa Hjerte, og hvorpaa min Tale gaar ud. Det er kort og klart udtalt i den Sætning, at »mit Fædreland er det hele treenige Norden«. Den stærke Maade, hvorpaa Generalfiskalen har fremhævet disse Ord — deri følgende de røde Streger i det aktionerede Blad, der tilstede et Indblik i det anklagende Kancellis Tankegang — foranlediger mig endnu til at gjøre den Bemærkning, at Begreberne om Fædreland og Dynasti ikke falde sammen. Vi høre jo jevnlig selv tyske Fyrster tale om »das grosse deutsche Vaterland«, uden at de derved ville tilkjendegive, enten at de selv ville abdicere, eller at de efterstræbe deres Medfyrsters Kroner; og jeg troer ikke, at selv Hertugen af Modena vilde tage nogen af sine Undersaatter det ilde op, at han kaldte Italien sit Fædreland. Saaledes maa det ogsaa for Borgerne i de tre nordiske Riger være en stor Betyggelse, at disse ikke staa isolerede i Verden, men at de ved inderlig Sammenslutning og kraftig Samvirken ville kunne naa, hvad de enkeltvis ikke kunne vente: en betydende Plads i Folkenes Række og en virksom Deltagelse i Historiens store Værk. Enhver, hos hvem denne Erkjendelse bliver levende, han vil ogsaa vide, at hans »Fædreland er det hele, store skandinaviske Norden« — eet Land, delt i tre Riger, eet Folk, delt i tre Stammer!

Denne renere Opfattelse af Nordens Enhed, hvorefter den ikke længere sættes deri, at det ene Folk skal undertvinge og beherske det andet, men at de, i Erkjendelse af at tilhøre og behøve hinanden, frit skulle slutte sig sammen i endrægtig Stræben for fælles Maal, fremtræder bestemtere henimod Slutningen af det forrige

Aarhundrede, da den store aandige Bevægelse, som dengang foregik i den hele Verden, ogsaa hos os fremkaldte et hidtil ukjendt politisk Liv. Det er bekjendt, at i denne Periode, som man plejer at betegne med Aarstallet 1789, og hvori Forestillingerne om Frihed og Folkelighed sejr-rigen fortrængte de gamle Begreber om Enevælden og Dynastiernes Ret, ogsaa hos os »den skandinaviske Ide fremstod som den første politiske Tanke, der kom til Bevidsthed og til Orde«. I denne, som i saa mange andre Henseender, slutter vor Tid — Tiden fra 1830 — sig nøje til hin lykkelige Reformperiode, hvis afbrudte Traade vi søge at gjenoptage, hvis begyndte Værk vi stræbe at fortsætte. Alt dette behøver ingen nærmere Udvikling. Men selv det mellemliggende sørgelige Tidsrum har ikke været tabt for Udviklingen af Ideen om Nordens Enhed. Medens det ved voldsomme Omvæltninger og blodige Krige udmattede Europa overalt sank tilbage i Reaktionens Arme, var Tilstanden i det lemlæstede og ødelagte Danmark saa trøstesløs, at »hver politisk Tanke syntes brudt og hvert Fremtidshaab udslukket«. Hvad Under da, at den Slægt, som levede under Ydmygelse og Armod, vendte Sindet bort fra den nærværende Elende, og, da der intetsteds viste sig Udsigt til en lysere Fremtid, fordybede sig i Fortidens Minder — baade Videnskaben og Kunsten. Og hvad var det, vore Oldgranskere og de af dem vakte Digttere fandt der? Hvad Andet, end Vidnesbyrdene om Nordens oprindelige Enhed og om det gennem alle Tidernes Omvexlinger bevarede Slægtskab? Hvad Andet, end Ihukommelsen af store Bedrifter, der vidne om en dygtig Folkestamme, og derfor berettigede den dybt bøjedede Folkeand til frejdigt at løfte Hovedet? Der

er i den nærværende Slægt Ingen, i hvem der lever et aandigt Liv, som ikke selv har øst af dette Væld, og følt den Kraft, som deri udstømmede »til at gjøre Nutidens Gjerning«.

Men er Tanken om Nordens Enhed saa gammel som Norden selv, og er den selv i sin ædleste Skikkelse ikke Andet, end hvad vore Bedstefædre have tænkt og vore Fædre besunget, hvori bestaar da det Nye, som sammenlignes med »den unge Morgens nyfødte Skjær«, hvori bestaar den Gjerning, som først skal fuldbyrdes, og til hvis Korsriddere jeg ønskede at kunne indvie den talrige Skare, i hvis Midte jeg stod? Dette Spørgsmaal er berettiget; men selve den anklagede Tale indeholder Svaret. Hidtil har Ideen nemlig væsentlig levet i de forholdsviis smaa Kredse, hvori Ideerne pleje at have deres Hjem, medens hos den store Masse af Folket baade i Danmark og Sverige den ved de gamle dynastiske Krige opammede og gennem Skoleundervisningen Ungdommen indprentede fjendtlige Stemning endnu forplanter sig — hvortil i Norge endnu kommer, ved Siden af den anti-svenske, en ved den unge Uafhængigheds Rus avlet anti-dansk Agitation, hvis Bundfald endnu gjærer. Hertil kommer fremdeles, at der overalt findes Mennesker, i hvis Øjne Dynastierne ere Alt, og hos hvilke derfor Skandinavismens blotte Navn har en skrækindjagende Klang. Det er altsaa det store Skridt, som nu skal gjøres, at denne Ide fra »de grundige Forskeres og begejstrede Sangeres« Helligdom — fra »Leviternes Tempel« — skal føres ud i Livet, skal gennemstrømme og gennemstraale Folkets Bevidsthed — skal blive til en virkelig Folketro. Her er det da, at jeg anviser Studentertogene og navnlig den

smukke Fest, hvis Tanker jeg skulde udtale, deres vel beskedne, men sandelig ikke betydningsløse Opgave, dels at »styrke« de deri personligen Deltagende i Troen paa Nordens nationale Enhed, dels at udbrede denne Tro hos de »opmærksomt tilskuende Folk«. Dette har alt stadfæstet sig langt over alle Forventninger. Hvorhen man vender Øjet, møder man Vidnesbyrd om, hvorledes disse Dage hos Deltagerne have opløftet Sindet og udvidet Hjertet, og overhovedet gjort et saa mægtigt Indtryk, at det for Mange kan blive et Vendepunkt for hele Livet. Og fra alle Sider spørges det, hvorledes disse Ynglinge ved deres Hjemkomst ere modtagne, som kom de fra en betydningsfuld Gjerning, der er bleven udført vel og kronet med Held. Sagen har i kort Tid gjort et Kæmpe-skridt frem, og naar nu disse begejstrede Ynglinge bringe Budskabet om dette »smukke Folkemøde under Frihedens og Kjærlighedens Banner« trindt om i de nordiske Lande, da skal det nok vise sig, at bedre Middel kunde ikke findes »til denne Tros Propaganda«. Hvo der har en ærlig og fast Overbevisning, vil hverken af den romerske Kongregations mulige Synder eller af en Generalfiskals officielle Vrede lade sig kyse fra at vedstaa det Ønske, at udbrede den saa meget som muligt. Det er en saadan »Propaganda«, som er min Tales Øjemed.

At jeg her talte til en stor Kreds af de nordiske Universiteters studerende Ungdom, gav Mødet dets særegne Karakter — en bestemt Betydning, men ogsaa denne Betydnings bestemte Begrændsning. Begrændsningen har jeg ikke overset. Derfor taler jeg ikke om, at de som Studenter skulde anse sig kaldede til nogen umiddelbar og praktisk Virksomhed; jeg taler kun om at op-

stille det Maal, for hvilket de senere som Mænd skulde virke, og i Slutningen af min Henvendelse raader jeg dem til at »berede deres Sind og udruste deres Sjæl« til engang -at kunne udrette Noget baade i »Videnskabens Verden« og i »Virkelighedens Rige«. Men Betydningen søgte jeg ikke blot deri, at de som Studenter ere henvisste til Ideens Verden og som unge ere mest modtagelige for dens Paavirkning, men ogsaa deri, at de efter Naturens Orden engang vilde blive gamle, og da netop vilde komme til at indtage de Stillinger i Samfundet, som have størst Indflydelse paa de offentlige Anliggendes Udvikling. Den simple Sandhed, at den ene Generation afløser den anden, og at hver Generation er sin Skæbnes Herre, som jeg har udtrykt ved et af den jødiske Historie laant Billede, finder Anklagen »ugudelig«. Det vilde maaske have været ubeskedent, dersom et Medlem af den studerende Ungdom — til hvilken jeg forlængst har ophørt at kunne henregnes — havde fordret, at de Gamle skulde tage Hensyn til de Unges Mening eller endog indrømme dem Del i Magten; men naar jeg anbefaler de Unge, at lade de Gamle raade, saa længe de ere i Live, saa indser jeg virkelig ikke, hvad de skulde kunne fordrø mere. Jeg tør derhos bede bemærket, at denne Trusel — ikke om at tvinge eller fortrænge de Gamle, men om at vente, indtil de ere døde — »den sidste iblandt dem« — kun er fremsat for det Tilfælde, at de skulde være mod Sagen, hvilken Forudsætning jeg selv ikke blot har modsagt, men modbevist, ved at henvisse til »Vidnerne rundt omkring os og midt iblandt os«. Hvis det endelig skulde anses for udelikat at minde de Gamle om, at de engang skulle dø, saa skal jeg derved

bemærke, dels at dette ikke kan gjælde, naar man ikke taler om enkelte Individer, men om hele Generationer, dels at jeg i alt Fald ikke er tiltalt for Mangel paa Delikatesse. Dette er da det Minimum, som Ingen skal kunne bestride eller forholde de Unge, at de efterhaanden skulle indtage den ældre Generations Plads i Verden, og og at da den Tid er kommen, da de »have alle Midlerne ihænde til at fuldbyrde, hvad de have sat sig som deres Livs Opgave«.

Det kommer derfor kun an paa, om de blive denne Opgave »tro, tro indtil Enden, tro i Liv og Død«; thi det nytter kun lidt, at de efterhaanden blive gamle, naar de med det Samme blive troløse mod deres Livs Ideal. Det er denne Troskab, jeg lagde mine Tilhørere paa Hjerte i varme og indtrængende Ord, i Form af Spørgsmaal, som besvaredes med en saadan Enstemmighed, at hvis jeg er skyldig, saa har jeg mange Medskyldige. Men skyldig bliver ikke jeg, og medskyldige blive ikke de derved, at denne Opfordring var, som Anklagen paastaar, »højtidelig«. En saadan Stemning var vistnok naturlig for mig; thi under i høj Grad festlige Omgivelser stod jeg der for en Forsamling af omtrent 1500 unge Mænd, udgaaede fra alle Egne i Nordens tre Riger — Blomsten af Nordens Ungdom i dens fagreste Blomstringstid — for en Forsamling, som, hvor ubetydelig end hver Enkelt kunde være, dog i sin Helhed repræsenterede hele Norden, og, som, hvor forskjellig end de Enkeltes Skæbne vil blive, dog i sin Helhed har en stor og rig Fremtid i Vente. Jeg vidste derhos, at, hvor modtagelig Ungdommen end er for den ædleste Begejstring, saa er det dog vanskeligt at bevare denne ren og usvækket,

»naar Livets Møje tungt sænker sig ned over vore Isser«; jeg vidste, at, hvor rede den er til de bedste og oprigtigste Forsætter, saa er det dog svært at holde dem, »naar Modgangens Storme fare hen over vore Hoveder«. Derfor var det naturligt, at »min Sjæl var fuld af Alvor«, fordi det stod for mig, hvor let Ungdommens Begejstring kan »henvisne« og »henvejres« under Livets Prøvelser. Derfor gjorde jeg, hvad der stod i min Magt, for at indprente mine Tilhørere, at denne Begejstring, om hvis fulde Oprigtighed jeg ikke havde mindste Tvivl, kun vilde have Værd og kun vilde bære Frugter, dersom de gennem alle Livets Tilskikkelser, i onde som i gode Dage, bevarede den i et trofast Hjerte. Hverken den spørgende Form, som denne Opfordring var ikklædt, eller den Styrke, hvormed den blev fremsat, kan gjøre den ulovlig, hvis den i og for sig var lovlig; en lovlig Opfordring bliver ikke ulovlig ved at være »højtidelig«. Spørgsmaalet er derfor kun, hvorpaa det var, at Opfordringen gik ud, og her kan jeg da kun gjentage, at det »Fostbroderskab«, hvortil jeg indbød, den »store Sag«, jeg bad dem blive tro — det er Nordens nationale Enhed, som ad Frihedens og Kjærlighedens Vej kan naaes, uden at træde enten Dynastierne eller Forfatningerne eller Folkestammernes berettigede Ejendommeligheder for nær. For mit Vedkommende fortrøster jeg mig til, at jeg vil holde, hvad jeg har lovet, og mod Generalfiskalens truende Alternativ af tomt »Gjøgleværk« eller nagende »Anger« vil jeg stille det frejdige Haab, at, hvis mit Liv kan bidrage Noget til, at Alt dette engang gaar i Opfyldelse da vil det ikke have været »uden Indhold og Betydning«.

Der forekommer i denne Opfordring en lille Episode, hvoraf Generalfiskalen naturligvis har søgt at gjøre det mest Mulige, og hvorom jeg derfor maa anføre et Par Ord — jeg mener det fra Boldhuset i Versailles hentede Billede. Det er en Lignelse, og alle Lignelser halte jo, som Ordsproget siger. Med andre Ord, man kan ikke fordre, at tvende sammenlignede Tilfælde skulle være ens, — saa var det jo en Tautologi, ikke en Lignelse — men kun, at de ved Siden af de Forskjelligheder, som gjøre dem til tvende særskilte Tilfælde, skulle frembyde en eller anden Side, hvori de ligne hinanden. Gjælder dette om enhver Lignelse, saa maa det især være klart, naar den, som anstiller den, selv siger — endog i Forvejen bebuder — at der er en »umaadelig Forskjel«, hvilken jeg altsaa ikke blot har været mig selv bevidst, men hvorom jeg endog har advaret mine Tilhørere. Men trods denne umaadelige Forskjel paa Personerne og Situationen, troede jeg dog at turde foreholde dette lysende Billede paa ophøjet Fædrelandskjærlighed og hellig Begejstring for det almene Vel for en Forsamling, i hvis ungdommelige Enthousiasme der heller ikke blandede sig onde Lidenskaber og selviske Planer — ikke for at den skulde sætte sig selv ved Siden af det, men for at den skulde skue op dertil, som til noget meget Ophøjet, fordi deri ligger en opløftende og forædlende Kraft — fordi »derived voxer det Smaa«. Og dernæst skal man ikke kunne nægte, at, hvor lille end vor Forsamling var, især ved Siden af hint storartede Optrin, saa frembød den dog det nye Syn af en symbolsk Forening af det hele Norden, vel uden nogen Fuldmagt til at handle — hvorom der derfor heller ikke er Tale — men dog af ikke ringe

moralsk Betydning baade for de Paagjældende selv og for Folkemeningens Udvikling. Hvis nemlig de Tilstedeværende med deres hele Sjæl have tilegnet sig Bevidstheden om Nordens nationale Enhed, og hvis de Intet foregribe, men heller Intet efterlade, naar engang deres Tid kommer, da holder jeg mig forvisset om, at den Stund, der befrugtede deres Sjæl med et stort og ædelt Formaal, ikke blot vil faa Betydning for hver Enkelts Liv, men ogsaa »bære velsignede Frugter for det store fælles Fædreland«. Skulde nu Nogen finde, at det vilde have været rettere ikke at benytte en Sammenligning, som kun kunde benyttes med en stærk Reservation, saa skal jeg kun henvise til den hele Omgivelse, Stemning, Vexelvirkning mellem den Talende og hans Tilhørere — kort sagt den hele aandige Temperatur og sjælelige Belysning, hvori især denne improviserede Del af Talen fremtræder. Men i alt Fald tør jeg paastaa, at denne rhetoriske Vending, som ikke lægger nogen ny Tanke til det forud Sagte, men kun en ny Bekræftelse til det givne Løfte, er juridisk uangribelig. Vel tales der nemlig om at »frelse vort Fædreland«, men der siges udtrykkelig, at det Fædreland, der trænger til Frelse, er »det hele skandinaviske Norden«, og som Middel til Frelse angives ikke at »blive sammen« til umiddelbar Handling, men at »holde sammen«, saa at det ogsaa her er klart, hvad der fremgaar af hele Talens Tankegang, at det er fra »Tvedragtens og Vanheldets Tid«, at Folkenes Sammenhold skal frelse Norden. Der bliver saaledes ikke Andet tilbage, end det tomme Skrækkebillede om »den blodige franske Revolutions Rædsler«. Men Generalfiskalen veed meget vel, at den franske Revolution, foruden sin rædselsfulde Side, tillige

har en velsignelsesrig, og at det er fra den sidste, det af mig anførte Billede er hentet. Han veed, at de Mænd, som hin evig mindeværdige Aften forenede sig om at frelse deres sønderrevne Fædreland, ikke tænkte paa at bevirke en dynastisk Enhed, som alt i fuldeste Maade var tilstede, men blandt Andet paa at skabe den nationale Enhed, som hin trods al dens Vælde og Glands ikke havde magtet at gennemføre, men som er en af Revolutionens største Bedrifter. Han veed, at hine ædle Patrioter, langt fra at paakalde Revolutionens Rædsler, længe og modigen bekæmpede dem, og da de omsider bukkede under, faldt som dens første Offre. Hvad er det da for en besynderlig Anakronisme, ikke at kunne høre Tale om den franske Revolution, uden at tænke paa Lygtepæle og Guillotiner?

Og hvorledes kan Generalfiskalen have mindste Tvivl, enten om Meningen af hin i rent æsthetisk Henseende maaske lidt for stærke Henvisning, eller overhovedet om den hele Tales Aand og Hensigt, efter at han har læst dens Slutning, hvori jeg drager Konklusionen af alle de forudgaaende Præmisses og sammenfatter dem ligesom i en kort, drastisk Formular? »Saa gaar da hen og hold Deres Ord!« Og hvad skulle de da gjøre, for at holde deres Ord? »Bered Deres Sind og udrust Deres Sjæl til at fuldbyrde Deres Gjærning — først og fremmest i det, som nu ligger Dem nærmest, i Aandens og Videnskabens Verden, men efterhaanden, som De føres ind i det praktiske Liv og kaldes til at deltage i dets Idrætter, ogsaa i Virkelighedens Rige« — altsaa det Samme, som i det Forudgaaende var udtalt: naar de »sidde i Kongernes og Folkenes Raad«, naar de »hver have sin anviste Gjer-

ning«, da skulle de »hver paa sin Vis, hver med de Kræfter, der ere ham givne, og i den Livsstilling, der vorder ham tildel«, arbejde for den Sag, »de nu omfatte med Ungdommens begejstrede Kjærlighed«. Jeg kunde begribe det, om Nogen havde svaret, at det var at vente for længe, naar de skulde vente, indtil de Gamle vare døde — den sidste iblandt dem — og de selv rykkede op til at sidde i Kongernes og Folkenes Raad; men jeg begriber ikke, hvorledes det kan kaldes Oprørstale og Stempling mod Konge og Fædreland, naar man tilraader de Unge — ikke at gribe til Bøsse og Sabel og møde paa Allarmpladsen — men at berede deres Sind og udruste deres Sjæl, for i sin Tid at kunne udrette Noget i den dem tildelte Livsstilling og anviste Gjerning. Men desuagtet er dette ikke blot den solideste, men ogsaa den nærmeste Vej til at naa det Maal, jeg har for Øje. Til at myrde en Konge udkræves kun en fanatisk Haand, og en Haandfuld oprørske Janitscharer kunne omstyrte en Trone; men til at virkeliggjøre en national Enhed baade i Aandens og i Virkelighedens Rige, dertil hører hele Nationens langsomme og trofaste Arbejde. Det er kun ad denne Vej, Maalet kan naaes — det er for den, at jeg har ført Ordet.

XI.

Om Indførelsen af en fri Forfatning og Ordnningen af de statsretlige Forhold mellem Monarkiets forskellige Dele.

(Tale holdt den 21de Juli 1846 i Roskilde Stænder.)

De glade Forventninger, som havde hilset Kong Christian VIII's Tronbestigelse, afløstes hurtigt af Skuffelsens bittre Følelser. Lidet betydende administrative Reformer vare en tarvelig Erstatning for det svigtede Haab om Landets Gjenfødelse gennem en fri Forfatning, og den Udholdenhed, hvormed Pressen arbejdede paa at fremme denne Sag, paadrog den en uafbrudt Række af Retsforfølgelser, saa at det kun skyldtes vor egen Fasthed og Domstolenes Uafhængighed, at ikke enhver Frihedsstræben blev kvalt. Men især var det dog Kongens maadelige Holdning lige over for de slesvig-holstenske Anmasselser, der, opmuntrede ved hans Svaghed, efterhaanden antog en mere og mere revolutionær Karakter, som fremkaldte et fuldstændigt Brud mellem Kongen og den offentlige Mening i Danmark. I 1846 var Forholdet saa spændt og Rigets Stilling saa mislig som muligt.

De konstitutionelle Ønsker, som ved Tronskiftet vare komne til Orde, havde i Begyndelsen fundet en Gjenklang

i begge Stænderforsamlinger, men med den svævende Almindelighed, som Sagens ringe Forberedelse og Forventningen om Kongens eget Initiativ retfærdiggjorde. Senere tilbageholdtes de ved den efter Preussens Exempel henkastede Ide om Stænderkomiteer, hvis fuldstændige Resultatløshed viste Umuligheden af heri at følge Regeringens Ledelse, og tilbagetrængtes derpaa af de stærke Bevægelser, som de statsretlige Forhold fremkaldte, hvori Stænderne med Kraft hævdede Danskhedens Ret, deri støttede af en enstemmig Folkemening. Det eneste herved vundne Resultat var det aabne Brev af 8de Juli 1846, som dog maatte blive virkningsløst, dersom det ikke paafulgtes af tilsvarende Gjerning, ligesom det ogsaa senere har viist sig, at den fuldstændige Mangel af virkelig Gjennemførelse har gjort samme til det farligste Vaaben i de fjendtlige Hænder, som heldigen arbejdede paa Rigets Opløsning og Undergang.

Jeg besluttede derfor at indbringe et alle disse Spørgsmaal omfattende Andragende i den forestaaende Stænderforsamling, og bestyrkedes deri ved en Sammenkomst med endel af Nørrejylland's Deputerede paa Raadstuen i Aarhus, ved hvilken af Østifternes kun jeg gav Møde. Dette viste mig Nødvendigheden af væsentlig at stole paa mine egne Kræfter, medens der i Roskilde lod sig forudse en langt stærkere Modstand, ligesom det blev mig, som atter her skulde bryde Isen, da Østifternes Stænders Møde nærmest forestod. Paa den anden Side havde dette den Fordel, at Intet kunde hindre mig i rent ud at sige min fulde Mening. Til de forudsete Vanskeligheder kom en meget uventet Hindring, idet Kommissarius (P. G. Bang), endog forinden jeg fik Ordet for at

begrunde mit Forslag, mødte med en Protest, hvori Sig-telsen for Edsbrud og Trusel med Stejle og Hjul blev antydet. Efter en kort, men bestemt Indsigelse fra Præsidenten, fik jeg Ordet.

Hr. Præsident!

Det er sandelig ikke blot den kongelige Kommissarius, der er Hans Majestæt, »vor allernaadigste Arveherres og Konges«, tro og loyale Undersaat, men jeg skulde mene, at vi Alle ere det i samme Grad som han, og det er saa langt fra, at jeg ved det af mig fremsatte Andragende, som han har forsøgt at kvæle i Fødselen, har havt den fjerneste Hensigt at »ryste den Grundvold, hvorpaa hele Samfundsordenen hviler«, at det tvertimod er sket i den faste Overbevisning, at jeg dermed har paapeget den eneste Maade, hvorpaa Rigets Udelelighed og Kronens Majestæt kan opretholdes og sikkert for alle kommende Tider. Jeg skal ikke her indlade mig paa en Fortolkning af Stænderanordningen, siden den kongelige Kommissarius i den Henseende ikke har fremført Andet, end en bar og blank Paastand, som staar i saa aabenbar Strid med den Maade, hvorpaa den indtil denne Dag er bleven forstaaet og anvendt, at Hr. Præsidenten sikkert har havt god Føje til, hvad han i dette Øjeblik har udtalt, at det vilde være »at afskære den naturlige historiske Udvikling, som hidtil uforstyrret har havt sin Gang«, dersom man nu vilde sætte ganske nye indskrænkende Bestemmelser i Kraft. Jeg skal heller ikke opholde mig ved, at Hs. Majestæt lige fra sin Regerings Tiltrædelse utvetydigen har lagt for Dagen, hvorledes han selv har opfattet dette Spørgsmaal. Jeg var den Første,

som lige over for Hs. Majestæt — Ansigt til Ansigt — udtalte det konstitutionelle Ønske, og det var saa langt fra, at der i hans Svar var noget Afvisende, end sige Truende, at han endog, saavidt det under hin Situation var gjørligt, indlod sig paa Spørgsmaalets Realitet. Senere har Kongen fra alle Landets Egne modtaget Petitioner om Forandring af Forfatningen; han har modtaget og besvaret Andragender fra Stænderne, mod hvis Competence til at vedtage og indgive saadanne Petitioner den kongelige Kommissarius havde gjort mangehaande formelle Indvendinger, og selve Spørgsmaalet har nu i en Række af Aar været en staaende Gjenstand for Pressens Forhandlinger. Jeg agter derfor heller ikke at lade mig kyse fra at fremføre mit Andragende, som jeg haaber at Forsamlingen vil tage under den nøjeste Overvejelse. Lovligheden heraf er paa det Utvetydigste bleven afgjort ved en Række af allernaadigste Højesteretsdomme, i Anledning af en Række Artikler, der i bestemte og eftertrykkelige Ord opfordrede til at indgive Petitioner om Forandring i Statsforfatningen. Det vilde derfor være en helt ny Jurisprudents, som nu skulde indføres her i Landet, hvis ikke heldigvis klare Højesteretspræjudikater havde en ganske anderledes afgjørende Magt, end en kongelig Kommissarius's Yttringer. Forsaavidt denne, trods sine Henvisninger til Kongeloven og Landsloven og Troskabseden, dog synes at have villet hævde, at, om det end ikke var strafbart, saa var det dog en Overtrædelse af en Samvittighedspligt, saa maa han have overset, at her netop er Spørgsmaal om, hvad der efter Loven er tilladt eller strafbart; thi med vore Samvittigheder har Kommissarius Intet af skaffe, og skal jeg for mit per-

sonlige Vedkommende erklære, at, siden jeg her ene staar paa Bønnens, paa Petitionens Standpunkt, saa at Afgjørelsen ene og udelukkende er forbeholdt Hs. Majestæt Kongens frie Villie, og siden selve Stænderanordningen henviser den Deputerede til ene at følge sin Overbevisning, saa er jeg ikke blot i min gode Ret, men opfylder jeg en Samvittighedspligt ved her at tilraade, hvad der efter min bedste Overbevisning vil være til Kongens og Rigets Bedste. Med disse Bemærkninger skal jeg saaledes gaa over til at udvikle og begrunde mit Andragende.

Andragendet er fremkommet efter Aftale med endel jyske Deputerede, hvis Møde jeg efter modtagen Indbydelse har overværet. Det blev der vedtaget, atter at rejse Konstitutionssagen, og det i umiddelbar Forbindelse med Spørgsmaalet om Retsforholdet mellem Rigets forskjellige Dele. Jeg tør derfor holde mig overbevist om, at et lignende Andragende vil fremkomme i Viborg, og efter de Mænds Antal og Indflydelse, som derom have forenet sig, og efter den mandige Alvor og patriotiske Samdrægtighed, som besjælede deres Raadslagning, har jeg ingen Tvivl om, at det vil vinde Flertal i den jyske Forsamling.

Her i Roskilde at indbringe et lignende Andragende har jeg saa meget trøstigere paataget mig, som jeg er sikker paa, at — bortset fra de formelle Vanskeligheder, man har søgt at optaarne mod Petitionsfrihedens Benyttelse — der i denne Sal kun findes meget Faa, som ikke i Realiteten ere overbeviste om, at det konstitutionelle Monarki er en højere og ædlere Form for et oplyst Folks Samfundsliv, end Enevælden, og tillige, at den konstitutionelle Ordning af vore offentlige Anliggender er den

eneste Redning fra de Forviklinger, der faretruende omleje vor Fremtid. Hvor berettiget Enevælden end kan have været, da det gjaldt at redde Statsbegrebet ud af Feudalismens Forfald, og hvor nødvendig den end endnu kan være for Folk paa et lavt Kulturtrin, saa har Historien dog brudt Staven over den, og afgjort, at — i det mindste i Europa — det konstitutionelle Monarki er Udtrykket for den »Tidens Oplysning«, som Stænderinstitutionen skulde føre det danske Folk »imøde«. Det vilde derfor være et uforklarligt Særsyn — eller rettere et sørgeligt Bevis paa, hvor langt et i andre Henseender oplyst og agtværdigt Folk netop ved Enevælden kan være sat tilbage i politisk Udvikling, dersom der hos os virkelig mellem dannede og stemmeberettigede Mænd kunde være synderlig delte Meninger om, hvilke velsignelsesrige Frugter en fri Forfatning bringer ethvert Folk, som i Sandhed tilegner sig dette højere Trin af Udvikling. Det danske Folk er ikke uværdigt til at tage Del i Civilisationens verdenshistoriske Fremgang, og dets egen Historie lærer ingenlunde, at det uden Skade skulde kunne unddrage sig dens Love. Vor egen Historie viser os tvertimod, at det ikke blot er Folket, hvis nationale Bevidsthed fordunkles og hvis politiske Dygtighed sløves under Absolutismen, men at dette ogsaa gjælder om Regeringen. Vor egen Erfaring godtgjør, at, hvor Folket er udelukket fra virksom Deltagelse i sine egne Anliggendes Bestyrelse, hvor det er indskrænket til at lade sig regere og til at betale Skat, eller i det Højeste at føre lidt ørkesløs Tale om de offentlige Forhold, der synker Fædrelandskjærligheden ned til et sygeligt Føleri, som kun med lange Mellemrum kan blusse op til et daadløst, snart hen-

døende Liv, — der blegner Bevidstheden om Værdighed og Borgerpligt, — der opløses Samfundsaaenden i Privat-egoisme eller Standsegoisme eller, naar det kommer højt, i Provindsegoisme, som maa føre til Statens Opløsning. Jeg fremhæver netop denne Side, fordi jeg veed, at det efter Manges Mening kun er i Folkefrihedens Navn, vi ønske en fri Forfatning, og at Friheden kun kan kjøbes ved Opoftrelse af fast Orden og stærkt Røgimente. Jeg kan for min Del forsikre, at hvad jeg savner her i Landet, er ganske vist et friskt og frejdigt og frugtbart Folkeliv, men i endnu højere Grad en stærk Regering. Jeg vilde kunne forstaa, at man lod sig imponere af Absolutismen, ja at man med god Villie kunde slutte sig til den, naar den optraadte med Kraft og Glands, omstraalet af Krigens og Fredens Bedrifter, Kjærlighed vækkende eller Frygt indgydende. Men jeg vil spørge Enhver — Enhver uden Undtagelse — om det er saaledes, Enevælden viser sig for os, eller om den ikke snarere staar der, bøjet af Tidernes Tryk og Ansvarrets Overmaal, saa jeg synes, den selv maatte længes efter at lægge en Del af den Byrde, der er for tung for dens egne Skuldre, over paa hele Nationen. Derfor har jeg ingen Betænkelighed havt ved her at forebringe Sagen; thi den bæres af hele Tidsalderens Strømning, som vi forgjæves vilde modsætte os, og som vi kun kunne unddrage os for et Øjeblik og kun til vor egen Skade. Det gjælder ikke om at bryde nye Baner ud i ukjendte Egne, men kun om at tilegne os, hvad der alt har bestaaet Erfaringens Prøve, og som hele det vesteuropæiske Kultur-gebet, hvortil ogsaa Danmark hører, enten lykkeligen har opnaaet eller sejrriigen efterstræber. Og har vor egen

dyrekjøbte Erfaring viist os det Bestaaendes Utilstrækkelighed til at fyldestgjøre de store Fordringer, Tidens Alvor gjør: hvorledes skulde det da være muligt, at fædrelandsindede Mænd ikke skulde være grebne af den Nødvendighed, at paakalde al den Indsigt, al den Kraft, al den Hengivenhed, som Folket ejer — paakalde den, ikke til lovløs Indgriben, men til ordnet og ordnende Samvirken med Kongen og hans Regering for Fædrelandets Vel?

Det er imidlertid ikke blot saadanne almindelige Forudsætninger, paa hvilke min Overbevisning om denne ærede Forsamlings konstitutionelle Sindelag hviler, men den har selv udtrykkeligen vedkjendt sig samme. Vel skete dette med den Tilbageholdenhed, som var sømmelig lige over for en Konge, der nylig havde besteget Tronen, og klog, saalænge man kunde haabe, at Initiativet vilde udgaa fra den, hos hvem den afgjørende Myndighed fandtes. Men dog er det sket saa tydeligt, at den sande Mening ikke kunde miskjendes — ikke af Nogen er bleven miskjendt. Hvad er der da sket siden den Tid, som kunde have omstemt Forsamlingen? Mon det, at det efterhaanden har viist sig, at Kongen ikke var tilsinds nu at gjøre i Danmark, hvad han i sin Tid gjorde i Norge, nemlig stille sig i Spidsen for Forfatningsreformen? Men skulde virkelig Nogen ville paastaa, at Forsamlingen dengang stod under Beherskelse af en Folkestemning, som siden er kjølnet? Eller at Stænderne kun have en Villie, saalænge de tro kun at være et Ekko af Kongens formodede Villie? Men hvis deres Mening er uforandret — hvorfor have de da ikke i hver paafølgende Samling gjentaget deres Bøn, stedse tydeligere, stedse mere indtrængende? Jeg tror, at jeg kan

give en sandere og for Forsamlingen ærefuldere Forklaring. Der var vist Mange, der, saaledes som jeg i 1842, indtraadte i denne Sal med den bestemte Forudsætning, at det vilde blive Mødets Hovedopgave, for Alvor at forhandle det konstitutionelle Spørgsmaal; men da vi strax paa Dørtærskelen mødtes af Regeringens Tilbud om Stænderkomiteer, maatte vi overveje, om vi skulde afvise Tilbudet, for at komme til det, der var vort egentlige Formaal, eller modtage Tilbudet som en forberedende Overgang til en fri Forfatning. Saaledes opfattede i det mindste jeg Stillingen, og vist Mange med mig, om selve Forsamlingen end ikke udtalte det saa bestemt, som den jyske Forsamling gjorde det. Men hvad vist Ingen af os ventede, var, at der endda ikke blev Noget af Stænderkomiteerne, uagtet Forslaget var udgaaet fra selve Regeringen, uagtet vi for dets Skyld havde suspenderet alle direkte Skridt i Forfatningssagen, og uagtet den kongelige Kommissarius erkjendte, at Alt, hvad denne Forsamling havde gjort for at bringe Noget ud af de allerførste Antydninger, var saare godt og skjönt. Regeringen lod disse Komiteer falde, og det uden at sætte noget Andet i deres Sted. Se, saaledes gik det med den Sag, og dermed spildtes da den Session. Da vi i 1844 atter traadte sammen, var Arvefølgespørgsmaalet, som rimeligvis aldrig vilde have faaet nogen Betydning, dersom Kongen strax ved sin Regeringstiltrædelse havde villet ordne Landets Forhold gennem en frisindet Forfatning, voxet op til en saa betænkelig Højde, at man mente at burde rette alle Bestræbelser paa først at faa denne Sag bragt i Rigtighed. Men nu er dette jo sket, sket paa en fyldestgørende Maade for den Del af

Monarkiet, som nærmest vedkommer os. Hvad skulde der da nu være til Hinder for alvorligen at tage fat paa det Værk, Stænderne strax efter Tronskiftet bebudede, men hvis Fremme i de tvende paafølgende Sessioner ved Tingenes Gang blev forhindret? Hvad skulde der nu kunne afholde os fra det, som efter min Overbevisning ikke taaler Udsættelse, hvis vi ville gjøre os Haab om at faa Sagen afgjort i Fred og Orden, og det i vor nuværende Konges Regeringstid, som med saa stærkt Kald til dens Løsning forener saa mange Betingelser for vel at kunne udføre det?

I Sandhed! det kan ikke være den nærværende Stænderindretnings egen Fortræffelighed, som kunde indbyde os til dermed at slaa os til Ro. Der har i lang Tid ikke været delte Meninger om, at den ikke tilfredsstiller Folkets Trang, og hvert Aar, der er gaaet, har opdyngtet Beviser paa Beviser for dens Afmagt til at udrette Noget. Sammenlign kun Folkets nuværende fuldstændige Ligegyldighed for denne Institution med de glade Forhaabninger, hvormed ved dens Fremkomst Alle omfattede den! Og hvad er der blevet af den skønne Drøm, at den af sig selv skulde voxe op til et stort »Frihedstræ«, hvorunder Himmelens Fugle skulde finde Ly o. desl.? Hvad er der blevet af allè de fortræffelige Forslag, som Forsamlingen, navnlig efter den nuværende Kommissarius' Foranledning, har indgivet om en tidsvarende Udvikling af selve Stænderindretningen? Hvad er der blevet af Stændernes Forening, af Forhandlingernes Offentlighed, af Valglovens Forbedring? Lutter uopfyldte Ønsker og skuffede Forhaabninger. Hvad er der blevet af Stænderkomiteerne, hvorefter vi i vor Afmagt greb,

fordi de tilbødes os? Protokolsekretærernes Nærværelse i denne Sal — det er den eneste politiske Reform, Kong Christian VIII har skænket Danmark! Og endelig har den kongelige Kundgjørelse, som Kommissarius for lidt siden paa en saa nærgaaende Maade har bragt i Forsamlingens behagelige Erindring, langt fra at aabne det mindste Glimt af en Udsigt til Institutionens Udvikling, tvertimod maattet gjøre en Ende paa alle Illusioner i saa Henseende; thi hvis den skal staa ved Magt, da vil Stænderindretningen være skruet tilbage fra det Standpunkt — ikke af Myndighed; thi den har den aldrig havt — men af Omraade, som møjsommelig er vundet ved mange Aars Arbejde, under ærlig Medvirking baade af den forrige og af den nuværende Kommissarius. Derfor tror jeg, at vi tilstrækkeligen have udtømt Illusionernes og Skuffelsernes bittere Kalk, og at vi, lige saa vel som vore Brødre i den jyske Forsamling, omsider maa være komne til den Erkjendelse, at vi skyldte baade Kongen og Folket aabent at udtale, hvad der ene kan sikkre Tronen og betrygge Landets Vel. Vi kunne kun udtale det, og saa længe vi ikke gjøre Andet, overskride vi ikke vor Berettigelse. Kongen har da at afgjøre Sagen, saaledes som han kan forsvare det for sin egen Samvittighed, for Historiens Domstol og for den Herre, som i sin stærke Haand holder Kongernes og Folkenes Skæbne.

Jeg har nu gjort Rede for de Grunde, hvorfor jeg med god Samvittighed og med god Fortrøstning har besluttet og paataget mig her at indbringe Forslaget om Indførelsen af en fri Forfatning. Jeg har ikke villet blive staaende ved de elastiske og flertydige Udtryk, hvori man paa et tidligere Stadium har troet at burde omskrive en

Ting, som såndelig har et saa godt og ærligt Navn, at Ingen skal blues ved højt at paakalde det. Derimod har jeg været ikke lidt i Tvivl om, i hvilken Udstrækning jeg skulde optage bestemte Antydninger af, hvorledes jeg har tænkt mig den Forfatning, jeg ønsker. At Forslaget med nogen Bestemthed skal angive Grundtrækkene, er en Fordring, der ofte er gjort og det med Føje; men paa den anden Side vilde det efter vor Praxis neppe blive anset for passende, om Stænderne, end sige da den enkelte Forslagsstiller, vilde indlade sig paa den hele Detail, ligesom det heller ikke vilde være klogt at tilbyde Sagens Modstandere for mange angribelige Punkter, over hvilke de da ikke vilde undlade at kaste sig. Jeg har derfor indskrænket mig til at begjære en Folke-representation for hele Riget, udgaet fra Valg, hvorved Valgretten er uafhængig af Standsadskillelser og Valgbarheden fri, og udrustet med besluttende Medvirkning med den af et ansvarligt Ministerium dækkede Krone, saavel ved Lovgivningen som ved Skatternes og Statsudgifternes Bestemmelse. Da jeg nu ingenlunde tvivler om, at Nogle ville finde, at jeg ved Angivelsen af disse Grundtræk for meget har foregrebet Stændernes Overvejelse, Andre derimod, at mit Forslag lider af en saadan Ubestemthed, at jeg derved kun har forøget de tomme Frasers Tal, saa vil jeg paa Forhaand svare dem Begge, at Hensigten med et Forslag kun er at give et Udgangspunkt for den videre Forhandling, men at det jo staar til den ærede Forsamling at lægge til eller tage fra eller forandre saa meget den vil. At det som Udgangspunkt giver tilstrækkeligt Fodfæste, derom kan jeg ikke have Tvivl, naar jeg ser hen til, hvad Stænderne hidtil have

fundet fyldestgørende, naar jeg f. Ex. sammenligner det med de løse og svævende Antydninger om Stænderkomiteer, man tidligere greb med saa stor Kjærlighed, om det end senere har viist sig, at man havde omfavnet »nubem pro Junone«. Ville Stænderne imidlertid gaa dybere ind i Enkelthederne, da skal det være mig kjært, og jeg er rede til at følge, saa langt det skal være. Ville de derimod vende tilbage til kun at lægge Kongen Sagen paa Hjerte, overladende til ham ikke blot Afgjørelsen — thi det følger af sig selv — men ogsaa det hele Initiativ, da skal det dog ikke fortryde mig at have givet Anledning til, at det i det mindste gennem Diskussionen kan fremlyse, hvorledes efter vor Formening den Forfatning i det Væsentlige maa være beskaffen, som skal kunne tilfredsstille Folkets Trang og svare til Rigets nærværende Stilling. Men hvorledes man end vil tage fat paa Sagen, haaber jeg, at man i intet Tilfælde vil skyde den fra sig; thi saa meget maa jo dog Erfaringen have lært os, hvor lidt betrygget vor offentlige Retstilstand er, og hvor lidt en Regering formaar for det offentlige Vel, naar den ikke hviler paa en gennem folkelige Institutioner udviklet, oplyst og kraftig Folkevillie. Det vilde derfor letteligen kunne medføre ubodelig Skade for Kronen og før Riget, dersom Regeringen og Stænderne længere undslog sig for alvorligen at beskæftige sig med denne Sags lovlige og fredelige Ordning, og denne Stillingens Alvor, haaber jeg, vil bringe alle smaalige Formspørgsmaal til at forstumme.

Det er imidlertid ikke blot Forfatningens Indhold, men ogsaa dens Tilblivelsesmaade, hvorom man har fordret bestemte Forslag af Sagens Venner, hvis de vilde

haabe at bringe den ud af de svævende Ønskers Morgendæmring og ind i det virkelige Liv. Hidtil har man, saavidt jeg har kunnet erfare, nærmest tænkt sig, at Udkastet skulde udarbejdes af en stor Kommission, hvis Medlemmer skulde udnævnes af Kongen, i alt Fald med en Forstærkning af Tilforordnede, valgte af de forskellige Stænderforsamlinger. Det er muligt, at dette Middel med Nytte kunde være brugt, dersom det var blevet bragt til Anvendelse strax efter Kongens Tronbestigelse; nu derimod tror jeg ikke, det vilde kunne føre til Noget. Nu kan efter min Overbevisning Initiativet kun udgaa fra selve Regeringen, fordi kun den raader over alle de Kræfter og Midler, hvis yderste Anstrængelse vil udkræves til at føre Sagen igjennem. En Kommission til at udarbejde en fri Forfatning under og ved Siden af det Stemmannske Ministerium vilde naturligvis være dødfødt. Jeg holder mig derfor overbevist om, at den Dag, Hans Majestæt Kongen fatter den Beslutning, i Danmark at fuldbyrde, hvad han begyndte i Norge, for at kunne efterlade sin Søn, istedetfor et forvirret og til Opløsning stundende Rige, en vel ordnet og fast konstitueret Stat — paa samme Dag vil han ogsaa anse det for nødvendigt at rense sit Ministerium for alle antikonstitutionelle Elementer, som kun vilde bringe Tvivl og Strid og Afmagt ind i det store Værks Fremme, og i deres Sted at omgive sin Trone med Mænd af erkjendt politisk Dygtighed og konstitutionel Overbevisning. Et saadant Statsraad vilde være den rette Kommission for Udarbejdelsen af en Konstitution, og hvis den blotte Beslutning om dens Indførelse alt skulde medføre en bedre Besættelse af de højeste Regeringsposter, da vilde det kun

vise, at den begyndte sine Velgjerninger, endnu forinden den selv var bleven til. Den Tankens og Villiens Enhed, som er absolut nødvendig til at skabe et helstøbt Værk og til at gennemføre det trods alle modvirkende Bestræbelser, som fra alle Sider og i alle Retninger vilde lægge det Hindringer i Vejen, — denne overlegne og energiske Ledelse kan kun findes hos Regeringen; men selv om alt dette virkelig var tilstede, vil det, saaledes som Sagerne nu staa, ikke være tilstrækkeligt. En oktroyeret Forfatning vilde muligen snart efter Tronskiftet være bleven modtagen og kunde have afværget Meget af hvad der siden den Tid er sket; nu derimod vil ingen Forfatning kunne komme istand, eller i det mindste ikke finde Rodfæste i Folket uden selve Folkets Medvirkning. Spørgsmaalet er altsaa, hvor man skal søge denne. Det kan aabenbart ikke være hos de adskilte Provindsialstænder. Dette vilde være det Samme, som at spænde Hestene for alle fire Sider af Vognen; man vilde ikke derved faa den ud af Stedet, men i det Højeste splintre den i Stykker. Nej! den folkelige Medvirkning, som skulde bringe os ud af Uføret, kan kun ydes af en Forsamling, der repræsenterer Folkets Enhed, paa samme Maade som Regeringens Enhed skal finde sit Udtryk i et enigt Ministerium. Det er kun af en fri Forhandling mellem disse tvende Faktorer, at et godt og varigt Forfatningsværk vil kunne fremgaa. Men da det dog vil være ønskeligt, at det Nye saa nøje som muligt slutter sig til det Bestaaende, saa har jeg tænkt mig, at Kontinuiteten, den organiske Sammenhæng vilde kunne bevares ved at lægge den nuværende Valglov til Grund for Valget af en saadan Folkerepræsentation, kun med

den ene Forandring, som Vigtigheden og Vanskeligheden af dens Hverv synes at paakalde, nemlig at Valgbarheden blev aldeles fri. At denne Forsamling, for ikke at blive en Foregribelse af selve Forfatningen, udelukkende skulde beskæftige sig med dennes Overvejelse efter det af Regeringen forelagte Udkast, og at den, som en Repræsentation af hele Folket, maatte samles i Kjøbenhavn, anser jeg for en Selvfølge. Det er dette, man plejer at kalde en konstituerende Forsamling. Naar jeg i mit Forslag har antydnet, at det ikke er til Afgivelse af en Betænkning, men til en besluttende Vedtagelse, Forfatningsudkastet skulde forelægges samme, saa er det, fordi denne efter min Overbevisning kun vil opnaa uantastelig Gyl-dighed og varig Bestaaen, naar den fremgaar af en fri Overenskomst — fri til begge Sider — mellem Konge og Folk.

Min Opgave vilde hermed være tilende, dersom Danmark var saa lykkeligt at være en ordentlig afsluttet Stat med en udelt og ubestridt Statshøjhed indenfor en utvivlsom Rigsgrændse. Men det er jo netop den Forbandelse, som Fædrenes Synder have bragt over den nulevende Slægt, at Danmarks Grændseguder ere styrtede i Grus, saa at Fremmede udstrække formastelige Hænder efter vor lovlige Odel og Eje. Til Løsningen af disse sørgelige Forviklinger har det aabne Brev af 8de Juli vistnok gjort det første Skridt, og jeg har alt ovenfor antydnet, at Arvefølgespørgsmaalet var af en saa præjudicial og alt Andet præjudicerende Natur, at man deri maa søge Grunden til, at det konstitutionelle Spørgsmaal for en Tid traadte i Baggrunden. Derfor har jeg ogsaa ment, ved at gjenoptage dette, at burde knytte det til

den foreløbige Afgjørelse, hint Spørgsmaal i Mellemtiden har fundet. Det er ikke et af mig valgt, men det af Begivenhederne os paatvungne Udgangspunkt, hvis der ellers skal være Mening og Sammenhæng i vor hele Udvikling. Hvor megen Betydning man nemlig end vil tillægge hin Afgjørelse, som forøvrigt vil være aldeles afhængig af den Kraft og det Held, hvormed den oprettholdes, saa vil man i alt Fald maatte indrømme, at det kun er et første Skridt, som i det Højeste kan tilvejebringe en af de første Betingelser for de gjensidige Retsforholds Ordning, og at den rette og endelige Løsning kun kan ske ved en Statsakt, som giver denne Ordning en grundlovmæssig Sanktion. Derfor er det umuligt at gjøre Noget, som kan have praktisk Betydning for Forfatningssagens Fremme, uden tillige at komme ind paa de statsretlige Forviklinger mellem Rigets forskjellige Dele; thi dels ere disse bestandig blevene paaberaabte som den uoverstigelige Vanskelighed for Indførelsen af en fri Forfatning, og maa altsaa ryddes tilside for at kunne naa hen til denne; dels ville disse Forviklinger kun kunne løses ved en Omordning af Rigets Forfatningsforhold, fordi de ere udsprungne af disses forvirrede og utilfredsstillende Tilstand. Begge Spørgsmaal staa saaledes i en saa uadskillelig Forbindelse, at de kun kunne løses paa samme Tid og paa samme Maade. Det vil derfor vist billiges, at jeg her har søgt at behandle dem som et sammenhængende Hele.

Spørger der da nu, hvad der kan anses for at være blevet afgjort ved det aabne Brev af 8de Juli — afgjort i det mindste for os Danske — saa er det for det Første dette, at Slesvig er en uadskillelig Del af det danske

Rige, og at Kongen og hans Efterfølgere paa Tronen ville opretholde denne Enhed. Men hvor bestemte Ordene end ere, er det dog kun Ord, og alle Tidens Erfaring, men Intet mere end. Slesvigs egen Historie, afgiver en uafbrudt Række af Beviser paa, hvor let selv det højtideligste Kongeord kan visne og henvejres, naar det ej ledsages af tilsvarende Handling. Skal det ikke nu atter gaa paa samme Maade, da er det for det Første nødvendigt, at hele det danske Folk tilegner sig den levende Erkjendelse, at Slesvig er en Pertinents af den danske Krone, som fra Arilds Tid har været et dansk Land og en Del af det danske Rige, som vel en kort Tid har været skilt derfra — »injuria temporum» d. e. ved de danske Kongers slette Politik — men er blevet tilbageerhvervet ved det danske Folks Blod og Penge og gjenforenet med Riget ved utvivlsomme Retsadkomster, bekræftede ved de vigtigste europæiske Staters Sanktion, og mere end et Aarhundredes uafbrudte Hævd. Det staa saaledes fast, at Slesvig lige saa lidt er et uafhængigt, suverænt Rige i de europæiske Staters Række, som det er en Del af Holsten eller af det tyske Forbund, men en uadskillelig Del af det danske Rige, og kun som saadan kjendt og anerkjendt i den europæiske Statstheori og Statspraxis, og det bør være vitterligt for Verden, at heri er det danske Folk enigt med den danske Konge, og at det har en urokkelige Villie at forsvare sin Ret til Slesvig med alle de Midler, som staa til dets Raadighed. Men skjönt et højtideligt Kongeord unægtelig har større Kraft, naar det støtter sig til en levende Folkevillie, som er rede til dets Forsvar, saa er og bliver det dog kun et Ord, saalænge det ikke ved Handling er

indlemmet i Virkeligheden. Skal derfor Kongens Erklæring, at Slesvig er en Del af det danske Rige, blive til en Sandhed, saa maa denne Enhed finde sit Udtryk og levende Virksomhed i faste Institutioner, som kunne voxesammen med Folkets hele Tilværelse. Den Gjerning, som først vil give Ordet Kjød og Blod, er en fælles Forfatning.

Den anden Lære, jeg udleder af det aabne Brev, er den, at Slesvig vel er en uadskillelig, men tillige en selvstændig Del af Danmarks Rige, og denne dets provindsielle Selvstændighed har deri faaet en ny Bekræftelse. Men hvad nytter det, at man erklærer Slesvig for en Pertinents af det danske Rige, naar man vedbliver at behandle det som en Pertinents af det tydske Forbundsland Holsten, — som et dansk Holsten? Veed man da ikke, at Virkeligheden altid beholder Ret lige over for Theorien? Skal dette Kongeord derfor være andet end tomt Mundsvejr, saa maa Gjerningen følge paa, saa maa man ikke nøjes med at udtale Slesvigs Selvstændighed, men gennemføre den ved at ophæve den Forbindelse med Holsten, som er uforenelig dermed, og organisere det med saadanne særlige Institutioner, som kunne bestaa med dets udelukkende Underordnelse under det danske Rigets Højhed. Der kan derfor ikke være Tale om en hele Styrelsen omfattende særlig Forfatning for Slesvig; thi det vilde være at gøre det til et suverænt Rige, og ikke blot gøre al fornuftig Regering i disse Lande umulig, men tillige proklamere Danmarks Opløsning. Vi ville da ikke engang have den kummerlige Trøst, som da vi mistede Skaane, Halland og Bleking og nu sidst Norge, at vi bukkede under for en Tvang, vi ikke kunde

overvinde; men ved fejgt at bortgive Slesvig midt i den dybeste Fred vilde vi tillige bortgive Danmarks Ære. Dertil er ingen dansk Konge berettiget, om det end lykkedes ham at bevare dette Hertugdømme for det oldenborgske Dynastis Kognater; og skulde nogen dansk Konge ville opgive det danske Riges Ret til Slesvig, da var det danske Folk ikke forpligtet til at taale det. Nej, hvad Slesvigs Selvstændighed kræver, er at udrive det af det Supremati, som Holsten nu udøver over det, at frigjøre det for de slesvig-holstenske Theoriers terroristiske Beherskelse ved en stærk og selvstændig Provindsorganisation i Alt, hvad det nu har fælles med Holsten, forskjelligt fra Kongeriget. Først da vil der kunne udvikle sig en slesvigsk Folkemening, som ikke gaar i Holstenernes Ledebaand; først da vil der kunne blive Tale om Slesvigs egne Interesser, som nu idelig opoffres for Holstens Skyld. Men da vil det ogsaa vise sig, hvor vel disse Interesser stemme overens med Kongerigets, og hvor naturlig denne Folkemening vil slutte sig til det gamle Moderland, naar dette ikke byder Slesvigerne, hvad i 1814 en ung Konge med en rhetorisk Hyperbol kaldte »Despotiets Lænker«, men en fri Forfatnings Velsignelser, og istedetfor Rigsbankforordninger og lignende Rariteter bringer dem den grundlovmæssig betryggede Nydelse af fyldige Borgerrettigheder og ædle Borgerfriheder. Men i alt Fald vil selv en rundhaandet Fyldestgjørelse af Alt, hvad der kan være særegent i de slesvigske Forhold, ejendommeligt i de der herskende Anskuelser, Sædvaner, ja selv Fordomme og Luner, meget vel kunne bestaa med den konstitutionelle Enhed med det øvrige Danmark; thi hvad Slesvig alt nu har fælles med dette, omfatter de

fleste og vigtigste Yttringer af Statslivet, ved Siden af hvilke enkelte Særegenheder meget vel kunne bestaa uden mindste Afbræk for Helheden. Dertil hører den hele højere Statspolitik med alle dens indenlandske og udenlandske Organer; dertil hører det hele Forsvarsvæsen baade tillands og tilvands, hele Finantsbestyrelsen og mange vigtige Grene af den indre Forvaltning, navnlig vedkommende Handel, Industri, Landboforhold — tildels endog Kirkens og Skolens Anliggender. Naar hele dette store og væsentlige Fællesskab sikkert gennem en fælles fri Forfatning, da kan Slesvig uden Fare, saalænge det selv vil det, beholde Resten for sig selv, saasnt det kun er udløst fra sin Afhængighed af Holsten. Skal derfor det aabne Brev være andet end et dødt Bogstav, saa maa denne Organisation af Slesvigs Selvstændighed være det første Skridt; thi kun deri vil Slesvig kunne finde den Betyggelse, uden hvilken det ikke vil kunne indtræde i et frit Forfatningsfællesskab med Kongeriget, og en saadan Rigsforfatning kan nu kun ventes gennemført, naar den bliver et Mellemværende ene mellem Danmark og Slesvig.

Dette er nemlig det Tredie, som fremgaar af det aabne Brev, at hvad der gjælder om Forholdet mellem Danmark og Slesvig, paa ingen Maade finder Anvendelse paa Holsten. Medens nemlig hine betegnes som et udeleligt Rige, og dette ikke begrundes paa Arverettens Tilfældighed, men paa anerkjendte europæiske Statsakter, erklæres derimod selv den dynastiske Forbindelse, som naturligvis i en monarkisk Stat er Statsenhedens første Forudsætning, for tvivlsom med Hensyn til visse Dele af Holsten. Men hertil kommer det statsretlige Forhold,

hvori dette, saa vel som Lauenborg, staar til det tyske Forbund. Jeg skal ikke fordybe mig i Betragtninger over Omfanget af de Indskrænkninger i Landsherrens Myndighed, dette medfører, og endnu mindre i Gisninger om den videre Udvikling af Tydsklands Enhed, hvortil Alt stunder, og hvorved Højhedsretten over de enkelte tyske Lande mere og mere vil synke ned til en blot provindsiel Betydning. Derimod maa jeg paa det Eftertrykkeligste fremhæve, at det ikke blot er Pligt mod Holsten og mod det tyske Forbund, aabent at anerkjende og villigen at fyldestgjøre alle Konsekventser af Holstens Forbunds-kvalitet, men at dette ikke mindre paabydes af Danmarks egen Interesse, for hvilken der ikke gives nogen større Fare, end Alt, hvad der kunde bringe dets Ret som suverænt Rige i nogen Slags Afhængighed af det tyske Forbund eller af Tydsklands uvisse Fremtid, og som kunde svække dets nordiske Nationalitet i Kampen mod den nu saa overmægtigen og overmodigen fremtrængende Tydskhed. Jeg vilde ønske, at alle mine Landsmænd havde en ret levende Følelse af disse Sandheder; thi derpaa beror vort Fædrelands hele Fremtid. Naar det nu af Kongen selv er erkjendt og udtalt, at selv den blot dynastiske Forbindelse mellem Danmark og Holsten er usikker, og at der altsaa ikke kan være Tale om nogen virkelig Statsenhed, og naar det ikke skal kunne nægtes, at Holstens og Lauenborgs Forhold til det tyske Forbund — aldeles bortset fra Spørgsmaalet om dettes fremtidige Udvikling og uden Hensyn til disse Landes rent tyske Nationalitet — er af dybt indgribende Betydning i Højhedsretten over samme, saa maa det vel være indlysende, at saa uensartede Størrelser som Slesvig

og Holsten ikke kunne behandles paa den samme Maade. Saa vist som Slesvig kun kan bevares for Danmark ved at forenes med samme under en fælles Rigsforfatning, saa vist kan Holsten i det mindste for Tiden ikke indtræde i samme. Men dette er ingeniunde det Samme, som at »opgive« dette Hertugdømme. Jeg haaber, at det vil lykkes Kongens bebudede Bestræbelser at bortrydde de Vanskeligheder, som gjennem Tvist om partielle Arverettigheder kunde true Holstens fremtidige Bestaaen som et samlet Hele, hvilket vi dog maa forvente vil ske, uden at paany Danmarks Interesser og Formue skal op-offres for at afværge dets Sønderlemmelse. Lykkes da disse Bestræbelser, saa vil den nuværende dynastiske Forbindelse jo ogsaa for Fremtiden være sikkert. Men derhos er det min faste Overbevisning, at der ikke gives noget sikkrere Middel til at drage Holsten til Danmark, end at forene dette med Slesvig i en fast konstitutionel Enhed. Dette vilde kun være en Fortsættelse af de danske Kongers gamle, traditionelle Politik, at holde paa Holsten gjennem Slesvig. Tidligere søgte man at naa dette Maal ved at knytte Holsten saa nøje som muligt til Slesvig, hvis Besiddelse man ansaa' for sikkert. Nu er disse Hertugdømmers Forbindelse bleven saa inderlig, at man, for ikke at miste begge Lande, maa søge at styrke Slesvigs Forbindelse med Danmark, ikke blot for i alt Fald at bjerger Slesvig, men tillige for derigjennem at bevare Holsten.

Hvorledes nu det endelige Forhold mellem Danmark og Kongens tvende tyske Forbundslande, Holsten og Lauenborg, vil blive, maa naturligvis bero paa den Vending, Tingene ville tage, ikke blot i Danmark, men ogsaa

i Tydskland; og især maa det bero paa deres egen Villie. Vi Danske have ingen Ret til at fordre dansk Statspolitik og danske Statsinteresser gjorte gjældende i disse tyske Lande, og selv om vi havde Retten, saa have vi ikke Magten; thi dette vilde møde en Modstand hos det tyske Forbund, som det vilde være letsindigt at udæske og umuligt at besejre. Men selv om vi havde baade Ret og Magt dertil, maatte vor egen Interesse dog forbyde det. Jeg skulde dog haabe, at Aarhundreders dyrekjøbte og bittere Erfaringer omsider maa have lært os, hvorledes vi ved en alt for ivrig Fordybelse i Holstens Anliggender have udsat baade vor nationale Ejenommelighed og vor politiske Selvstændighed for saa store Farer, at vi have været godt paa Veje til at forlise dem Begge. Denne Fare, som finder et Støttepunkt i vor geografiske Beliggenhed og i de mange og stærke tyske Elementer, hvormed Folket, og navnlig dets Dynasti og Adel ere befængte, bliver sandelig ikke mindre derved, at Tydskland øjensynlig er i Værk med at udvikle sig til større Enhed og Kraft. Derfor, lad os indskrænke os til at hævde Forbindelsen med Slesvig, som udgjør en Del af vort Fædreland, og lad os forsvare den efter vor yderste Formue; men lad os overlade det til Kongen som Hertug af Holsten og Lauenborg at enes med sine «fromme» Holstenere og med sine skikkelige Lauenborgere og med Begges Formynder, det tyske Forbund, om, paa hvilke Vilkaar de ville slutte sig til os. Det er min Overbevisning, at jo mindre vi trænge os paa dem, desto snarere ville de komme til os. Jo mere vi undgaa endog Skinnet af at ville beherske dem, desto lettere ville de Baand, som Aarhundreders Samliv og saa mange fælles

Interesser have knyttet imellem os, gjenvinde deres tidligere Styrke, og jo fastere det lykkes os at knytte Slesvig til Danmark, desto tilbøjeligere ville Holstenerne blive til — netop for Slesvigs Skyld — frivilligen at slutte sig til en Statsforbindelse, der byder dem den Frihed, som de have efterstræbt endog tidligere og ivrigere end vi. Jeg skal derfor ikke fordybe mig i at udmale, hvorledes Forbindelsen mellem det suveræne dansk-slesvigske Rige og de tyske Forbundslande Holsten og Lauenborg kunde komme til at blive. Jeg skal indskrænke mig til at paapege de tvende negative Begrændsninger, som selve Forholdene paabyde: den ene, at de tyske Forbundslandes tyske Nationalitet og Forbunds-kvalitet ikke tilsidesættes — derfor maa de sørge — den anden, at disse deres nationale og statsretlige Særegenheder ikke blive til Præjudice for den danske Nationalitet og det danske Riges Suverænetet — derfor maa vi sørge. Det vil ske bedst og paalideligst, naar det ikke bliver det danske Kancelli, men det danske Parlament, som kommer til at varetage Danmarks Ret og Interesse. Derfor gaar Forslaget ud paa, at i sin Tid Holstens og Lauenborgs Forhold til det danske Riges Statsforfatning og Statsforvaltning maatte blive ordnet ved en Statsakt, som skulde forelægges det dansk-slesvigske Parlament til Vedtagelse. Dette vil sikkert til enhver Tid findes rede til at samtykke i ethvert Fællesskab i Institutioner, Love og Statsstyrelse, som selve disse Hertugdømmer maatte ønske, naar det kan bestaa med det danske Riges Selvstændighed som en af det tyske Forbund uafhængig Stat og med det danske Folks Frihed som en væsentlig nordisk Folkestamme.

Hermed skal jeg da overgive mit Forslag til Forsamlingens Overvejelse. Jeg har udtalt min Overbevisning med større Fuldstændighed og Bestemthed, end vi her ere vante til, og end jeg selv vilde have fundet det hensigtsmæssigt, hvis ikke Tidernes Alvor saa stærkt havde opfordret dertil. Jeg maa derfor ogsaa være belavet paa, at Mange i mange Enkeltheder ville være uenige med mig; men om een Ting haaber jeg vi Alle ville være enige, nemlig at det er magtpaaliggende, at disse Forhold her finde en grundig og omhyggelig Overvejelse, ja at det kunde være forbundet med stort Ansvar, at skyde denne Sag bort, at henvise den til en usikker og farefuld Fremtid. Derfor haaber jeg, at selv den kongelige Kommissarius vil bidrage Sit til en besindig og alsidig Forhandling, og udsætte sin Beslutning om, hvilken Virkning der bør tillægges de af ham strax ved Mødets Begyndelse fremsatte Indsigelser, til det Spørgsmaal foreligger, hvorvidt han kan modtage eller bør afvise det Andragende, som jeg haaber Stænderne ville beslutte. I alt Fald har jeg nu for mit Vedkommende gjort, hvad jeg ansaa' for min Pligt. Lad saa Andre handle, som de finde det rigtigt og forsvarligt.

Ligesom jeg havde affattet mit Andragende under den Forudsætning, at det i intet Tilfælde vilde føre til noget umiddelbart praktisk Resultat, og at jeg altsaa Intet vilde vinde ved at slaa Noget af paa hvad der efter min Overbevisning var det Rette, saaledes maatte jeg efter den Maade, hvorpaa den kongelige Kommissarius kastede sig over Forslaget, være belavet paa,

at det vilde blive afvist, og besluttede derfor strax i mit indledende Foredrag at sige det Væsentlige af hvad jeg havde at sige, men som jeg under andre Forhold vilde have gjemt til den yderligere Forhandling. Naar der hørte nogen Energi og Aandsnærværelse til under saadanne Omstændigheder at hævde Ordet og at benytte det i et uforudset Omfang, saa havde jeg den Tilfredsstillelse, at det kun derved lykkedes mig at gennemføre min Del af Opgaven; thi den paafølgende intetsigende Debat drejede sig hovedsageligen om det af Kommissarius opkastede Kompetencespørgsmaal, .og endte med, at Sagens Henvisning til en Komite, d. e. dens Behandling i Forsamlingen, blev nægtet (ved Kugleafstemning med 34 Stemmer mod 29).

Den her meddelte Tale indeholder ikke blot det første bestemte Forslag til en virkelig fri Forfatning, som er fremkommet her i Landet, men den udtaler om Ordningen af det statsretlige Forhold mellem de forskellige Landsdele Anskuelser, som dengang ikke blot af Regeringen og hele den officielle Verden, men ogsaa af en overvejende Del af Folket betragtedes som Kjøtteri. Halvandet Aar derefter fremtraadte de som det saakaldte Martsprogram, hvorom hele det danske Folk sluttede sig med en saadan Enstemmighed, at det ikke uden Føje er blevet betegnet som »det store Konge- og Folkeprogram«.

XI.

Almindelig Værnepligt og Folkevæbning.

(Taler, holdte i Roskilde Stænderforsamling 1846).

Værnepligtssagen var i 1842 indbragt saa sildigt, at Kommissarius maatte tage den tilbage, og i 1844 i en saadan Tilstand, at Forsamlingen maatte fraraade den. I 1846 forelagdes den 10de August, 26 Dage efter Forsamlingens Aabning, 36 Dage forinden dens forudbestemte Slutning; men ved strengt Arbejde lykkedes det Komiteen at fremlægge sin meget omfattende Betænkning den 8de September, og da det ikke lykkedes Sagens mange Modstandere at faa den udsat til næste Samling, og da der indrømmedes en Forlængelse af Samlingen paa 8 Dage, blev den efter en meget omfattende Behandling tilendebragt derved, at Lovudkastet vedtoges med en Række af frisindede Ændringer.

Sagen mødte stærk Modstand fra de hidtil fritagne Samfundsklassers Side. Navnlig strømmede der en Mængde Petitioner ind fra alle Landets Kjøbstæder, og i Stænder salen blev den slet forsvaret af den militære Tilforordnede, og heftig angrebet af flere af Forsamlingens dygtigste og indflydelsesrigeste Mænd. Derimod fandt den i Komiteen,

som raadede over gode Kræfter, og i hvilken navnlig Oberst Abrahamson udfoldede en betydelig Virksomhed, en meget grundig Behandling, og i Kammerherre Scavenius en loyal og korrekt Ordfører. Jeg havde taget levende Del i Komiteens Arbejde, og Stændertidenden viser, at jeg for en ikke liden Del bar Diskussionen. Mine forskjellige Taler, som strax efter Sessionens Slutning udgaves i et særskilt Skrift, har jeg her sammenarbejdet i tre Afsnit, af hvilke det første omhandler Sagen i Almindelighed og de vigtigste Hærorganisationen vedkommende Systemer, som derved bragtes under Overvejelse, det andet angaar de særlige Spørgsmaal af overvejende Betydning, det tredje mit Foredrag under Slutningsbehandlingen. De af mig enten ene eller i Forbindelse med andre Medlemmer af Komiteen stillede Amendements sejrede ved Afstemningerne.

Modstanden mod denne indgribende Reform var imidlertid ikke brudt derved, at Stænderne understøttede Regeringens, navnlig af Kongen selv fremdrevne, Forslag, og Sagen henstod uafgjort, da Forfatningsforandringen 1848 indtraf. Værnepligtssagen kom saaledes til ved Siden af Grundloven at sysselsætte den grundlovgivende Forsamling, i hvilken jeg ikke havde Sæde. Men ved at sammenholde, hvad der dengang blev Lov og meget af hvad der senere er blevet gennemført, med mine Foredrag, vil man finde, at de fleste af de deri indeholdte Tanker efterhaanden ere blevne til Virkelighed. Netop derfor er det dobbelt Pligt for mig at tilføje, at jeg skylder Meget deraf mit nøje politiske og personlige Forhold til daværende Kaptain Tscherning.

I.

Almindelig Værnepligt — Almenvæbning —
hvervet Hær.

Lige fra den Tid, da den offentlige Forhandling om Landets Forsvarsvæsen indledede vor nyere politiske Udvikling, ere Spørgsmaalene om almindelig Værnepligt og om Almenvæbning gaaede Haand i Haand med hinanden. Ogsaa Stænderne have sat dem i Forbindelse med hinanden, og det baade i 1842 ved Drøftelsen af et Lovforslag, der var saa ufyldstgjørende, at den kongelige Kommissarius maatte tage det tilbage, og i 1844, da Forsamlingen under Ledelse af den Mand, som nu indtager Kommissarii Plads, stillede den Fordring, at, forinden man kunde gaa ind paa almindelig Værnepligt, maatte man vide, hvorledes den derved vundne Masse af Værnepligtige skulde bruges. Det er derfor intet Under, at de mange fra Kjøbstæderne indkomne Adresser gaa ud paa, at begge Dele maatte følges ad; thi om Begejstringen for Almenvæbning end hos Mange kan være en Frugt af deres Ulyst til almindelig Værnepligt, som de mene paa denne Maade sikkert at kunne udskyde til en fjern Fremtid, saa kan det dog ikke nægtes, at det er et naturligt Ønske — navnlig for alle dem, der nu skulle paatage sig en Byrde, for hvilken de hidtil have været frie — at de til Vederlag for de personlige og pekuniære Offre, dette kræver, fordre Forvisning om, at Øjemedet virkelig vil naaes. Denne Fortrøstning kan nemlig den nuværende Armeeorganisation ikke give, og gjennem den blotte Udvidelse af Værnepligten vil Danmark ikke kunne opnaa noget tilfredsstillende Rigsværn. Jeg kan derfor

være enig med dem, som beklage, at det forelagte Lovudkast kun er en blot og bar Rekruteringslov, og at dets Præmisses, langt fra at aabne Udsigt til en fyldigere Udvikling af vore Forsvarskræfter, tvertimod afvise en saadan Fordring. Efterat et andet Medlem saa fuldstændigen har godtgjort disse Præmissers Uholdbarhed, skal jeg ikke komme tilbage dertil, men kun fastholde, at den almindelige Værnepligt alene ikke vil kunne give os, hvad den nuværende Armee, d. e. en Linie, som selv paa Krigsfod kun holder 27000 Mand, og en Forstærkning, som kun eksisterer paa Papiret, ikke er: et betryggende Forsvar. Naar jeg taler om et betryggende Forsvar, da skal jeg strax bemærke, at jeg derved ikke tænker paa store og alvorlige Angreb af en eller anden Stormagt, mod hvilket vi selvfølgelig ikke i Tidens Længde kunne værges os, naar vi skulle staa alene, men kun paa saadanne mindre Diversioner, hvorfor vi under en større Krig kunne være udsatte, naar vi ikke ere belavede paa at tilbagevise dem, og navnlig paa de pludselige Overfald, hvori vi altid ville være nødte til med egne Kræfter at modstaa det første Stød. Men selv naar Opgaven begrænses saaledes, er den nuværende Armee utilstrækkelig, især da vort Lands geografiske Beskaffenhed kan gjøre det nødvendigt, at hver Del maa værges sig paa egen Haand. Den er enten for stor eller for lille — for stor, naar den blot skal bruges til Parade og til indre Polititjeneste — for lille, naar den skal være et saa stærkt Forsvar for Landets Selvstændighed og Ære, som vore Kræfter tillade os at opstille.

Til at naa dette Maal gives der for Danmark ingen anden Vei, end den, som selv langt mægtigere Stater

have maattet betræde, for gjennem et Landeværn, Militz, Nationalgarde, eller hvad man nu vil kalde det, at bringe Landets Forsvarsvæsen til en saadan Styrke i Krig, som man i Fred umulig kan eller bør holde under Vaaben. Kun gjennem en saadan folkelig Organisation kunne vi erholde en Armee, som kan opretholde den borgerlige Orden, uden at blive farlig for den borgerlige Frihed, og som i Krig kan forsvare Statens Selvstændighed, uden i Freden at ødelægge dens Velstand. Men dertil udkræves naturligvis Organisation og Vaabenøvelse. Naar Kommissarii militære Tilforordnede herimod har anført, at man har Exempler paa, at hele Batailloner Militz ere løbne bort før Slaget, da skal jeg ikke minde ham om, at man ogsaa har Exempler paa at fyrstelige Overgeneraler ere «ilede derhen, hvorhen Pligten kaldte», d. e. langt bort fra Faren. Derimod skal jeg sige ham, at naar man, som ved Kjøge, skraber Landeværnet sammen umiddelbart fra Ploven, for uden Vaaben og uden Førere at jages mod Fjendens Kanoner, medens den Hær, til hvilken den skulde støtte sig, ligeledes var — «langt borte fra Faren»: da er det helt rimeligt, at det ikke kunde værne om Landet. Men paa den anden Side har alle Tidens Erfaring viist, at naar et Folk kæmper for sin Arne, sin Frihed og sin Ære, saa kæmper det godt, naar det er godt organiseret og godt ledet. Den Lære, vore Herrer Militære burde udlede af vor, som af andre Landes, Erfaring, er ikke den, at Militz er ubrugelig, men den, at den, for at blive brugbar, maa organiseres og øves.

Idet nu hele Komiteen har erkjendt, at Spørgsmaalet om Armeorganisationen staar i nøje Forbindelse med

den almindelige Værnepligt, hvis Indførelse vil forøge de betydelige Kræfter, som nu henligge ubenyttede, have tre af dens Medlemmer — deriblandt ogsaa jeg — vedlagt Betænkningen et Forslag, som vel ikke gaar ud paa Almenvæbning, men paa at organisere Forstærkningen, og saaledes saa nøje slutter sig til Armeepleanen af 1842, at det vel kunde vente at finde Indgang. Det er imidlertid ikke Hensigten, at det her skulde underkastes nogen egentlig Drøftelse, men ikkun, at det skulde indsendes til Regeringen som Materiale for Sagens yderligere Bearbejdelse. Jeg skal derfor indskrænke mig til den Bemærkning, hvortil en falden Yttring opfordrer, at det vilde være en ilde anvendt Beskedenhed, dersom Forsamlingen skulde erkjende sig inkompetent til at forhandle om Ordningen af Landets Forsvarsvæsen. Ganske vist gives der heri Spørgsmaal, om hvilke kun de saakaldte »Mænd af Faget» kunne have en begrundet Mening; men i sine Hovedtræk er det et politisk Spørgsmaal, som griber saa dybt ind i alle finansielle, borgerlige og sociale Forhold, at det vilde være meget sørgeligt, om ved sammes Afgjørelse de rent militære Anskuelser skulde faa overvejende eller endog udelukkende Indflydelse. Og forsaavidt man ved Siden af den særlige »Sagkundskab» idelig plejer at paaberaabe sig »Erfaringen», saa skal jeg ikke miskjende dennes Betydning, men dog gjøre gjældende, at der gives en Erfaring, som gennem Verdenshistorien er lige tilgængelig for Civile og Militære, for Unge og Gamle, og denne er nok saa meget værd, som den Rutine, der saa gjerne vil anmasse sig Erfaringens Navn. Det er derfor ikke paa Grund af nogen Tvivl om, at Stænderforsamlingen baade er berettiget og i

Stand til at drøfte Spørgsmaalet om Landets Forsvarsvæsen, men kun fordi Sagen for Øjeblikket ikke ligger for, naar jeg tilraader den at indskrænke sig til at anbefale det vedlagte Forslag til Regeringens Overvejelse ved Udarbejdelsen af de Planer i Retning af Almenvæbning, som bør være den første Følge af Indførelsen af almindelig Værnepligt. Deri er hele Komiteen enig, medens kun eet af dens Medlemmer mener, at man bør fraaraade Udkastet, saalænge indtil man samtidig med den almindelige Værnepligt kan opnaa Almenvæbning. Det er denne Mening, jeg nu skal forsøge at gjendrive.

Naar Majoriteten udtaler, at Bondestandens Ret til at erholde Værnepligten udstrakt til alle Stænder nu, efterat Kongen har anerkjendt den, er saa uafviselig, at al Modstand derimod maa betragtes som unødigt Gjerning, saa er jeg naturligvis enig heri, skjøndt jeg antager, at Bondestandens Ret vilde være lige utvivlsom, enten Kongen var med eller imod. Men jeg mener, at her er Tale om noget Højere, end om en blot Retfærdigheds-handling; thi jeg er saa langt fra, med Komiteens Minoritet at betragte den nuværende Værnepligt som en Bonden »som Statsborger« paahvilende Forpligtelse mod Fædrelandet, at jeg tvertimod betragter den som en ligefrem Arv af Livegenskabet — Trældommens seneste Form. Her handles derfor ikke blot om at afhjælpe en enkelt Stands Overbebyrdelse ved en ligeligere og billigere Fordeling af visse Ydelser til Staten — nei, her handles om intet Mindre, end om at udslette det Trældomsmærke, der ved Fødselen er paatrykt en hel Stand, og gaar i Arv til dens Børn; her handles om en medfødt Kvalitet, der afslutter Bondestanden som en Kaste, og udelukker

den fra Begrebet af Statsborgerskab. Bonden er værnepligtig, ikke fordi han bor paa en Bondegaard og ernærer sig af mindre Landbrug; thi den følger ham, naar han flytter ind til Kjøbstaden, og den Kjøbstadborger eller Adelsmand, som kjøber hans Bondegaard og driver hans mindre Landbrug, bliver ikkê derved værnepligtig. Nei, den paahviler ham, fordi han er født med Bondekvalitet, med Værnepligtens fatalistiske Stempel. Men er det da ikke dette, man kalder en Kaste? Er det ikke en Mod-sætning, som imellem Blank og Neger, mellem Bramin Paria? Det nytter derfor ikke at ville bilde Bonden ind, at han bærer Vaaben »som Statsborger«; thi det er netop Ulykken, at han kun bærer dem som Bonde, og aldrig kan blive Statsborger, førend denne Statsborgerpligt bliver fælles for alle Statens Borgere. Det gaar heller ikke an at foresnakke Bonden, at det er en »Ære« at forsvare sit Fædreland; thi den, som virkelig mener dette, han maa nødvendigvis for sig selv fordr sin Andel i denne Ære. Det var heller ikke vel betænkt, naar nys en æret Deputeret sagde, at »ingen fri Mand kunde finde sig i den militære Disciplin«, i samme Aandedræt, som han mente, at Bønderne vel vilde kunne bære den. Ser han da ikke, at han derved udelukker Bønderne fra Begrebet om »frie Mænd«. Føler han ikke, at han derved stempler det nuværende System som en Rest fra den Tid, da Bønderne vare Trælle, fra en Tid, hvis sidste Spor nu maa og skal og vil blive udslettet af Danmarks Jordbund? Derfor ligger der i denne Sag noget ganske Andet og Mere, end blot at lette en Bønderne paahvilende Byrde ved en ligeligere Fordeling af samme; det gjælder om at nedbryde den kastemæssige Skillevæg mellem

Bonde og Ikke-Bonde. Først derved vil Bonden blive en fribaaren dansk Mand; først derved vil Begrebet om Statsborgerskab opstaa for ham — jeg kan vistnok sige for os Alle.

Hvis der nu i denne Sag ikke var Tale om Andet, end om det abstrakte Lighedsprincip, da vilde dette vistnok være sket Fyldest, hvis man, i Stedet for at udvide den tvungne Udskrivning til alle Statens Borgere, ophævede den ogsaa for Bønderne, saa at Militærtjenesten, ligesom al anden Statstjeneste, frivilligen blev udført for et dertil tilstrækkeligt Vederlag. Man vil derfor ogsaa finde, at de, som mistvivle om Muligheden af helt at kunne afvise Fordringen om retfærdig Lighed, og heller ikke have nogen ret Tro til, at det vil lykkes at udskyde dens Fyldestgjørelse, indtil vi engang kunne faa Almenvæbning, tilsidst have kastet sig over dette Forslag. Det behøver imidlertid ikke udførligen at paavises, at man paa denne Maade vel kan tilvejebringe saa mange lejede Soldater, som der vilde kræves til Opretholdelsen af den indre Orden, men ikke en saadan Hær, som kunde være i Stand til at forsvare Fædrelandet mod fremmed Vold. Det nytter ikke, at vi klage over, at alle europæiske Magter saaledes have overbudt hinanden i at opkrue Fordringerne til den væbnede Magt, at de til dette ene Statsformaal anvende en aldeles uforholdsmæssig Del af Folkenes personlige og pekuniære Kræfter. Vi kunne gjerne — paa egen Haand eller ved Citater af Bülow-Cummerow — jamre over »den menneskelige Daarskab«; men det staar ikke i vor Magt at skabe en ny Guldalder, hvori det ikke er Magten, men Retten, som gjennem ordnede Institutioner hersker i Folkeretten,

saaledes som den nu hersker i de enkelte civiliserede Statssamfund. Endnu er den evige Fred i alt Fald ikke indført i Verden; endnu leve Staterne i et Forhold, der har større Lighed med den raa Naturstand, end med en saadan ideal Verdensrepublik. Derfor kan Danmark ikke unddrage sig de Betingelser, hvorunder alle uafhængige Stater leve, uden at give Afkald paa sin Selvstændighed. Det er for den nærværende Tingenes Tilstand, saaledes som den er i den virkelige Verden, og ikke som den kan lege i Digternes Drømme, at den Fordring stilles til Danmark, at sætte sig i Forsvarsstand. Og her vide nu Sagens Modstandere meget godt, at om vi saa anvendte hele vort Budget paa at hverve Frivillige, saa vilde vi kun kunne tilvejebringe en Politihær, som muligen kunde blive farlig for den borgerlige Frihed, men ikke en Armee, som — indenfor Grændserne af Landets Evne — kunde være et Bolværk for dets Selvstændighed. Det kunne vi kun ved at gjøre Landets Forsvar til en almindelig Borgerpligt, saa at Alle efter yderste Evne skulle medvirke til hvad der er Samfundets første og helligste Opgave.

Under Forhandlingerne om Hvervingsystemet have flere ærede Talere henvist til Englands Exempel. Jeg bliver altid fornejet, naar man paaberaaber sig Englands Exempel, fordi ogsaa jeg er af den Formening, at England besidder Meget, som vi kunde være særdeles vel tjente med at tilegne os. Men naar man altid er rede med det Svar, at hvad der passer for England ikke passer for os, saa vil det være meget let at bevise, at dette i det Mindste er sandt, naar der tales om dets hvervede Hær. Den passer for England, fordi det er

rigt nok til at holde en respektabel Hær af lutter Frivillige, og fordi det søger sit væsentlige Forsvar bag sine »wooden walls«, saa at Hæren især er bestemt til Forsvar af Kolonierne, altsaa af Interesser, der vistnok ere vigtige, men dog kunstige, og helt forskellige fra dem, hvortil vort Rigsværn ene skal bruges, til at værne om vor Arne mod fremmed Vold. Men næsten ikke at kunne angribes i sit eget Land, og altsaa ikke at behøve at gribe til det yderlige Middel, at opbyde alle vaabenføre Mænd til Landets Forsvar — det gjælder kun om England, hvorfor det ogsaa kun er derfra, de Herrer have kunnet forskrive deres Exempel. Intet andet Land kan bygge sit Forsvar paa en hvervet Hær, fordi de alle er udsatte for Angreb af saa store Troppemasser, at de, selv om de dertil vilde anvende al deres Rigdom, dog ikke vilde kunne kjøbe en tilstrækkelig Armee. Allermindst kan Danmark det, og derfor passer Exemplet ikke paa os. Hertil kommer, at selv England ingenlunde har ment at kunne undvære en Militz. Vel er dens Organisation forældet og dens Uddannelse mangelfuld, fordi man stoler paa, at Flaaden skal kunne holde ethvert direkte Angreb borte fra Landet; men da England truedes med Landgang af Napoleon, da rustede man sig til at møde det — ikke ved at aabne nye Hververkontorer, men derved, at den hele mandlige Befolkning greb til Vaaben og indøvede sig i deres Brug fra den ene Ende af Landet til den anden. Selv England har altsaa Militz, og der er netop for Tiden stærkt Tale om at give den en tidsvarende Udvikling. Endelig er England det eneste Land, hvor en hvervet Hær ikke vil kunne medføre nogen Fare for Folkefriheden. Vil man her efterligne

denne ene engelske Institution, saa give man os først en Konge, som intet formaar uden sit Ministerium, et Ministerium, som ikke kan raade over en Skilling eller en Mand, uden Parlamentets Samtykke, et Parlament, som ikke blot raader over de Midler, hvormed Hæren skal lønnes, men som endog har forbeholdt sig at løse den fra sin Faneed og Lydighedspligt blot ved ikke at fornye »the mutiny bill«; saa give man os først og fremmest en offentlig Mening, saa stærk og i dette Stykke saa enstemmig, at Enhver vilde blive betragtet og behandlet som gal, der vilde forgribe sig paa Folkefriheden. Alt dette har England, og alt dette have vi ikke. Derfor kan England ikke blot betale, men ogsaa taale en hvervet Hær, medens vi ikke kunne nogen af Delene. Danmark kan — jeg gjentager det — kun faa et virkeligt Forsvar, ved i den yderste Udstrækning at benytte alle de Forsvarsmidler, hvorover det kan raade, og ved at organisere dem saaledes, at de ikke i Fredstid opluge hvad de i Krigens skulle værne om, og saaledes, at de i Farens Stund kunne baade findes og bruges.

Jeg har her udtalt min Mening om de tvende ikke blot forskellige, men hinanden fuldkomment modsatte Systemer for Ordningen af Forsvarsvæsenet, som her have været paa Tale, og jeg har, ved at slutte mig til det Betynkningen vedlagte Forslag til Forstærkningens Organisation, søgt at bidrage til en Udvikling af det hos os Bestaaende i den Retning, jeg anser for den rette. Men hvor naturligt det end er, at Forhandlingerne ere komne ind paa disse Spørgsmaal, saa maa det dog ikke tabes af Sigte, at hvad der foreligger, kun er en Rekruteringslov, bygget paa almindelig Værnepligt, og at det altsaa

kun er derom, at der nu vil kunne opnaaes et praktisk Resultat.

Hvis nu det foreliggende Udkast var som det, der forelagdes i forrige Session, som vel udgav sig for at handle om almindelig Værnepligt, men som kun havde Retfærdighed til Udhængsskilt, men ikke til Indhold, da vilde jeg gjøre nu, hvad jeg gjorde dengang: tilbagevise det. Men dette vil ikke med Sandhed kunne siges om nærværende Udkast. Renset og forbedret, saaledes som Udvalget har foreslaaet, vil det fyldestgjøre Fordringen om retfærdig Lighed. Derved er Bondestanden sket sin Ret — og jeg tror at have vist, at dette har en større og følgerigere Betydning, end man i Almindelighed antager. Men ogsaa for vort Forsvarsvæsens Forbedring er det et vigtigt Skridt. At der til en aarlig Udskrivningsmasse af 10000, af hvilke man nu kun bruger 6000, herefter kommer et Tillæg af 2000, faar især derved sin Betydning, at der netop blandt disse 2000 findes mange Kræfter, som ville bidrage til at hæve Armeens Aand og forhøje dens baade borgerlige og militære Brugbarhed. Men hertil kommer, at, naar saaledes Armeen bliver en tro Afspejling af det hele Folk, ville alle de Samfundsklasser, som hidtil kun lidt have interesseret sig for den, ganske anderledes føle sig knyttede til den, og saaledes benytte deres Indflydelse til at fremskynde netop de Reforme i selve Armeeorganisationen, som vi ønske, og til hvis Gjennemførelse vigtige Betingelser først tilvejebringes derved, at Værnepligten bliver almindelig for Alle. Jeg vilde derfor anse det for uforsvarligt, om vi ikke nu tog, hvad vi kunne faa. Jeg stemmer for at tilraade Udkastet.

II.

Stilling — Underklasserne.

Om intet Punkt have Meningerne været saa delte, som om Tilstedeligheden af og Betingelserne for Stilling. Alle Komiteens Medlemmer have været enige om at fraaade det i Udkastet derfor opstillede System, men det er ikke lykkedes dem at enes om de Bestemmelser, som de ville tilraade i sammes Sted. Der foreligger ikke mindre end fire nye Forslag, og hertil er under Forhandlingerne her i Salen endnu kommet et femte, som gaar, ud paa aldeles at forbyde Stilling. Det maa derfor være mig tilladt at udtale mig noget udførligere om dette Punkt, og da navnlig at begrunde det Forslag, som jeg i Forening med et andet Medlem har fremsat.

Saaframt Værnepligtens Opfyldelse var den samme for Alle, ligesom selve Pligten er det, vilde der naturligvis ikke være Tale om, at den Ene kunde træde i den Andens Sted; thi da vilde Enhver personligen have at opfylde den for Alle lige Tjeneste. Først naar Staten ikke kan anvende alle de Kræfter, som Værnepligtsloven stiller til dens Raadighed, eller i alt Fald kun kan anvende dem i ulige Grad, først da opstaar der en Forskjellighed i Vilkaar, som fremkalder det Spørgsmaal, hvorledes Adskillelsen skal gjøres. Her har man da hos os, som overalt, taget sin Tilflugt til Lodtrækningen. Det er ikke et Lotteri, hvorved Staten tilspiller sig et vist Antal Individder, men det er en indbyrdes Afgjørelse mellem flere lige Berettigede og lige Forpligtede; det er den Udvej, hvorved man hellere vil lade Tilfældigheden, end Vilkaarligheden skille dem imellem. Den, som Loddet

træffer, maa Staten tage imod; thi den har prøvet dem Alle, og udsondret dem, der ikke ere brugbare. Ingen kan stedes til Lodtrækning, som ikke i Forvejen er anerkjendt som tjenstdygtig. Træffer Loddet ham, maa han modtages; men han kan ikke være bleven utjenstdygtig derved, at Loddet ikke træffer ham, og han kan altsaa ikke vrages, hvis han frivillig stiller sig for en Anden. Snarere maa det være en Anbefaling, at han kommer med sin gode Villie, hvilket Staten selv erkjender ved at tilstede forlods Udskrivning af dem, som frivillig dertil melde sig forinden Lodtrækningen. Derved erklærer den nemlig, at, medens Alle, der stædes til Lodtrækning, ere den lige kjære, saa ere de den dog de kjæreste, som selv ønske at indtræde i Tjenesten. Hvilken Beyæggrund der bestemmer ham, er Staten aldeles uvedkommende. Enten det er Lyst til den militære Tjeneste, eller Venskab for den, hvis Tjeneste han overtager, eller de Penge, som han erholder i Vederlag derfor, saa bliver det lige sandt, at Staten er fyldestgjort, naar den blandt dem, den selv har erkjendt for brugbare, erholder saa mange, som den fordrer; thi i selve Lodtrækningen ligger, at Staten ingen større Ret har til den Ene, end til den Anden, og den beholder lige mange lige Forpligtede, om end nogle af dem bytte Vilkaar. Det forekommer mig derfor utvivlsomt, at, saalænge Staten ikke kan bruge Alle, hvorved Spørgsmaalet om Stilling af sig selv bortfalder, kan Stilling ikke forbydes.

Men deraf følger dog ikke, at Stilling skal være aldeles fri. Det er nemlig vel saa, at Alle, der stædes til Lodtrækning, ere lige berettigede og lige forpligtede, men at de ere lige gode, er naturligvis kun en Fiktion.

Tvertimod er Intet vissere, end at der i deres Godhed findes omtrent lige saa mange Grader, som der er Individer. Dersom det nu kunde tilstedes Militæretaten selv at udse dem, den helst vilde have, da kunde man vente at faa alle de Bedste, d. e. til Forsvaret mest Brugelige; men er det Lodtrækningen, som gjør Udslaget, da er det lige saa utænkeligt, at den kunde ramme alle de Sletteste, som alle de Bedste. Den vil give en Blanding af begge Dele, og Resultatet altsaa blive Udtrykket for den Middeltgodhed, hvormed Staten maa lade sig nøje. Derimod er det ingenlunde utænkeligt, at den frie Stilling efter Lodtrækningen vilde trykke Armeen ned under denne Middeltgodhed; thi skjönt Formuenhed ikke er det Samme, som Godhed, er den i det Hele og Store dog en Garanti baade for større Dannelse og for personlig Delagtighed i Fædrelandets Interesser — altsaa for tvende Egenskaber, der have stor Betydning for Armeens Værd baade i Fred og i Krig. Men det er selvfølgelig de formuende Samfundsklasser, som ved Stilling ville unddrage sig fra den personlige Opfyldelse af Værnepligten, og det er blandt de Ringeste, de ville søge deres Stillingsmænd, fordi disse ville være de billigste. Følgen kunde derfor let blive, at Hæren væsentligen kom til at bestaa af de lavere Folkeklasser, og skjönt det vilde være mindre uretfærdigt, at de Formuende skulde tilkjøbe sig deres Fritagelse ved Offre, som væsentligen kom de Uformuende til Gode, end naar de nød den i Kraft af et Privilegium, saa er det dog indlysende, at Armeens Værdighed og Brugbarhed vilde synke i samme Grad, som den kom til at bestaa af Proletarier. Derved vilde ikke blot den store sociale og politiske Fordel af Stændernes Sammen-

smeltning til en national Enhed forspildes, men ogsaa Armeens Styrke svækkes, naar den ikke længer var en fyldig Repræsentation af hele Folket, men tvertimod berøvedes netop de Kræfter, der som en Surdeig skulde hæve den hele Masse. Armeen vilde lettere kunne blive farlig for Folkets Frihed og mindre paalidelig ligeoverfor Landets Fjender. Jeg tror saaledes at have viist, at saa lidt som man kan forbyde al Stilling, uden at forsynde sig mod Individernes Ret, saa lidt kan man gjøre den fuldkommen fri, uden at tilsidesætte Hærens, og altsaa ogsaa Statens Tarv.

Vi staa altsaa her mellem tvende Systemer, der gjensidigen udelukke hinanden. Begge have her fundet Forsvarere; om begge foreligger der Forslag til Afstemning; for begge kunne anføres gode Grunde. Netop derfor ere de i deres Yderlighed begge forkastelige; thi man kan ikke vedtage noget af dem, uden derved at krænke berettigede Hensyn. Opgaven kan derfor kun være: at udsone Modsætningerne ved en hensigtsmæssig Mægling. Her om nogensinde er et »juste milieu« det Rette.

Et vigtigt Moment i denne Henseende er det, at ingen Stilling — eller Fritagelse, Frikjøb, Bytning af Vilkaar eller hvad Form og Navn man vil give det — skal kunne befri nogen tjenstdygtig Mand fra al Militærtjeneste. Alle skulle udskrives — enten til Linien eller til Forstærkningen — og Alle skulle være tjenstpligtige i lige lang Tid. Hvis nu de, som efter Lodtrækningens Udfald direkte overgaa til Forstærkningen, bleve vaabenøvede og ordnede i virkelige Hærafdelinger, saa at Alle kom til at gjøre virkelig Krigstjeneste, vilde Forskjellen

kun angaa en mere eller mindre streng Tjeneste. I saa Fald vilde det have mindre Betænkelighed at tilstede en frivillig Ombytning, end saalænge det at udskrives til Forstærkningen i Virkeligheden er det Samme, som fuldstændigen at fritages for Militærtjeneste. Jeg har derfor — i Forbindelse med et andet Medlem af Komiteen — foreslaaet, vel at tillade Stilling, men at knytte den til tvende Vilkaar — det ene, at Stilleren selv forinden skal gjennemgaa en fuldstændig Exercerskole i det Vaaben, hvortil han er udskreven — det andet, at Stillingsmanden forinden skal have tilendebragt sin egen Garnisonstjeneste. Ved det første Forslag tilsigte vi, at de, som ønske at befri sig for den mest byrdefulde og for de Fleste mest afskrækkende Tjeneste, nemlig Garnisonen, ligefuldt skulle indtræde i virkelig Militærtjeneste, hvorved altsaa de sociale og nationale Fordele af almindelig Værnepligt i det Mindste tildels ville opnaaes, og den første Betingelse være tilvejebragt for, at ogsaa disse Kræfter i Krigstilfælde kunne komme til at deltage i Landets Forsvar. Ved det sidste Forslag haabe vi at kunne skaffe Armeen — vel ikke slagvante Veteraner, hvilke ingen Organisation kan skabe, men — en fastere Stok af veløvede Soldater, idet der blandt dem, som have tilendebragt deres egen Garnisonstjeneste, altid vil findes Folk, som, uden just at vælge Krigshaandværket til Livsopgave og Levevej, dog ville være villige til for god Betaling at underkaste sig en forlænget Tjeneste, i hvilken de saaledes ville opnaa en Dygtighed, som kan blive til Støtte for Liniens hurtigt vekslede Slægter, og kan blive et Middel til at forsyne Forstærkningen med underordnede Befalingsmænd. Dette er saaledes det Mæglingsforslag,

hvorved det principmæssig Rigtige og Naturlige efter vor Mening vil kunne opretholdes, uden at tilsidesætte Hærens berettigede Krav.

Denne vort Forslags Stilling midt imellem tvende Yderligheder, der begge gjøre Krav paa absolut Gyldighed, men ere hinanden saa modsatte, at den enes fuldstændige Gjennemførelse er det Samme, som den andens fuldstændige Udelukkelse, har foreløbig havt den Virkning, at det er blevet angrebet fra begge Sider. Det har derved dog kun kunnet være os en Fyldestgjørelse at se, at de for begge Systemer anførte Grunde have en paafaldende Lighed med dem, som vi for og imod have anført i Komiteebetænkningen, fordi dette giver mig Haab om, at det er vort Forslag, hvørom Stemmerne tilsidst ville samle sig. Viser det sig nemlig, at ingen af de yderlige Meninger kan sættes igjennem, saa ville deres Tilhængere rimeligvis foretrække at redde noget af dem, ved subsidiært at slutte sig til Mæglingsforslaget, fremfor at opgive dem hele og holdne. Derfor ville de, som fra et rent demokratisk Standpunkt betragte Tilstedelsen af Stilling som et Bevis paa, at man «ikke har Sind og Hjerte for de ringere Folkeklasser», tilsidst faa Øje for, at naar Alle — baade Høje og Lave, baade Rige og Fattige — i Forening skulle gennemgaa en fuldstændig Exercerskole, saa er derved jo det Kammeratskab paa Lighedens Fod, den Identifikation af Armeen og Folket, som de ønske, ikke blot anerkjendt i Principet, men ogsaa gennemført i Virkeligheden, saa at der kun bliver Forskjel imellem noget Mere og noget Mindre, men ikke den skrigende Modsætning mellem Soldat og Ikke-Soldat. Og naar de, som fra et udelukkende militært Synspunkt

mene, at Stilling vilde tilføje Armeen »et Saar af umaadelig Dybde«, ikke kunne faa den fuldstændigen forbudt, saa ville de forsone sig med deres Skæbne ved at overveje, at efter Mæglingsforslaget de gode Kræfter, som de frygte for vilde smutte fra dem, ingenlunde ere tabte for Hæren, men tvertimod blive forberedte til at kunne bruges, naar det gjælder at anvende Armeen til dens sande Øjemed, og at det delvise Afsåvn, som de beklage, i alt Fald vederlægges ved at skaffe Hæren en Stamme af Folk, som ved uafbrudt Tjeneste i et længere Aaremaal have vundet den Sikkerhed og Paalidelighed, som det er os umuligt at forskaffe dem alle. Stillingens ubetingede Modstandere ville altsaa nødvendigvis foretrække Mæglingsforslaget fremfor den ubetingede Stillingsfrihed. Og omvendt ville de, som fordre en ubegrændset Stillingsfrihed, fordi de enten over Principerne glemme Virkeligheden, eller maaske snarere, fordi de i den Grad ere fordybede i selve Virkeligheden, at de ville kunne frikøbe sig fra Værnepligtens Opfyldelse paa de muligst billige Vilkaar, ogsaa de ville slutte sig til os, fordi de derved ville opnaa det Væsentlige af hvad de ønske, nemlig Anerkjendelsen af det Naturlige og Retfærdige i Stillingsretten, og Muligheden for de af Lykken Begunstigede til at befri sig for den Del af Tjenesten, som mest støder deres Følelser og forstyrrer deres andre Sysler. Først naar vi under en eller anden Form faa en virkelig Folkevæbning, saa at alle Vaabendygtige vaabenes og indtræde i en organiseret Folkehær, først da ville disse Spørgsmaal kunne finde en virkelig fyldestgørende Løsning. Da vil det maaske blive muligt, at faa de specielle Tjenester, som ikke kunne undværes og

ikke kunne paalægges Folkehæren, udførte ved Frivillige; men selv om dette ikke kan ske, saa at man dog maa tage sin Tilflugt til Lodtrækning, vil dog den nuværende Kollision, hvis Tilværelse og hvis Løsning jeg har søgt at paavise, falde bort. Da ville de tvende stridige Principer kunne bestaa ved Siden af hinanden; thi da maa Reglen være: aldeles ingen Stilling til Folkehæren — fuldkommen fri Stilling til Garnisonstjenesten.

Jeg maa endnu tillade mig at bringe et Punkt under særlig Omtale, som maaske er det svageste i vor hele Militærforfatning, nemlig den Maade, hvorpaa man hos os tilvejebringer og behandler Underbefalingsmænd, af hvis Dygtighed Hærens Aand og Brugbarhed i en væsentlig Grad er afhængig. En stor Del af disse Befalingsmænd skaffer man sig nu ved at tage dem med Vold, idet man udpiller de bedste af det til Tjeneste indkaldte Mandskab og mod deres Villie paalægger dem en Forlængelse af Garnisonstjenesten, nominelt paa et, men i Virkeligheden paa to Aar. Dette er en saa skrigende Uretfærdighed, at den ærede Deputerede, som under Sagen om Neger-slaveriets Ophævelse paastod, at en »Røver« ikke kunde forsvare sig med, at han »ikke havde Raad til at lade være at røve«, her muligen kunde finde Anledning til lignende Betragtninger. Den anden Maade er Hverving, og det netop under den Form, som i forrige Tider har bragt »Seelenverkoperiet« i fortjent Vanrygte, nemlig ved Haandpenge og Kapitulation paa langt Aaremaal, — en Fremgangsmaade, der bliver dobbelt forkastelig, naar den anvendes mod halve Børn, som man naturligvis kan tilforhandle sig for bedst Kjøb, om de end ere mindst skikkede til at kommandere voxne Mænd. Det er paa

denne Maade, man forskaffer den danske Hær dens Underbefalingsmænd, og man lønner dem saa slet, at man, for at de dog skulle kunne friste Livet, har bibeholdt et maskeret Frikjøb, som i det foreliggende Udkast endog er bragt i formeligt System, idet man nemlig stiller Underofficerer for de Værnepligtige, som ere villige til at give en høj Betaling for at frigjøre sig for al Militærtjeneste, og da i disses Sted indkalder andre Værnepligtige, som naturligvis ikke erholde Stillingssummen. Altsaa: man straffer Dygtigheden ved at presse de Dygtigste mod deres Villie, og man hverver, for ikke at sige køber, unge Mennesker og betaler dem med de Stillingssummer, som retteligen maatte tilkomme dem, der maa udføre Stillernes Tjeneste — det er Hovedtrækkene i det uværdige og fordærvelige System, som Udkastet oprettholder. Det har ikke fundet mindste Billigelse i Komiteen, men da dens Majoritet har troet at burde skyde Sagen fra sig som Noget, der nærmest henhører til Armeorganisationen, har jeg derom stillet Forslag, som jeg anbefaler til Forsamlingens Overvejelse.

Ved Indførelsen af almindelig Værnepligt vil Opgavens Løsning blive meget lettere; thi da man paa Grund af Bøndernes store Ulyst til at paatage sig en længere Militærtjeneste, end uundgaeligt, har været henvist til hovedsageligen at rekrutere Underofficersklassen fra den for Værnepligt fritagne Kjøbstadbefolkning, vil det ikke fejle, at man vil erholde et baade rigeligere og bedre Udvalg og derved tillige billigere Vilkaar, naar ogsaa den inddrages under Værnepligten, idet der da ikke vil blive Spørgsmaal om at paatage sig en Tjeneste, som ikke paaligger denne Befolkning, men kun om at aftjene

sin Værnepligt som Befalingsmand i Stedet for som Menig. Imidlertid er det en Selvfølge, at Magtens Tillokkelse ikke vil være tilstrækkelig til at bevirke frivillig Tilgang, men at dertil ogsaa kræves en passende Lønning. Høj behøver den dog ikke at være, og naar man sammenlægger Alt, hvad Underofficeren alt nu oppebærer i Penge, Brød, Kvarter, Mundering, Haandpenge, Gratialer, Skolepenge, Pensioner osv. osv., saa vil man finde, at det ikke er store Tilskud, der ville udkræves for at berede ham passende, om end tarvelige Kaar. Jeg henvender mig derfor til de ærede Herrer, som igaar slog om sig med Millioner, for at tilvejebringe en hel Armee af lutter Frivillige, om nu at hjælpe mig til at skaffe frivillige Underbefalingsmænd ved en ringe Forbedring af deres nuværende Lønning; Millionærerne fra igaar ville sikkert finde, at dette kan naaes, uden at overanstrenges deres Generositet. Men for at naa Maalet vil det være nødvendigt, ved Siden af en Lønningsforbedring at indrømme Underofficererne Ret til at kunne avancere til højere Poster — i det Mindste til Kompagnichefer. Vel vil denne Udsigt — som saa mange andre Udsigter i Livet, for de Fleste vise sig som en Illusion; men selv om det kun er forholdsvis Faa, for hvilke den bliver til Virkelighed, kan der ingen Tvivl være om, at den vil være et kraftigt Middel ikke blot til at hæve den hele Klasses Aand og Æresfølelse, men ogsaa til at skaffe den frivillig Tilgang ogsaa blandt saadanne Mænd, for hvilke denne Stilling ikke er en sidste Udvej, men Begyndelsen til en hæderlig Karriere. Disse højst vigtige Reformers ville ikke blot blive lettede ved Indførelsen af almindelig Værnepligt, men de ville tillige derigennem

erhverve mange og formaaende Talsmænd. Hvad Stænderforsamlingen alt nu kan gjøre til deres Fremme, er først og fremmest at modsætte sig de Bestemmelser i Udkastet, der gaa ud paa at opretholde det nuværende System, og som kun alt for meget ligne Plakaterne paa de Boder, hvori fordem Hververne drev deres Menneskehandel. Men ved Siden deraf vil jeg anse det for ønskeligt, om de lige saa bestemt som ærbødigt ville udtale den Fordring, at al den Tjeneste, som gaar udover det Maal, der ligeligen paalægges det hele udskrevne Mandskab, maa blive tilvejebragt ad Frivillighedens Vej.

Denne Grundsætning vil da nærmest finde Anvendelse paa Armeens Underbefalingsmænd; men dens Virksomhed vil ikke være indskrænket dertil. Det vil af Betænkningen ses, at naar man, uden at forhøje Artilleriets Styrke, noget forøger dets aarlige Tilgang, kan man forkorte dets Garnisonstjeneste med 1 Maaned, og naar da Fodgardens Tjeneste nedsættes med 6 Maaneder, vil — bortset fra Exercerskolerne og Permitteringerne — den legale Tjenestetid blive lige for hele Armeen, nemlig 4 Aar i Linien, hvoraf 2 i Garnisonen, 4 Aar i Reserven og 8 i Forstærkningen. Undtagen er da kun Hestgarden (og Gardehusarerne), for hvilke Udkastet bestemmer 4 Aars Garnison, som desuden ofte forlænges til 5 eller endog til 5½ Aar. Jeg tror Forsamlingen vil have let ved rigtigheden at forstaa, hvad dette vil sige, naar den vil efterse den Bestemmelse i Udkastet, der som Straf for Rømning sætter 4 Aars Garnisonstjeneste lige med 6 Gange 5 Dages Vand og Brød, og derpaa i den umiddelbart derefter følgende Paragraf vil finde 4 Aars Garnisonstjeneste bestemt som Straf for at være — en ualmindelig

høj og smuk Mand. Jeg tror, at man let maa kunne blive enig om, at der fornuftigvis og hæderligvis her kun er Valget mellem to Ting, enten at lønne denne særlige Tjeneste saaledes, at man kan faa den opfyldt ad Frivillighedens Vej, eller ogsaa at give Afkald paa samme. Jeg tror, at det Sidste ikke kan have sær Betænkelighed, siden Udkastet bestemmer, at disse bedst øvede Folk i den hele Armee skulle fritages for at overgaa til Forstærkningen, hvorved det synes antydet, at de i Virkeligheden ikke høre til Landets Forsvarsvæsen, men til Hofstaten. Kan derfor Militærbudgettet ikke bære Udgifterne til at skaffe Kongen en frivillig Garde, saa skjønner jeg ikke rettere, end at Hans Majestæt enten maa afholde dem af sin Civilliste, eller ogsaa opgive en Luxusartikel, som man ikke har Evne til at betale.

III.

Ved den endelige Behandling.

Mødet igaar sluttede med en heftig Kanonade, men der var ingen Kugler i disse Knald. Det var Privilegiets Afskedssalut, og ikke blot fordrer Skik og Brug, at den besvares, men det er af et godt Hjerte, at jeg vil ønske det Lykke paa Rejsen. Saalænge det nemlig skal være et Privilegium, at de mere formuende og dannede Samfundsklasser skulle være fritagne for Værnepligt, og saalænge dennes Udførelse ikke engang er knyttet til en vis Livsstilling og Livserhverv, men til Fødslen i en vis Klasse, saalænge er Opfyldelsen af den helligste Borgerpligt et Statshoveri, der paahviler en enkelt Kaste; det er de gamle Livegne, der bruges til at pløje og høste

Herremandens Hovmark og til at staa Skildvagt eller lade sig slaa ihjel for deres høje Herrer. Først naar dette Privilegium er udslettet, først da vil Bonden, d. e. den største Del af det danske Folk, blive en virkelig fri-baaren Mand, ligestillet med sine øvrige Landsmænd; først da ville alle de forskjellige Stænder kunne sammen-smelte i en national Enhed, hvori de broderligen ere forenede i fælles Kjærlighed til det fælles Fædreland; først da ophører Værnepligten at være et Trælleaag og bliver en Statsborgerpligt, der, om den end lige over for hver Enkelt gjøres gjældende med Lovens Magt, dog i sit Væsen er et helligt Kald til alle en fri Stats Borgere, at forsvare deres Fædreland. Derfor glæder det mig, at dette fordærvelige Privilegium nu er ved at fortrække fra Danmarks frie Jordbund.

At bære Vaaben for sit Fædreland er ikke blot en Pligt, men en Ret. Om det end stundom er brugt som en Frase, hvormed man vilde smøre Bønderne om Munden, saa er det i mine Øjne en vigtig Sandhed, at det er en Ære. I gamle Dage ansaaes det for en Forret for den fribaarne Mand, at bære Vaaben, og den store Magt og Hæder, som igjennem Aarhundreder har været tillagt Adelen, har ingen anden Grundvold, end at det væsentligen var den, som værnede om Landet. Det er derfor et slaaende Bevis paa Tidernes Vanart, at Adelen har skudt denne Opgave fra sig og væltet den over paa Almuen. Skal Følgen deraf blive, at dermed ogsaa Magten skal gives til Almuen, saa at den kommer til at herske over alle os Andre, saa kunde man med Føje vende Sætningen om, og sige, at Værnepligten er et Privilegium for Bondestanden, som Ikkebønderne ikke længer kunne

finde sig i. Den almindelige Værnepligt bliver da ikke en Indrømmelse til Bønderne — et Offer paa Retfærdighedens eller Nødvendighedens Alter — men det er os, som maa fordre vor Andel i Retten, i Æren og Magten. Er Værneretten et Privilegium for Bondestanden, saa er det godt, at det knækkes; thi det er ikke Bonden som saadan, der skal arve den Magt, hvortil Adelen har forspildt sin særlige Ret. Den skal tilhøre hele Folket, og derfor skal Værneretten og Værnepligten være fælles og lige for Alle. Til Privilegierne ville vi sige et evigt Farvel.

Skjønt jeg ved denne endelige Behandling ikke vil fordybe mig i Enkeltheder, er der dog under Forhandlingerne fremkommet et Punkt, som i den her antydede Tankeforbindelse frembyder sig selv. En æret Deputeret har nemlig ment, at man skulde lade Studenterne udenfor Sagen og lade dem beholde deres særlige Korps, for at ikke deres fine Sæder skulde lide ved Samkvemmet med Andre, og for at de i Krigstilfælde kunde bevares — jeg husker ikke, om han ikke sagde: gjemmes i Moders Dragkiste. Ogsaa jeg har ligget ved »alma maters» Bryst, og jeg har derfor Ret til at sige den ærede Deputerede, at saaledes taler ingen Moder til sin elskede Søn, men kun en Amme til sin forkjælede Unge. Og naar en anden Deputeret, som ikke har mindste Ret til at tale i Studenternes Navn, for dem fordrer den Begunstigelse, kun at kunne anvendes til Forsvar for Universitetsstaden, da tilbageviser jeg det som en Fornærmelse, at de skulde ønske at krybe i Kakkellovnskrogen, og jeg støtter mig derved ikke blot til mit Kjendskab til Studenterne, men ogsaa paa den Petition, som i forrige Aar indkom fra

dem til denne Forsamling. Ere de de nærmeste og naturligste Bærere for den høje Begejstring og selvopoffrende Fædrelandskjærlighed, som bør findes især hos Ungdommen, og i denne fornemmelig hos dens aandig mest bevægede Del, da bortkaste man ikke sit Salt, og gjemme ikke sin Surdejg, men nedlægge den i den hele Masse, for at den efter sin Bestemmelse kan virke til Styrkelse og Løftelse. Er Værnepligten en Ret og en Ære, da udelukke man ikke dem, som maa forudsættes at være mest modtagelige for denne ædlere Opfattelse af Sagen. Jeg agter derfor at stemme imod det Forslag, som gaar ud paa, ved at beholde et særskilt Studenterkorps at lefle med Standsegoismen.

Men enten man nu betragter det som en Pligt eller som en Ret at værne om sit Fædreland, og hvor stor Pris man end maa sætte paa Lighedsideens Gjennemførelse, er alt dette dog ikke Hovedsagen. Hovedsagen er at forskaffe Danmark et saa fuldstændigt Rigsværn, som Landets Kræfter tillade. Dette kan den almindelige Værnepligt alene ikke, men den er den første Betingelse for at faa det; den er det første Skridt til et folkeligt Væbningsvæsen. Naar Andre stemme for Almenvæbning, i det Haab derved at slippe for almindelig Værnepligt, saa stemmer jeg for almindelig Værnepligt, fordi den vil føre os til Almenvæbning — hvorved jeg forstaar, at alle Vaabendygtige vaabenøves, saavidt muligt i deres Hjemstavn, at de derefter alle indordnes i en fast Organisation, hvori de uden for meget at rives bort fra deres borgerlige Sysler og Selvernæring uddannes til militær Brugbarhed, saavidt muligt under ulønnede Førere, og endelig at Folkehærens yngre Aldersklasser — forøvrigt

under fri Stillingsret — kaldes til den særlige Hærtjeneste, for under fagmæssig uddannede Befalingsmænd at udvikles og altid være til Rede til i første Linie at optage Kampen for Fædrelandet. Til Skabelsen af et folkeligt Rigsværn er Indførelsen af almindelig Værnepligt den nødvendige Forudsætning, fordi det er betinget af, at alle Nationens Kræfter kaldes til Deltagelse i dette Værk og sammenarbejdes til dets Gjennemførelse. Navnlig vil man først derved faa Raadighed over de Kræfter, som ere bedst skikkede til at forskaffe ulønnede Befalingsmænd og til at udføre Tjenester i mange vigtige Retninger. Endelig ville gavnlige Reformere vinde en vigtig Støtte, naar ikke blot Nationen i sin Helhed kommer til at betragte Hæren som Eet med sig selv, men ogsaa netop de Samfundsklasser inddrages i dens Interesser, som raade over de største Midler til at sætte Noget igjennem. En Forsmag derpaa have vi jo alt havt deri, at den blotte Tanke om, at ogsaa de mere ansete Stænders kjære Børn kunde komme ind under Udskrivningen, har været tilstrækkelig til fra Armeen at banlyse det forhadte Pryglesystem og til at fremkalde Løftet om en tidsvarende Omdannelse af den militære Straffe- og Disciplinærlovgivning. Hvad kan der saaledes ikke ventes f. Ex. til Udrensning af alle de umilitære Misbrug af Soldaterne, til Forbedring af Indkvarterings- og Forplejningsvæsenet, til Afskaffelse af unyttig Støvlettjeneste osv., naar de »kjære Børn« først virkelig faa Musketten paa Nakken! Er det ikke endelig en Glæde at se, hvorledes Begejstringen for Almenvæbning har grebet alle Kjøbstæderne, og hvorledes her den ene Deputerede efter den anden har udtalt sig derfor! Jeg veed meget vel, at denne Sag har to Sider, men jeg

veed ogsaa, at der allerede er meget vundet ved at saa mange ere drevne til at tænke sig ind — for ikke at sige: snakke sig fast — i denne Sag; thi hvad der nu hos Mange kun er halvt ment, kan let blive ramme Alvor, naar det først er givet, at de ikke kunne snakke sig fra det. Almindelig Værnepligt er saaledes ikke blot en stor Retfærdighedshandling, men tillige et stort Skridt til et Danmarks Selvstændighed og Ære betryggende Forsvar.

Forinden jeg sætter mig, maa det endnu være mig tilladt at klare et lille Mellemværende med den Deputerede, som talte om dem, der ydmygt bøje sig for den kongelige Villie. Jeg antager ikke, at derved er sigtet til mig; men jeg vil dog deraf tage Anledning til at sige, at, naar jeg vil almindelig Værnepligt, saa er det ikke, fordi Kongen vil det, men fordi jeg selv vil det, fordi det efter min Overbevisning kræves af Retfærdighed og af mit Fædrelands Vel. At Kongen er med os, er mig kjært, fordi dette er en Betingelse for, at det vil ske; men dersom han var imod os, vilde det kun forøge min Iver for Sagen, fordi det vilde forøge Vanskelighederne for dens Sejr. Derfor begjærer jeg ingen Tak eller Løn for, at jeg efter ringe Evne understøtter, hvad Kongen vil. Jeg ønsker overhovedet intet Andet af denne Regering, end at den vil lade mig i Fred. Men netop derfor er jeg berettiget til at minde om, at de to eneste Lovforslag af nogen Betydning, som Regeringen har forelagt i nærværende Session, Husmandssagen og Værnepligtssagen, intetsteds have fundet saa velvillig Modtagelse og saa kraftig Understøttelse, som hos Oppositionen. Dette have vi gjort, ikke af Servilitet, men af Troskab mod vore egne Grundsetninger; men jeg ønsker, at det maa blive erkjendt,

hvor loyal denne Opposition er, fordi en saadan Erkjendelse nødvendigvis maa have Indflydelse paa Regeringens Færd mod Oppositionen. Jeg tænker ikke paa os her i Salen — vi skulle vel vide at hjælpe os selv — men paa Pressen. Naar denne i lang Tid har forudsagt alt det, som nu paa en saa sørgelig Maade gaar i Opfyldelse, naar den har givet Regeringen Raad, som denne nu selv erkjender for gode, og derfor maa beklage ikke at have fulgt itide, og naar den nu, langt fra at hovere over saa bedrøvelige Triumfer, tvertimod sørger med Regeringen, og yder dens Bestræbelser al Anerkjendelse og Understøttelse, saa er det uforstandigt og rentud uforstaaeligt, naar vi ved Siden deraf se Regeringen forfølge denne Presse paa en Maade, som vilde være uforsvarlig selv ligeoverfor en taabelig og ildesindet Opposition.

XIII.

Forfatningsreskriptet af 28de Jan. 1848.

Tale i Kasino d. 11te Marts 1848.

Spørgsmaalet om Indførelsen af en fri Forfatning for det danske Monarki og om det statsretlige Forhold mellem dettes forskjellige Dele, som Reskriptet af 28 Januar 1848 havde givet en nærliggende praktisk Betydning, antog en meget alvorlig Karakter ved den franske Februarrevolution, da det var let at forudse, at dennes Eftervirkninger i Tydskland og navnlig i Holsten og Slesvig kunde blive faretruende for dets rolige Udvikling. Strax efterat Efterretningen om hin Begivenhed havde naaet Kjøbenhavn, sammentraadte derfor nogle Mænd (Clausen, Flor, Hvidt, Krieger, Orla Lehmann, Meinert, P. Pedersen, Ploug og Tscherning), som under 7de Marts indbød til et almindeligt Folkemøde i Casinos store Sal. I Indbydelsen henvises til den Fare, hvormed det slesvigholstenske Parti truer Danmark, og til den blinde Sorgløshed, hvormed det danske Folk hidtil har troet at kunne overlade denne Sag til Regeringen, som ingensinde, men mindst efterat Folket er kaldet til at indtræde i de frie Nationers Række, kan tage Ansvaret fra Folket, naar

det forsømmer sin Pligt selv at vaage over sin Selvstændighed. Som Mødets Opgave betegnes det at virke for «Slesvigs og Danmarks konstitutionelle Forening.»

Den 11te Marts afholdtes da dette Møde af en udvalgt Forsamling af 2300 Mænd af alle Samfundsklasser, under Forsæde af Bankdirektør Hvidt, som indledede Forhandlingerne og derefter gav Ordet til Professor Clausen. Han mindede om, at Slesvigholstenerne alt med Uvillie havde afvist enhver Forfatning, for hvilken Ideen om en dansk Helstat ligger til Grund, og udtalte, at de Danske umulig kunde gaa ind paa de i Reskriptet af 28de Januar opstillede Betingelser. Naar saaledes dette Grundlag maatte forlades og en Tilbagevenden til Enevælden var udenfor Spørgsmaal, saa maatte Holsten erholde en til dets nationale og statsretlige Stilling svarende særegen Forfatning, og Slesvig bevares for Danmark gjennem en fælles Forfatning. Dette fordrede Slesvigs Vel og det danske Folks Vel, som dette ikke kunde opgive uden at forbyrde sin Ære baade i sin egen Bevidsthed og for Verdens og Historiens Domstol og uden at forlise sin hele politiske Fremtid.

Efter Clausen havde jeg Ordet. I afvigende Retning talte Skolelærer Sørensen, som fra Menneskerettighedernes Standpunkt ivrede mod forældede Nationalitetsstridigheder, og Candidat Goldschmidt, som bestred den danske Konges og det danske Folks Ret til uden Slesvigernes Samtykke at skille dem fra Holsten, (foruden at der fremkom et Ekko af Hippodromens Fordringer om almindelig Valgret). Imod dem hævdede Tscherning Statens, og Krieger Historiens Ret. Min Tale lyder saaledes:

Mine Herrer!

Naar vi have indbudt Dem til denne Sammenkomst, som vil vorde fortsat i en Række paafølgende Møder, da er det sket i det Haab, at samme vil føre til en almindelig og alsidig Drøftelse af de store Spørgsmaal, som nu bevæge alle Gemytter. Det er en saadan livlig Deltagelse, som skal give vore Sammenkomster Tiltrækning og Udbytte; Indbydernes Opgave kan det kun være at fremsætte Overvejelsens Gjenstand og indlede Forhandlingen. I denne Hensigt skal jeg tillade mig at knytte nogle Bemærkninger til hvad her alt er sagt.

Det er en Selvfølge, at Kongens i Forfatningsreskriptet af 28de Januar tilkjendegivne Hensigt, at ville bringe den fra hans Forfædre arvede Enevoldsmagt til Offer for Landets Frihed og Fred, har bragt nyt Liv i de Overvejelser, som i en lang Aarrække have beskæftiget det danske Folk, men hvis tilsyneladende Frugtesløshed tilsidst har udmattet den offentlige Opmærksomhed. Vor Konges højmodige, frivillige og uigjenkaldelige Tilsagn har givet disse Spørgsmaal en praktisk Betydning, som maa opfordre til Alvor og til Haab. Mere, end nogensinde før, er Folket nu kaldet til selv at medvirke ved Opbyggelsen af den Fremtid, hvis Varetægt og Udvikling herefter skal overdrages til det selv. Gid Folket da i Aand og Sandhed maa vise sig modent og værdigt til at bære dette Ansvar! Selv om vi kunde have den sikke Fortrøstning, at den under Arbejde værende Forfatning vilde komme til det rette Resultat, om det end overlodes til Regeringens udelukkende Forsorg, vilde Folkets Deltagelse ligefuldt være nødvendig for at berede Vejen for den rette Tilegnelse og rette Benyttelse. Hvor meget

mere maa dette da ikke være Tilfældet, naar det Forfatningsværket anviste Grundlag er falskt og fordærveligt? Hvilken bydende Pligt maa det da ikke være for dem, som have denne Overbevisning, at arbejde paa at skaffe den Indgang i den almindelige Erkjendelse? En velbegrundet Folkestemning — Folketro — Folkevillie er under alle Forhold et vægtigt Lod ved Afgjørelsen af Folkenes Skæbne. Hvor meget mere maa dette ikke gjælde under Tidsomstændigheder som vore!

I dette Tilfælde befinde vi os, at vi maa anse det for Pligt at paakalde Landets offentlige Mening. Det er vor Overbevisning, at med Forfatningsreskriptet den længe varslede Stund er kommen, der skal afgjøre, om det skal lykkes det slesvigholstenske Parti, understøttet af Tydscklands Erobringssyge, men mest dog af det danske Folks Forsagthed og Uenighed, at løsrive Slesvig fra Danmark, for endelig og uigenkaldelig at udlevere det til Tydsckland, eller om det danske Folk endnu i den sidste Time vil rejse sig til den mandige og endrægtige Beslutning, at værne om sin Rigsgrændse, sin Uafhængighed, sin Ære. Dette er det Spørgsmaal, som nu foreligger til Afgjørelse. Vistnok vil det store Skridt, at føre et under Enevælde opvoxet Folk til konstitutionel Frihed, vække mange Tvivl og fremkalde mange Kampe. Men det er dog ikke heri Stillingens Vanskelighed ligger; thi der er heri Intet, som jo kan løses med god Villie, om end med lidt Besvær. Nej, den sande Vanskelighed ligger i de statsretlige Forviklinger; den egentlige Knude, der, hvis den ikke kan løses, maa hugges over, det er Slesvigs Stilling. Derfor have vi plantet vort Banner der, hvor Slaget skal staa, og Sejrens Tærninger kastes; derfor have vi

til vort Løsen valgt: »Slesvigs konstitutionelle Forening med Danmark.« Der er det da, vi sætte Folket Stevne, fuldt forvissede om, at det der vil give Møde. De ville ikke Alle komme strax; men de ville komme, efterhaanden som Eftertanke eller Erfaring vil overbevise dem om, at Kjærnepunktet i den konstitutionelle Ordning af vore Forhold — det er det Spørgsmaal, om Slesvig derunder skal følge med Holsten, eller om det skal blive ved Danmark.

Slesvigholstenerne ere ikke forlegne med deres Svar. Det toner os imøde fra tusinde Munde i den tusinde Gange gjentagne Fordring om en særskilt slesvigholstensk Forfatning. Slesvig-Holsten suveræne Stater, for hvilke Danmark er et fremmed Land — Slesvig-Holsten uadskilleligen forbundne til et udeleligt Statshede, adskilt fra Danmark — Slesvig-Holsten med en særegen Arvefølge, forskjellig fra Danmarks — og som den logisk rigtige Slutning af disse Præmisses: Slesvigs Indlemmelse i det tyske Forbund! I Sandhed! det er rene, klare Ord; det er en Politik, som har Næb og Klør! Det er saa truende Paastande, at der ikke engang behøvedes den udtrykkelige Bebudelse af, at de skulle sættes igjennem ved Oprør, hvis de ikke indrømmes med det Gode. Og hvad er det, vore saakaldte Statsmænd sætte herimod? Sentimentale Forsikringer om, at den berømte »Holstentreue« vil holde fast ved Forbindelsen med Danmark, naar vi kun ikke irritere den; lærde Bevisførelser for, at det tyske Forbund er et Forbund af suveræne Fyrster, saa Holsten Intet kan gjøre uden Landsherrens frie Samtykke; listige Ordspil om, at det ikke er Hertugen af Holsten, men Kongen af Danmark, som paa Holstens

Vegne er indtraadt i Forbundet. Det er ved saadanne Trylleformler, vore politiske Taskenspillere og deres Marionetter ville søvndysse den danske Folkesamvittighed! Det er ved saadanne Kunster, de ville luske sig bort fra den Nødvendighed, at se Faren i Øjnene! Det er ved en saadan Strudspolitik, de tro at kunne undgaa Forholdsregler, svarende til Farens Storhed. Nej, da maa jeg love Slesvigholstenerne, der forsmaa slige tvetydige Om-skrivninger og sige rent ud, hvad det er, de ville. Jeg takker dem for denne Oprigtighed; thi den er velskikket til at aabne selv de sløveste Øjne. Jeg takker dem endogsaa for al den Haan og Foragt, de have udslynget mod den danske Konge og det danske Folk; thi kan det ikke vække os, saa — fortjene vi den.

Jeg vilde derfor prise os lykkelige, dersom vort Forfatningsløfte traadte os imøde med samme utvetydige Bestemthed som de slesvigholstenske Fordringer. Hvis Forfatningsreskriptet gik ud paa, at der skulde være to Forfatninger — en for det danske Kancellis Danmark fra Øresund til Kongeaaen, og en for det »tydske« Kancellis Slesvigholsten fra Kongeaaen til Elben — saa vidste vi, hvad vi havde at holde os til. Saa var Spørgsmaalet dette, om vi vilde sælge Slesvig for en Ørsted-Bangsk Konstitution — eller, med andre Ord, om Danmark, efter i Krig at have mistet først Skaane, Halland og Bleking og derefter Norge, nu midt i Fredens Skød skal bortgive en Trediedel af Resten. Hvis Spørgsmaalet var stillet saaledes, da vilde Svaret ikke være tvivlsomt. Da vilde det Seidnæt være sønderrevet, hvis fine Traade nu besnære saa mangen Samvittighed, lambinde saa mangen Arm. Da var den Trolddom løst, hvis koglende

Dunster nu omtaage saa mangen Hjerne og omspænde saa mangt et Bryst. Da vilde Svaret være let.

Vort Svar vilde da blive, at Slesvigholstenernes Paastande ere falske. De ere falske, fordi den »constitutio Valdemariana«, som rimeligvis aldrig har været til, og de »tappre« Privilegier fra 1460, hvori de søge deres Hjemmel, forsaavidt aldrig have været retsgyldige, og ialtfald, som saa mange andre politiske Løfter, ere brudte, strax efterat de vare givne, og fordi de nu i Aarhundreder have været døde og magtesløse, baade de jure og de facto, og blandt Andet ere erklærede derfor af det tyske Forbund, den Autoritet, hvis Kompetence Holsten ikke kan bestride. De ere falske, fordi den sidste Skygge af dette feudale Væsen, Ridderskabets saakaldte Privilegier, som ved hvert Tronskifte pleje at tages frem af Middelalderens Pulterkammer for at støves af og fremvises, kun ere privatretlige Begunstigelser for en privat Korporation, — Begunstigelser, som stride mod en fornuftig Statstilstand, men som ialtfald ikke ere »Landesrechte«. De ere endelig falske, fordi den administrative og judicielle Sammenkobling af Slesvig og Holsten, som er de slesvigholstenske Theoriers egentlige Grundlag og farligste Vaaben, er en Regeringsforanstaltning, som ikke har nogen forfatningsmæssig Hjemmel, ja endog er i Strid med de saakaldte Privilegier — en Regeringsforanstaltning, som er indført af Hensigtsmæssigheds-Grunde — tildels endog i den seneste Tid — og altsaa atter kan ophæves ved en ny Regeringsbeslutning, og maa blive ophævet, saasnart man faar Øjnene op for dens Uforenelighed baade med Slesvigs provindsielle Selvstændighed og med det danske Riges ukrænkede Opretholdelse. Vi vilde altsaa

svare Slesvigholstenerne, at deres Paastande ere falske, og at de derpaa byggede Fordringer følgelig ere uberegtigede.

Og endvidere vilde vi svare, at Danmarks Ret til Slesvig er utvivlsom. Den er utvivlsom, fordi Slesvig fra Arilds Tid af har været et dansk Land og dansk Len, som aldrig har hørt til Tydskland, lige saa lidt til det gamle hellige romerske Rige, som nu til det tyske Forbund. Den er utvivlsom, fordi Slesvig vel i svundne Dage en kort Tid ved Forræderi og Vold har været løsrevet fra Moderlandet, men derefter i lovlig Krig atter er bleven tilbageerobret, og ved højtidelige Statsakter gjenforenet med og incorporeret i den danske Krone, som en derfra uadskillelig Pertinents. Den er utvivlsom, fordi denne Incorporation ikke blot er anerkjendt, tildels endog besvoret af Slesvigs Befolkning og Myndigheder, men er anerkjendt af Europa, endog under udtrykkelig Garanti af flere af de mægtigste Stater, saa at Slesvig nu i over et Aarhundrede har været en integrerende Del af det danske Rige, og ingen anden Plads har i den europæiske Ret, som Intet veed om en suveræn slesvigsk Stat, men derimod veed, at Danmark hører op der, hvor Tydskland begynder: ved Ejderens ældgamle Grændseskjel, — *terminus imperii romani.* Vi vilde altsaa svare Slesvigholstenerne, at Danmarks Ret til Slesvig er utvivlsom, og at det ikke kan fravristes os uden aabenbart Retsbrud.

Naar det nu synes, som en Del — endog en stor Del af Slesvigerne ønske at løsrive sig fra den lovligt bestaaende Forbindelse med det danske Rige, da er dette et sørgeligt Vidnesbyrd om en gennem lange Tider fulgt

slet Politik og et daarligt Regimente; men Retsspørgsmaalet kan ikke derved forandres. I vor Tid har Folkesuverænetetens Princip stor Magt, og jeg føler intet Kald til at bestride samme. Men hvor vidt man end vil strække dens Konsekventser, saa kunne de aldrig strækkes saa vidt, at en enkelt Provinds, endsige da en enkelt Del af en Provindses Beboere, skulde have Ret til efter eget Tykke at sønderbryde den Stat, hvortil den hører. En saadan Ret har aldrig nogen Stat anerkjendt, hverken i Theori eller i Praxis. Spørg kun det Folk, hvori Folkesuveræneteten nu er proklameret i sin mest ubetingede Form, hvad det vilde sige, og hvad det vilde gjøre, dersom f. Ex. Elsas vilde løsrive sig fra Frankrig for at slutte sig til Tydskland. Under enhver Regeringsform vilde dette blive betragtet og behandlet som Oprørsfærd, mod hvilken Anvendelsen af den yderste Magt baade er Ret og Pligt. Der er ingen Fare for, at den danske Konge vilde bortgive den danske Krones Ret over Slesvig; men selv om det kunde tænkes, at han i den Grad kunde forsynde sig mod den Statshøihedens inderste Væsen, hvis Repræsentant han er, og i den Grad kunde bryde den utvetydigste Bestemmelse i den Kongelov, i Kraft af hvilken han bærer sin Krone, saa vilde i alt Fald det danske Folk ikke kunne taale det. Slesvigholstenerne vilde forgæves i Folkesuveræneteten søge den Ret, som den bestaaende Statsret ikke hjemler, og det danske Folk vilde ikke kunne opgive Danmarks Ret over Slesvig, uden at forraade sin Ære og forbryde sin Ret til at bestaa som en selvstændig Stat.

Jeg vilde derfor prise os lykkelige, dersom Spørgsmaalet klart og tydeligt forelaa saaledes, om vi vilde

have en Konstitution uden Slesvig, mod at dette erholdt en saadan sammen med Holsten; thi da vilde Svaret blive et enstemmigt Nej! Vi vilde da svare, at vi vilde have en Konstitution ikke uden, men med Slesvig. Vi vilde fordre og — vi vilde faa en dansk-slesvigsk Forfatning!

Men nu er det netop Ulykken, at det saa længe forventede, saa længselsfuldt paakaldte Frihedslofte ikke kommer til os med et saadant klart Alternativ. Det er det svageste Punkt i vor hele Stilling, at hvad der bydes er en Helstatsforfatning, som efter Ordenes Lyd ikke gaar ud paa at opgive Slesvig, men tvertimod paa at beholde det og saa i Tilgift at faa Holsten med. Jeg veed af egen Erfaring, hvor smertelige Kampe det har kostet mig at frigjøre mig for den Illusion, hvori ogsaa jeg er opvoxet, om et Danmark til Elben. Jeg kan derfor forstaa, hvor tillokkende denne Udsigt maa være for bløde Hjerter, hvor velklingende dette Løfte for forfængelige Øren. Men det hjælper ikke: den Illusion maa vi opgive. Sandheden er nemlig den, at hvad der ikke gjælder om Slesvig, det er netop Tilfældet med Holsten: det har fra Arilds Tid været en Del af det tyske Rige, og det er nu Medlem af det tyske Forbund; det tilhører ikke Danmark, men det tilhører Tydskland. Jeg kan forstaa, at Mange kunne krympe sig ved denne Bekjendelse; men ville de Fred og Forsoning, da er den første Betingelse et ærligt Skifte, som giver Danmark, hvad Danmarks er, og Tydskland, hvad der tilhører Tydskland. Hele det oldenborgske Dynastis Huspolitik har drejet sig om Holsten. Det begyndte med for Holstens Skyld at lade Slesvigs Hjemfald til den danske Krone ubenyttet;

for Holstens Skyld forsømte det at gennemføre Konsekventserne af Slesvigs Inkorporation; for Holstens Skyld skabte det alle de fælles Indretninger, der gennem Slesvig skulde fastholde Holsten. Jeg vil ikke tale om, hvilke Offre Danmark har maattet bringe denne tyske Politik — hvorledes det for den har forspildt sin skandinaviske Mission; hvilke Summer det har bortødslet; hvilke Ydmygelser det har taalt, for at sammenflikke og beskytte Holsten; hvorledes dets hele indre nationale Udvikling er bleven hæmmet og forkvaklet ved Forbindelsen med Holsten. Men trods alle disse Offre for at faa Holsten, har Danmark aldrig faaet det, og den eneste Frugt af alle Bestræbelser for at fastholde det gennem Slesvig er den Fare, nu ogsaa at miste dette. Det er denne Fare, som lurer i hin Familiepolitiks yngste Foster, Forfatningsreskriptet. Hvad der ængster mig, er ikke Slesvigholstenernes Krigserklæring — den vil finde os endrægtige og stærke — men Helstatsdrømmen, som bringer Tvivl og Forvirring ind i Sindene. Mod en slesvigholstensk Forfatning rejser sig Selvopholdelsens mægtige Instinkt — mod en Helstatsforfatning have vi intet andet Vaaben end Erkjendelse og Erfaring.

Lad dem da tale!

Hvad der paa en Tid, da hele Statsbegrebet paa en Maade gik op i Fyrstens Person, har kunnet tilvejebringe et Slags skuffende Skin af en Statsenhed mellem Danmarks Rige og Holsten, var den fælles Landsherre. Det er ikke nok til at gjøre tvende Stater til een Stat, at de have samme Fyrste, men det er i en monarkisk Stat naturligvis den første og ufravigeligste Betingelse. Hvorledes det nu staar til med denne, det have vi blandt

andet lært af Kong Christian VIIIs aabne Brev, hvori han ikke vovede at paastaa, endsige har formaaet at skaffe det almindelig anerkjendt, at Holsten og Danmark have samme Arvefølge. Det maa altsaa betragtes som uafgjort, om ikke selv det løse, det aldeles utilstrækkelige dynastiske Baand beror paa en Tilfældighed, som kan briste hvad Øjeblik det skal være — Hr. Droyzen mener jo endog, at vi staa «eben vor Thorschluss». Men hvorledes kan man da være saa tankeløs eller saa dumdrstig endog blot at tale om en Statsenhed mellem tvende Lande, mellem hvilke enhver Forbindelse kan være ophevet imorgen, og som iovermorgen paa aldeles lovlig Vis kunne føre Krig med hinanden, som Stat imod Stat? En anden Omstændighed, som kunde gjøre det undskydeligt, at man f. Ex. paa Indfødsretslovens Tid kunde tro paa en dansk Helstat, var det tyske Riges store Forfald, saa at Holstens Forhold til samme næsten var blevet usynligt. 1806 ophørte det fuldstændigt, og statsretlig var altsaa dengang Intet til Hinder for at forvandle Holsten til en dansk Provinds og at indlemme det i en dansk Helstatsforfatning. Det er ogsaa bekjendt, at der dengang udkom et Patent, som »inkorporerede» det; men det er lige saa bekjendt, at man efter et russisk Vink lod selv Paastanden om »Uadskilleligheden» falde, og at man ikke gjorde noget praktisk Skridt for at give »Uadskiltheden» nogen varig Grundvold. Men i alt Fald er, hvad der 1806 maaske havde været muligt, siden 1815 blevet til en Umulighed; thi idet Holsten indtraadte i det tyske Forbund, som oprettedes i Stedet for det gamle tyske Rige, erkjendtes Holsten for en selvstændig Stat,

siden Forbundet jo, som man ofte nok har foreholdt os, bestaar af suveræne Stater.

Vore Statsenhedskunstnere have derfor ikke vidst nogen anden Udvej, end at nægte Forbundets Betydning og frakjende det al Fremtid. Men man behøver kun at gjennemlæse Forhundsakterne, for at se, at det er væsentlige Suverænetetsrettigheder, som ere gaaede over til Forbundet; man behøver kun et løseligt Kjendskab til dets hidtilværende Historie, for at erkjende, at det har udøvet sin Overhøjhed i stedse større Omfang. Dette gjælder om mange af de vigtigste Spørgsmaal, vedkommende den indre Lovgivning, saasom om Betingelserne for Skattebevillingsretten, Offentligheden, Trykkefriheden. Vi have jo set en Forbundsyrste, som var enig med sine Stænder og sit Folk om at indføre en liberal Trykkefrihedslov, blive tvungen af Forbundet til at ophæve den. Stærkest fremtræder det døg i Alt, hvad der vedkommer Krigens og Fredens Ret, og dermed da ogsaa den hele højere Politik. Forbundet bygger og besætter Fæstninger, foreskriver sine Medlemmer Hærenes Størrelse, Organisation og — deres Brug. Saaledes alt nu: hvad vil det da først blive, efterat nu selv Forbundet har begyndt paa at istemme hele det tyske Folks Raab om »*einheitliche Entwicklung?*» Naar Forbundet hidtil ikke har gjort dybere Indgreb i de enkelte Forbundsstaters Selvbestemmelse, end sket er, og naar dets Virksomhed væsentligen har været negativ, som forhindrende og hæmmende enhver friere Udvikling, saa har dette sin Grund i dets Modstand mod denne Stræben efter større Enhed. Kan der da tænkes noget større Bevis paa denne Stræbens Magt, end at nu selve Forbundet bøjer sig for den. Om

det kan redde sig ved at gjøre sig til dens Redskab, det veed jeg ikke; men man maa være meget kortsynet, for ikke at se, at, hvis Forbundet falder, saa er det kun for at gjøre Plads for noget Andet, der er langt stærkere. Hvad er det da for meningsløs Tale, at Holstens Forhold til Tydskland ikke har noget at betyde? Blues man ikke ved den lige saa afskyelige, som umulige Tanke, at løsrive Holsten fra Tydskland? Holsten tilhører Tydskland; Holsten vil, det skal, det bør følge Tydsklands Fremtid. Netop derfor kan det ikke være i Statsenhed med det danske Rige; thi denne vilde gjøre hele Danmark til et tydsk Forbundsland. Maaske vilde denne uundgaaelige Følge ikke strax indtræde; muligen kunde vi en Tidlang faa Lov til at henslæbe vor Tilværelse i en ynkelig Mellemtilstand mellem Liv og Død. Men at den maatte indtræde, og at det vilde være Døden, ikke blot for den danske Stat, men ogsaa for det danske Folk, det har i dette Øjeblik Professor Clausen udviklet med saa slaaende Sandhed og gribende Alvor, at jeg ikke skal forsøge paa at tilføje Noget.

Dette er altsaa vor Paastand, hvis Grunde vi her kun have antydnet i enkelte Hovedtræk, men hvis Rigtighed vi trøste os til at forsvare imod enhver Indvending, hvortil vi herved indbyde, ja indstændigen opfordre — dette altsaa er vor bestemte Paastand, at en konstitutionel Statsenhed mellem det suveræne dansk-slesvigske Rige og det tydske Forbundsland Holsten kun er mulig, naar enten Holsten ophører at være et tydsk Land, eller Danmark ophører at være et uafhængigt dansk Rige — med andre Ord, at den er en Umulighed. Derfor er det vor Fordring, at Holsten skal udorganiseres igjennem en egen

tydsk Forfatning, og at Danmark skal reddes gennem en egen dansk-slesvigsk Forfatning. Det fordre vi af Respekt for Holstens gode Ret som et af en rent tydsk Stamme beboet Land, der hører og altid har hørt til det tydske Rige, og derfor har gyldigt Krav paa at følge dets Fremtid. Det fordre vi fremfor Alt af rent danske Grunde, som Betingelsen for en uafhængig dansk Stats Bevarelse, og for Opretholdelsen af det danske Folks nordiske Nationalitet.

Jeg har her søgt at bevise, hvad jeg i Begyndelsen af mit Foredrag udtalte, at en Helstatsforfatning vilde blive vort Fordærv; jeg skal tilføje, at den er en Umulighed. Det kunde synes synderligt, at ville forivre sig mod Noget, man selv erkjender for uiværksætteligt, og som derfor ikke kan true med nogen alvorlig Fare; men det er netop Ulykken, at hvad man er i Færd med at lave sammen, det er ikke en ærlig Helstatsforfatning — i saa Fald vilde dens Umulighed snart blive indlysende for Alle og Forsøget blive opgivet — nei, det er et maskeret Slesvigholsten under Statsenhedens Flag. Jeg kjender naturligvis selve Udkastet saa lidt som De, mine Herrer; men vi kjende Alle det Reskript, hvorved dets Udarbejdelse paabydes, og de deri indeholdte Antydninger ere tilstrækkelige til at begrunde denne haarde Dom. Hvor tilbøjelig den afdøde Konge, hvis Efterladenskab dette Reskript er, og det Bureaukrati, hvis Sum af Visdom og Mod det udtrykker, — hvor tilbøjelige og hvor vante de end vare til at bøje sig for Slesvigholstenernes høje Raab og til at ringeagte den bly danske Stemme, saa tror jeg dog ikke, at selv de vilde være faldne paa at byde os Danske en Repræsentations-

fordeling, som den deri angivne, dersom de betragtede Beboerne af Kongeriget og Hertugdømmerne som Borgere i den samme Stat. I saa Fald vilde man ikke have dristet sig til at tildele Indvaanerne i nogle Provindser henved dobbelt saa megen Indflydelse paa Nationalrepræsentationens Sammensætning og derved paa Statens Styrelse, som Indvaanerne i den Provinds, som efter sin hele historiske Fortid, sin større Folkemængde, Skattebidrag osv. altid har været anset for Kjærnen i det Rige, der bærer dets Navn. Et saa ydmygende Vilkaar, en saa aabenbar Krænkelse af det danske Folks Ret vilde i saa Fald have været, at stemple det som en Flok Mindremænd. Naar dette desuagtet er sket, saa maa man nødvendigvis være gaaet ud fra den Forudsætning, at Slesvig og Holsten ikke ere tvende Provindser i en dansk Stat, men at de i Forening udgjøre en selvstændig Stat, som først nu skal bringes i forfatningsmæssigt Unionsforhold til det for samme fremmede og sideordnede Danmark; thi i saa Tilfælde, men ogsaa kun da, kunde der være nogen Mening i at tildele disse tvende sideordnede Stater lige Stemmetal i et Unionsparlament, uanset Forskjelligheden i Folkemængde, Skattebidrag, historisk og folkeretlig Stilling o. s. fr. Den samme rent slesvigholstenske Tankegang vil man gjenfinde i den særregne Maade, hvorpaa disse to Hertugdømmer sammenstilles og sættes i Forbindelse indbyrdes, i den Synderlighed, at der i en Forfatning, som skal gjøre det danske Monarki til en Helstat, ikke findes et Ord om Hertugdømmet Lauenborg, i hvilket rigtignok selv de augustenborgske Advokaters rige Opfindsomsed ikke har formaaet at lave nogen fra den danske forskjellig Arve-

følge, og i det endnu større Særsyn, at, efterat den danske Regering i over et Aarhundrede sejrigen har bestridt Ridderskabets Fordring paa at være en politisk Korporation, giver man nu samme en Slags Anerkjendelse og derved sammes »nexus socialis« en Betydning, man hidtil bestandig har frakjendt samme. Alt dette efterlader hos mig ikke mindste Tvivl om, at hvad der vil komme ud af Forfatningsreskriptet ikke er en ærlig Helstatsforfatning, men »et maskeret Slesvigholsten under Statsenhedens Flag« — et fuldstændigt konstitutionelt Slesvigholsten, kun bundet til Danmark ved en tynd Traad af Helstats-Spindelvæv, som er stærk nok til at holde, indtil Arvefølgestriden faar praktisk Betydning, men ikke stærkere, end at den da uden mindste Ulejlighed kan rykkes over. Derfor er jeg ikke bange for de ærlige Helstatsmænd; thi naar de kun ville fastholde Fordringen om en ærlig Helstatsforfatning, da ville de snart faa at vide, at den er umulig, og de ville da komme til os. Men enhver Dansk, som erklærer, at han ikke vil opgive Slesvig, og altsaa heller ikke vil taale nogen slesvigholstensk Forfatning, men som modtager en Helstatsforfatning, der kun er et konstitutionelt Slesvigholsten og et konstitutionelt Danmark til Kongeaen i et løst Unionsforhold til hinanden, han er ikke en Bedragen, nej, mine Herrer, han er en Bedrager!

Hvor umulig en ærlig Helstatsforfatning er, derfor foreligger der alt Beviser, som tilhøre Kjendsgjeringernes Rige, og derfor maa have overtydende Kraft selv for dem, som enten ikke kunne forstaa en logisk Tankegang eller forstaa at liste sig fra den. Hvor ydmygende end de Vilkaar ere, som Forfatningsreskriptet har paalagt os

Danske, hvor uretfærdig end den Overvægt er, det tilbyder Slesvigholstenerne, saa er det allerede hævet over enhver Tvivl, at de ikke ville modtage den. Det vidner om stor Utaknemlighed mod dets Ophavsmand og om stort Overmod; men vist er det. Hvor langt mindre vilde de altsaa gaa ind paa en Forfatning, der var bygget paa ligelig Retfærdighed, og som muligen kunde finde Tilslutning i Danmark. Der vilde endda blandt os findes dem, som vilde sige Nej, fordi de ikke kunne forstaa en Nation uden Nationalitet og en Forfatning uden en Stat; men paa de nu tilbudte Vilkaar vilde ingen Dansk kunne sige Ja. Det kan derfor ikke være tvivlsomt, at det nu kjøllagte Forsøg vil strande, inden det er løbet af Stabelen. Vi staa da lige over for det alt af Professor Clausen opkastede Spørgsmaal: Hvad saa?

Mine Herrer!

Der er i denne Sal neppe Nogen, som med større Længsel, end jeg, har ventet paa den Dag, da jeg højt kunde løfte min Pande som en fri Stats frie Borger, og De veed, at jeg ikke har indskrænket mig til at vente. Jeg har derfor Ret til at sige, at vi ikke af Higen efter Friheden bør gribe efter, ja end ikke bør finde os i Noget, som vil blive til vort Fædrelands Fordærv. Friheden er os vis; derfor borger os Kongens uigjenkaldelige Tilsagn; derfor borger Tidens Gunst; derfor borger vor egen Villie. Men her handles ikke blot om Friheden, her handles om Danmarks Riges Opretholdelse eller Forlis. Vi staa nu lige over for et af de alvorfulde Øjeblikke, der ere afgjørende i Folkenes Levnetsløb. Derfor raader jeg til, at vi ikke, af Utaalmodighed

efter endeligen at naa den saa længe os forholdte Frihed, skulle overse, hvad der er vigtigere end den, og hvori et Fejlgreb let kunde blive uigjenkaldeligt. Derfor raader jeg til at vi give dem, som lige over for det statsretlige Virvar ikke strax kunne finde Rede, Tid til at sunde sig og drage Nytte af de Erfaringer, der visseligen ikke ville lade længe vente paa sig, for at vi kunne staa enige og endrægtige, naar vi skulle til at besvare det skæbnesvangre Spørgsmaal: Hvad saa?

Fra det Øjeblik nemlig, da det er historisk og anerkjendt af Alle, ogsaa af Regeringen, at et Danmark til Elben er Noget, som maa opgives, fra det Øjeblik staa vi atter ved det Alternativ: enten Eideren eller Kongeaaen. Da ville de; som nu ere uenige med os, eller som staa tvivlraadige og vaklende, slutte sig til os. Lad dem derfor kun endnu en Nat vugge sig i den gamle Helstatsdrøm; de ville komme ved første Hanegal. Derfor have vi vel bestemt Stevnemødets Sted, men ikke dets Tid. Vi, som holde os overbeviste om en Helstatsforfatnings Fordærvelighed, ville vente der paa dem, som først ville oppebie Beviset for dens Uopnaaelighed. Da ville vi Alle være enige i at fordre og med forenede Kræfter arbejde for

»en dansk-slesvigs Forfatning«.